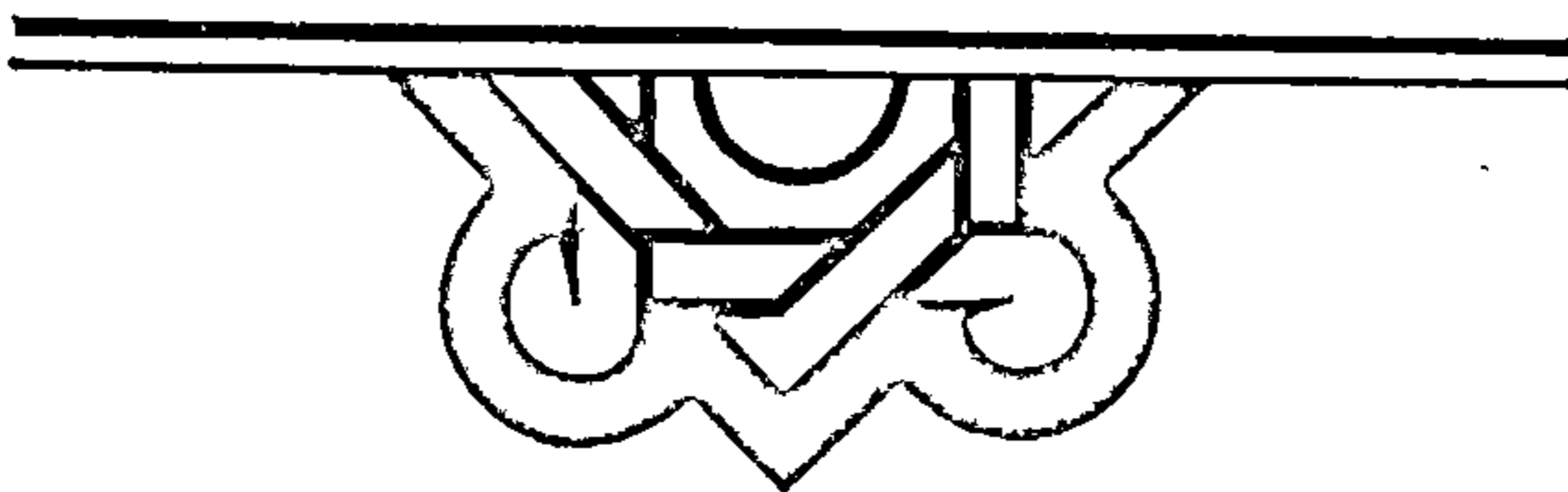

**Анталовия
грузинская
назв**

ქართული პოეზიის ანთოლოგია

ორ ტომად

ტომი

II

რედაქტორი.
ალეს რაზანაუ

მინსკი
„მასტაცკაია ლიტარატურა“
1989

---

*Анталогія
грузінскай
паэзіі*

*ў двух
тамах*

Том
II

Рэдактар
Алесь Разанаў

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1989

ББК 84Гр
А 72

Пераклад з грузінскай

Рэдакцыйная калегія:

*Васіль Зуёнак, Міхаіл Квлівідзе, Атар Нодзія, Алесь
Разанаў, Максім Танк, Жансуг Чарквіяні*

Укладанне, падрадкавыя пераклады і заўвагі падрыхтаваны Галоўнай рэдакцыйнай калегіяй па мастацкім перакладзе і літаратурных узаемасувязях пры Саюзе пісьменнікаў Грузіі.

Біяграфічныя даведкі і тлумачэнні *Уладзіміра Сіўчыкава*.

Во второй том включены произведения поэтов, живших в XIX и XX столетиях: Николоза Бараташвили, Ильи Чавчавадзе, Акакия Церетели, Важа Пшавелы, Галактиона Табидзе, а также современных грузинских поэтов.

В переводах приняла участие мастера поэтического слова нашей республики: М. Танк, М. Лужанец, В. Витка, А. Звонак, Р. Бородулиц, В. Зуенок, Г. Буравкин, А. Вертинский и др.

А $\frac{4702170202-011}{M 302(03) - 89}$ 129—89

ISBN 5-340-00140-7 (т. 2)

ISBN 5-340-00181-4

© Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1989.

Аляксандр Чаўчавадзе

ГОРА СВЕТУ

Гора свету і ягоным жыхарам,
Тым, што дзеляць злосць з хлуснёю папалам,
Што добра не робяць нават і сябрам!
Хто ж узняў іх гнюсны род?
Гарапашнікаў бяздольных кроў і пот!

Што ў іх душах чорных? — Зайздрасць і хлусня!
Каб расло гарой багацце іх штодня,
Каб тлусцела й багацела іх радня,—
Яны смокчуць з году ў год
Гарапашнікаў бяздольных кроў і пот!

У агні знішчэння, ў полымі вайны
Задарма кладуць жыццё зямлі сыны,
Каб на іх касцях сыцелі груганы...
Хто іх выкарміў? — Прыгнёт,
Гарапашнікаў бяздольных кроў і пот!

Гвалт балое на руінах, сее страх,
Ён трымае праўду вязнем у мурах,
Растаптаўшы кветы праўды ў пух і прах,
Кветы — сведкі ўсіх нягод,
Гарапашнікаў бяздольных кроў і пот.

Ды чакае крывасмокаў судны дзень,
Не паможа ім ніхто ў ліхой бядзе,—
З ганьбай кожны галаву сваю складзе
За пакуты ўдоў, сірот,
Гарапашнікаў бяздольных кроў і пот.

Хто рабунку і разбою стаў слугой,
Веру продкаў топча бруднаю нагой,—
Задумыць гатовы бліжняга свайго,
Абы грэбці ў свой даход
Гарапашнікаў бяздольных кроў і пот.

Нават тропаў і карон уладары,
Хто на шэры люд паглядвае з гары,
Прагна п'юць, нібы драпежныя звяры,
Нібы шакаліны зброд,—
З гарапашнікаў бяздольных кроў і пот.

А чынушаў-махляроў прадажных раць,
Шкуру з кожнага гатовая садраць,
Можа й брата за ламаны грош прадаць!
Глеба ж для такіх брыдот —
Гарапашнікаў бяздольных кроў і пот.

Вы, хто сілай і жалезам ланцугоў
Закавалі ў падняволле беднякоў,
Вы адкажаце цаной сваіх галоў
За пакутны свой народ,
Што стагоддзі праліваў і кроў і пот!

МАРА, МАРА...

Мара, мара, ты навошта зноў мне вочы засціш,
Збегам думак-спадзяванак марна сэрца лашчыш?
Ты навошта абуджаеш вобраз светлы даўні,
Што аднойчы прывід шчасця нечакана даў мне,
Той, што лёсам маім жорсткім знішчаны дазвання,
Дзе скрозь слёзы гасне пробліск кволых спадзяванняў?

Не прашу ў цябе я, мара, літасці-спагады,
Ты вярні юнацтва слёзы — буду ім я рады;
Ахіні былых парываў ветрыкам ласкавым,
Аднаві ў душы стамлёнай згадкі светлай явы.
Я маю, ты адгукніся дзён шчаслівых рэхам,
Каб я мог хоць успамінам сэрцу даць уцеху.

УСЁМАГУТНАЕ КАХАННЕ

Хто табе не пакараўся, ўсёмагутнае каханне?
Хто не нёс табе ў дарунак свайго сэрца хваляванне?
Схочаш — цар рабом слухмянным, а мудрэц вар'ятам
стане.

Салаўю не забаропіш ружу славіць несціхана!
О, кахання моц і ўлада, хто не быў тваім падданым?
Цар? Мапах? Стары ці юны? Ўсе табой замілаваны.
Тваёй воляй неадольпай той суздром апанавапы,
Хто адчуў твае спакусы, хто красой зачараваны.
І хоць часта ты напасіш улюбёным сэрцам раны,
І хоць шчасця не бывае без пакут неспадзяваных,
Шчасце звездаў поўпай мерай, хто табой быў напатканы!

ГАДЫ, ГАДЫ...

Гады, гады, як сноў дзівосны рой
Вы праляцелі шпаркай чарадой!
А я такі, як быў, а я ўсё той,
Непадуладны поступу часін,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той.

Я дужы духам, хоць зусім адзін,—
Паразгубляў сяброў, душы спакой,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той.

Хоць лёс мне слаў шмат горкасных хвілін,
Надзею нёс, як шчыт трывалы мой,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той.

Шукаць нам з ёю іншых пуцявін.
Памерці лепш, чым быць чужынцам ёй,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той.

Адной адзінай я, бо сам адзін,
Служу аддана, цвёрда, ўсёй душой,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той.

Калі ж яна, як я, цвярдзей цвярдзень,
Дарма ўвіхаецца сапернік мой,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той.

Ёй быць заўжды ўладаркаю маёй,
Дзе б я ні быў, хаваю вернасць ёй,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той,
Непадуладны поступу часін,
Бо я такі, як быў, бо я ўсё той.

Грыгол Арбеліяні

ВЕЧАР РАССТАННЯ

Захад сонца ў час расстання, ветру лёгкія павевы
Мой Каўказ сівагаловы абнялі, як бацьку дзева.

Да нябёсаў узняліся горы-волаты маўкліва
У каронах беласнежных таямнічыя, як дзівы.

А да іх бакоў скалістых хмары туляцца употай,
Пагражаючы свет белы захлынуць дажджом-патопам.

Лес лісцвянаю апраткай засцілае гор адхоны,
Вее водарам салодкім ад той нерушы зялёнай.

З гор струменяў дыяменты з гулам падаюць у прорву,
І раве нястрымшы Церак, абуджае рэхам горы.

Пазіраю, засмучоны, ўдалеч, дзе пыліць карэта,
Што забрала ўсё на свеце, чым была душа сагрэта,—

Вобраз той праменна-светлы незвычайнай, яснавокай,
Што над светам гэтым тлумным узняла мой дух высока!

Пакідаеш пазаўсёды? Што ж, бывай, маё каханне,
За цябе маліцца буду да апошняга дыхання!

Больш цябе я не пабачу, лёс цяпер мой — адзінота.
Без цябе жыццё марудна пройдзе ў клопатах-турботах.

А карэта ўдаль імчыцца... А душа ляціць за ёю...
І цяма ўжо больш каханай... Дзесьці знікла за гарою...

І сціскае роснач сэрца, і не бачаць вочы свету...
І схаваў туман навекі з воч зажурапых карэту.

І з грудзей ірвуцца стогны, іх стрымаць не маю сілы,
Дык бывай навек! Ты шчасцем мяне шчодро адарыла.

Па табе душой і сэрцам я пакутую няўсцешна.
Не пабачу больш цябе я, бо кахання спета песня.

Не пачую больш ніколі голас твой ласкавы й мілы,
Хто мой боль цяпер загоіць, хто мне дасць спакой
і сілу?

Знікла ты, і я навекі стаў ахвяраю журботы,
І душа мая спазнала смак гаркавы адзіноты.

Хто адчыніць дзверы лёсу, уваскросіць здань былога?
Як паверыць мог я шчасцю — кроплям сонца залатога?

Я цяпер адзін!.. Бывай жа, зычу шчасця і спакою.
Мне ж не мець яго ніколі, павянчаны я з тугою.

Хай маўчыць язык знямелы — марны ўсе яго літанні,
Калі сэрца, нібы рапу, точыць боль бесперастанны.

Вось і поч... Сяджу ў самоце. Хто пачуе голас жалю?
Толькі вокліч вартавога скалане пачыня далі.

Ды ўздымаюцца пад неба горы-волаты маўкліва,
Ды мільгае над Казбекам толькі зорка палахліва.

Ды бліскучыя струмені стрымгалоў ляцяць у прорву,
Ды імчыць, грукоча Церак, абуджае рэхам горы!

МУХАМБАЗІ

Не частуй віном — я п'яны без яго тваёй красой,
Бо язык мой здрадзіць мне і раскажа свету,
Як у сэрцы я хаваў таямніцу гэту:
Пра каханне да цябе марнай мары мэту,
Слёзы, стогны і пакут горкія прыкметы,
І вар'яцтва, што ўзяло ў кіпці ясны розум мой...
Не частуй віном — я п'яны без яго тваёй красой!

Толькі розум даў бы мне глянуць праўдзе ў вочы,
Ды пазбавіць і яго, бачу я, ты хочаш!
Забярэш яго ў палон хараством дзявочым,
Ветлым позіркам вачэй, што чарней ад ночы.
Ты ўсё бачыш ды падносіш мне з усмешкай келіх свой.
Не частуй віном — я п'яны без яго тваёй красой!

На згібенне, як відаць, ты мне ў падарунак
Ружу кінула, рвучы майго сэрца струны:
Падары не ружу мне — палкі пацалунак,
І тады — захочаш ты — вып'ю смерці трунак.
Што віно? Перад табою я раблюся сам не свой.
Не частуй віном — я п'яны без яго тваёй красой!

На цябе зірну няўрокам — і гару ў запале,
Зацвітае твар твой ясны кветкаю міндаля,
І бунтуе ў маіх жылах кроў гарачай хваляй.
Я каханця не зракуся, хоць гібею ў жалю.
Ты зірні: я вар'яцею, будзь спагадлівай са мной...
Не частуй віном — я п'яны без яго тваёй красой!

* * *

Хай таго спасцігне ганьба, хто запяты сам сабою,
Хто да бацькаўшчыны роднай не гарыць святой любоўю,
Хто не мае сіл змагацца супраць гвалту і разбою,
Хто сябе аберагае, не бярэ хто ў рукі зброю,
Хто не можа цешыць вока злой варожаю крывёю,
Лашчыць слых свой снкам злыдняў, што ляглі на полі
бою!

Непатрэбна тая доля, дзе пануюць гора й смутак,
Дзе да самай дамавіны падняволлем людзі скуты!
Лепш на свет не нарадзіцца, чым насіць няволі пугы,
Чым гібець у беспрасвецці, дзе жыццё гарчэй атруты!

Хто не верыць у збавенне — не зазнае той свабоды!
Гора, гора таму краю, дзе жыццё — адны нягоды,
Дзе ўладарыць сіла зброі над зняволеным народам!

Вахтаг Арбеліяні

ТОЛЬКІ РАНІЦА РАЗВЕЕ...

Толькі раніца развее туманоў імглістых вэлюм,—
Усеўладнае свяціла заўладарыць светам цэлым,
Каб сагрэць усё жывое ясным цудам чарадзея,—
Так прытомленае сэрца ажыўляе жар падзеі.
Дзень скапае урачыста, нават следу не пакіне.
І патопе ўсё жывое ў змроку шарае гадзіны.
Ды назаўтра зноўку ўзыдзе сонца ў ясным сінім небе
Ажывіць усё зямное, даць цяпло азяблай глебе.
Мне ж — святлей за ўсё надзея, што жыве ў душы са
мною.

Бачу сёння, ўбачу заўтра, не хачу расстацца з ёю.
А пачую голас мілы — ўраз на сэрцы пасвятлее,
Да жыцця адчую прагу і душой памаладзею!

Цябе не спаткаю —
Я розум губляю.
Цябе не пачую —
Я ў цемры смуткую.
А скажаш ты слова,
Я слухаць гатовы,
Напоўнены верай
Бясконца, без меры.
Нявер'е пакіне,
І смутак мой згіне,
Нібы свежы вецер

Змёў здань ліхалецця.
Як прагне нябога
Спачыну з дарогі,
Як прагне націшка
Жывое расішкі,
Так трызню табою:
Будзь ранняй расою,
Будзь яснаю зоркай
Над доляю горкай!

КЛЕТКА

Дзе б пі быў я — вольнай волі
Я ўсё роўна буду рад.

Шата Руставелі

Птаха, што ў сіло папаў, не саджайце ў клетку, людзі,
Бог даў крылы — хай ляціць, сад уранку спевам будзіць.
Не ў палоне жыць арлу, а між скал на волі вольнай,
Паміж хмар яму лунаць, спачываць на строме горнай.
Не ў палоне сэрцу жыць: у каханай сэрца — мора,
З парачоным век ёй жыць або згінуць непакорай.
Бог жанчыне сэрца даў — змест і сутнасць існавання,
Існаванне ж для яе — палымянае каханне!
Розум у палон не ўзяць — у палоне розум гіне.
Сее мудрасці святло розум людзям і айчыне.
Той, хто ўсіх жывых стварыў, не прызначыў ім палону.
Лепш на волі смерць сустрэць, чым у клетцы жыць да
скопу!

КАХЕЦІЯ

Хто жыццём сваім і доляй змалку быў прыгнечан,
Хто шчаслівых дзён не бачыў у жыцці пакутным,
Хараству не аддаваўся сэрцам чалавечым
І жыццё лічыў нікчэмным, горкім і атрутным,
Хто прыроды ўладны голас не адчуў душою,—

. . . . .

Хай руку падасць, яго я узніму на строму.
І працнецца яго сэрца прагай агнявою,
І ўзгарацца яго вочы зноў па-маладому.
Боль прагнаўшы, ён адчуе радасці жадаанне
І згадае шум застоля, маладосці песню,
Слодыч першага кахання, горыч развітання.
І тады, душой здранцвелы, да жыцця ўваскрэсне,
Для вялікае любові, радасці зямное.
Вось яна! Зірні ў даліну яснымі вачамі
І пабачыш ты, як дзіва, хараство жывое:
Там прастора спрэс услана кветкамі, садамі,
А над ёю гор вяршыні ўвысь глядзяцца строга
У каронах беласнежных, у лясным адзенні;
Там рака іскрыцца срэбрам між крутых разлогаў,
То бурліць вясёлай пlynню, то плюскоча лена...
Глянь, як граюць сонца блікі ў ізумруднай шыры,
І жыццю насустрач пойдзеш ты з душою шчырай.
О, Кахеція, ці буду шчасцем тым адоран,
Што змагу тваю пабачыць я красу і веліч,
Любавацца, захапляцца з вышыні Гамборы,
За тваё здароўе выпіць поўны хмельны келіх!

Ніколаз Бараташвілі

ЗМЯРКАННЕ НА МТАЦМІНДЗЕ

Мтацмінд, гара святая, колькі прыгажосці
Ў тваіх мясцінах неабжытых у зіхценні
Зары! Вяршыня ў полімі, даліны ў ценю —
Глядзіш і думаеш: тут ёсць святое штосьці.

Таемнасць нейкая стаілася ў тваіх ваколіцах наўсцяж.
Ты, сузіральшчк, позірк кідаеш: не скупа горны краж
Пакрыў даліну кветкамі, нібы абрусам трапезу святую.
Іх пах, як ф'іміам, нагадвае і кедр і тую.

Успамінаецца той добры час, калі ў тузе
Я па тваіх сцяжышках вандраваў, гарысты край.
Мне бліжкім сябрам вечар быў і месяц май,
Як я, то хмарны, то пагодны — па чарзе.

Ах, што было тады з красой прыроды! Як пяшчотай,
Яе зефір абвейваў. Вобраз неба я ў душу ўвабраў употай
І захаваў дасюль. Няхай убачыць зрок яго сіпечу —
Імчацца думкі да яго. Запаланіць жа вобраз думкам
нечым.

О божа, колькі я ўглядаўся ў неба, каб з табой
Сустрэцца хоць бы позіркам. Я ўведаў, папрасім,
Што смертным доступу туды няма зусім
І не спасцігне промысел твой розум мой.

Я па вяршыні нейк стаяў і ў задумеллі ў неба ўсё
ўглядаўся.

Як і цяпер, змяркалася, у панізоўях туманок руном
паслаўся,

І вецер час ад часу выў, як падпявала думкам-мроям;
Мо ён выказваў стогны гор зусім у тон з маім настроем?

Калі ад гора нейкага ў цябе на сэрцы сум, нуда,
Зірнуць уверх, дзе зьнеш ты, як срэбная падкова,
Пры ўсходзе ці заходзе сонца дастаткова,
Каб акрыяць, і што б ні здарылася — не бяда.

Маўчала ўсё наўкол, і змрок, бы сырадой, з нізоў
цадзіўся;

У пары з зоркай, як з каханкай, поўны месяц паявіўся,
Сваім абліччам ён пагадаў ікопны лік святой багіні
Або зямны і датыкальны лік манастырскай інакіні.

Змярканне, бачанае мной з Мтацмінды-Святагор'я,
Запомню я па ўсё жыццё ўрачыстасцю пейзажа,
Таемнасцю цясін, далін, дзе змрок чарнеў, як сажа,
І бляскам снегавых вяршынь, як сонца бляск па ўзмор'і.

Калі ў мяне на сэрцы ноч, я зноў стараюся вярнуцца
На ўзвышша чыстае тваё, каб да вышыць душой
памкнуцца

І зразумець, што б ні было: усё ж адбудзецца падзея —
Узыдзе сонца, і святло разгоніць змрок, і дзень зардзее.

ТАЕМНЫ ГОЛАС

Чый гэта ўнутраны голас не зычна,
А з пачуццём неадольнага смутку
Склонам звычайна пазоўным ці клічным

Кліча мяне, у якім бы закутку
Я ні бываў з той часіны расстання
З роднай сям'ёй ды і з бацькавым домам?
Сродак агульнага карыстання?..
Не, ён нікому такі невядомы.
Свой ён і ўсе мае ўчышкі па-свойму
Цэніць з нязменнай парадай: «Вучыся.
Шлях твой — прасторная ў квецені пойма
З чыстай ракой. Адшукай — і напіся!»
Так ён мне шэпча і вучыць нядрэмна.
Я ўсё шукаю той шлях — і дарэмна.
Дзе ён? Якою прыкметай валодае?
Можа, і голас той, што з аддалення
Мкнецца ў душу маю зябкаю слотаю,—
Скарга майго несвятога сумлення?
Што ў такім разе зрабіў я, каб тым
Так саграшыў і душу сваю зрушыў
З раўнавагі? Я ні ўчышкам крутым,
Ні вераломствам ні срэбра, ні ружаў
Не дамагаўся. Дык што ж ты вяшчуеш,
Голас таемны? Скажы, калі чуеш.

НОЧ У ДАЛІНЕ КАБАХІ

Люблю ўсе мясціны Кабахі між гор,
І ў майскую цёплую ноч асабліва,
Калі ў лугавіны Куры з пералівам
У пырсках спадае са скалаў Каджор.
То плаўна цячэ, то ўздыхае Кура,
Нібы закаханая перад расстаннем.

Такі быў той вочар, калі па гулянне
Я выйшаў. Была веснавая нара.

Прыбраўшыся ў строі святочныя, там
Гулялі дзяўчаты і, быццам шпалеры,
Радамі пастроіўшыся, кавалеры
Давалі праход для сябровак і дам.

Спярша на іх шпацыр, як цар на парадзе,
З-за лёгкіх аблок маладзік любаваўся,
Але зразумеў, знаць: на гэтым аглядзе
Свяцілы зямныя, і ў хмарку схавався.
«Што-небудзь ты спеў бы нам,— просьяць жапчыны,—
Ну хоць бы: «Ніхто над сабою не вольны» *.

Спявак той дамашні, а можа, і школьны
І рады што-небудзь прапець для пачыну.
Таму, кашлянуўшы і ўзяўшы дыхання
На поўныя грудзі, патрэбную ноту
Бярэ як на спробу. Далей у ахвоту
Выплаквае ў фортэ пакуты каханья.

І тут заўважаю я ў белаі сукенцы
Яе, прыгажуню, што недзе ў жапочай
Кампаніі шумнай удзень ці то ўночы
Яе сустракаў. І, напэўна, паненцы
Запомніўся сам, бо яна мне кіўнула
Галоўкай і міла ўсміхнулася.

Божа,
Стаіць вунь, як лань між ільвоў, і прыгожа
Памальвае ручкай — аж сэрца крапула.

Ну, час мой настаў! Хваляванне гашу
І к ёй падыходжу.— Я вельмі шчаслівы,
Што зноў вас сустраў. А яна жартаўліва

---

* «Ніхто над сабою не вольны» — назва верша А. Чаўчавадзе. Гэты верш у свой час быў пакладзены на музыку і стаў папулярным рамансам.

Ў адказ: — Мо другую? Скажыце, прашу.—
І дзякуе тут жа, дае тлумачэнні:
— Цяпер стала модна знаёмых спаткаць
І выгляд рабіць, што не можаш пазпаць.
Прыемна, што з правіла вы — выключэнне.

А я лепячу, што ні моды, ні годы
Ўспамінаў пра вобраз такі не сатруць,
Што з першай сустрэчы шчасліўцы бяруць
Адбітак ягоны ў душу назаўсёды.
Тут ветрык з нагор'я падзьмуў і прыўзняў
Падол яе верхняй і ніжняй снадніцы,
І ножкі аздобіныя той шаляціца
Адкрыў папаказ, нібы з'яву са з'яў.

Я быў у палоне і ўжо, ап'янелы,
Адно толькі бачыў: праменні крышталю
Між вабных паўкружжаў грудзей яе ззялі,
І сад мне ўваччу стаў квітнеючым, белым.
Зноў месяц з'явіўся, не ўрымсціў, свяціла,
Яшчэ раз заззяла яе ажарэлле.
Тут хтосьці гукнуў: «Нас чакаюць арэлі:
Не баўся!» Яна галаву апусціла
І знікла з вачэй...

РОЗДУМ НА БЕРАЗЕ КУРЫ

Хаджу сюды штодня, бо тут адзіны
Прытулак мне для роздуму ў спакоі.
Люблю да слёз я гэтыя мясціны
З іх цішынёй і дымкай над ракою.

Ляжу ў траве і аддаюся слыху.
Цячэ Кура, чуваць мне рокат зліва:
На глыбіні і па вірах — паціху,
Па водмелях і па жвірах — бурліва.

Пра што твой шум, рака?

Пра дні былыя
З іх пастаяннай сечай ці разнёю?..
Усё наша жыццё ў хвіліны тыя
Здаецца мне нікчэмнай мітуснёю.

Наш свет, як рэшата, няма сумнення,
Да верху не далеш яго піколі.
Хто перад смерцю ў ім з задавальненнем
Казаў: «А мне ўсяго было даволі?»

Ніколі ўладары заваяванага
Паўсвету, што да рук сваіх прыбралі,
Не скажуць: «Досыць нам нарабаванага» —
Яны б і ўсё астатняе ўзялі ці ўкралі.

А для чаго з зямлёй ім вузы шлюбныя,
Калі яны зямлёю стануць самі?
І ўсё ж цары, на словах міралюбныя,
Захопы сцяць і трызняць тымі снамі.

Яны ўсё робяць так, каб ні праклёны,
Ні суд трацейскі будучых нашчадкаў
Не выпаліў пагардай іх імёны
З гісторыі і іх народаў спадкаў.

Але ж чарнец ад модлаў не збялес,
Хоць ён быў і святцом паміж сваімі.
Калі наш свет дашчэнтку спапялее,
Хто ж будзе помпіль здзейсненае імі?

Мы ўсе — сыны зямлі і па закону
Павінны ёй служыць на ёй ці ў саклі,
Бо варты жалю тыя, што да скопу
Паміж жывымі трупамі прапахлі.

ЧАНГУРЫ

Тваё галашэнне, чангуры,—
Зварот, адраджэнне той буры,
Ў якой толькі чуліся ўскліпы ды стогны.

Калі ж дачакацца, чангуры,
У песнях тваіх не настрою хаўтураў,
А іншыя ўчуць суцяшальныя тоны?

Пакуль што такіх не чуваць ад цябе,
І тон твой жалобны,
да плачу падобны,
Рве сэрца, якое і так у журбе.

МАЁЙ ЗОРЦЫ

За што ты не то ў злосці, не то ў крыўдзе
Ўглядаешся ў мяне, вясчунка долі?
Я ўсё ж люблю цябе, хаця тваёй патолі
Не знаў і знаю: лепшае ка мне не прыйдзе.

Ты думаеш, па ўсё, што мне табою
Прызначана ў насаг і мной жадапае,

Расчараваны, я махну рукою,—
Як на пязбытпасць, толькі абяцанае?

Звязалі нас з табою повязі, як шлюбныя,
Высокая мая, бо, нізкая, нашто ты?
Будзь добрай ці благой, а ты мне любая,
Бо ты ж — мігценне сутнасці маёй істоты.

Час прынясе і мне раскошу веснаходу,
Спазнаю цеплыню ў пагодлівых дні,
Вось ты тады мне зверху з гэтае нагоды
Мой шчасны лёс, як жменю срэбра, сыпані.

ЗАВУШНІЧКА

Сеў матылёк
На пахучы звапок —
Ландыш трымціць, нахіляецца.
Так завушнічка —
Бліскучая зічка —
З ценем сваім забаўляецца.

Як не зайздросціць
Самой маладосці,
Што не праз боскую літасць
Можна дазволіць
Пад ценем спатоліць
Вуснаў сваіх прагавітасць?

Кожнай сястрычцы
Па завушнічцы —

Мудрыя кажучь пра д́ары.
Дзе ж пра дарунак —
Яе пацалунак —
Знак?
Сарамлівасць на твары.

АДЗІНОКАЯ ДУША

Сіроцтва — хай не знаць яго нікому,
І ўсё ж яно радніцца праз гады.
А хто асірацеў душой, такому
Душу адвесці з некім сапраўды.

Хто заўдавеў, таго душа п'яклася,
Пакуль дзесь не злілася з ёй ці з ім.
Але калі яна надзей зраклася,—
Усё! Не дапаможаш ёй нічым.

Каго ў даверы злосна ашукалі,
Той больш не верыць ні ў дабро, ні ў зло,
І як бы зноў яго ні запэўнялі,
Не верне больш старое рамясло.

Выпрабаванне цяжкае — сіроцтва.
Не ў радасць нам і распач, і жуда.
Душы ж расчараванай адзіноцтва —
Ні з чым непараўпальная бяда!

МАЯ МАЛІТВА

О божа, бацька мой, зірні з пябёсаў
На сына грэшнага! Ён у бядзе —
Страсцям паддаўся, рызыкуе лёсам.
А хто ж бяду інакшы адвядзе?

Не ўводзь яго ў адчай, пакінь надзею.
Калісь і сам Адам твой запавет
Пераступіў — і свет не сірацее.
Вялікі свет збярог за ўласны свет!

Напіцца ж дай і мне, жыцця крыніца,
Крыштальнае вады твае, і ўдаль
Нясі чаўнок маіх страсцей — блазніцаў
І плаўна ў прыстань ціхую прычаль.

О сэрцавед, ва ўсіх усе дазвання
Ты тайны знаеш, маеш к ім ключы.
Аб чым яшчэ прасіць?.. Маё маўчанне
Па дабраце ў малітву залічы.

* * *

Калі мы сыдземся і ты падобна
Сваімі ўсмешкамі на ранне ў маі,
Мне ўцех не трэба больш, не трэба раю,
Ты — рай, і мне б валодаць ім аднаасобна.
Як я люблю цябе! Як я жадаю
Ўзаемнасці, такой жа непадробнай!

Калі ж з пахабнасцю цішком, без стуку,
З намерам адабраць маёй уцехі рай,

Нас развядзе ў бакі разводніца-разлука,
Тады мне жыць не хочацца, хоць памірай.
Павер, любімая, павер! Сваю навуку
Я мукай пабываў, ты ж праўдай правярай.

І сон не ў сон пры ёй, разлуцы, яд у марах,
На сэрцы то туга, то, як палын, адчай.
Калі ж той час, што ты мне скажаш: «Заклучай
Наш дагавор навек!», як і прыята ў парах?
Павер жа: будзе так і толькі выбачай,
Што трэба час, каб сонца выбліснула ў хмарах.

* * *

Сінь нябёс сакавіка —
Колер кветкі васілька,
Быццам створацы наўздзіў,
Я з маленства палюбіў.

І цяпер, калі ўжо ўсе
Ўцехі гаснуць пакрысе,
Колер сіні я хвалю,
Больш за ўсе яго люблю.

Бачу сінь — і вельмі рад:
Зноў прыгадваю пагляд,
Той, які змяніў мой лёс
І з нізіп па ўзвышша ўзнёс.

Гэты колер — уладар
Змалку вынашаных мар
Тут, сярод сінечы гор,
Ім жыве зямны прастор.

Ім адным і я жыву,
А памру — і ў сіняву
Адыду, хай там мяне
Неба слёзна ўспамяне.

Мне на помнік дзе-цідзе
Сіні іней ападзе,
Ўчуўшы кліч: «Распалавінь
Цемру нада мною, сінь!»

МАІМ СЯБРАМ

Пакуль вы ўсе па ўзросту не ў зеніце
І жар каханья ў кожным не ачах,
Няўдач сваіх да сэрца не гарніце
І пазбягайце вільгаці ў вачах.

Плячо ў плячо з гадамі крокам спорым
Ідзіце толькі ўперад да канца,
Бо варты жалю той юнак, каторы
З сябе старога строіць мудраца.

Як і дзіцячае, нам смешна штосьці
Старэчае і ў многіх, і ў адным.
Хвала таму, хто быў у маладосці
Разумнікам і крышачку дурным.

Калі пастукае і ў век ваш лета,
Нібыта ўмоўны знак яму ці ёй,—
Магчыма, вам не лішне будзе гэта
Парада з горкай практыкі маёй:

Не захапляйцеся такой асобай,
Якой красы аж цераз край стае.
Ёй словы заляцацця даспадобы,
А пачуццё каханця — не яе.

* * *

Не дакарай, каханая, паэту,
Што пачуццё на вершы раздае.
Ён, смертны, ставіў бы такую мэту,
Але падчас умення не стае.

Пачуцці ж бессмяротныя — і годзе
Падробкамі хаваць іх сціплы ўбор!
Ён сонцам быць хацеў бы, каб пры ўсходзе
Праменнем аздабляць вяршыні гор.

Хацеў бы, каб і ты ў сугучным ладзе
З прыродай чыстым ручайком цякла;
Каб салаўі ў гаях і ружы ў садзе
Імкнуліся к яму, як да святла.

Каб ён паіў сабой ядловец колкі
І птушку, што накінула дупло,
Каб існаваннем нашае суполкі
Ўсё навакол буяла і цвіло.

Такі мой надыход к яму, каханню,
Калі б сказала ты: «Не згодна я!» —
Жыццё б звязало толькі к існаванню —
Без кветак руж і спеваў салаўя.

Прытулак я ў пустыні, хоць і з горам,
Знайшоў — забыты храм сярод пяскоў.
Цмеў каганец, апёлы пелі хорам
Давіда псалмы, кожны ў сем радкоў.

Перш-паперш я з апраткі і абутку
Строс пыл і, змардаваны ўшчэнт, прысеў,
Там, падалося мне ў маім закутку,
Век скопчылі мае нягоды ўсе.

Здаваліся ў мінулай паняверцы
Ўсе пошласці сярод жыццёвай стыні.
Курьў я фіміам у палкім сэрцы
Каханню чыстаму, адной святыні.

Але ці ж доўга можа ўяўны свет
Трываць? Умомант знік, нібы з суроку.
Цяпер прытулак мой — прыстанне бед,
А ўяўны рай — замарачэнне зроку.

Нядоўгае было ў нас з ім знаёмства,
І ўсё ж за тое я той храм хвалю,
Што, не прыняўшы свету вераломства,
Ён, цэлы, зноў схаваньне пад зямлю.

Баюся, што ўжо больш не стане сіл
Стварыць калі не храм, то хоць святліцу,
Дзе б я, абтупаўшы дарожны пыл,
Мог шчыраму каханню памаліцца.

МЕРАНІ

Імчыцца, ляціць без дарог і сцяжын мой Мерапі борзды,
павыцяжку гоп.
Свіст увушшу і «крум-крум» гругаповы з ветрам ляціць
наўздагон.

Рвіся, мой Мерапі, толькі паперад і пра спачын не гадай;
Чорныя думы мае і мой смутак буйнаму ветру аддай!
Наперарэз і віхрам, і хвалям над кручамі рвіся, нясіся
наўскач,

Каб нецярплівы сядак не стаміўся і адпачыў ад пяўдач.
Страху не ведай, крылаты рысак мой; буры, гарачыня—
Не перашкоды і не стрымаць ім ні седака, ні каня!

Не стапу плакаць, што за плячыма мая айчына і круг
сяброў,
Што ўжо ніколі больш перад вачыма яна не ўстане, мая
любоў.

Дзе ноч агорне, хай там разбудзяць, хай там і будзе
мой родны кут.

О, калі б зорачцы той пуцяводнай сказаць прычыну маіх
пакут!

Пакуты сэрца—ужо астылы каханья вугаль ці папялок—
Даверу хвалям, і ты, двухкрылы, нясі на ўзмор'е іх
з-пад аблок.

Рвіся ж, мой Мерапі, толькі наперад і пра спачын не
гадай;
Чорныя думы мае і мой смутак буйнаму ветру аддай.

Хай мой спачын будзе дзесьці ў прыроднай зямлі пад
ніцай вярбою пахілай,
Хай на-над ёю, магілай, слёз не пралье дарагая мая
і каханая.

Чорны крумкач забярэ мяне ў дол—тая птушка паганая,
А беспрытульны віхор намяце курганок пывунца пад
магілай.

Не слёзы кахапай, а дождж і росы ўпадуць на грудзі
мае ў трупе,
Не плач маіх родных, а крумкацце птахаў там паніхідаю
будзе па мне.
Імчыся ж, мой Мерапі, конь крылаты, за грані лёсу
збяжым з табой.
Не быў яздок твой слугою лёсу, ён з ім гатовы ўступіць
у бой.

Хай я загіну там, лёсам асуджапы, але ж сумленна,
накштальт тарца,
Крыж-накрыж: па шаблю — шабля, як вораг, буду
рубацца я з ім да канца!
Рвіся ж, мой Мерапі, толькі наперад і на гару, і з гары,
Думы мае, певясёлы мой роздум буйным вятрам падары.

Не, не пагасне запал душэўны таго, хто рваўся па
скакуне
Насустрэч смерці, твой след, мой Мерапі, тут застанецца
між аблачыш,
Па ім калісьці і мой наступнік, як я, рвучыся ўдалачынь,
Нагоніць лёс свой такі ж здрадлівы і, абагнаўшы, рукой
махне.
Рвіся ж, мой Мерапі, толькі наперад і на гару, і з гары,
Думы мае, певясёлыя думы, буйным вятрам падары!

* * *

Красуня, не ўпікай яму ў адчаі,
Што ён агонь кахання прытушыў.
Прыгожы твар яшчэ не азначае
Ў вас, прыгажунях, хараство душы.

Аблічча прыгажосць — прыроды ласка,
Яна, як лёс, дабро і зло спусе.
Таму і сэрца, звабленае бляскам,
Расчараванне з часам смязнае.

Прыгожае, яно — ахвяраванне
Святла з вышынь на людскі абыход.
Чаму ж і дара вечнага кахання
Нам неба не дало? Наадварот!

І час яго не старыць, а ратуе
Ад напункных пачуццяў і маны.
Саюз двух душ прыгожых гарантуе
Нязменнае каханне да труны.

Яно такое ў іх, дзе ўсё сагрэта
Сапраўдным пачуццём! І калі ёсць
На свеце рай, то менавіта ў гэтай
Дваістасці пад імем Прыгажосць.

МАГІЛА ЦАРА ІРАКЛІЯ

Князю М. П. Баратаеву

Перад тваёй грабніцай на калені
Я стану і скажу, сівы герой:
О калі б мог цяпер хоць на імгненне
Ты ўбачыць родны край па-над Курой!

Як спраўдзілася ўсё, што перад сконам
Ты прадказаў краіне-сіраце.
Твой царскі занавет нам стаў законам,
І лік ахвяр вайны больш не расце.

Вярпуліся ў свой край яго выгнанцы,
І кожны з іх, сустраўшы свой народ,
Агнём душы паўдзённага змаганца
Тут плавіць спакваля паўночны лёд.

Пазычанае за мяжой насенне
Пад цёплым небам Картлі прынясе
За кожны пуд па сто пудоў не меней.
Вайну змаглі, цяпер за мір мы ўсе.

Каспійскае і Чорнае — два моры
Больш не пагроза нам. Прывет чаўнам!
З усіх бакоў эскадраў камандоры
Вязуць здалёк сабраццяў пашых к нам.

Што ж, спі, герой наш, пад вярбінай ніцай.
З падзякай за прадказаны ёй лёс —
Ўся Грузія перад тваёй грабніцай,
Узведзенай з яе нязмерных слёз.

* * *

Не адмаўляй, злы дух, таго, што хтосьці
Цябе мне падаслаў, каб ты адкраў
Мой супакой і веру маладосці.
Прызнай, што так, вяршыцель чорных спраў!

Ты абяцаў мне рай зямны спачатку —
Жыві, маўляў, і здавальняйся ўсім.
Слаў пухам, аказаўся ж пух брусчаткай,
Замест цяпла вясны слаў холад зім.

Скажы, куды ж яны, з якой вадою
Дзівосы абяцанняў адплылі?
Ты хоць бы заікнуўся мне пра тое,
Нашто ты мне даваў іх і калі.

Я закляімлю той дзень сваім праклёнам,
Калі хлуснёй тваёй сваю душу
Я сам зацьміў, зрабіў яе замгленай;
Спагады ж у цябе не папрашу.

Прэч, ашуканец, прэч, пакуль не ўдарыў!
Ты ўсё, чым я калісь гарэў, згасіў,
У росквіце жыцця душу састарыў.
О, гора тым, каго ты спакусіў!

ЧЫНАРА

На ўцёсе над Курой, скупым на ўборы скнары,
Адзіная, як струнка, стройная чынара;
І ў зацень ад яе ў разгар і ў спёку лета
Імкнешся, каб забыць на час нягоды свету.

Хай стане ветрана — і з кроны, праз спляценне
Галін зялёных, чутны шэпты, шапаценне,
Нібы якаясь мова тайная, нясмелая,
А ветрагону з ёю, пэўна ж, зразумелая.

Так, як кахапак — любую сваю кахапку,
Рака цалуе погі ёй бесперастанку,
Але чынара гордай кронай красамоўна
Ківае ў два бакі: знай, што адказ адмоўны.

Яна — нязгода, ён — парыў і дамаганне,
І на рацэ пры ўздыху кожным хваляванне,
Нібы ён з ёй спрадвеку шчырай дружбай дружаць:
Сустрэўшыся, шумяць, а пры разлуцы тужаць.

* * *

Жывінку для жыцця ўзвей-вечер злою сілай
Зламаў і свіснуў мне: «Вось кветка — на, вазьмі!»
Яе расой нябеснаю заўжды расіла,
А ён, знішчальнік злы, расу змяніў слязьмі.

Няўжо ім, кволым, лёсам так прызначана
Трымцець ад бур, пакуль не распагодзіцца?
А мне, як толькі ўздумаю, што радасць страчана,
Імгненна сэрца з горычы заходзіцца.

* * *

Ты — божы цуд, анёл мой. Дзеля бога,
Не стань маім забойцам ты сама.
Апроч мяне, на свеце больш пікога
Ў маіх бацькоў з радні ў жывых няма.

Мой шафер — мой кінжал, а ў ролі свацці
Служыла б бурка і — пабок сваты!
Навошта б мне здаліся ўсе багацці,
Калі б са мной быў скарб адзіны — ты?

Рафаэл Эрыставі

РАДЗІМА ХЕЎСУРА

Там — дзе я на свет з'явіўся, дзе кранаў струну,
Там — дзе спяць мае хеўсуры, лёгшы у труну;
Там — Радзіма! Сэрца любіць тую старапу!

Не прадам сваю Радзіму —
Не пайду ў чужыя храмы!
Не аддам я нашы горы
За ключы ад райскай брамы!

Я пiдзе краiны лепшай не знайшоў, сябры,
За маю — з крышталёва-вадою, з полымем зары,
За маю — з арлом у небе, з турам на гары.

Не прадам сваю Радзіму —
Не пайду ў чужыя храмы!
Не аддам я нашы горы
За ключы ад райскай брамы!

Хай раздольна на раўніне, ды, нібы магніт,
Неадольна вабіў родныя горы краявід:
Чым на далях красавапане, лепей тут пябыт.

Не прадам сваю Радзіму —
Не пайду ў чужыя храмы!

Не аддам я нашы горы
За ключы ад райскай брамы!

Не патрэбны мне ні слава, ні палац, ні трон,
Ні штандары, ні музыкі, ні хвалебны зван.
Калі гэта ўсё ў чужыне, дзе жыццё — палон.

Не прадам сваю Радзіму —
Не пайду ў чужыя храмы!
Не аддам я нашы горы
За ключы ад райскай брамы!

О, Радзіма — ты мне маці, ты ў мяне адна,
Як гасподзь у гэтым свеце і як сатана.
За цябе змагацца буду ад відна і да відна!

Не прадам сваю Радзіму —
Не пайду ў чужыя храмы!
Не аддам я нашы горы
За ключы ад райскай брамы!

ВАДАСПАД

Народжапы ў гарах
Грукоча вадаспад.
Гудзе, ляціць, пяе
Вясёлкавы каскад.

Ракоча дужы гром
У хвалях ледзяных.
Расыпаўся прамень
У пырсках залатых.

Кіпіць, віруе шум
Пад велькаю гарой.
Асвечана гара
Вясёлкавай дугой.

СІРАТА

А хто будзе дзіця глядзець?!
А хто верне яму бацькоў?!
Павяла іх у цемру смерць...
Хто сагрэе астылую кроў?

А хто будзе яго карміць?!
А хто будзе дзіця калыхаць?!
А хто будзе дзіця любіць?!
А хто будзе яму спяваць?!

І чакае дзіця бацькоў.
Плача, плача — каб хто дапамог!
Толькі ёсць на зямлі любоў...
Уратуе пакутніка бог!

ЗВАРОТ ДА ВУЧНЯЎ

Уставайце, хлопцы!
Хопіць ленавацца.
Уставайце хутка,
Час за розум брацца!

Пеўні пракрычалі
І прагналі зоры.
Ластаўка шчабеча
Весела, бадзёра.

Перапёлка ў жыце
Заспявала песню.
Дзятлы малаткамі
Стукаюць у лесе.

Сонечныя промні
Радасці даруюць.
Поле і даліна
Кветкамі красуюць.

Івалга з-пад хмары
Хлопцаў падганяе,
Новы дом будуюць
Мурашы у гаі.

Чмель майструе соты.
Матылі гуляюць.
Вусень цягне лісцік.
Пчолы мёд збіраюць.

Кожнае стварэнне
Мае свой занятак —
Хто пілуе дрэва,
Хто спявае ў шатах.

Уставайце, хлопцы,
Час за розум брацца!
Бог нам дапаможа!
Нас чакае праца!

Ілья Чаўчавадзе

ГОРАМ КВАРЭЛІ

Родныя горы, ваш сын развітаецца з вамі.
Памяць пра вас не аддам забыццю я з гадамі...
Будзеце вы маім сэрцам, што б'ецца ад ласкі і шаны.
Горы, я з вамі прыродай самой павянчаны.
Быў я маленькі, ледзь-ледзь разумеючы дзіва,
Ды ўжо ад велічы вашай дрыжэў трапятліва...
Не трапятанне ад страху, трымценне ад страху.
Сэрца было не пудлівым, хацела размаху.
Я на вяршыні глядзеў з багавейным трымценнем
І летуценіў, зайздросцячы стромам і ценям,
Дзе нават блізка прайсціся не мелі адвагі аблокі,
Дзе пачыналі ўраганы палёт свой высокі.
Дзе караван журавоў, заблукаўшыся ў высі,
Ўпоравень з вашымі гордымі чоламі віўся.
Я прастадушна з дзіцячай наўнасцю марыў
Лётаць крутымі шляхамі вятроў-хмарадараў.
Марыў я з ветрыкам лёгкім памчацца па схілы,
Марыў займець я арліныя вольныя крылы.
А калі вылі ў цяснінах вятры несціхапа,
Быццам ільвы, што балюча залізвалі раны,
Я, што лісток той, трымцеў і ўслухаўся нясмела,
Родныя гукі былі мне, і сэрца цяплела.
Самаздаволенне гнаў я з маленства, як помню.
Зараз, сябры, я сабой задаволены, бо мне

Тут парадзіцца пашчасціла ў краі адзіным,
Вырасці між перуноў і ўраганаў грузінам.
І калі смутак сціскаў маё сэрца ціскамі,
Слэз ручаі я тады праліваў перад вамі.
Плакаў, чакаў я спагады і вашага жалю,
Як і цяпер, вы тады мяне не суцяшалі...
Цені імгненняў, што зніклі, нібы аблачыны,
Ў сэрцы сваім захаваю да самай канчыны!..
Як я любіў вас, сябры майго светлага рання,
З вамі цяпер разлучае жыццёвая ноша расстання.
Мушу расстацца, бо лёс патрабуе ахвяры.
Горшай не мог аніяк ён мне выдумаць кары.
Кожны каня майго крок мне здаецца вярстою.
Кожная хвіля без вас робіць мяне сіратою...
Вы ўжо марудна знікаеце... вашы вяршыні
Ледзь разбіраю... хвіліна — і ў сні ўсё гіне.
Марна змагаюся з даллю, самотны, ў адчаі
І на баках я трывожна блукаю вачамі!..
Вашых вяршынь не відаць з іх былою красою,
Больш не аздобяць паныласці неба сабою!..
Вас са слязьмі на вачах пакідаю я ў скрусе...
Я да вас сэрцам і зіркам з чужыны цягнуся;
Зноўку душа мая вам усміхнецца з чужыны,
Сэрца любоўю заб'ецца, як птушка даліны.

ВОЗЕРА БАЗАЛЕЦІ

А на дне азёрным, кажуць,
Ёсць калыска залатая,
Пад вадой, наўкол калыскі
Сад чароўны зацвітае.

Гэты сад заўжды зялёны,
Не жаўцее ён ніколі,
Часу ход зямпы над садам
Ніякой не мае волі.

Не пашкодзяць зеляніну
Саду ні зіма, ні спека,
Засень ясніцца вясною,
Сонейка стаіць высока.

Ціха ў садзе залатая
Кволіцца калыска тая,
Ды з людзей ніхто ў чароўны
Вечны сад не завітае.

І адны сірэны маюць
Смеласць акружыць калыску,
Вечпыя, пяюць над ёю,
Бачачы калыску зблізку...

Кажуць, што схаваць калыску
Аддала загад царыца,
Што дазволіла Тамара
Хмары слёз людскіх праліцца,

Каб шатром акрыць калыску.
А ніхто сказаць не можа,
Люд паклаў каго ў калыску,
Слёзы ліў навошта гожа...

Ці ў калысцы немаўлятка
Той, каго назваць баяцца,
Той, каго жадае ўбачыць
Наш грузін, загнаны ў працы?

А як так, героем слынным
Будзе да апошняй рыскі

Той, чыя рука, парэшце,
Дакрапецца да калыскі!

А як так, дык тая маці
Шчаснай і славутай будзе,
Што працягне немаўлятку
Першая святыя грудзі.

АРАТАЙ

«Хадзі на полі, плуг, сярдзіта,
Ты падпявай яму, гіргіта».

Воле мой, Лаба, ў нас доля адна —
Чорная долу нас гне баразна.
Лямку цягнуць будзем у цішыні
І дажываць у бязрадасці дні,
Скіба за скібай вярнуць араллю
Будзема, росячы потым зямлю.
Мы пад ярмом, не нудзіся дарма,
Лёгкага ў нас не бывае ярма:
Позірк мой доле, ярмо мяне гне,
Сілаю неба забралі ў мяне;
Нас, як ахвяру, чакае зямля,
Каб аніхто і не ўспомніў пасля,
Мовы не маеш, я з мовай — таму
Ты не зайздросці, мой брат па ярму...
Шабля нашто мне, калі не на страх
Не заступіцца за праўду ў баях?
Што за карысць мне ад плуга, калі
Ён толькі поркацца можа ў зямлі
І не знішчае пад корань траву,

Што не дае збожжжу ўзняць галаву?
Смутак мой, боль ува мне зарунеў
І чалавечае годнасці гпеў,
Словы, што ў сэрцы пасуць перуны,
Мусяць у сэрцы памерці яны.
Слоў маіх мук ты не ўцяміш зусім,
Іх забіваю я ў сэрцы сваім...
Лаба, павер, што, знямеўшы ў тужбе,
Мне цяжалей у ярме, чым табе.
Што ты пудзішся?.. Мы ў свеце адны,
Плуг дацягні да канца баразны,
Сябра свайго не пакінь у бядзе,
Ён не пакіне цябе апідзе!..

МАЦІ ГРУЗІНА

Сённяшні дзень, народжаны ад
мінулага, ёсць бацька будучага.

Лейбніц

Грудзі грузінікі калісьці кармілі
Сына радзіме, гадуючы ў сіле,
І з калыханкаю матчынай горы
Слалі герою дух пенакоры...
Зніклі і тыя часіны!.. Гаркота,
Рабская доля, цяжкая работа
Сілу забралі, падзею забілі,
Прывідам сына зрабілі ў бяссілі.
Дзе ж нашых продкаў цяпер, адкажы ты,
Вострая шабля і дух самавіты,
Гордая прага на ўчынак пайчыны,
Бойка на смерць з варагамі Айчыны?

Лепей не будзем аплакваць гаротна
Тое, што знішчыў час незваротна;
Сум свой — даніну міпулым часінам
Знішчым, за іншаю зоркай ісці нам,
Будучыню нарадзіць мы павінны,
Будучыню для людзей і Лйчыны...
Гэта, матуля, твой неацэнны
Дар і яшчэ абавязак свяшчэнны!
Сына ўзгадуй, дай душы яго словы,
Помніць пяхай заповедзі Хрыстовы,
Любіць людзей і шануе заўсёды
Цягу да брацтва, адзінства, свабоды,
Каб дабрыню ён чыніць не вагаўся,
Каб за наступнае з лёсам змагаўся...
Прымецца саджанец твой і, дарэчы,
Як чалавек, плод свой дасць чалавечы.
Маці! Пачуй жа маленьне грузіна:
Выхавай гэтак душу свайго сына,
Каб ён за ісцінай следам спяшаўся,
Каб і за ім светлы след заставаўся.

ВЯСНА

Апрануўся лес у лісце.
Ластаўка вяшчуе ўдачу.
Слёзы самі паліліся
У лазы — ад шчасця плача.

Луг рунявей ад кіліма,
Горы кветкамі спавіты.
Любая мая Радзіма,
Расцвіцеш, скажы, калі ты?

ПАЭТ

Не для таго спяваю, каб спяваць,
Як птушка, у якой клапаў мала,
Не зачароўваць гукамі мяне
Улада неба на зямлю паслала.

Багаславіла неба, а народ
Зямны мяне, нябеснага, аперыў
І ўзгадаваў, і з богам гавару,
Каб весці за сабой народ наперад.

Ад боскага святога алтара
Агонь таму ў грудзях маіх палае,
Каб як сабрату мне, каб як свая
Была і радасць, і бяда людская;

Людская рана каб маёй была,
Душа гарэла ад людскоў пакуты,
Каб і людское шчасце і адчай
Былі прыняты ў сэрца і пачуты...

Тады запаліць у маёй душы
Агонь з нябёс іскрынка без прынукі,
Тады і заспяваю, і тады
З вачэй людскіх я вытру слёзы мукі.

Акакій Цэрэтэлі

АМІРАНІ

Да скалы каўказскай моцна
Быў прыкуты Амірані,
Груганнэ пад ім кружыла
І садзілася на раны.

Падарыў агонь ён людзям —
Таму злыдні цела рвалі,
Ды без лекаў, нейкім дзівам
Рапы самі зажывалі.

Ён умеў цярпець нягоды,
Не укленчваў прад бядою,
Перад сілаю варожай
Не схіляўся галавою.

І нарэшце — перамога!
Кожны смелы — з ёю будзе.
Ён у спадчыну, як прыклад,
Перадаў адвагу людзям.

Мая Грузія прыкута
Да скалы, як Амірані,
Груганнэ над ёю кружыць
У чаканні, у чаканні...

Ды часіна волі прыйдзе,
Ланцугі парвём і пугы.
Зноў там радасць засмяецца,
Дзе журыліся пакуты.

ПЕСНЯ НАТЭЛЫ

Струны ўмела на чангуры
Я для песні навяла,
І яны зноў загучалі:
«Адэла-дэла-дэлала!»

На свой гук і на свой голас,
Але ўсе звiняць у лад,
Дружна ў злагадзе спяваюць:
«Адэла-дэла-дэлала!»

Хоць адна струна парвецца —
Трэба помач каб прыйшла,
Бо спяваць чангуры вечна:
«Адэла-дэла-дэлала!»

А чангуры — Сакартвела,
Быццам Грузія сама,
Ну а мы як тыя струны:
«Адэла-дэла-дэлала!»

Ды паслаблі раптам струны, —
Бы паменела святла,
А у цемры як спяваць нам:
«Адэла-дэла-дэлала!»

Бы шакал, пракраўся вораг,
Нарабіўшы многа зла,
Нас не так спяваць змушае:
«Адэла-дэла-дэлала!»

Трэба жыць усім у згодзе,
Каб пазбавіцца сіла.
Чаму ж мы спяваем паразь:
«Адэла-дэла-дэлала!»

Хай бы еднасць — наша сіла —
Хціўцам вісельняй была.
Хай баяцца нашай песні:
«Адэла-дэла-дэлала!»

Хопіць плакаць! Усе струны
Я слязамі заліла.
Не магу праз плач спяваць я:
«Адэла-дэла-дэлала!»

КІНЖАЛУ

Харасапскі мой кінжал,
Дружа мой, люблю цябе я!
Збавіць ад варожых джал —
Ты адзіная надзея.

Я вастру цябе або
Чышчу, каб срабрыўся болей.
Стань жа братам і рабом
Тым, хто ўніжаны няволяй!

Востры, ты гатовы ў бой,
І няма табе заганы.
Ты стальному сэрцу свой
І рудэ стальной адданы.

Слава кавалю таму,
Што цябе скаваў так чыпча!
Дружа мой, рыдаць прымусь
Маці ворага па сыне!

Колькі ворагі раней
Выпіць змусілі заразы.
Палячы, кінжал, мяне
Ад прыгнёту і абразы!

Паміж ім і мной жыві,
Выклік кінь ягонай сіле.
Памакну цябе ў крыві,
Быццам бы пяро ў чарніле.

Кроў чырвоная маю
Сівізму пяхай акропіць.
Стоги варожы у баю,
Нібы музыка, захопіць.

Я вастру цябе, кінжал,
І вучу блішчэць трывожна.
Хопіць, дружа мой, ляжаць —
Час настаў, выходзь жа з пожнаў!

СВІТАННЕ

Задуменная Мтацмінда
Зорку раннюю вітае,
Што пад слыннаю магілай
Гэтак ласкава світае.

Слухае гара, прыціхшы,
Як Кура бесперастанку
Нескаропаму герою
Напявае калыханку.

Да грудзей Мтацмінда туліць
Дарагую нам магілу,
У якой яна люляе
Сына бацькаўшчыны мілай.

І паэт, у хваляванні
Лзірнуўшы паваколле,
Да сваёй радзімы любасць
Гэткай песняю спатоліў:

«Край, дзе неба — бірузою,
Дзе зямля — смарагд адвеку,
Да цябе прыйшоў я хворы,
Ты сустрэў мяне, як лекар.

Не, не вынес я расстання.
Без цябе — мы ўсе сіроты.
Я спяшаў цябе пабачыць,
Натаміўшыся самотай.

Я вярнуўся. Мне пасустрач
Твае сонца, месяц выйшлі,
Карагоды яркіх зорак
Расквітнелі ў небе пышна.

Радасць сэрца палапіла,
Знік мой сум, не стала жалю.
Ажывіў, мой краю, кветкі,
Тыя, што даўно завялі.

Край, дзе неба — бірузою,
Дзе зямля — смарагд адвеку,
Твой я, і ў тваіх абдымках
Дай памерці чалавеку.

За цябе памру, мой краю,—
Не кідай, прашу, мяне ты,
Ты накрый мяне сабою
Па зямному запавету.

Пахавай мяне, мой краю,
У сваёй зямлі ласкавай,
Там, дзе неба — бірузою,
Дзе нібы смарагды — травы».

* * *

Малады быў, мары песціў,
Сэрца білася старанна,
Я чакаў не дачакаўся,
Неспатолены, кахання.

Як састарыўся, знясілеў,
Да маршчын дажыў на твары,—
Мяне любяць ці не любяць,—
Мне ўсё роўна ужо зараз.

Беднасць гналася за мною —
Пра кавалак хлеба марыў.
Будзе скарб альбо не будзе,—
Мне ўсё роўна ужо зараз.

Сябраваць хацеў з людзьмі я,
Ад мяне яны — як хмары.
Будзе сябра ці не будзе —
Мне ўсё роўна ужо зараз.

Крыўды горкія зазвычай
Нада мной віселі карай.
Будзе слава ці не будзе,—
Мне ўсё роўна ужо зараз.

Шапкаваў я дапамогі,
А атрымліваў удары.
Як памру, ці будуць плакаць,—
Мне ўсё роўна ужо зараз.

Лёс — пракляты, сэрца — рана,
Сівізна душу мне старыць...
Буду жыць-такі ці не я,—
Мне ўсё роўна ужо зараз!

СУЛІКО

Я магілу любай шукаў,
Толькі не знаходзіў навакол.
Доўга плакаў, суміўся, гукаў:
«Дзе ж ты, дарагая Суліко?»

Я заўважыў ружу між шыпоў —
Век не бачыў вабнасці такой.
Да яе ў трымцепні падышоў:
«Ці не ты мая Суліко?»

Кветка невыказнае красы
Нахіліла ў згодзе галаву,
І, як слёзы, пацеркі расы
Пырснулі ў зялёную траву.

Салаўя убачыў праз лісты
І патурбаваў яго спакой,
Я спытаўся ў птушкі: «Ці не ты,
Ці не ты мая Суліко?»

І ў адказ пачуў ласкавы спеў
Ціхага дагэтуль салаўя,
Быццам бы сказаць ён мне хацеў:
«Хіба ты не бачыш — гэта ж я!»

Зорка ззяла светла пада мной,
Нібы памякала спатайком.
Я спытаў, любуючыся ёй:
«Ці не ты мая Суліко?»

І яна мігнула мне ў адказ,
Промнямі пагладзіла мяне.
І якраз у гэты самы час
Ветрык мне на вуха зазвінеў:

«Тое, што шукаў, ты ўжо знайшоў —
Удыхні, паслухай і зірні.
Ты знайшоў яе — і боль прайшоў,
Хай цяпер твае святлеюць дні.

Стала ружай, зоркай, салаўём
Тая, што пяшчотна ты кахаў,

Не, каханне шчырае тваё
Не здалела чорная туга».

Зразумеў я гэты завет,
І не праклінаю я свой лёс,
І ўжо больш не скарджуся на свет,
І не праліваю болей слёз.

Ружаю журбу сваю лячу,
Слухаю, шчаслівы, салаўя,
Радасны, за зоркаю сачу,—
І нібыта зноў з табою я.

Зноў мне стала хораша ў жыцці —
Я знайшоў цябе праз боль вякоў:
Гэта ты спяваеш, і мігдэш,
І цвіцеш, як ружа, Суліко!

КАХАНАЙ

Закаханы ў цябе я,
Я твой раб, чараўніца!
Я табой маладзею
І хачу наталіцца.

Я не знаю спакою —
Ты ў турме сваёй душнай,
Цябе хоча прысвоіць,
Нібы рэч, крывадушнік.

Слоў табе не шкадуе,
А ў тых словах — атрута.

Саладжавіць, мядуе,
А ў руках яго — пугы.

Ты не вер гэтай песні!
Колькі звёў ён нявінных,
Колькі мараў ён весніх
Спакусіў і пакінуў.

Будзь жа стойкай, спакойнай,
Як Нестан, непрыступнай,
Яе прыклад дастойны
Твае зменшыць пакуты.

Тарыэл, твой да скопу,
Цябе ўсюды шукае,
Каб украсці з палону
Цябе, дарагая.

Ён расстацца з крывёю
І з жыццём нават згодны,
Каб свабодай тваёю
Любавацца заўсёды.

Георгій Чаладыдэлі

УСПАМІН

I

Помню дагэтуль, як выпраўлялі
Ў школу мяне, зусім малалетка.
Азбуку даўшы, ўсё правяралі,
Ці да падзеі гатоў я гэткай.
«Аз» запыталі, а потым — «букі»,
Толькі чакалі марна адказу,
Блытаў бязбожна літары, гукі.
Невук — стала ўсім ясна адразу.
Мне гаварылі, вывеўшы з дому:
— Час для ляюты скончыцца ў школе.
Там цябе хутка ўструняць, вядома,
Калі не кінеш гулі-сваволле...

II

Я развітаўся ў суме з палямі,
З кожнай галінкай роднага саду, —
Шчокі блішчэлі слёз ручаямі,
Ды не заўважыў жалю-спагады.
Толькі на ганак вывеўшы, маці
Раіла: — Будзь жа рупны і ўпарты.
Той, хто застаўся змалку пры хаце,
Што дасягнуў і чаго ён варты?
Дык не лянуйся, ведай цану ты

Працы нястомнай, кожнай хвілінс
Веды твае і твае пакуты —
Дзеля карысці нашай айчыне...

III

— Вельмі старайся, любы, у школе,
Розумам слухай мудрыя словы,
Але прашу я, сынку, пайболей,—
Не выракайся роднае мовы.
Добра вядома і несумненна:
Калі падмурак стаў разбурацца,
Класці цагліны, ўзводзячы сцены —
Проста пустая, марная праца!
Не пазайздросці сытым, багатым,
А як спаткаеш, сын, бедалагу,
Дык падзялі ты з ім, пібы з братам,
Лустачку хлеба, як і біклагу...

IV

— Выбавіць сябра з цяжкай нягоды —
Гэта і гонар і слава, мой сыне,—
Добры ў пашане будзе заўсёды,
Хоць на радзіме, хоць на чужыне.
А як расстацца выпадзе рапа
Целу з душою,— жыць не бясконца,—
Лепей усё-ткі быць пахаваным
Вобліз матулі ў роднай старонцы...

V

З гэтай парадай, з гэтым паказам
Так і жыву я ў свеце суровым.
Што б ні рабіў я — ўспомню адразу
Матчыны слёзы, матчыны словы.

Іосіф Давіташвілі

РУНЬ

Рупей, зеляней, пшаніца,
Каб хлебным зрабіцца плёнам;
Далопі таго, хто сеяў,
Хай будуць багаславёны!

Тваіх каласоў пяянне
Мне радасць надзеі дорыць.
Хай неба цябе аросіць,
Хай сонца святлом азорыць.

Хай уначы калыханку
Дзеткам пье перапёлка;
Усцеш мяне шапаценнем,
Парадуй красой на золку.

Я проты падданы працы,
Ніяк не дайду да ладу,
Прашу памагчы на-брацку,
А чую папрок ці зваду.

Падацца мне, можа, ў горад,
Пакінуўшы свой палетак,
Каб рамяству наўчыцца
І не пакутаваць гэтак?

Рупей, каласуй, пшаніца,
На ўцеху і мне і полю,
Каб той, хто цябе пасеяў,
Не кляў, як заўсёды, долю.

Збяруцца з сярпамі людзі,
Закружаць гуртом стараным:
Петра, Георгі, Федар,
Беса і я з Алмаханам.

І Цінія нам снядак
У засені дрэў згатуе;
А Соса вадой крынічнай
Нас са збапа пачастуе.

КРЫНІЦА ЛЁСУ

Што прыціхла ты, крыніца
Нашай долі, нашых бедаў?
Усхадзіся, каб на свеце
Кожны смак нядолі зведаў.

Сэрца гэты свет мне паліць,
Што падвое раз'ядпаны:
Пестуны шчаслівай долі
Тых гнятуць, хто занядбаны.

Крыцца, нібы чуры, ў цемры
Век гаротнікі павінны,
Голас чуючы багатых:
«Нам служыць — ваш лёс адзіны!»

Ніко Ламауры

МАРОЗ І МАЛЕНЬКІ ВУЧАНЬ

Поле снежнае затаілася,
І няветлае і панылае,
Лес замёр густы ў белым покрыве,
Голле голае — як застылае.

Ані посвісту, ані голасу,
Завіруха ўжо крылы згортвала,
Над бязмежнаю белаю роўнядзю
Заўладарыла ціша мёртвая.

А мароз мацнеў і спяшаўся з гор
То сцяжынаю, то лагчынаю,
Так хацелася, не цярпелася
Цараваць яму над далінаю.

Не спускаў вачэй ні з дарогі ён,
Ні з пагорачка ў полі кожнага;
Пахваліцца каб сваёй сілаю,
Падпільноўваў ён падарожнага.

І прыкмеціў тут раптам хлопчыка,
Той у школу бег рапа-ранецька.
А пад пашкаю — кпіжкі з сшыткамі,
Сам рухавенькі ды румянцёпкі.

Пераняў яму ўсе шляхі мароз,
Стаў і вылупіў бельмы грозныя.
— Гэй, дурны хлапчук, лепш назад бяжы,
Не спрачайся з сілай марознаю!

А не вернешся той жа час дамоў,
Дык спазнаешся з доляй цяжкаю.
Не такім, як ты, шыі скручваў я,
А з табою — цьфу! — бедалажкаю...

Але хлопчыка не спалохала
Папярэджанне тое строгае,
Хоць халодныя бралі дрыжыкі,
Ён далей сваёй бег дарогаю...

І раз'юшыўся яшчэ горш мароз:
Хіба ён дзіця не адужае?
Як пачаў хвастаць проста ў твар яму
Невыноснаю лютай сцюжаю.

І зайшліся рукі ў маленькага,
І валёнкі раптам заціснулі.
Закрычаў хлапчук:
— Мама, мамачка! —
А ў вачах яго слёзы бліснулі.

Але раптам з далечы снежнае
Галасы пачуў ён дзіцячыя
І наперад зноў смела кінуўся:
— Не, не здамся я! Не заплачу я!..

Бег ды бег малы, бег ды бег... і вось
Пасвятлела цемра вакольная.
І адстаў мароз, бо святлом яго
Напалохалі вокны школьныя.

Важа Пшавела

АМІРАН

Прачніся, чуеш, Аміран?
Дай вараному чарамшы.
Калі няшчасны ты ў любові,
У скачцы боль закалышы.

З народнага

Зірніце — волат-чалавек,
Што прыкаваны да скалы.
Яго лятупкі ў вышыню
Панеслі думныя арлы.

Яго пясцеріна апавіў
Халодны, як змяя, лапцуг,
Ад зроку сонца заслانیў
Сляпога павуціння пух.

На ім і лёд, і чорны мох.
А час ідзе, а час брыдзе.
Які ўжо год чакае ён,
Калі ланцуг з яго ўпадзе.

Пакладзены ля пог яго
Ржавее нерухомы меч.
А ён у гацьбе і журбе
Цяжкія думы гоціць прэч.

Забылі неба і зямля,
Як, іх ратуючы калісь,
Ён нішчыў д'яблаў і чарцей,
Як парадніў ён дол і высь.

Ля ног пакутніка ляжыць
Сабачка — борздкае шчаня:
Працягвае наўздзіў усім
Ён рэч нязвычайную штодня...

Ён ліжа дзень і ноч ланцуг,
Каб разарваць метал акоў,
Каб мог свабодным вязень стаць
І пакараць гвалтаўнікоў —

Тых кавалёў, што ў судны час
Свайму сумленню насупор
Скавалі ланцугом яго,
Зрабілі вязнем гэтых гор...

Калі ж паржаўлены ланцуг
Урэшце трэшчыну дае,
Грукоча зноўку малаток —
Аковы новыя кую;

Так аднаўляецца ланцуг,
Што вісне на руках раба.
Бягуць гады за дугам цуг,
І коціцца зямлі арба...

Калі ж паўстанеш, Амірап,
Як гаспадар і як змагар,
З сябе скрышыўшы лёд і сталь,
Пакажаш сонцу ясны твар?

Каб меч твой промнем палымнеў,
Каб цемру пранізаў твой зрок,

Каб загрымелі высь і дол,
Вітаючы твой спеўны крок!

Каб скаланулася зямля,
Уторачы табе здаля,
Каб зыркія чародкі зор
Сядалі на вяршыні гор,

Каб птушкі славілі вясну
І каб, пачуўшы навіну,
Звінелі ў моры струны хваль,
Нібы пад пальцамі раяль...

Каб з неадольнаю журбой
Той, хто нявінных распінаў,
Маланку ўбачыў пад сабой
І кару грозную спазнаў!

Каб раздрабіўшы молат свой,
З цяжкой паніклай галавой
Дрыжаў ад страху той каваль,
Што вязня закаваў у даль.

ЗАПАВЕТ МАЙГО ДЗЕДА

Чаму ты плачаш, мой унук,
Што цяжка так гняце цябе?
Павінен мужным быць джыгіт
У радасці, як і ў бядзе.
Джыгіт не мае права ліць
Чуллівых слёз у час бяды.
Трымай напагатове меч:

Ты перад ворагам заўжды.
Дай бог табе, мой мілы ўпук,
Здароўя і нястомных сіл,
Каб бег тваёй удачы конь,
Узносячы да неба пыл!

* * *

Я — тут, а ты — на тым баку.
Нас падзяляе плынь ракі.
Маста няма, — і не крапе
Мая рука тваёй рукі.
Мне б дацягнуцца да цябе,
Адчуць сунічных губ агопъ.
Ды плынь рачная не дае
Паціснуць мне тваю далонь.
Не маем лодкі — ты і я.
Не ўмеем плаваць мы, хоць плач.
Не кінуць нам ні высь, ні дол
Выратавальны круг удач.
Чакаю я, і ты чакай
І з воч, як сонца, не знікай.
Не дакрычацца да цябе:
Раве рачная быстрыня
І, рэха ўдалеч несучы,
Глытае покліч мой штодня.
Бягуць няўмольныя гады.
І сумна мне ад іх хады.
З душы пакуты не пазбыць,
Бо разам нам з табой не быць.
Ды хоць не чуеш ты мой крык,
Мне свеціць твой чароўны лік.

ХІБА ГЭТА МАЛАДЗЕЦТВА

Хіба ж гэта маладзецтва,
Калі дужы ты і ўпарты?
Малайчына —
Той мужчына,
Што чагосьці духам варты.
Хіба гэта малайчына
Той,
Хто кволых крыўдзіць прагне?
Малайчына —
Той мужчына,
Што ў бядзе руку працягне.
Хіба гэта маладзецтва
Біць гвалтаўніку паклоны?
Малайчына той, хто можа
Сябра вызваліць з палону.
Хіба гэта маладзецтва,
Калі ты глядзіш звысоку
На галоднага сабрата,
Быццам ты крылаты сокал?
Выхваляцца фанабэрна —
Хіба ж гэта маладзецтва?
Малайчына той, хто верна
Служыць дзеля чалавецтва.

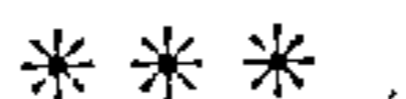
* * *

Ручай гарэзны з вышыні
Бег у даліну гамапліва,
Ён пераскокваў камяні
І скалы абмінаў гулліва.

Сабе рабіў ён адкрыццё,
Які ён трапяткі і дужы,
І напяваў: — Усё б жыццё
Мне паліваць фіялкі-ружы...
Малодшы брат вялікіх рэк,
Вірую я ў стыхіі воднай.
Не расставацца мне б вавек
З прыродаю — матуляй роднай.

АЛЕНЬ

Бядуе ў засеці алень,
Ён не пайшоў на пашу ў горы
Да тых, з кім разам кожны дзень
Страчаў зару, праводзіў зоры.
Ён страціў рогі ў барацьбе,
Па іх пясцерпна зараз тужыць.
Ён у адчаі і журбе,
Якіх не ў сіле сам адужаць.
Аленям — родзічам сваім
Яму зірнуць у вочы сорама,
Таму пад туманом густым
Хаваецца з няўцешным горам.
Не ведае, няўцямны, ён,
Што рогі вырастуць ізпоўку,
Што ў бегу ветру наўздагон
Сустрэне сябра і сяброўку.

Ёсць у гор багата пекнаты,
Прыгажосць сваю даліна мае.
І дзівосны той парыў святы,
Што да зор душу маю ўздымае.
Свеціцца рупліва мой пагляд
Думкаю, з якой не разлучуся.
Я заўсёды невымоўна рад
Тым, што з марай у жыцці лучуся...
Хоць гняце туга і боль пячэ,
Добра, калі ты ў шляху яшчэ.

СКАЖЫЦЕ ФІЯЛЦЫ

Скажыце фіялцы чароўнай,
Што з'явіцца ў дзень веснавы
Свавольнік з рукою гвалтоўнай —
І ёй не ўтрымаць галавы.
Жыццё ты прымала, магчыма,
За рай, дзе ні ветру, ні хмар?
І раптам — бяда прад вачыма:
З нябёс бліскавічных удар...
Дык што ж, не ўзыходзіць ніколі,
Пужліва хавацца ў зямлі,
Каб іншыя кветкі ў наўколлі
Пад сонцам раслі і цвілі?
Зямля, я табе даручаю
Фіялку такую, як ёсць, —
Няхай не трымціць у адчаі
Яна за сваю прыгажосць.

АРОЛ

Хто бачыў гордага арла,
Які ад раны занямог?
Зрабіўшы рэзкі ўзмах крыла,
Хацеў узняцца, ды не змог.
Ён, прыкаваны да зямлі,
Адчуў, што ў бездань лёс вядзе.
І акружала груганнё
Яго, нямоглага ў бядзе.
Яму ўзляцець бы, як калісь,—
Яго абараніла б высь!

* * *

Ішак малы, як і стары,
Асліны мае розум.
З яго ты прыклад не бяры,
Мужчынам будзь цвярозым.
Штодня працуе кожны з нас
Рукамі і нагамі.
Але не шкодна ўсё ж падчас
Паварушыць мазгамі...
Ты побач з сябрам ці адзін,
Не вер мане прайдохі.
Сапраўдны ў свеце той з мужчын,
Хто мысліць хоць бы трохі.

* * *

Кураня каршун панёс
За аблокі — да нябёс.
Горка плача гаспадар —
Не чакаў такіх ахвяр.
Толькі плач або крычы,
Тут няма чым памагчы.
Ды з чаго зусім раскіс
У суседнім лесе ліс?
Што ён думае ў нары?
Паспрабуй ды разбяры!

Шыю Мгвімелі

ЗІМА

Вецер дзьме, скавыча вецер,
Як бадзяга беспрытульны.
У згалелым чыстым полі
І самотна, і няўтульна.

Гэта йдзе зіма са сцюжай,
З завірухаю марознай,
І стаяць дубы-асілки
Нерухома ў позе грознай.

Над усім пануе смутак,
Апусцелі вёскі, сёлы,
Толькі гойсае ў каміне
Аганёк жывы й вясёлы.

Цішыня. І толькі зрэдку
Прамычыць кароўка ў стойле
Ды пранізліва завые
Воўк галодны ў наваколлі.

ВЯСНА

Сёння першы дзень вясновы,
Пойдзем, хлопча, ў чыста поле,
Паплавы зазеленелі,
Ажывае ўсё наўкола.

Сонца позіркам гарачым
Аглядае лес, дубровы,
Нішчыць рэшткі снегу ўпотай
Сваёй сілаю агнёвай.

Пад кустамі — сіні россып
Першакветкавых пралесак,
Матылёў стракатакрылых
Веснавая куламеса.

Вуць і ластавак чародкі
Над радзімай шчасна кружаць,
Раз фіялкі завітнелі,
Дык распусцяцца і ружы!

ЛЕТА

Вось і лета на парозе,
Поле скрозь пазалацела,
Зернем поўнае калоссе
Шыі долу гне нясмела.

Пераліўна, як алмазы,
Бліскацяць на сонцы косы,
І трава сама кладзецца
У пахучыя пракосы.

Свята працы. Нават пчолцы
Паміж кветак не да гуляў,
Цэлы дзень збірае пошку
І нясе ў свой родны вулей.

Пастушок у дудку грае
І ўрачыста, і заўзята,
На зялёны баль — на пашу
Кліча статак свой рагаты.

І пад спеў жалейкі-дудкі
Статак свой хлапец старанны,
Покуль вымі не набухнуць,
Будзе пасвіць да змяркання.

ВОСЕНЬ

Неба скрозь дажджом набракла,
Чуцен голас ветравею,
Пажаўцелі горы й долы,
Лес дрымотны залацее.

Сонца знікла, толькі хмары
Небасхіл заслалі шэры.
Дзень пахмурны, дзень асенні
Ціха стукаецца ў дзверы.

ФІЯЛКА

Глянцьце вы на гэту кветку
У сукенцы ярка-сіняй:
Матылёў яна чаруе,
Дорыць мёд сям'і пчалінай.

То ўпрыгожыцца прывабна
Напаказ любой нявесце,
То, пакрыўдзіўшыся, знікне
Між кустоў у ціхім месцы;

То галоўку ўзніме горда,
Шыйку выгнуўшы гуліва,
То расой-слязінкай блісне
Свету беламу надзіва.

Дуту Мегрэлі

МАЛЕНЬКІ ГРУЗІН

Я — малы грузін, бацькамі
Мне каўказскія вяршыні,
Нават смерць тут не змяняў бы
На раскошу на чужыне.

Картлі, Гурья, Мегрэлі,
Імерэці і Кахеці,
Гэта — Грузія, радзіма,
Даражэйшая на свеце.

Гэты край — святла пярліна,
Гэта — божай маці мара;
Шмат ён зведаў зла і гора,
Зведаў радасці нямала.

То крышыў зацятты вораг —
Аж дасюль рубцы на твары;
То квітнеў у промнях славы
Ў час Давіда і Тамары.

Я — грузін, свайму народу —
Сын, адданы ў кожнай справе,
Хай мне выпадзе па долю
І жыццё і смерць у славе!..

Ірадыён Еўдашвілі

СЯБРАМ

Гэй, сябры, наперад дружна,
Не крапе нам сэрцы боязь,
Хоць адзначан поступ мужны
Нашым потам і крывёю!

Толькі ўперад! Нам прыпала
Ліхадумны час адолець,
І пранесці праз навалы
Сцяг братэрства, праўды, волі!

Хай паганцы сцежкі мосцяць
Да куміра ўзбагачэння.
Плюй на тых, хто пазайздросціць
Зухам скваншым і нікчэмным!

Языкi хай чэшуць марна
Слугачы нажывы лёгкай,
У злараднасці пачварнай
Не знайсці ім век палёгкі.

Зробіць будучыня вырак
Свой суровы і справядлівы:
Іх магілы ўспора пырнік,
След змятуць вятроў парывы.

Не, сябры, такое долі
Нам не трэба. Хай у твары
Все вецер вольнай волі,
Сэрцы грэе светлай марай!

Дык жа смела ў бойку рушым
З часам крыўды і нягоды,
Праўды й дружбы непарушнай
Сцяг высока ўзнямем горды!

РАБОЧЫ

Нарадзіўся я ў халуце курнай,
Быў трыспёг калыскай немаўляці,
Рызманы не грэлі майго цельца
У бацькоўскай выстуджанай хаце.

Падпявалі ветры калыханцы,
Што журботна маці мне спявала,
І ад гукаў тых незразумелых
Маё сэрца страх і жаль сціскалі.

О, я й зараз чую песню тую,
Злучаю з ветру скавытаннем!
Толькі марна я дрыжаў ад страху,
Ашуканы цьмяным прадчуваннем.

Скеміў я пазней, што гукі тыя
Апявалі посвістам шалёным
Долю тых, хто пад ярмом жалезным
Шыю гнуць прымушаны да скопу.

І цяпер, калі якому пану
Сваім потам паліваю поле,
Чую гук таемны калыханкі,
Што сціскае сэрца вострым болям.

АЛАЗАНІ

Эх ты, рэчка-сірацінка,
Што празвана Алазанню,
Плешчаш пlynню бірузовай,
Скачаш хваляю-джэйранам.

Шэпт асіны, гук чангуры,
Від Гамборы, што сатканы
Дзевай казачнай Этэры,
Бачу ў снах свайго выгнання.

Ды не ўбачу іх паяве
У самоце й паняверцы,
Бо цікае неспадзеўкі
Час маёй гвалтоўнай смерці;

Бо загіну на чужыне,
У кайданы закаваны.
Не зашэпчуць на магіле
Кветкі-браткі на расстанні.

Хіба што завые злосна
Сівер сцюжны ў голлі гнуткім,
Як бяздомнага нябогу
Засыпацьме снег бялюткі.

'То не снет, то маці слёзы,
Для жыцця вясной растапуць.
Прыйдзе час — з маімі побач
Лягуць вашыя кайданы!

Хай тады ў бязлюдных пустках
Заквітнее ў красках поле,
Хай джэйран між стромаў скача,
Нібы вецер вольнай волі!

Эх, ты, рэчка-сірацінка,
Што празвана Алазанню,
Шэпт асіны, гук чапгуры —
Горкі момант расставання!

Катэ Макашвілі

РАМАНС

Хворы я, ў сабе замкнуты,
Ў песуцешнасці ўвесь гіну,
Сэрца ные ад пакуты...
Што рабіць мне, дарагі мой?!

Сілу меў — журыўся мала
І адольваў сум заўсёды.
Сёння ж скруха апантала...
Што рабіць, скажы, мой родны?!

Сэрца я ўвярэдзіў, знудзіў,
Жоўцю горкай струціў жылы,
Схаладзелі, ссохлі грудзі...
Што рабіць, скажы, мой мілы?!

І душы няма спагады,
Доля радасна не клікне,
Што ж рабіць мне, дай мне рады,
Гора горкае, скажы мне!

БЛАЗЕН

Убачыў я цябе, бабыль, калі ў балоце
Душу хаваў ты... быў пад чорным пакрывалам,
Над галавой чарнелі грыфы у палёце...
Душа — малюсенькае цельца, трапятала!
І я палаў, твае прымаючы пакуты,
Паслаў табе ратунак — лодачку душы,
Закалыхаў цябе я, на руках заснуў ты,
Табе разгладзіў валасы і абсушыў!
Натоўп, на свята скліканы, смяецца,
Ў шыкоўнай зале свецяцца алмазы.
У п'яным захапленні долу гнецца,
Цалуе ў погі наш магут Армазі!
А я ўбаку, паранены я ў сэрца.
...Я твой пахолак, я твой блазен!

Эцім Гурджы

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ТБІЛІСІ

Добры дзень, Тбілісі, родны горад мой!
Дваццаць год не быў я, заблуканы, тут.
Да зямлі грузінскай, да вады святой
я прыйшоў, сагнуты ношаю пакут.

Высіцца Мтацмінда, быццам вартаўнік.
Колькі бессмяротных твой хавае схіл!
Да сівых каменяў сэрцам я прынік,
каб малітву ўзнесці каля іх магіл.

Крэпасць наша, слава — ты Нарыкала,
Грузіі аддана бараніла лёс.
Мне турма прытулкам польская была,
і табе, змарнелы, скаргу я прынёс.

Бачу я вялікі наш Сіёнскі звод, —
голас твой мне чуўся ў цяжкі час пягод.
І Кура-сястрыца і браток-Рыён,
я прыйшоў амыцца ў плыні вашых вод.

Картласа пашчадкі, любыя браты,
вы пазнаць павіпны, што там ні кажы,
знаўшага няволю, здраду і драты...

Добры дзень! Прыйшоў я, я — Эцім Гурджы!

КРУЦІЦА СВЕТ

Свет ляціць у вечнай крутаверці,
круціцца, нібы ганчарны круг,
не ўцячэ ніяк жыццё ад смерці,
паланіў усё бязладны рух,
нехта аж заходзіцца са смеху,
нехта стогне, а другі — пле,
той знаходзіць у раскошы ўцеху,
а ў таго — на саван не стае,
нехта рад багатаму пасагу,
і нявеста зые пад фатой,
а другому — хлопцу-бедалагу
век не знацца з радасцю такой.
Хрэсьбіны, вяселле, тапчаў пошчак,—
радасці да раніцы гусці,
а паблізу ўжо ляжыць нябожчык,
што не ведаў сытасці ў жыцці.
Ды ў зямельку ўсе, як ні хітруйся,
пойдуць: гэта — усяму вянец.
Эх, Эцім Гурджы, і ты рыхтуйся,
бо чакае ўсіх адзін канец!

Я — ПАЭТ ЛЮБОВІ

Я — паэт, паэт любові,
тку карункі роднай мовы,
вам нясу я ў кожным слове
светлай радасці асновы.
Слова роднае не мапіць,
ружы вам кладзе пад ногі,
хто ж любоў людскую ганіць
тым я вораг да знямогі.

Я з мінулага стагоддзя
госцем апынуўся ў гэтым,
словы ў шчырай песні зводзіць —
большай я не знаю мэты.
Не загінуць успаміны
пра мяне, калі я згіну.
Прыхаплю любоў — не кіну
сумаваць, як сіраціну.
Верш хадзіў са мной у людзі,
мне цапы няма — жывому,
а памру, няхай не будзе
слёз і крыўды анікому.
Не прыйду, каб і хацелі,
Я, Эцім Гурджы, нанова —
Хоць пашчадак Руставелі,
брат стрыечны Саят-Нова.

Аляксандр Абашэлі

ЛІСТ ДА НОЭ ЧХІКВАДЗЕ

Ты звездаў жах Галгофы і памёр...
І вось ляжыш, маўчаннем ахінуты,
І рукі-крылы ўшыркі распасцёр —
На ложку, быццам на крыжы, распнуты.
Ты паміж нас прарокам быў, паэт,
Змагаўся, і гарэў, і прагнуў волі...
І адпалаў. І ўзнёсся ў іншасвет.
І стаў да бога блізкі, як ніколі.
Пакінуўшы паўзмрок зямных пячор,
Ляціш ты ў неруш са святла сатканы,
Лунае дух твой сярод светлых зор,
А на грудзях як зорка — след ад рапы.
А можа, і ў святле вышэйшых сфер
Аб прыцемку зямным твой боль і смутак,
Мо незавершаны цябе вярэдзіць верш
І недапітая яго атрута?
Нам пра цябе пат цяжка і ўявіць,
Каб наскі свет так раптам надакучыў,
Каб тое, што смыліць нам і баліць,
Цябе таксама не пякло балюча.
Зірні ж з краіны бляску і святла
На любы край, на слынную Мтацмінду,
Туды, дзе дом твой, бы гняздо арла, —
Навошта ты, арол, яго пакінуў?

Скажы, дзе йдуць цяпер твае шляхі?
Дзе лётае твой дух неўтаймаваны?
Каму цяпер складаеш грозны гімн?
Каго на волю клічаш ты з кайданаў?
О, каб жа сапраўды зірнуў здаля,
З нябеснай брамы, на дзяцей гаротных —
Усмешкамі сагрэлася б зямля,
Не ўбачыў бы ў вачах слязы ніводнай!

Там у святле сліпучым вечных сфер
Аб прыцемку зямным твой боль і смутак,
І незавершаны цябе вярэдзіць верш,
І недапітая яго атрута.
Ты б пекла дасягнуў і здратаваў
Карэннем, што ў зямлю ўрасталі з сэрца,
Калі б табе зламыснік не даваў
Над намі голле вершаў распасцерці!
І зараз кожны, хто ў змаганні згас
І прыйдзе пад шацёр магутных песень,
Пачуўшы звон іх, загарыцца ўраз
І з паняверкі духам уваскрэсне.
Пакоціцца ў прасцяг тых песень звон
І з гор высокіх зрынецца лавінай
На каламуць і марнасць нашых дзён —
І пойдзе ад грузіна да грузіна!
І змые ўшчэнт наш змізарнелы век,
Дзе мара, як размешная манета...
Ці здолеў большага пад сонцам чалавек?
Ці звездаў у жыцці ён славы гэткай?
І мы гарым у трапяткім агні
Паэзіі — нам іншага не трэба!
Паэзія — у кожным нашым дні,
Нібы дыханне, з намі неадчэпна.
Ды сёння ўсе дарогі — накасяк:
Памёр стары шаіры даскапалы,
А новы не народзіцца ніяк —

Тут згасла вера, шчырасць тут сканала!
Чаму з гары не рыкне бык Важы?
Чаму не гакне гром Бараташвілі?
Чаму не скрышыць голас іх лаўжы
Пустых радкоў — здабычу тлення й цвілі?
Эх, зараз не друкуюцца грамы,
І рык быка даўно звязлі на сметнік:
Замест прарочых слоў каўтаем мы
Нішчымны крупнік паласы газетнай.

Георгій Кучышвілі

НА ВУЛІЦАХ ТБІЛІСІ

I

Буду зноў па горадзе блукаць я,
Покуль сон на лаўцы дзе не зморыць.
І прысняцца мне ў гамонцы вуліц
Ружы саду

і маленства зоры.

Ды не дасць забыць жыццё ліхое
Стражнік.

Злоспую яго гаворку

Я праз сон пачую,

гляну коса

І, апраўдваючыся,

ўсміхнуся горка.

II

Я свой сум

У вуліц шум

ізноўку

Панясу —

пяхай паплача сэрца.

У бадзяннях горкіх тых, бяздомнік,

Недзе, пешчаслівы,

страпу смерць я.

ПЕСНЯ

Дзень іскрысты,
Прамяністы!
Грае ў свеце
Зпоў вясна!
Луг, палеткі
Ўбрала ў кветкі,
Кліча ўдаль
Усіх яна!

Я іду туды,
Дзе воля,
За дарогу,
За сады,
І са мной
Усюды з песняй —
Сойкі,
Ластаўкі,
Дразды.

Дзень іскрысты,
Прамяністы!
Грае ў свеце
Зноў вясна!
Луг, палеткі
Ўбрала ў кветкі,
Кліча ўдаль
Усіх яна!

АЎТАПАРТЭТ

Часта ён
    сядзіць за чаркай, хмуры,
З цяжкай думаю сваёй
    сам-насам,
І няўцям нікому,
    што за буры
У душы яго
    бушуюць часам.
У паэзіі
    радкі літыя
Ён пераплаўляе
    буры тыя!
І яго да п'яніц
    невылечных
Толькі вы
    не залічайце спехам,
Хоць сядзіць за чаркаю
    увечар —
З барадой персідскай,
    з ясным плехам!

Саадро Шапшыяшвілі

ЮНЫ ЛЕНІНЕЦ

Сынок, можа, ты даведаешся што-небудзь пра майго Важыка? Цябе ўсе знаюць: падай яму голас. Ён не вярнуўся дамоў з вайны. А дзевяць гадоў таму назад я атрымала ад яго пісьмо. Ваюю, пісаў, на нейкай грамадзянскай вайне. З таго часу я пра яго больш нічога не ведаю: ёсць ён яшчэ дзе-небудзь жывы на свеце ці яго ўжо няма? Увесь час я ўсё чакаю вяртання сына, усе ўжо вочы прагледзела. Паведай пра яго што-небудзь дзеля мяне. Хай беражэ цябе бог!

(З пісьма маці)

Зябка... Месяц за акном
Узысці спазніўся
Ці то зноў, як палатном,
Хмаркай засланіўся.
Ветрана. Аж стогне дах.
Рвецца ў двор навала
Бурай, а на варатах
Паміж шул — завала.
Хоць завала — не замок,
А паказчык хвацкі,
Што і двор і ў ім дамок —
Скарб, па ўсім бядняцкі.

Там сядзіць ля камінка
Нейкая старая.
Плача, і штораз рука
Слёзы выцірас.
Год за годам — час бяжыць,
Можна з ліку збіцца.
Ноч. Цяпер бы ёй спачыць.
Ляжа, ды не спіцца.
Што гады, то паўбяды.
Каб былая сіла
У нагах, то, як заўжды,
Маці б пахадзіла
Па ваколіцы і ўсім
Людзям, хто прыстойны,
Гаварыла б: «Адстаім
Мір! Не трэба войны».

А пакуль што час ідзе
Ў траурным убранні.
І яна ўсе дні ў хадзе,
Клопаце, чаканні.
У чаканні дзень за днём,
Ноч за поччу — ў ім жа.
«Колькі шчэ яго з канём
Мне чакаць? Дваім жа
Усё-ткі жыць было б лягчэй».
Хусткай з воўны белаі
Ўкрылася — і ля плячэй
Раптам пацяплела.

«Хоць бы ж раз была мая
Ноч са сном, дрымота».
Чуе: — Мама! Гэта я.
Адчыні вароты.
Я па ветры ўвесь скалеў,
Важыке твой, чуеш?

Дужы сілаю, як леў.
«Скуль жа ты качуеш?» —
Маці думае, а ён:
— Адчыняй, мамуся.
Сын, якога ты здавён
Жджэш, дамоў вярнуўся!

Як хутчэй яна ўстае.
Сэрца аж зайшлося.
«Ну няўжо ў руку мае
Сны? Няўжо збылося?
Чую, сын. Не стукай, ша!» —
І бягом к варотам.
Адчыняе — каб душа.
«Дзе ж ты? Дзе ж ён? Хто там?»
Страх. Дыхання не стае.
Слёз прыток таропкі...
Быў салодкі сон яе,
Ды, на жаль, кароткі.

Покуль сніўся ён старой,
Сын яе адзіны
Біўся з ворагам, герой,
За сваю Радзіму.
Колісь, выйшаўшы з турмы,
Ён сказаў, суровы:
«Ленін — бацька наш, а мы —
Дзеці Ільчовы».
Шмат ён ворагаў паклаў
Шашкай гартаванай
І ў адной з атак прыняў
Проста ў грудзі рапу.
Паў з камя, не змог устаць,
Выпрастаўся прама
І адно, што ўспеў сказаць:
«Мама! Дзе ты, мама?»

Ўжо каторы год пайшоў,
Як ён там загінуў,
А чакае ўсё дамоў
З войска маці сына:
«Можа, прыйдзе да сяўбы
Хоць у водпуск з роты?
Я ж гатова ў час любви
Адчыніць вароты».

З гэтай думкай, як відаць,
Нельга развітацца.
Колькі ж маці сына ждаць?..
Ждаць — і не даждацца.

КАЛІ МЯНЕ НЕ БУДЗЕ З ВАМІ, ДЗЕЦІ

Дзецям — кветкам камунізма

Калі мяне не будзе з вамі, дзеці,
Чангуры возьмеце. Чатырохструнны
Ваш сум развее. Так што на прыкмеце
Яго вы майце ды і ўзрост свой юны.

Збярыцеся вакол маёй магілы,
І я ўяўлю: у танцы вы спляліся.
Вясёлы шум ваш быў заўсёды мілы
Старому Сандро пры жыцці ў Тбілісі.

На той сустрэчы, быццам на паверцы,
Пабуду я жывы і шчэ дзябёлы.
Найлепшым помнікам, кажу ад сэрца,
Мне б быў ваш голас шчасны і вясёлы.

Яго пачуўшы, я паналавіпу б
Памаладзеў і ўстаў, калі б пачалі.
Мне б ні зямля, ні века дамавіны
Быць разам з вамі не перашкаджалі.

Сляза павернецца, ну што ж, утруся я,
Вы ўсё ж зляцеліся, як птушкі з сядала,
І мне падасца там, што гэта Грузія
У вашым вобразе мяне наведала.

Валерыян Гапрындашвілі

СКУЛЬПТУРА БЕТХОВЕНА
НА ЛЕВАЙ СЦЯНЕ ТЫЛІСКАЙ
КАНСЕРВАТОРЫІ

З сцёпнае нішы ты паглядаеш —
Вочы, бы ў грыфа, львіная грыва.
Грузіі неба ці ўпадабаеш,
Ці ты прызнаеш долю шчаслівай?

Важка кранаеш клавiш каменны,
Гукі, як з прашчы, мкнучь у разлогі.
А верабейкі з тлумама нязменным
Смела паселі проста на погі.

Оперу ўважыў апекаваннем.
Чуючы басу гром і зпадворку,
Ты назіраеш поўні кiванне,
Моўчкі цалуеш згаслую зорку.

Спознены, часам спынюся ціхмяна:
Можа, парэшце скажаш мне што ты.
Ды, не змяніўшы позірк туманны,
Ловіш ты прагна поўначы ноты.

— Слухай прыз гукі хвалебнага хору
Рапы, што песню ў сэрцы мне спеляць!.. —
Шчыра скажу маўчуну-дырыжору,
Ён, спадзяюся, сум мой раздзеліць.

ПРАГА ПЕСНІ

Толькі на вершы быў я багаты,
Іншыя скарбы — кволяя цені.
З вершамі птахам стаў я крылатым,
З вершамі звездаў радасць натхнення.

Песню такую прагну я скласці,
Каб з ёю зліцца ў плыні адзінай,
Каб, адпалаўшы, у прысак апасці,—
Гэта і быў бы спеў лебядзіны.

Лёс мой — чаканне лепшае песні,
Трызненняў гэткіх невераемных.
Летам, зімою ці напрудвесні
Жыў я шуканнем кветак таемных.

Досыць пакутай мераць мне крокі,
Дбаць пра надзённы хлеб існавання,
Як у кашмары вогненнавокім,
Рыфмы вышукваць, словаў гучанні.

Досыць — падзенням, досыць — узлётам.
Я да апошняе песні гатовы.
Верш мой друкуюць хай сабе потым,
Як запавету чыстыя словы.

Ціха прамоўлю з болем сардэчным:
— Дык адступіся ж, лёсе мой горкі,
Дасць мне радзіма ўтулак навечна,
Шчыра аплачуць ясныя зоркі.

Песню такую скласці павінен
Я, каб самому вырашыць — годзе!
Веру, што спеў мой марна не згіне,
Жыць застанецца ў родным народзе.

ПЕРШЫ СНЕГ

А першы сняжок нагадаў мне аб першым каханні
І першай той ночы,
Калі паланёпы быў я дазвання
Пяшчотай жаночай.
Хіба мы маглі ў тую ноч адагнаць рэжысёра
З задумаі ягонаі,
Які аддзяліў нас дваіх ад сусветнай прасторы
Бялюткай заслонай.
Нам нешта фантан на самоце нашэптваў упарта,
І сеці шасцелі,
І снег нерухома стаяў ганароваю вартай
Ля нашай пасцелі.
Не кратаў ніхто той заслоны, як неба, бязмежай,
Надзеі не звялі.
Ды лебедзяў вецер-свавольнік падняў беласнежных,
Як на карнавале.
І нам з-за куліс уявіліся раптам абліччы,
Усе нас віталі,
Да нашага ложа прыйшла і сама Беатрычэ
Ва ўборы з крышталю;
Яна первавалася, словы-сняжынкі трымцелі
Няпэўнай парошай.
Ах, першы той снег — ён тады нам наладзіў вяселле
З бязмежнай раскошай.
Які ж ты жадааны, які нечакана гарачы,
Бялюткі снег першы!
Пачуццяў юначых, любові чысцюткай юначай
Бялюткі снег першы!
А першы сняжок нагадаў мне аб першым каханні
І першай той ночы,
Калі палапёцы быў я дазвання
Пяшчотай жаночай.

РЫІЁНІ

Грыголу Тарадзе

Ты і скакуш і барэц-чэмпіён.
Як я люблю твой размах, тваю сілу.
І калыханкі тваёй перазвон
Чуць бы хацеў, нават лёгшы ў магілу.
Вады тваёй чыстай ханіўшы глыток,
Горы ўяўляючы цэлым сусветам,
Кідаўся я ў твой імклівы паток,
Быццам адны ў нас і мары і мэта!
На галаве меў лазовы вянец,
Хвалі! Вышэй грабяні свае ўзносьце.
Я не баяўся — адважны плывец,
Хмельны ад радасці і маладосці.
Быў я гатовы з табой да канца
Плыць — хоць да вусця ад самай вытокі.
Смела даваў у глыбіні нырца,
Песняй вітаў над табою аблокі.
Так даспадобы былі мне масты,
Я праплываў, нібы рыба, пад імі
І абгапяў на дарозе плыты
Ў хуткім парыве, з табой у абдыме.
Успамінаю блакітны паром
І пезнаёмку на ім з парасонам.
Пырскі мяне арасілі дажджом,
Закалацілася сэрца шалёна.
Толькі табе я, рака, давяраў
Першае шчасце і першае гора.
Мары таемныя ў шлях выпраўляў
З хваляй, што гэтак сняхалася ў мора.
Рыбы тваёй я не ведаў смачней,
Лепшых частункаў ніколі не меўшы.
Сябрам уважлівым стала ты мне,
Калі чытаў табе першыя вершы.

Запаланілі мяне ўжо тады
Двух берагоў тваіх светлыя чары.
А паміж імі — гуллівасць вады,
Быццам віно маладое — мачары.
Як і раней, ты спяшаешся ўдаль,
Нібы юнак — у сусвет ад парога...
І акрамя тваіх песень і хваль,
Болей мяне не хвалюе нічога.
Я, як да маці, іду да цябе,
Нібы дзіця ў нечаканай нягодзе:
— Дай мне прытулак, сучеш у журбе,
Жыць то пад градам, то ў холадзе годзе!..
О, мая любая, прагну я зноў
Хвалі твае, твае беласе грывы.
Як аднаму з тваіх верных сыноў
Дай мне прытулак — і буду шчаслівы!
Неўтаймаваная! Бачыць хачу
Я і цяпер і размах твой і сілу.
Песню тваю не змагу не пачуць
Нават тады, калі лягу ў магілу.

Іосіф Грышашвілі

ПРОДАЖ ГЕНІЯЎ
НА ТБІЛІСКІМ БАЗАРЫ

Пад сценамі Ванкі ў пядзельныя дні
Базар мітусіцца ў брудзе і звадзе.
Там і купіў я шэсць фунтаў кніг:
Шата, Акакій і Чаўчавадзе.

«Я ўласнасць Тэклі» — надпіс такі
Быў на адной з гэтых кніжак рэдкіх.
А на другой — пібы шэпт — радкі:
«Хай Тэргі Іллі пазабудуць месхі».

У трэцяй каханне стагнала ў слязах
Рамэо грузінскага і Джульеты.
Ад чацвёртай ішоў тытунёвы пах —
Тытунь хтось высушваў у томе гэтым.

І я падумаў: а хто ён такі —
Той прадавец? Падбірайла скрытны?
Давіда-рэктара — на кулькі!
На закрутку — том старажытны!

А можа, цяжкі ў чалавека лёс,
Можа, хвароба, пагроза жабрацтва,
І кніжкі сюды чалавек прынёс,
Каб неяк ад нэндзы ўратавацца?

Ды сорам пячэ і згрызота грызе.
Вось куды нашу вялікасць звалілі!
Слава грузінаў на продаж ідзе —
І Інгароква, і Джавахішвілі!..

І сэрца маё адчувае тугу:
Няўжо не пазбегнуць мне гэткае кары
І будуць калісь прадаваць на вагу
Усе мае кніжкі на гэтым базары?

Блукаю па ім, як самотны Шаміль,
І Бесікі верш паўтараю, як рэха,
І сум на душы, як атрутная цвіль:
Няўжо гэта прывід наступнага века?

ЦІ ПАСТАРЭЎ?..

Хмара бяды з галавой накрыла,
Зніклі апоры з-пад ног — дазваня!..
Ды змог абапёрціся я на крылы
твайго каханья.

Старэю? Не! І вершы — сведкі,
Радок іх дужы.
Не абляцелі ў сэрцы кветкі —
Каханья ружы!

Хто супакоіць вір ля Метэхі?
Хто верш, на вятрыска падобны, спыніць?
Каханне — гэта жыццё, не ўцехі,
мая багіня!

Што сівізна у маёй чупрыне?
Як дрэва кропу, пяску чупрыну!
Калі ж каханне наша загіне —

і я загіну...

Старэю? Не! І вершы — сведкі,
Радок іх дужы.
Не абляцелі ў сэрцы кветкі —
Каханця ружы!

РАЗВІТАННЕ СА СТАРЫМ ТБІЛІСІ

Манускрыпты табе паддаліся —
Цітлы іх ты ўсе растлумачыў,
Ды малюнкаў старога Тбілісі
Ты паяве ніколі не бачыў.

Давялося б табе на світанні
Убачыць вулкі старога квартала!
Піць віно з бурдзюкоў Сірачхані
У час, калі чыануры гучала!

Сапраўды паважаеш ты чаргі?
Старыну адышоўшую тую?
Зразумей жа, чаму, нібы скарбы,
Я вароты Тбілісі вартую.

І чаму асуджэння паэтаў
Мае вершы не сталі баяцца,
І чаму ад мінуўшчыны гэтаі
Я ніяк не магу адарвацца.

Не сустрэнеш цяпер, як калісьці,
Незвычайнае гэтай карцілы:
На дарозе пачной ля Балнісі
На арбах — да світання! — гасціны.

Хто сягоння віна на магілу
Прынясе табе добрую кварту?
Хто пакажа магутную сілу
Барапа байцоўскага гарту,

Што прывязаны быў ля' духана?
Дзе кішто, што пасіў закускі?
Адматлялася, абарвана
Бахрама ад ягонай хусткі!

Дзе кулачныя бойкі? Дзе гульні?
Танцы? Песні?

Мне прыкра і горка:
Не чуваць іх у сённяшнім гуле,
Нават назвы забыла гаворка!..

Вось ляжу на ціхім балконе,
Мара птушкай ляціць у вышыні,
Ранак выбухнуў у бяздонні,
Верш гучыць у маім успаміне.

Нібы рыфму, лаўлю вятрыска,
Каб павеяў матывам дудукі,
Толькі гукі дудукі і блізка
Не пускаюць

жалезныя гукі!

Не дудукі, а комішы зноўку
Завадскія — ў жорсткім сугуччы.
Клетка — моцна трымае салоўку,
Чалавеку — аброць на пачуцці.

Сэрца ў роспачы, і певядома,
На каго мне глядзець як на бога.
Я — Атэла, чыя Дэздэмона
Засталася ў свеце былога...

Ты даруй мне, стары Тбілісі,
Што і сілы, і фарбы не тыя,
Каб уславіць цябе, як калісьці,
Дні апець твае залатыя!..

О, Тбілісі майго ўспаміну,
Час мяне ў певядомае кліча!..
Мой Тбілісі, цябе я пакіну,
Ды твайго не забыць аблічча!

Галакціён Табідзе

РЭВАЛЮЦЫЙНАЙ ГРУЗІІ

Рэвалюцыйнай, не бачанай і не чутай яшчэ,
На подзвіг вялікі паўсталай на волі сваёй,
Ідэі, аблічча якой — пералом небывалы,
З цэлым краем павязанай тысячай повязей,
Натхнёнасці масаў, што плыню мільёнахвальнай
Цякуць, імкнучыся да новых абсягаў жыцця,
І напорам упартасці трушчаць вароты
Да мільёна новых неабсяжных даляглядаў,
Да разбурэння — але! — да знішчэння старога, —
З замкнутага свету каб выйсці пад новае сонца;
Няўхільнаму кругазвароту кола гісторыі
Рэвалюцыйнае Грузіі,
Валатоўскаму кроку, парыву дзівоснаму
Рэвалюцыйнай, не бачанай і не чутай яшчэ —
Новай Грузіі Слава! Пераўтварэнню — Слава!

СНЕГ ВЕЯЎ КАСЯКОМ

Снег веяў касяком, снег веяў похілам.
Задумліва, як Дзікенсаў герой, як помню я,
Сяджу і думаю — вось-вось патухне полымя —

Акно ўразпасцеж: снег і касяком і похілам.
Рассыпаліся думкі белыя астылым попслам...
Не гасні, светач мой... Там, у душы, таксама...
Снег веяў касяком, снег веяў похілам...

НІКОЛІ ДОЛЯ НЕ БЫЛА ТАКОЙ ХІМЕРАЙ

Ніколі доля не была такой хімераі
Да дня, калі на плаху ўсклалі Рабесп'ера.

Скала і хваля йшлі імклівым бурным валам,
Калі труба з Парыжа гімн свабодзе грала,

Калі, як цепь, хімера выцягнула морду
Да бушаважня гневу, да людскога сходу,

Калі з Егіпта з хітрасцю хамелеона
К Парыжу падбіраўся шал Напалеона.

Ўсё знікла, і свабода, знішчаная ўсё,
Дачасна з часам болей не фліртуе.

І Я ЛЮБОЎЮ, МАРАЙ АПАНТАНЫ

Стаміўся і алень той горды мой.
І я любіў, як Дзікенсаў герой,
Каля агню віно ніць у задуме
Пра полымя, што ў сэрцы не натухне.

Збылося колькі дум; і ў сэрцы хай
Ад стрэл любові не астынуць раны,
Затое зноў садоў дзівосных май,
І я любоўю, марай апапташы.

ГЭТАЙ ЦЁМНАЙ НОЧЧУ

Гэтай цёмнай ноччу ў Грузіі вандруе хтосьці,
Гэтай цёмнай ноччу чую стогны.
Памянём яго ў апошнім нашым тосце,
Памянём заздравіцай яго мы.

Гэтай цёмнай ноччу — толькі бубнаў шолах,
Наплываюць слёзы мне на вочы.
Паліловіў горныя вяршыні золак...
Ён жа... стогне, стогне ў змроку ночы.

ЗНОЎ ЭФЕМЕРА

Што калыша кіпарысам вецце,
Шоламам чаму дыхнула ціша?
Ветру больш няма, а гэта ж вецер
Шаты кіпарысныя калыша.

Цеснай клеткаю стаў нуд мой млосны,
Непраглядны, як ліхая хмара.
Толькі цераз выраст свой выносны
Гнецца і ламаецца чынара.

І паэт — што гэтая чыпара,
Вышыня — абсяжнасць яго лёту;
Гнецца гордай галавой ахвяра
Злоспага варожага паклёпу.

А як горда ён ідзе па свеце!
Чуе ўсё, чым таямнічасць дыша.
Ветру больш няма, а толькі ж вецер
Шаты кіпарысныя калыша.

Францыя — Верленавай каханкай,
Мараю была, першапрычынай;
Раптам уварвалася маланкай
У яго прыгожы сон жанчына.

Дэманам спалоханым, віхурай
Полымя навокал бушавала,
А ў душы яго жанчына бурай,
Нібы апантаная, крычала.

Кінуўся, як дзікі копь, з вяршыні
І не выплыў з прорвы агнявое.
І не плакалі па ім жанчыны,
Не ішлі маўкліва за труною.

О любоў — марская шумавіна!
Дайце веку меч, маланку, камень —
Эпітафію стварыць: «Жанчына
Ўверглася ў жыццё яго каханнем».

Паганіні... Нерат ночы п'янай...
Чашу поўную бярэ маэстра...
І надзеяй светлай фартэп'яна
І валторна вырваны з аркестра.

Скрыпку ён бярэ: і вась палацы
Ў высях з гукаў струн, навідавоку —

Мкпе ў прасторы свету на маланцы
І легендай чуецца здалёку.

Не! Надзеяй лёт іх не спавіты,
Толькі мільгацяць жанчыны-цені.
Плачуць з музыкаю хрызаліты
Ў іх вачах пяшчотпа-летуценных.

Летуценнік, ружы ён прымаў і буйства
Сэрца не хаваў за славай зорнай,
А не ўбачыў трэснутага люстра,
Безнадзейнасці ў пустой грымёрнай.

Ў час, калі заводы пыршчуць слінай,
Дант — Верхарн, вяшчун эпохі новай,
Верш сплаўляе з вогненнай машынай
І жалезным, магнетычным словам.

Колы круцяцца, мацнее рокат,
Пара свішча ў грукаце і ў гудзе.
О Верхарн — чуваць іх дзікі рогат —
Хіба нам супыну ўжо не будзе?!

Час настаў, жалезная геена
Патрабуе пэўнасці, нібы забойства.
Хуткасць — большай хуткасці замена,
Хто адстаў, той пакараны жорстка.

І сканаў у вогненнай агоніі
Той, хто пульсам быў эпохі бурнай,—
Толькі іншай славай лёс ягоны
Загучаў на трапезе хаўтурнай.

Дастаеўскі... Сторазовай страты
Крыж твой варты і твае пакуты,
Цёмнай поччу, дэспатам пракляты,
Ты чакаў апошняе мінуты,

Кáта ў вязніцу сваю на госці...
Ды каштоўней і глыбей за гэта
Засталося нам на памяць штосьці
Ў рысах векапомнага партрэта.

Ён сваёй не пераважваў шалі
Ў міг, калі на прасвятлым твары
Цені смертнае тугі блукалі.
Што ёсць смерць? І што ёсць мера кары!

З эшафота ён глядзіць дагэтуль
Стылімі вачыма ў далеч свету...
Што ж яшчэ дадаць яго партрэту? —
Ветру ж больш няма... Застыласць ветру...

КАЛІ СЫН АРЫСТЭЕЎ АКТЭОН...

Калі сын Арыстэеў Актэон
На паляванне пушчаю ішоў,
Ён белую убачыў Артэміду,
Яна купалася з чародкай німфаў
У крышталёвых водах Парфёнона.
Спыніўся Актэон, памерклі вочы —
Заваражыла Актэона дзіва.
Але яго ж багіня й пакарала,
Ператварыўшы ў статпага аленя;
Стаў Актэон ахвяраю сабак,
Яго свае ж сабакі разарвалі.
Галакціён, цябе ўвесь век карае
Любоў твая, пібыта Актэона.
Табой дрэсіраваныя сабакі
Цябе абрэхваюць з усіх падклеццяў.

ДРУГІ, ТАЕМНЫ ВОБРАЗ

Апоўначы, ў гадзіну страшнай адзіноты —
Перада мною вобраз мой другі, таемны.
Спаткаўшыся, стаім з вялікім хваляваннем:
Бясклопатна пажыць — намер мой быў дарэмны.

Перада мной мінулае ў патоку дзён
Марпоту барацьбы пагадвае здавён.

І ў гэты час бязмежнай прагну я свабоды,
Каб не стаяла поруч божышча пакуты,
Каб не гапяў мяне мой вобраз выкрывальны,
Каб сам з сабою быў заўсёды я і ўсюды.

ЖЫЦЦЁ МАЁ

Жыццё маё — нібы празрыстае віно,
Іскрыцца да апошняй кроплі ў чашы гэтай,
Мне спадчынаю з ім дастаўся німб паэтаў,
Бяссмерце без яго — павошта мне яно?

І дзень за днём снуюцца сонмы дзён чароўных,
І не абрыдне мне бяседны кубак поўны —
За вас, каму паэзія — забава ў меру...
З мінулым пэўны я і ў будучыню веру.

СТАРАСЦЬ

Пакінуты я рыфмаю старою
(Ў сябрах былых праглядваецца здрада),
І хоць любіў я ваяваць з хандрою,
Як мне цяпер яе адолець — ката?

Эх, каб жаночае пракляцце — старасць
Рукой адвесці мне, як думкі тыя?
Пасля дажджу зноў прыйдзе дождж на
радасць
І ўсе трывожныя маркоты змые.

СНЕГ

Люблю ліловы карагод снягоў,
Цнатлівае спяжышак расццілапне
І холаднасць вільготную яго,
Трывалую цярплівасць у каханні.

Краса! Душа заснежана мая,
І дні бягуць, старэю і сівею!
Таптаў блакітную пустыню я
І жыў у сібернасці снегавею.

Жыццё маё такое, што я — брат
Сцюдзёны студзеню, заледзяцелы,
Але я вечна помпідь буду рад
Крананне рук тваіх спяжана-белых.

О любая, бяссільнасць рук тваіх
У лаўрах снегу... бачу раз каторы —
Мільгне і знікне, зноў мільгне на міг
Твой вэлюм белы ў снежна-сінім моры...

Таму й люблю ліловы рой сцягоў
І з моста ў рэчку плаўнае падзенне,
Тужлівы лёт, задыхлівасць вятроў
І касачоў блакітнае цвіценне.

Снег падае!

І ў гэты снежны дзень
Я стомлены, я сінім сном замецен —
Хай раптам гэты холад прападзе,
Хай раптам абміне калючы вецер!

Дарога ёсць!

І ёсць жыццёвы тлум,
І ты ідзеш у ім адна, як болесць!
Я снег люблю, як прыхаваны сум
У голасе тваім любіў я колісь!

Як я кахаў, як ап'янялі мозг
Крыштальнасць белая, спакой, надзея,
Травінкі ў валасах і лёт валос,
Калі сама ты з вецяркою ляцела.

О, як табою мрою! Так жытла
Жабрак бяздомны ў холад прагне часам.
За мной лясоў заснежаных імгла —
І я адзін з сабою тут сам-пасам.

Снег падае!

І ў гэты снежны дзень
Я стомлены, я сінім сном замецен —
О, хай жа гэты холад прападзе!
О, хай жа абміне калючы вецер!

БЛАКІТ АЛЬБО РУЖА Ў ПЯСКУ

О царыца Марыя, прачыстая дзева!
Быццам на мокрым пяску шышшына,
Воля мая парыванням да неба
У блакітную далеч шляхі пралажыла.

Морак на горныя прорвы асядзе,
А як асветліцца золкам каменне,
Бессанню стомлены ў п'яным чадзе
Блудны твой сын прыпадзе да каленяў.

Змораны чадам пахмелу, ў бяссонні
Я прыхілюся пад брамаю ўпотай,
Промень пранікне ў святыню Сіёні
І азорыць аблічча тваё пазалотай.

І скажы тады: «Вось я, твой лебедзь,
Рапены ў райскім садзе, ў галечы —
Цеш свае вочы, спяшайся ўгледзець
Стомлены твар мой, бяссільныя плечы.

Цеш свае вочы ў маім паглядзе,
Што красаваў колісь кветкай радосты;
Бессанню стомлены, ў п'яным чадзе,
Ён цяпер ззяе слязамі помсты.

Цеш сваё сэрца! Маё знемагае
У крывадушпасці, фальшы, падмане;
Здзіўленая душа памірае,
Як матылёк, у цябе пад нагамі.

Ўся асалода мая — у хімеры,
Шчасце душы маёй доля падсекла,
Быццам з раю выгнаны Аліг'еры,
Я цяпер кінуты ў багнішча некла.

Так вась і я: калі подых апошні
Раптам павее па клятае шчасце,
Я не ўспомню цябе з уздыхам пабожным
Перад горкім сваім прычасцом.

Я складу рукі, і ў зарападзе
Шпаркія коні памчаць да схілу —
Бессапшю стомлены, ў п'яным чадзе
Сам адыду я ў сваю магілу.

О царыца Марыя, прачыстая дзева!
Быццам па мокрым пяску шыпшыша,
Воля мая парыванням да неба
У блакітную далеч шляхі пралажыла».

АПОШНІ ЦЯГНІК

Як калясніца лёсу і жыцця,
Вось-вось цягнік адыдзе; разам з ім
Мая надзея з'едзе і душа,
І зорка долі прападзе за ім.

Я знаю, як пазваць такі ад'езд,
Ды, словы-назвы, мне ўжо не да вас...
Няўжо такі ад цягніка чакаць
Мне слоў уцехі і спагадных слоў?

Цягнік — як лава сонная, стаіць.
Цягнік — адыдзе ён праз пяць хвілін.
І вось ужо развітвацца пара.
Цягнік — адыдзе ён праз пяць хвілін.

Вось колы зрушылі — і ляск і звон,
Бягу я ўдоўж вагонаў, душыць плач.

На векі вечныя цяпер бывай!
Бывай па векі вечныя, паплач!

О госпадзі, за што такі мне лёс —
Штогод падзею новую глуміць!
Чаму накапавапа, каб паэт
Развітвацца вучыўся ўвесь свой век?

* * *

Мора начное — ў расхлістаным шале —
Бедная багна жудасцю грае.
Быццам сабакі, грызуцца хвалі —
Во дзе свабода іх кручапай зграі!

Дужае пнецца, малее слабое,
А без цябе ўсё адно мне, ўсё роўна.
У гэтым сціску, у гэтым разбоі
Я — пасярэдзіне, дзе нерухома.

І не шкадуйце мяне... Крутаверці
Склаў я даніны журботнай занадта...
Не да свабоды быццам — да смерці
Мора панесла вечнага Чайльда.

Злосцю я змучаны, злосцю пануры!
Хвалі снагады глыбока запалі...
Славіў я волю, славіў і буры,
Толькі не гэтую! Чуеце, хвалі?

Як разгуляецца злосная сіла, —
Тут усё й скончыцца рабскай пакорай.
...Ты б гэту буру ператварыла,
І я абняўся б з шалёнасцю мора!

Тыцыян Табідзе

АЎТАПАРТРЭТ

Профіль Уайльда... Пад люстра аправаю,
Бачу інфанту светлавалосую.

Вусны ад вуснаў — робяцца млявыя,
Кудзераў хвалі апальваюць россыпам.

Рукі дрыжаць, гэтак прагна гартаецца
Томік Маснэ, дзе паэзія страсная —
Ёю праменна душа загараецца,
Просіцца ў вершы святло непагаснае.

Нібы ў Багдадзе прытомлены дэндзі,
У халаце, як паша-эфендзі,
Зноў перачытваю Малармэ...

Хай сабе грозіць пягода ліхая,
Я на паводдзі жыццё ўтрымаю,
Раем каб стала ў пякельным ярме.

Не я свой верш пішу... Ён, як аповесць, піша
Мяне,— так жыць пільнуюся найперш...
Што верш? Абвал снягоў. Дыхне. Садзьме—і ціша...
Жывога ў дол сапхне. Вось што такое верш.

З пялёсткавых завей мой красавік пачаты,—
Я нарадзіўся ў дождж, як яблыні цвілі,
Сады ад тых дажджоў слязьмі былі багаты,
І слёзы да вачэй здалёку падплылі.

Я знаю, што памру, ды калі зрок бяссонны
На вершы спыніць хоць які паэт,
Устапе на маю, напэўна, абарону,
І не загіну я, мой не сатрэцца след.

Пасведчыць ён, што быў хлапчына пехлямяжы
З арпірскіх берагоў, дзівак — радкі збіраў,
Яны за харч былі на ўсіх шляхах бадзяжных,
І кроку аднаго ад іх не адступаў.

Зямля грузінская і сонца твар агністы
З пакутаю яго вялі за далягляд,
Для іх ахвяраваў ён шчасцем асабістым,
А вершам шчасце даў, хоць, можа, і не шмат.

Не я свой верш пішу. Ён, як аповесць, піша
Мяне,— так жыць пільнуюся найперш...
Што верш? Абвал снягоў. Дыхне. Садзьме — і
ціша...
Жывога ў дол сапхне. Вось што такое верш.

З САГАНЛУГА

Штосьці Кура свой лагодны прыцішыла голас,
Толькі пад Метэхі трохі шуміць на лагчынах,
У пlyingаонаў, папэўна, лучыну пакралі апёлы,
І на пляце аблачыи поўня, як быццам жанчына.

Хлопчык-татарын прыгоніць аслоў з Саганлуга,
І агароднік пагоніць пустыя драбіны,
Хто пацікне мяне, з тых жа дарог валацугу,
Што за вялікім сучаснікам следам я рыну?!

Што ў мяне ёсць, што я меў і што будзе надалей?
Нібы гара безрасліцная Шаўнабада,
Стаў бестурботны, адно толькі сэрца мне паліць —
Долы Крцанісі і поруч са мной Марабда.
Помста лезгінаў усё тут разрабавала,
І пашчапаным надтрупнем стаіць Нарыкала.

Ноччу спакойна. Кура свой прыцішыла голас,
Толькі пад Метэхі трохі шуміць на лагчынах,
У пlyingаонаў, папэўна, пакралі лучыну апёлы,
І на пляце аблачыи поўня, як быццам жанчына.

ДАБРЫДЗЕНЬ РАДЗІМЕ

Калі ты брат, заспявай мне што роднае,
Нізка зямлі я схілюся і ўкленчу.
Слаўлю, жыццё, тваю слодыч пязводную,
Твой я, з табой застапуся навечна.

Віны мухранскія, хто даў вам колеры?
Зазеляшці над Арагві пракосы?

Скрозь абысці пават сонца не здолее
Ніўны абсяг залатога калосся.

Хоць і памрэ петутэйшы, дык што яму,—
Пойдзе і знікне, як сон паміж дрэваў,
Мне ж як сказаць, што гарамі затосна,
Што з педаросткаў вырошчвае дэваў.

Дзе тут парэшце мяжа вінаграднікам,
Хто пасадзіў столькі лоз у даліпах?
Лепш мець радзіму зусім непаглядную,
Чымся ў такой чараўніцы быць сынам.

Што з маёй Грузіяй можа стаць поручкі,
Дзе так пякуча гараць далягяды?
З неба ссыпаюцца зоры і зорачкі,
Хто дзе жыве ў гэтых райскіх прысадах!

Я парадзіўся з душою адданаю,
Ношу салодкую ўзяўшы на плечы.
Дай мне дабрыдзень, жыццё незраўнапае,
Мы застанемся з табою навечна.

СЕНТЫМЕНТАЛЬНАЯ ВАНДРОЎКА

Усюды май — самы лепшы месяц,
Але ў Батумі — зусім адменны:
Батумскі май нам зямлю павесціць
Красой бязмежнай, красой імгненнай.

Спачыла мора на ціхіх крылах,
Як не было там вірлівых пльняў,

А неба раптам сем брам раскрыла,
Лбняўшы мора вясёлкай сінняй.

Тут парасопам шапоча пальма,
Вабяць заслоны белых ірысаў,
Ад белых руж асяжэлі далі,
Нібыта лебедзь упаў і разбіўся.

Насцеж адчынепа брама раю,
Я ж без цябе тут, мне брыдка гэта,
На адзіноце вясну гукаю:
Аддаў край светлы сваім паэтам.

Чароўны край — як Эдэм праўдзівы,
Няхай бы ў ім пе жылі жанчыны!
За брамай бачу райскія дзівы,
І горка мне без цябе, адзін я...

РЫІА-РЫІА

Пяючы, лёгка крочыць пуцінаю
І аб Грузіі марыць спакусна.
Неабструганая чараціна я,
Што спявае без дотыку вуснаў.

Калі б меў я хоць тысячу сэрцаў,
Я ўсю тысячу разам бы вырваў,
Толькі б смутак з чала твайго сцерці,
Толькі б поўніла бедную ліру.

А жалейкі гудуць і спяваюць,
І ўтуруюць ім Гурыні горы.

З гэтай песняй і рай я прымаю,
І за пекла не кіпу дакору.

А што больш ад паэта вам трэба,
Што чакаць ад яго на сумленню?
Жменю куль мне сьцінце пад рэбры,
За айца свайго ўзняўшы маленце.

ВЕРШ,
ЯКІ ПАВІНЕН БЫЦЬ ПРАЧЫТАНЫ
Ў МУХРАНСКАЙ ДАЛІНЕ

Мухранскія доли зіхцяць зелянінай,
З'явілася ластаўка ў родным гняздзе,
І строуга рве перат, каб марна не гінуць,
Над Белай Арагві плынь Чорнай гудзе.

Гара за гарою, абвал за абвалам,
Адліжнай вадой залівае мяне,
На слёзы і Церака зараз не стала б,
Калі б пават быў ён і двараз паўней.

Лезгіны укралі мяне з Ламіскапа,—
Я — Гурамішвілі — палонны здавён.
Са свету пяску я ў падземныя стапы
Адно хіба шчасце — радзімы паклон.

Нашто пераводзіць чарніла з азёраў,
Вастрыць чараціны заместа пяра,
Калі цябе сонца не грэе, а хворасць
Калоціць душу і трасе песпяра.

Схапілі Мерапі, скрывавілі горла,
Натхнёпаму вершу паблыталі шлях,
Але ён праломіць загаты і горда
Падковамі бразне далёка ў гарах.

З нябёсамі неба, ільды з леднікамі
Злучаюцца, і вылятае мой верш,
Што можа зраўняцца ў палёце з арламі
І па-пад Мухранскай зямлёй ажыве.

МЯНЕ РАЗБОЙНІКІ ЗАБІЛІ НА БЕРАЗЕ АРАГВІ

За плячыма краіна чэркесаў,
Прадчуваецца блізка Дар'ял,
Церак высах, ды з шчыліны цеснай,
З кроплі рынецца ўспепены вал.

Мне на голаў упалі нябёсы
І зямныя нябёсы — ільды,
Хоць Дар'ял заўладаў маім лёсам,
А ў вачах — Церак слёз і жуды.

Бачу бездані страшныя прорвы,
Вось-вось Дэман мяне дакасе —
Ён жалезнаю мышцай пабора
І вярхоўкаю ўдавіць мяне.

Гэткі лёс на дарозе чакае,
Я, няйначай, яго заслужыў,
Не лічы ты мяне пустабаем,—
Я стаю на апошняй мяжы.

Модна вабіць у змрок гэты шэры,
Кліча дпо страшных прорваў крутых...
Але, Евы дачка,— з педаверам
І на гэта ўзіраешся ты.

Я хачу быць адважным, як Мцыры,—
Вочы барса згасіць аб уцёс,
Я табою напоўнен так шчыра,
Што раблюся патокаю слёз.

На дарозе самотным бадзягам
Я ляжу, падплываю крывёй,—
Я забіты ў даліне Арагві,
І не ты вінна ў смерці маёй.

НА ГАМБОРСКАЙ ГАРЫ

С. Шаншыяшвілі і Г. Леанідзе

Уджáрму пакрышыў стагоддзяў гром,
Але ў адломках ты, гара, жывеш.
Браты мае, хаця б дакуль жывём,
Любові нашай пратрывае верш.

Такая, мусіць, поч была тады,
Калі Вахтанг пачуў з нябёсаў звод,
І сёння ў небе плача праз гады
Пшавелы залаты рададэпдрон.

На тары грае музыкант свой час,
І «Суліко» Акакія пяс.
Каханне нас адведвала не раз,
Але заўжды яго нам не стае.

Усходні спеў свой праспяваў ашуг,
Час нашай тройцы песню пачыпаць,
Ды чэзпе слова — не разварушу,
І разам нам мелодый не звязаць.

Ніно, Меліта і яшчэ Зенар —
Жанкі Кахеціі — павабны сон.
Тыгр стаў жанчынай, проста ў рай япа
Вядзе праз мост, сатканы з валасоў.

Як малако ад матчыных грудзей, —
Такая ноч салодкая — для стрэч.
Гушкае Ёоры чараду падзей,
І Гаргасал на месяц вострыць меч.

АКРАЌАНА

Брэшуць сабачкі на месяца поўню,
Месяц паволі сыходзіць доле,
З лёсаў абралі зоры — вандроўны,
З неба маланкамі слацца на волі.

Брэшуць сабачкі з пейкай напасці,
Сон не ідзе да вачэй трывожных,
Хочуць сабачкі мой сон украсці...
Што ж у мяне яшчэ ўкрасці можна?

Месяц паволі сыходзіць доле,
Ён заслانیў руіны Кароглі,
Горы клыкамі Тбілісі колюць,
Шчыт абарончы ўзнялі над парогам.

Ты дарагі мне, як родная маці,
Сэрца маё ты парашіў, Тбілісі,
Верным сабакам буду ўслаўляць я
Твой сонцаўсход у гарыстым абрысе.

Бачу я браму тваю з Акраканы,—
Радасцю жылы мае паліліся: —
Доля шчаслівая мне даравана —
Быць абаронцам тваім, Тбілісі!

КАЛЯ АНАНУРЫ

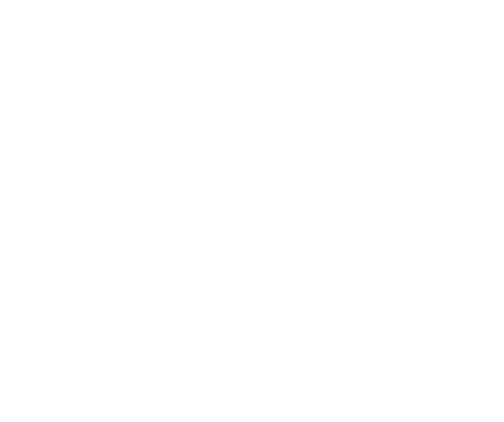
Ты не павінна быць тут, а здаецца,
Пад Анануры бачу вобраз твой.
З Арагві Чорнай Белая ліецца,
Мяне ж хацелі разлучыць з табой.

Не знаў цябе, не сустракаў підзе я,—
Тамару некалі так Врубель уяўляў —
Ты Модзі-нахе — цытадэль надзеі,
Ты воблак, што плысці ўгары прыстаў.

І так пяшчотна гэтая прыгадка,
Нібыта дотык дэмапавых крыл...
Аленіх пог, як у цябе, дзяўчаткам
Няхай бы лёс паболеі надарыў.

Хай іх паэты ўсцешацца таксама,
Гасцінна кліча ў заўтра іх жыццё,
А нашы мары у жалобных рамах —
Ім суджаны суцём і забыццё.

Нібыта стронга, між камення б'юся,
І шчэлены парванья ў мяне,
Націспуты курок, і згуба, мусіць,
Мае душы сягоння не міне.

І быў за сведку змрочны Анапуры,—
Так паміралі як стаіць сусвет,
І ў тым, што калышу свае хаўтуры,
Ёсць і дана таго, што я паэт.

АРШЫ

Дваццаць гадоў нібы толькі у сне былі —
Помню, на дворыку лежачы, марыў,
Сніцца і зараз юначасе неба мне,
Даль, што жыццё не крапула пажарам.

Як Саваоф — Накерала пад зорамі,
Плынь Чаладзідская сонца украла,
Сукня Тамары трызніцца узорная,—
Колькі гадоў, колькі рук вышывала!

Імем высокім тваім, Руставелевым,
Я не адзначаю, хоць мары не гінуць,—
Тут, у цяньку, анічога не дзелім мы,
Лісце на дрэве цяплей за жанчыну.

Неба высокае ў муках расплаўлена,
Зорак зіхценне лядзянае льецца,
Сёння радкі прайдзісвецтвам прыпраўлены,
Сэрца ж маё, як і некалі, б'ецца.

І чым прасцей гэта зложыцца, збасца,
Сэрцу дагодзіць ласкавая мова,
І ўжо ў грудзіне начы не змяшчаецца
Яблыня ў цвеце раскошы вясновай.

Неба барвовае, неба стракатае —
Вецер усходзіцца з гор перакатамі.

Паола Яшвілі

ТБІЛІСІ

На Мамадавіці ўзлячу за імгненне,—
Душа там прытулак знайшла ў цішыні.
Хачу перад вамі я стаць на калені,
Тбілісі і сонца, каб лепш з вышыні

Убачыць мой горад, шчаслівы і шчодры,
І сонца, і буйныя зоры ўначы,
І ясную далеч, каб слухаць акорды,
Якімі бяздошнае неба гучыць,

Убачыць арбу і духмянае сена,
Даўгія платы на заломе ракі
І белыя сосны,— пібы да калена
Пасталі ў Куры маладыя жанкі.

Гудуць твае вуліцы і тратуары,
Стракатыя плошчы начамі не спяць,
Узвышшы дымяцца блакітнаю парай,
Навокал чыгуныя горы кіпяць.

Я вершы, пібыта крываваыя росы,
На твой пакладу недасяжны парог,
Мой горад любімы, мільённагалосы,
Сталіца паэтаў і творчых трывог.

Я ВЕРНЫ САБЕ

Маланак стрэлы між хмар імглістых
І горкі лівень — не перашкода
Звярнуцца з просьбай, паслацца лістам,
Каб слова з веццем з'яднала згода.

Я так скажу ім: хай поч злуецца,
У гром і ў лівень не замаўчу я,—
І зноў з галінкі лісток праб'ецца,
Як толькі голас і верш пачуе.

Калі з прадвесня да скопу лета
Гамопяць словы чмяліным роем,
Няма, Прырода, вышэйшай мэты,
Чым увасобіць усё жывое.

Зямля, дай сыну пяро паэта,
Каб стала праца натхнёнай звычайнай,
Твой сын павінен пацвердзіць гэта,
Каб іскры боскай не згасла знічка.

Зямля, Радзіма, ты маеш сілы
Дайсці праз штормы дарогай роўнай
Да залатое адвечнай жылы
І да жывое крышніцы моўнай.

Прадвесне служыць душы і славе.
Каб згінуў вораг,— я верны другу,
Я верны слову, а значыць — Справе,
Як сейбіт верны сяўні і плугу.

НОВАЯ ГРУЗИЯ

Вароты Азіі. І горы, і даліны,
Сады і ў буйных росах сенажаць.
Як сцягі, пасівелыя быліны
Пра вашу славу з веку ў век шумяць.

О Грузія! Ты разарвала путы
І ворагаў не пацярпела ты.
Глядзела неба на твае пакуты
І столькі адпусціла пекнаты!

Ты застанешся вольнай назаўсёды!
Паўзлі іранец, рымлянін, абрэк,
Ты ўсе адбіла штурмы і паходы,
Адбі замах і ў наш суровы век!

Гарачых коней, стрэлы, патранташы
Хутчэй рыхтуй на справядлівы бой,
Каб забяспечыць будучыню нашу
Братэрствам, дружбаю з чырвонаю Масквой.

Вароты Азіі! І горы, і даліны,
Сады і ў буйных росах сенажаць.
Як сцягі, пасівелыя быліны
Пра вашу славу з веку ў век шумяць.

З ЛІРЫЧНЫХ АДРАСОЎ

Я дагэтуль такога кахання не ведаў яшчэ,
Што трывожыць на золку, што будзіць упочы.
Я шукаю цябе. Боль мне сэрца пячэ,—
Што кахаю, засведчаць іскрыстыя вочы.

Я разгублены: глупства за глупствам раблю:
Гэта — ты, гэта — ты. За табою адною сачу я.
Памыляюся часта, бо шчыра да болю люблю,—
Кліча нехта, а я нічога не чую.

Неспакой мой не можа развець нішто,
Бо з'явілася ты на парозе трывог і сумнення.
У мяне галава сівізной серабрыцца густой.
Не турбуйся,— яна асвятляе сумленне.

Трыццаць сем прамінула суровых гадоў.
Будзь са мной, як мастак з перазлучнаю музай.
Я твае спадзяванні апраўдваць гатоў
І засведчыць любоў перазрыўным саюзам.

Хай цябе не турбуюць дакоры віны.
Я баюся маўчання, а трызніцца часам у гуле
Набліжэнне пачвары жахлівай вайны
І атрутнае джала мне ў сэрца нацэленай кулі.

САБЕ САМОМУ

Сядай, памалой, папішы
Пра ўсё, чым жывеш, па парадку,
Паперы часцінку душы
Давер, і ўсё скажаш нашчадку.

Ад тлуму пазбаў свае дні,
Ад пены і едкага пылу,
Правер свой радок на агні,
Ці мае ён пэўную сілу,

І слоў не марнуў, не маўчы,
Нясі іх, як поўную чашу,
Сугуччамі сам падлічы
Ты ўсю непатрэбшчыну нашу,

А словы, як стрэлы душы,
Да мэты пускай у патхпенні.
Сядай, памалой, напішы
Пра славу свайго пакалення.

Пішы, каб не быць у даўгу.
У светлага дня, што надыдзе,
Пішы пра варожы разгул,
Пішы пра расстрэл Джапарыдзе.

Кахеціі мусіш паслаць
Радкі на крылатым Мэрані
І вочы усім развязаць
На подзвіг Дадзешкіліяні.

Сядай, памалой, напішы,
Даверся сардэчнай парадзе,
Падашце вякоў давяршы
Паэмаю пра Саакадзе.

Нягодніка словам удар,
Здымі з яго брудныя стружкі,
Будзь песень і дум уладар,
Каб стаў зразумелы нам Пушкін.

Чакае народ ад цябе
Натхпёнага, шчырага слова.
Не падаць з капя ў барацьбе
Ён вучыць цябе адмыслова.

Пабачыш, як смелы радок
Удзячныя людзі сустрапуць,

Вітаючы цвёрды твой крок,
Букетамі ўсцелюць арэну.

Сядай, напішы і патхні
Сумленным радком, прамяністым
І станеш раднейшым з радні
Архвацкім усім пацдурывстам,

Каб песня ляцела ў прасцяг,
Каб неба і горы гайдала,
Каб кожнае слова, як сцяг,
У дні перамог узнімала,

Каб сэрца паходняй было
У змроку і ў лютыя зімы,
Каб кніг непагасным святлом
Магла ганарыцца Радзіма,

Каб кожны старанны чытач
Быў з кнігаю з ранку да ночы
І, скінуўшы горыч няўдач,
Прымружыў стамлёныя вочы.

Калі дасягнеш ты ўсяго
З уласным сумленнем у згодзе,
У лёса прасі аднаго —
Застацца навек у народзе.

А вораг, як пошасць, паўзе
І сыкае кожнаму ў вочы:
«Пісаў вась, але балазе
Памёр, як звычайны рабочы».

ПАЭЗІЯ

Лепш вар'яцтва, чым слоўнае згіне багацце,
Лепш аслепнуць, чым сонца хвалою не сустрэць,
Калі вершы зачахнуць і музыку страцяць,
І самотнае сэрца не змогуць сагрэць.

Ёсць забойства, пажар і нявольніцтва пугы,
Ёсць чума, землятрус і вайна на ўвесь свет,
Але ёсць у душы і такія пакуты,
Што не зможа адолець ніводзін паэт.

Побач з іншымі ходзіць маё непрыкметнае цела,
Нехта кажа: «Вось гэты складае у вершы радкі».
А ці ведае хто, як душа у паэта збалела,
І ў палаючых скронях звіняць і звіняць малаткі...

Колькі трэба вачэй, каб усіх зразумець і пабачыць,
Колькі сэрцаў патрэбна, каб радасць адчуць і тугу,
Колькі вобразаў страціць, якія адолець няўдачы,
Каб хоць верш зберагчы, што пакінуць нашчадкам змагу.

Словы зноў неадступна гудуць да світання,—
Я і раб, і ўладар, і пакутнік адзін.
Ноч мінае, знікаюць трывожныя здані,
Я даўно не істота, я — толькі ўсяго успамін.

Колькі вершаў напісана, спісана столькі з рахунку
Незваротных гадоў непражытага мною жыцця.
Не прашу я ў апошняга верша ратунку,—
Крумкачам яго кіну, што некалі ў двор паляцяць.

ЭЛЕНЭ ДАРЫЯНІ ПІША ПРОСТА І БЛЫТАНА

Сённяя ў поўнач усходзіцца вецер
І развее пялёсткі і слёзы.
Муж пайшоў не ў гуморы пад вечар,
Заўтра вернецца ён нецвярозы.

У каміне датлеюць мае летуценні.
Апраўданні — зняважлівей дробнай падачкі.
Прамяняў ён маё песвятое сумленне
На пяшчоты даўно палінялай спявачкі.

А ў яго грабянец адшукаю блудніцы,
А яна ж нешчаслівей куды за мяне...
Ён дамоў прыпляецца, папросіць напіцца
З гладыша і мяне нізашто напракне.

Жонка я для яго і цяпер без заганы,
Ён мяне цалаваў, як не ўмее цяпер.
Тлеюць плямы віна на кашулі, як рапы,
І ляціць на падлогу сарваны каўцер.

Не бядую, бо ўласныя слабасці знаю:
Смеласць мужа — мая, безумоўна, віна.
Ён ізноўку да д'яблаў нап'ецца віна
І засне. Я ж пазней за яго засынаю.

Грыгол Цэцхладзе

НЯДЗЕЛЯ
Ў ТЫЛІСІ

Пад колер персіка
была ў пядзелю
атмасфера.
Матыль
наважыўся
дагнаць прапелер.
На выстаўку было
падобна гэта...
Сачылі
за палётам,
смяяліся
правіпцыялы.
Міліцыянера вусы,
што цягнуўся
на скрыжаванні вуліц,
як перпендыкуляр,
былі падобны
на ініцыялы.

ЛЮБЛЮ Я ЎЗГОРКІ ГУРЫІ БЯСКОЦА

Люблю я ўзгоркі Гурыі бяскоца
Ў зеленапышнай веснавой красе.
Бахмара выкаціць на ўлонне сонца,
Пакліча птушка нас:
Сячы і сей!
Ачышчаны сцябліны, колле ўбіта;
Падрос памочнік бацьку — і які!
На букавае лісце прагавіта
Накідваюцца рослыя быкі,
У аднаго з іх, бы ў аленя, рогі...
— Дзень добры!
— Рад сустрэчы я!
Каўнер свой папраўляе з асцярогай
Суседка сарамлівая мая.
Навошта ёй хаваць крыштальнасць шыі,
Пад гузікамі — серабро грудзей?
О, прыгажуня, хіба ж ёсць такія,
Каму б ты не была за ўсіх мілей...
Хто сад пабачыць мой — пахваліць кожны,
А дом які я здолеў збудаваць!
Сярод сяльчан я — хлопец не апошні,
Цябе жамчужынай не грэх назваць.
Ў руках ёсць сіла, ў сэрцы — жар кахання.
Цябе аддаць? Не, я памру хутчэй...
Мяне бадзёрыць птушка на світанні:
Сячы і сей! Сячы і сей!
Чым на галінах персікавых квецень,
Ты ў шлюбным шоўку будзеш прыгажэй.
Як сонца зноўку новы дзень прывеціць,
Пакліча птушка нас:
Сячы і сей!
Хмызняк я высякаю, лні карчую.
З тваім каханнем праца ідзе спарней.

Вось-вось, здаецца, птушку я пачую,
Як некалі раней:
Сячы і сей!
Засею кукурузаю дзялянку...
Аздобіла ты мне красою дні,
Прыйдзі ты да мяне вясновым ранкам,
Ў агатавыя косы загарні!
Салат, гуркі і дыні працай шчырай
І на маёй бахчы ты пасадзі,
На полудзень з віном і свежым сырам
Сюды за ручку кошык прывядзі.
Будзь для мяне ты пуцяводнай зоркай
І толькі аднаму ты мне свяці,
Няхай сялом усім нам крыкнуць: горка!
— Здароўя вам!
— І радасці ў жыцці!..
— Як шмат зрабіў, пакуль была з бацькамі!..
Цяпер магу каўпер напавіць свой...
Бы тайная вайна ідзе між намі...
— Пакончылі вы, мабыць, з крапівой?
— Ды не! Работы там яшчэ нямала...
Якой халоднай гутарка была!
Сказаць цяплей — адвагі не ставала.
Застаўся я адзін...
Яна пайшла...
Як працаваць?
Пайшло маё каханне,
Краса і мара светлая мая.
Яе звядзе хто — поч тады настане,
І жыць не захачу ўжо болей я...
Ды сонца зноўку новы дзень прывеціць,
Пакліча птушка нас:
Сячы і сей!
Чым на галінах персікавых квецень,
Ты ў шлюбным шоўку будзеш прыгажэй!

Калаў Надзірадзе

НЕ ШМАТ, РАДЗІМА, Я ТАБЕ СКАЗАЎ

Не шмат, Радзіма, я табе сказаў
Пяшчотных слоў, прыгожых і ласкавых,
Але любоў у сэрцы, як сляза,
Празрыстая і светлая, як слава.

Магчыма, ўпартасць сціпная мая
Не дазваляла мне ў любові прызнацца,
Але ў душы нашу да скону я
Яе, святую, змалку і з юнацтва.

Сказаў не шмат я. Як дзівосны сон,
Жыццё плыве за небакрай паволі,
І ўжо ідзе падлік начэй і дзён,
Але любоў не пройдзе аніколі.

Мне для прызнання не хапае слоў,
Таму маўчу я ў будні і на свяце.
А хто ж гаворыць часта пра любоў
Да роднай маці?

ІДЗЕ СНЕГ

Памяці Тamar

Ідуць снягі. Спакою, цішыні
Не рады я і чысціні не веру!..
Я песню завяршаю пры агні
І замыкаю за сабою дзверы.

Такая чысціня за думкамі ішла
І з нараджэння век мой скарачала,
Каб незабудка ў сэрцы расцвіла,
Маю калыску муза калыхала.

Шапоча ціхі і сцюдзёны снег,—
Здаецца, час у незваротнасць крочыць,
І хутка мой кароткі век
Укрые замець чорнай ночы...

Я чую стогн мінуўшчыны здалёк,
А заглушыць адчай не маю сілы.
Ты, дарагая, спіш, а снег халодны лёг
Глухім сумётам на тваю магілу!..

Той снег ляціць на першую любоў
І шапаціць, як твой чароўны голас,
Тваю усмешку я лаўлю ізноў,
І толькі снег, і толькі поч наўкола.

Ідуць снягі. Спакою, цішыні
Не рады я і чысціні не веру.
Я песню завяршаю пры агні
І замыкаю за сабою дзверы.

У ТЫЛІСІ

Добра на вуліцу досвіткам выйсці.
У сэрцы радкі Руставелі звіняць,
Добра сяброў сустракаць, як калісьці,
Лепшага друга, як брата, абняць.

Добра, калі ты, як дзень прамяністы,
Верны заўсёды пароду свайму,
Цвёрды сумленнем, сардэчны і чысты,
Усёю душою адданы яму.

Добра сысці пад зялёныя шаты,
Добра на бераг Кюры зазірнуць,
Дзе салаўі галасней, як на свята,
Ў чыстым блакіце і ў сэрцы пяюць...

Добра, калі мне насустрач ідуць
Дойліды, муляры, людзі навукі,
Добра, калі па праспектах вядуць
Нашы машыны сумленныя рукі.

Дзеўчыну з Зоркай Героя сустрэну,
І ветэрану пашаны стае,—
Ён вызваляў і Варшаву, і Вену.
Гэта ўсё дзеці, Тбілісі, твае,

Што з ранку да ночы надзейней, упарцей
Будуюць і сеюць на роднай зямлі,
Яны да світання заўсёды на варце,
Каб мірныя людзі спакойна жылі.

Добра на вуліцу досвіткам выйсці.
У сэрцы радкі Руставелі звіняць,
Добра сяброў сустракаць, як калісьці,
Лепшага друга, як брата, абняць.

Добра ўглядацца, любімы мой горад,
У сонечны твой непаўторны прастор
І ціха шаптаць: «Твае паркi і горы
Саткалі, Тбілісі, дзівосны узор!»

Цябе узнімаюць, мой віцязь былінны,
Гарачыя рукі стараных людзей,
Кладуць і кладуць да цагліны цагліну
Для нашых нашчадкаў, для лепшых надзей!»

І я не цураюся працы стараннай,
Як сейбіт сумлення, дабра вартаўнік,
Каб стаць хоць галінкай на дужым платане,
Каб след на зямлі пазаўсёды не знік.

У шуме зялёных лістоў з хваляваннем
Пачуе нашчадак яшчэ малады
Пра нашы пакуты, імкненні, каханне,
Пра нас і пра грозныя нашы гады,

Каб потым расказваць аб дружбе і згодзе
Суровую праўду нашчадкам сваім,
Каб жыў для народа, каб дбаў аб пародзе,
Каб людзі заўжды ганарыліся ім.

Добра на вуліцу досвіткам выйсці.
У сэрцы радкі Руставелі звіняць,
Добра сяброў сустракаць, як калісьці,
Лепшага друга, як брата, абіяць.

Цярэнцій Гранелі

* * *

Як люстэркі, мігцяць летуценні.
Прад сабою ў бясконцым даўгу,
па сутыку жыцця і патхнення
я збавення знайсці не магу.

Быць другім не хачу і не буду.
Дзесьці мне ўжо майструюць трупу.
А жыццё, што не ўздымецца з бруду,
заглушае патхнення струну.

Горы крые туман паднябесны.
Дорыць вокнам жанчына давер.
Дзесьці згодна спяваюцца песні —
там, напэўна, вяселле цяпер.

Як люстэркі, мігцяць летуценні.
Прад сабою ў бясконцым даўгу,
па сутыку жыцця і патхнення
я збавення знайсці не магу.

ВЯРТАННЕ Ё ВЁСКУ

Пасярэдзіне лета. Як позна змяркаецца ўсюды.
Ўспамінаю дзяцінства. На гэтым пагорку стаю.
Неба іншым было — я чакаю нябеснага цуду.
Потым белая ціша забрала надзею маю.

Мне бяссонне малое пастойліва скрушную долю.
Матчын цень даручае мне бацьку і меншых сяцёр.
Усё болей прыцягвае позірк бажніца, а ў полі
чалавечы прытулак — травою зарослы бутор.

Сёння я варушу сваіх мараў няспраўджаных прысак.
Аддало мяне шчасце бязлітасным хвілям на суд.
І ўжо цяжка, папэўна, ўва мне ўбачыць генія рысы,
і ўжо можа смяяцца з мяне фанабэрысты люд.

Хоць мой вогненны позірк яшчэ не адолела змора,
я збляднеў і зрабіўся падобным на ранішні змрок.
Не змаглі памагчы мне ні талент, ні думныя зоры —
за Іовам пакутным я сёння іду крок у крок.

Хай бы стала надзея, імя маё ўзяўшы, мне цёзкай,
а не толькі шчытом і не толькі — калі-нікалі...
Пустка. Мірсціцца смерць. Цішынёю атульвае вёска.
І ў сусвеце сінеюць руіны, што домам былі.

* * *

Прагну неба, зямлёю забыты.
Гук замрэ ў абарванай струне.
Са здзіўленнем, на блазна нібыта,
мой знаёмы глядзіць на мяне.

Сэпс вядзе за сабой без прышукі,
свет інакшы ільсніцца ўваччу.
Скрыжаваўшы бяссільныя рукі,
паляцець на нябёсы хачу.

Я не ведаю, хто яшчэ болей
стане смягнуць і мучыцца так...
У бязлюдным туманлівым полі
пакладуся на дол, як мярцвяк.

Прагну неба, зямлёю забыты.
Гук замрэ ў абарванай струне.
Са здзіўленнем, на блазна нібыта,
мой знаёмы глядзіць на мяне.

МАЛІТВА ПАЛЁТУ

Натхненне імкне ў вышчы
да боскага хараства.
Божа, дай моц палёту
і пакажы Хрыста.

Зацьміў імглою нецвярозай
грэх першасны ўсіх суздром.
Божа, вазьмі мой розум
і сам будзь павадыром.

Заваблівае бездарожжа.
Бура не ўзносіць — гне...
На іншай планеце, божа,
ты абудзі мяне.

Журыцца сад асені,
кліча сваю вяспу.
Дай мне, як баславецце,
божа, бязмежка сну.

СЁСТРАМ

Думкі памкнуцца ў край іншы заўзята.
Што мне рабіць? Я — зняволены бог.
Неба маё перакрэслілі краты,
змрочна мяне абступае астрог.

Песціць чынары і хвоі зух-вечер.
Дні мае гаснуць, маркотнее час.
Больш я нікога не маю на свеце,
буду заўсёды я памятаць вас.

Сэрца стлумілі мне цёмныя здані.
Сонца вісіць, як павук, у акне.
Ці зразумелі вы тыя жаданні,
што арыштантам зрабілі мяне?!

Горкія слёзы ў душы накіпелі,
людзі мяне аглядаюць здаля.
Што мне, урэшце, астрожная келля?!
Стала мне келляй астрожнай зямля.

Думкі памкнуцца ў край іншы заўзята.
Што мне рабіць? Я — зняволены бог.
Неба маё перакрэслілі краты,
змрочна мяне абступае астрог.

АГОНЬ ДУШЫ

Грукат фабрык. Гудкі. Не стамляецца праца.
Апячэцца прастрэленым сцягам блакіт,
і пачпыя агеньчыкі пойдучь бадзяцца...—
век чырвоны, што вабіць пібыта магніт.

Пошчак стрэлаў. Крывёй нападзіся рэчкі,
небяспекаю сцежкі паўсюль заняло.
На руінах патхненне трапеча, як свечка,
і віхор узнаўлення распрастаў крыло.

Дым, кастры вартавыя і подзьмухі чутак.
Зораць рыцары здалечы ў шал перашкод.
У вачах нежывых пракаветнее смутак,
і душа мая высіцца, як эшафот.

ВЯСНОВЫ ВЕЧАР

Вечар вясновы. Цішы не цяжка.
З дрэва на дрэва пырхае пташка.

Хвіля — душа пераступіць мяжу.
Я па табе і сягоння тужу.

Кратаюць неба далоні пачы.
Ціха вызвоньваюць шчасця ключы.

Новаю воляй цябе надзялю.
Месяц стаміўся глядзець на зямлю.

Вечар вясновы. Цішы не цяжка.
З дрэва на дрэва пырхае пташка.

НЕДЗЕ І НЕХТА

Думак шмат. А прастора — завеса,
і душа — беспрасветны цалік.
Недзе там, каля хмурага лесу,
адгукаецца крыкам цягнік.

Недзе вецер расхітвае брамы,
свечка пейчы азорвае спрат.
Недзе пекаму шлюць тэлеграму —
стукаціць дапазна апарат.

Нас вятрыскі сягоння шукалі —
сэрцы ўсіх на адзінай асі.
Адбірае зацята ў шпіталя
смерць чыёсьці жыццё: аддасі!..

Часта пейчае хцівае вока
на мяне пазірае ва ўпор.
З карабля, у маркоце глыбокай,
аглядае жанчына прастор.

Анікога няма тут, не будзе,
карацее жыцця майго цяг.
І стаяць адзінока, як людзі,
перухомыя дрэвы ў лясах.

Ноч, што поіць павольцай атрутай,
праміне, пачуццё адпячэ...
Ці мне мала далася пакуты,
што чакаю пакуты яшчэ?!

БЯЗМЭТНАЕ БАДЗЯННЕ

Гэтая восень і гэтае поле
зноўку ў бадзянне мяне навялі.
Зноў захацеў паляцець я на волю —
стала журботна душы на зямлі.

Думка ў крыві асядае цяжкая.
Горад валодае мной, бы рака.
Ледзь не штодня на кладах сустракаю
я прастытутку альбо жабрака.

Ах, я і сам у жыцці недарэка.
Вецер хістае мяне, як лазу.
Я прывітаю таго чалавека,
вочы якога святлілі слязу.

Помніцца ноч, калі ў скрынцы са смеццем
спаў я і сон мне паказваў рай.
Плача катрынка, і гойсае вецер,
і невясёлы сядзіць папугай.

Марай агледзіцца высь, і абразай
здасца зямля — спаконвечнае дно...
Даў ты мне, божа, жыццё, але разам
даў і пытае: навошта яно?!

Зпоў да зямлі я прыкуты — адвага
некалі здрадзіць і стане пямоў.
Некалі прыйдзе маркотны бадзяга
і пастаіць ля магілы маёй.

Промень дзівосны мільне павіною —
думцы цяжэй яшчэ стане ўдвайне.
Божа! Туман твой вісіць прада мною.
Божа! Твой змрок абступае мяне.

З СЭРЦА КРОПЛІ КРЫВІ

Гэтыя радкі я пішу ў ветравейную поч,
калі кроплі дажджу б'юцца ў шыбіны вокнаў
і ўдалечы плача раяль.

Я зараз прыгадваю бурлівыя хвілі свайго
жыцця — і дрыжыкі распачы праймаюць мяне.

Але ў той жа час мяне па-ранейшаму це-
шыць, што я Цярэнцій Гранелі.

Наперадзе — прорва: адтуль наплывае чор-
ны туман і ахінае мяне ўсё болей.

З часу стварэння свету я несупынна ішоў
да святла, каб убачыць сонца.

І вяло мяне па жыццёвай маёй дарозе
заўсёды тое, што было недаступна хадзе і
недасяжна зроку.

Я рана прыйшоў.

І цяпер набліжаюся зноўку да сарцаві-
ны цемры, з якою цела маё сальцеца, як з
морам кропля вады.

Кожная ноч прышосіць думкі пра смерць
і далеч.

І я баюся...

Думаю: ужо нарадзілася недзе пяўмоль-
ная тая хвіля, што стане апошняю для мяне.
І ўсё-ткі я веру ў сваю неўміручасць.

Паэзія мне адкрыла, што па-за ўсімі
краямі ёсць край неўміручасці: у яго бла-
кіце лёгка лунае мая душа.

Навальнічная поч. Мне хочацца апынуць-
ца ў інакшым свеце.

Паэзія дорыць раптоўную радасць, якая
мае крылы палёту.

Я не хацеў жыць.

Я не хацеў паміраць.

Я ўвесь час хацеў не таго, што ёсць.

Я і зараз аддана веру, пібы ў таямні-
цу, у трэці шлях іспавання, у шлях, што
вядзе за мяжу і жыцця і смерці.

І зноўку, як скурушлівы серафім, стаю
прад бязмоўным абліччам вечнасці і чакаю
ценю Хрыста, які ўратуе мяне ад згубы.

Я веру ў жыццё па-за целам.

І звяртаюся да ўсяго свету са словамі,
выпашанымі ў самым сэрцы:

я хачу лётаць,

я хачу быць усюды, як бог...

Я заблытаўся, быццам дзіця, у гэтым
грэшным свеце.

І не ведаю, як мне выбіцца з цёмных ба-
лотных нетраў, якія завуцця зямлёй.

Не смерць.

Не жыццё.

Нешта' іншае.

І не могуць выказаць сэнс пачуцця што-
дзённыя словы.

На дварэ зноў бушуе бура. Кроплі даж-
джу зноў б'юцца ў шыбіны вокнаў, і зноў уда-
лечы плача раяль.

РАДЗІМЕ

Ці ёсць што за жыццё вышэй, ці не?..
Бяздонні то ў бязмоўнасці, то ў гудзе.
Лёс Грузіі ўзіраецца ў мяне,
і боль яе мае вярэдзіць грудзі.

Ці белы лебедзь у пябёсы мкне,
ці мрамур белы ажывае ў цудзе —
лёс Грузіі ўзіраецца ў мяне,
і боль яе мае вярэдзіць грудзі.

Я моўчкі плачу. У маім акне
туманіцца вялікае бязлюддзе.
Лёс Грузіі ўзіраецца ў мяне,
і боль яе мае вярэдзіць грудзі.

Шалва Кармелі

КАЛІ ГЭТА БЫЛО?

Калі было ўсё гэта? — не прысню.
Нічога ў дзесяць год не забываеш.
Калі кахае сэрца ўпершыню,
Тады і свет вялікі адкрываеш.

Як поўня запаўняючы эфір,
Яна ў блакітным плацці паўставала.
Агонь арабаў і прастора-шыр
У бляску воч яе не пагасала.

Ішлі. Яе аклікнулі «Лейла»,
Спынілася, усмешку падарыла.
Не помню сёння — для каго была
Яе усмешка: так зірнула міла.

А поччу плач ёй пацеркі сіляў.
Хацеў, каб мне была яна сястрою.
Тады б такой сустрэчы я не знаў,
Калі прызнанне свеціцца слязою.

Калі было ўсё гэта, можа, ў сне?
Мне дзесяць год, дзіцячая пяшчота...
І з той пары красуня для мяне —
Мая пакута, боль і адзінота.

Сёння кот варожыць на пагоду:
Мыецца — прарочыць сонца кожны раз.
Смерці мы выказваем нязгоду,
Дамавіна-санаторый не для нас.

Душпа, цяжка дыхаць, як ад млосці.
Душыць кашаль, як пазбавіцца ад мук?
Аksamіт валос пагладзіў хтосьці,
Адчуваю дакрананне мілых рук.

Хмар няма. Зноў сонца над гарамі.
Ты, сястрыца, не паверыш, можа, мне:
Адчуваю, што душа мая згарае,
Малярыйная, нікога не кране.

Кінь, сястра, і шклянкі, і мікстуру,
За аленямі ў лясы гайда са мной.
Хоць не кат Абастумані па натуры,
Ды сухотніка гняце гарачынёй.

Свеціць сонца. Хмара ўжо знікае.
Лес жывіцаю прапах, прапах наскрозь.
І той мост, што на дарозе правісае,
Мы з табой налюбім моцна, як свой лёс!

КАСЦЁР

Сушыяку дзяўчо знайшло
На пагорках пачарнелых...
Асвяціў касцёр сяло,
Высь ад іскраў пасвятлела.

Так у таз б'юць — будзь здароў!
І танцююць паяк дзіка.
Ачышчэнне ад грахоў —
Праз агонь сігаюць з крыкам.

Праз агонь дзяўчо ляціць,
Вочы свецяцца, як зоры...
І касцёр ярчэй гарыць,
Праганяе ведзьму ў горы.

Георгій Леанідзе

ПЕСНЯ
ПЕРШАГА СНЕГУ

I

Гэта першы снег ці сокал
Галубоў трывожыць так?
Зорка зыркая высока
Заміргала, як маяк.

Таямнічы голас чую:
Вабіць, кліча вышыня...
Паскачу я, палячу я —
Асядлайце мне каця!

Паплылі сняжынкі хмаркай,—
Можа, ўсё-ткі даганю?
Маладосць вясёлкай яркай
Адышла ўдалечыню.

Адышла, як час вясенні,
Паспрабуй яе вярні!
І, нібыта з гор алені,
Мне крычаць юнацтва дні.

II

Маё сэрца, белы голуб,
Чысты летам і зімой!..
Як зрабіць мне гэтакім голас —
Чалавечы голас мой?

Каб за мараю мне ўгнацца,
Паскараю зноў я крок:
Дзе, скажыце, без юнацтва
Возьме крылы мой радок?

III

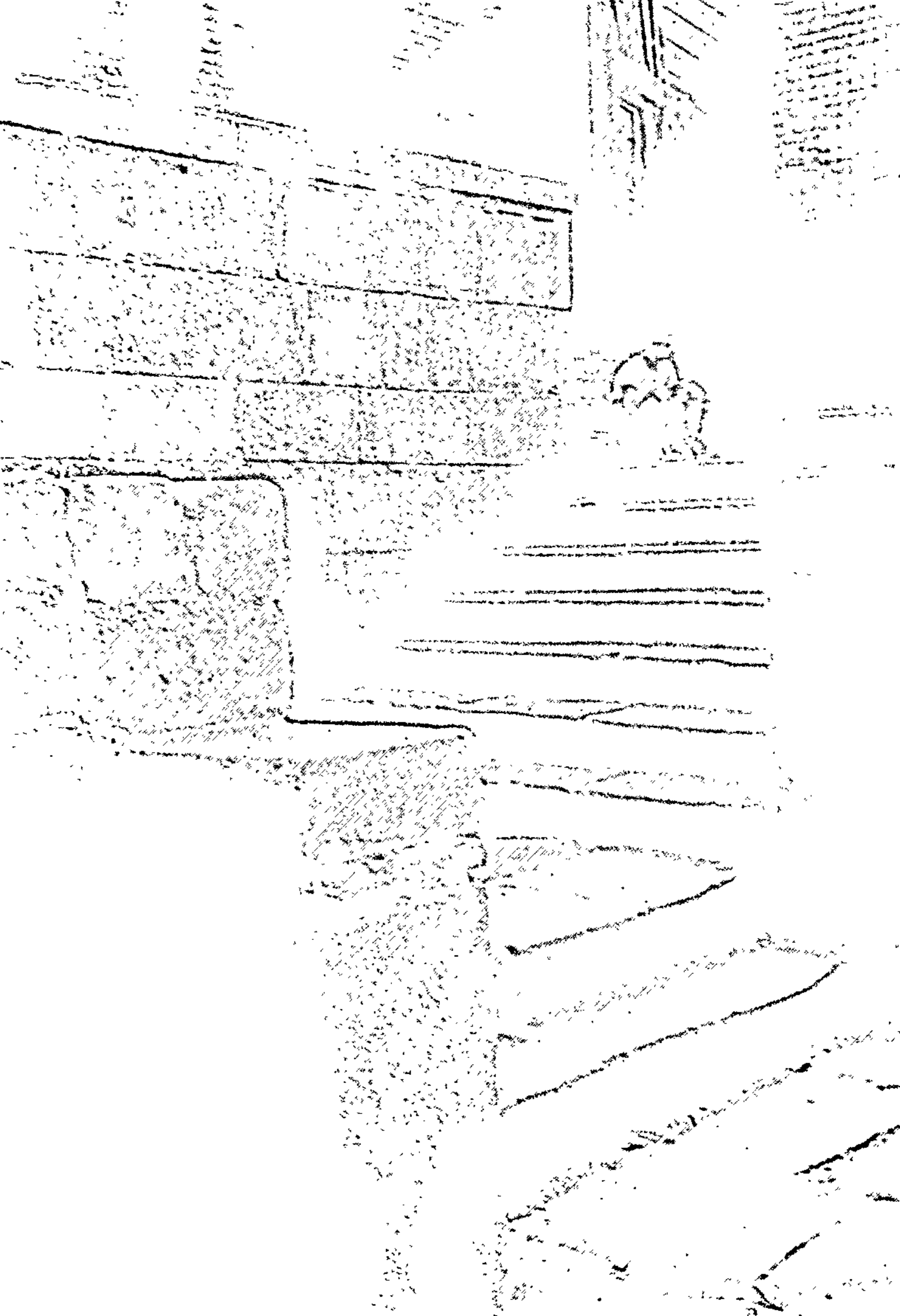
Узлятай жа проста з сэрца,
Птушка песні, да нябёс!
Я адкрыў у вырай дзверцы:
Не драмай ты ў паняверцы,
Калі кліча зорны лёс!

Гэта — верш мой, або доля,
Або ўзлёт юнацкіх дзён?
Гэта — сэрца або поле,
Што гудзе ад пчол, як звон?

Не! Ды гэта — снег святлівы,
Што з-пад зор ляціць наўздзіў,
Галубы, якіх шчасліва
Крыллем сокал абудзіў!

Дык хутчэй!
Паспець хачу я —
Не ўцякай жа, вышыня!
Даскачу я,
Далячу я —
Гэй, сядлайце мне каня!

І хоць снег насустрач хмарай,
Мне абсяг наўсцяж відзён.
Наўздагон — за светлай марай,
За юнацтвам — наўздагон!

ОЛЕ

I

Ці спякота, ці снег, ці залева,
Ясным днём і ў наўночнай імгле,
Оле,
    Оле,
        самотнае дрэва,
Ты стаіш на высокай скале.
Тваё сэрца драўлянае паліць,
Раз'ядае атрута нуды.
Дрэва праўды і крыўды, што джаліць,
Дрэва —
        покліч спрадвечнай бяды.
Ты, падцятае ўласным бяссіллем,
Пазіраеш пакутліва ўпіз,
Як арол, што з паломаным крыллем
Над каменшым абрываю павіс.
Ты — скакун, да зямлі прыкаваны,
Што не здолее стаць на дыбы,
Твой камель перуном абстраляны,
Оле —
        дрэва няўмольнай журбы.

II

Табе трызніцца бура цяжкая
І тапор, што няўмольна сячэ,
Бляск знішчальны малапкі, якая
Ствол і крону агнём апячэ.
Сустракаеш ты граду налёты
І пабегі шалёнай пургі,
Оле —
        дрэва шчымлівай самоты,

Оле —

дрэва зялёнай тугі.
Слепіць люты мароз твае вочы,
Яспай далі табе не стае.
Усадзіць табе ў грудзі ахвочы
Дождж прапізлівы коп'і свае.
Прагне сонца ў спякотным сваволлі
Тваю постаць развеяць у дым.
Оле —

дрэва пякельнае долі,
Як ты ўсё-ткі стаіш на сваім?

III

У цябе — ні сястры, ні матулі,
Да грудзей тваіх смутак прынік,
З зеляніны вясновай кашулю
Хутка сшые табе сакавік.
Лёгкім ветрыкам чуб свой прычэшах,
Вып'еш ранкам расіпкі з зямлі,
Ноччу зоркі зіхотныя ўсцешыш,
Калыхаючы іх на галлі...
І ў дрымоце заплюшчыўшы вочы,
Ты пабачыш, нібыта ў святле,
Як ты самым самотным упочы
Думным дрэвам стаіш на скале!

IV

І каго ты спрадвеку чакаеш
І па кім тваё сэрца баліць?
І каго так чуліва гукаеш,
Хто сумее твой сум спаталіць?
Ты ў чаканні не страціш падзею,
Калі ён не пасее прыйсці
І ў будзённыя дні і ў цядзёлю...

Ён ідзе, ёп жа ёсць у жыцці!
Толькі ёп, прытаміўшыся, можа,
Ледзьве цягне дарожны цяжар?
Можа, шквал ураганы варожа
Б'о і б'е падарожніку ў твар?
Дык ідзі і шукай сваю долю!
І вазьмі каго-небудзь з сабой:
Хто яшчэ назаве цябе Оле,
Імем Оле з пяшчотнай журбой...
Цябе кліча з зялёнага боку
Лес — узгор'яў жыхар і далін,
Ён цябе запрашае здалёку,
Ён махае рукамі галін.
Лес, што ў поўным і зладжаным зборы
Строем волатаў-дрэў устае,
Праз глухую адлегласць прасторы
Шчыры голас табе падае:
— Чуеш, годзе хістацца ў сінечы,
Заручонае з доляй цяжкой!
Хопіць лютаму ветру за плечы
Абнімаць цябе зябкай рукой!
Я табе адчыніў свае дзверы,
Уваходзь — па-сяброўску прыму,
У сваёй старажытнай кватэры
Накармлю, прытулю, абніму.
Тут цябе не пакрыўдзяць ніколі
Старажылы лясной грамады,
Оле —
                    дрэва праклятай нядолі,
Оле —
                    дрэва спрадвечнай бяды!

V

А ты ўжо пагляд сіпявокі
Скіроўваеш увышыню,

Дзе пугам крыляюць аблокі
Насустрач наступнаму дню.
Яны цябе клічуць і вабяць —
З зямлі да нябёс напразткі,
Дзе спеўным гатовы ядвабам
Цябе снавіваць жаўрукі...
І сонца цябе сустракае
З лагодаю, як дабрадзеі,—
Яго даланя трапяткая
Прытуліць цябе да грудзей.
Златаюцца з бубнамі зоркі,
А ты на жалейцы іграй,
Танцуй, каб скакалі пагоркі
І ў скокі ішоў небакрай...
Не ведай ні смутку, ні болю,
Пакуты былыя забудзь,
О, дрэва самотнае Оле,
Да шчасця далучаным будзь!

VI

Оле,
Оле,
Убачыў цябе я
На высокай гранітнай скале,
Тваё цела пад ветрам дубела,
Ты трымцела ў халоднай імгле.
Ты, падцятае ўласным бяссіллем,
Пазірала пакутліва ўніз,
Як арол, што з паломаным крыллем
Над цяснінай каўказскай павіс...
Ты, скакун да зямлі прыкаваны,
Разарві ланцугі і ўзляці,
Хай загояцца даўнія раны,
Хай не будзе самоты ў жыцці! —
Каб сказаць:

— Калі сэрца балела,
Не баліць ужо сёння яно;
Каб у рэчку ныраючы смела,
Ты плыло, як плыве бервяно,
Каб цябе абстругаў я патхнёна,
Каб у бегу і летаў і зім,
Як з трывалага камня калона,
Дах трымала ты ў доме маім!

VII

Хай цябе абмінае залева,
Хай маланка цябе абміне,
Оле,
Оле —
Самотнае дрэва,
Я прашу,
Ты прыходзь да мяне!

Іона Вакелі

РУКІ

Радасць у сэрца ліецца, калі
Праца ідзе без прынукі,
Дбаюць пра славу роднай зямлі
Нашы нястомныя рукі.

Коласам спелым палеткі звіняць,
Статкі выходзяць на пашу.
Здзейсняць надзею наступнага дня
Рукі руплівыя нашы.

Песні ўзлятаюць, калышучь прасцяг,
Вабяць чароўныя гукі,—
Славяць імкліvasць і радасць жыцця
Нашы пяшчотныя рукі.

Вугаль капаюць, жалеза куюць,
Крышаць гранітныя скалы,
Робяць магутнай краіну сваю
Клопаты рук нашых дбалых.

Сонца расплавіць ільдзіну зімы.
Дружба — бяссмерця зарука.
Шчыра з сябрамі вітаемся мы —
Нашы сплятаюцца рукі.

Зброю сціскалі, мужнелі ў баі,
Бралі прызы за рэкорды.
Мір і спакой на зямлі адстаім
Сілаю рук нашых цвёрдых!

Давід Гачачыладзе

КАЛІ Я СЛУХАЮ СТАРУЮ
ПЕСНЮ

Як пачую нашу песню,
Нашу песню,
Затрымчу ад хвалявання, пібы ў сне...
Вецер даўні, пібы прывід, уваскрэсне
І, здаецца, верне ў даўняе мяне.

Промень колішні мінулае пакажа,
Як калісьці загучаць чангуры зноў.
За смугою часу продкаў я заўважу,
Іх убачу праз гады,
Як праз акно.

— Хто вы там? —
На нас глядзяць яны балеспа,
Славяць край свой, што радней за ўсе краі...
Нашу песню калі чую,
Нашу песню,—
Бачу: крэпасць над цяспінаю стаіць.

Рэчка шабляю зламанай халадзее,
І жанчына
Аглядае з вежы даль,
Праз вякі глядзіць, стамлёная, з надзеяй,—
Я малітву яе чую ў шуме хваль.

Нашы коннікі —
Зірні на іх, запомні —
Напярэімы, бачыш, ворагу імчаць.
Коп'і вострыя, калючыя, як промні,
Ярка ў хмарах перадымленых
Блішчаць.

Лёс цяжкі наш,
Нашы мары, просім, здзейсні!
Наша будучыня,
Долю перайнач!
Песня даўніх нашых бедаў,
Наша песня,
Як мне вынесці твой смутак і твой плач?

Голас плача,
Голас воінаў хавае...
Што зрабіў табе, татарын, той хлапчук?!
Там з-за песні чалавека забіваюць —
Ні надзеі,
Ні заступніка ад мук.

Дзе ахвяру пахавалі, далакопы?
На траву мы ногі ставім ці на твар?
І ўздыхае Мтквары сумная
Глыбока,
І крывава поўня сочыцца з-за хмар.

Ціха.
Скончылася песня.
Плачуць вочы.
Чым, скажыце, боль мінулага лячыць?
Мне здаецца, вочы продка за мной сочаць
І напеў стары усё яшчэ гучыць.

Гасне дзень,
І ўжо суточсе папова.
Сярод свечак Гарэджы і я стаю..
Раскрываюць вусны мёртвыя галовы —
Нашу песню,
Нашу даўнюю пяюць.

Алія Мірцхулава

РАДЗІМА

Не толькі спелай шчодрасцю садоў
І сонцам славіцца мая краіна,—
Глядзі: блакітнай стужкаю між гор
Накручана дарога, як спружына.
Паслухай: ветрык ціхенька ўздыхнуў,
Разносіць па далінах водар хлеба,
І шчасце зычыць кожнаму двару
Высокае бязвоблачнае неба.

Гару пяройдзеш — зноў стаіць гара,
Пакрытая лясамі да вяршыні.
Там перазвон вясёлых ручайкоў
Зліваецца са шчэбетам птушыным.
Унізе — аксамітныя лугі,
Гароды лапушацца на сугрэве.
Вартуюць моўчкі цішыню далін
Рагатыя, нібы алені, дрэвы.

З гары зірні: мой край як той кілім,
Сатканы тысячамі рук увішніх.
З лістоты аксамітнай у садах
Вылузваюцца персікі і вішні.
Направа — поле спее збажыной,
Спяваюць каласы матыў адвечны.
Налева — схілы пракаветных гор,
Дзе пасвяцца каровы і авечкі.

Дарога лучыць з горадам сяло,
Усцяж буяюць лозы вінаграду.
І як залог працоўных перамог,
Чырвоны сцяг узвіўся па-над садам.
І горад сустракае белізной
Дамоў высокіх, клубаў і палацаў,
І зычныя заводскія гудкі
Сцвярджаюць дружным спевам славу працы.

Усіх багаццяў нашых не злічыць,—
У кошыках, у скрынях і засеках
Ёсць хлеб і мяса, масла, сыр і мёд,
Набытыя руплівым чалавекам.
У кожным доме — шчасце, згода, мір,
Прыбраныя, дагледжаныя дзеці.
Жыве заможна селяпін-грузін,
Гасцей жаданых знойдзе чым прывеціць.

І кожны сад тут радуе пагляд,
Нібы ў раю, у засені зялёнай.
Пад сонцам наліваюцца плады —
Гранаты, мандарыны і лімоны.
І напайняе гронкі вінаград
Не казначай — зямной, рэальнай сілай,
Што маладзіць і сэрца і душу
І прымушае кроў кіпець у жылах.

Ад мора Чорнага да беласпешных гор
Пад полагам бязвоблачнага неба
Квітнее сэрцу дарагі прастор,
Прапахлы сонцам, ружамі і хлебам.
Мая Айчына, родная зямля!
Прыгожая яна ў любым убранні,
Бо фарбы яе свежыя заўжды,
Нібыта на карцінах Пірасмапі.

Сіман Чыкавані

ХТО СКАЗАЎ...

Хто сказаў, што бацькаўшчыне мілай
Назвацца суджана малой,
Быццам крэпасць славіцца не сілай,
А велічынёй адно сваёй?!

Узняліся вежамі жывымі
Пікі гор — аблокам не дастаць,
Толькі сонца, зоры на-над імі,
Крылы гордых птахаў шалясцяць.

Вы акіньце захаплення вокам
Гор вяршыні ў золаце святла,
Вы збярыце фарбы, што навокал
Шчодрая прырода праліла;

Вымераіце сілу урагану,
Сілу незалежнасці арлоў,
Волю рэк, што мкнуць да акіяна,
Хараства узлёту купалоў,

Проїдзеную продкамі прастору,
Скакупом працятых вякі,
Цвёрды крок Гаргасала, што ў горах
След пакінуў, сонечны такі.

Да старокак славы пашай
самі
Чуйнай дакраніцесья рукой —
І паўстане край паш перад вамі,
Край бяскопцы сутнасцю сваёй.

Хто сказаў, што бацькаўшчыне мілай
Назвацца суджана малої,
Быццам крэпасць славіцца не сілай,
А велічынёй адно сваёй?!

СТРАТА СЯСТРЫ

У бессардэчным леце тым
ручнік
Табе на лоб халодным лёг кампрэсам,
Сястра мая,— я галавой панік,
А плакаць я не мог, скаваны стрэсам.

Як аблачышка, раставала ты.
Змагалася світанне з цемрай почы,
Венера-зорка да тваёй тахты
Імкнулася і падала на вочы.

Згасаючы, прасіла ты жывых:
— Дапамажыце мне...
Ты жыць хацела.
Смерць дакранулася да губ тваіх —
І ты, як свечка, ціха дагарэла.

Смерць, як жабрачка, ў ясны летні дзень
Тваё жыццё забрала маладос,

Жыццё тваё пайшло, як бацькаўць цепь,
Заўчасна за вячэрнюю зарю.

Мае пачуцці тоўпяцца сям'ёй,
Гады не прысясудзь мне суцяшэння.
Так ціха над магілаю тваёй —
Ні плачу не чутно, ні галашэння.

Матулі ўсё здаецца, што з табой
Сустрэнецца там бацька над ракою,
Крыніцы воч захмарацца журбой
Перад табой, схуднелаю такою;

Заплача па табе ён ля вады,
І на руках цябе перанясе ён,
Там, за ракой, сатрэ свае сляды, —
Нябыт па-свойму маці разумее.

А я ў той свет паверыць не магу —
Свет белы я нястомна апяваю.
Як дождж усходам, людзям памагу,
Пакуль ты ў маёй памяці жывая.

ПЕСНІЮ ПАЧЫНАЦЬ НЯЛЁГКА

Песню пачынаць нялёгка і шчасліваму.
Гэта — як закласці сад, падмурак дома.
Я не змог асвоіць вас, прылівы і адлівы,
Хоць аб моры і спяваў не раз, вядома.

Знаю сам, нядобра верш выказваць горлам.
Мёртвы ён, калі душа ў ім не спявае,

Не звініць бруі крынічнай шчыры голас,
Не красуе кветка ад расы жывая.

Што такое ўсё ж яна, аснова песні?
Смутац мой ці радасць іншага паэта,
Дожджык-грыбасей, радзіны ўсходаў весніх
Ці туман, суровай ласкай гор сагрэты?

А прыправа верша — гэта што такое?
Зыб пад сонцам, лёгкі ход плытá па возеры,
У вачах каханай ззянне трапяткое
Ці духмянасць сена маладога ў стозе?

Песню пачынаць — адной задумы мала.
Гэта — як перамагчы сумненне, браце,
Як на небе выбраць зорку, каб спрыяла,
І знайсці пярсцёнак, згублены не ў хаце.

Дзе знаходзіць мара хлеб свой, тым не меней?
Хто пладамі наталяе голад сэрца?
Верш падобны і на ладан дымны ў жмені,
І на спрэчку вечную — жыцця са смерцю.

МНЕ ПРЫСНІЎСЯ СОН

Мне прысніўся сон учора —
Конь блакітны, ліпа, храм.
Кліч пачуў, ды толькі ў горы
Не рвануўся конь мой там.

Я каня рукою не ўдарыў,
Сам застыў — нібы без ног.

І ў жыцці развеець хмары
На шляху сваім не змог.

Мне пад ліпай стала блага,
Не памог мне храм стары.
Скруха валасы аблашчыла,
Потым — сцяла без пары.

Падаў я, слабеў ад болю,
Пастарэлы, поўз наўгад,
Як раку ў гарах, не здолеў
Пераплысці далягляд.

Без каня імкнуўся ў неба,
Слабасць, старасць перамог,
А зямлю сваю як трэба
Асвяціць усё ж не змог.

СУЦЯШЭННЕ

Нашага дзяцінства дні спакойна-ціхія
Адцяцелі ў вырай быццам...
Сталі снамі,
Успамінамі,
Якія мы расцілі
І якія вырасталі разам з намі.

Як жывая яблыня і ліст іпжыра,
Як адтуль, з лугоў вясны далёкай, пчолы,—
І цяпер яны са мной,
Заўсёды шчырыя,
І душу хвалююць, сумны ці вясёлы.

Нават успамішы, пасталеўшы з часам,
Лбнаўляюцца і ўражваюць іначай.
Дзіўны ў нас, паэтаў, лёс, пакуль не згасла
Сэрца, поўнае пачуццям нерастрачаных.

Песні ціхія, пяшчотныя са мною,
Ды люблю радок — для галасістых вуснаў.
Век увесь змагаўся з цемраю начною,
І пад небам сонечным звінелі гуслі.

Я даўно смуткую — ад цябе няблізка,
Боль свой выплеснуць рапей не змог, пахмуры.
У двары, дзе вокны ззялі, засталіся
Толькі весніцы, ды сад, ды груд-падмурак.

Сэрца перайшло на шэпт — і ўжо лягчэе.
Можа, муза скажа пра маё каханне,
Бо ў душы — надзея:
Светла так начэе,
Што і ноч сама прадказвае світанне.

Нашага дзяцінства дні спакойна-ціхія
Адляцелі ў вырай быццам...
Сталі снамі,
Успамінамі,
Якія мы расцілі
І якія вырасталі разам з намі.

Расцвілі яны ў двары вясковым дружна,
Быццам повае жыццё, душу сагрэлі,
І чакаюць дні пяшчотныя, як ружы,
Нас, шчаслівых, тут, у сонечнай Мегрэліі.

У САМШЫТАВЫМ ЛЕСЕ

Я зайшоў сюды, у лес самшытавы.
Мох на дрэва кожнае ўспаўзае.
Завяла-завабіла куды ты,
Прыгажосць лясная?

Цішыня кругом, бы ўсё заснула.
Тут і след Тамары ёсць, паверыш.
Я кажу самшытам: «У мінулае —
Адчыніце дзверы!»

О святая маці! Ты садзіла
Ружы, а ўзышоў самшыт трывалы.
Я ў былое пранікаю, здзіўлены,
Як самшыт — на скалы.

Я хачу грудзьмі сагрэць самшыты,
Час адчуць, уплецены ў карэпце.
Дрэвы лашчу, ад імху блакітныя,
Поўны захаплення.

А самшыты вечныя, як з медзі,
Чыстыя яны, як самацветы.
Я нібыта ўпершыню разгледзеў
Лес, ад сонца светлы.

Наліліся сонечнаю сілай
І ствалы, і голле налілося.
І спяваю я аб краі мілым
На лясной дарозе.

Ніко Самадашвілі

НІКО САМАДАШВІЛІ

(Прысвячэнне самому сабе)

У сваім сэрцы чую цябе я —
птушкай сняваеш вольнаю ў свеце;
ты нарадзіўся добрай падзеяй,
на панадворку выў тады вецер.

Не даглядаў я цябе як трэба
і не прылашчваў — быў пустамеляй —
ці грукатала хмарами неба,
ці ап'яняла сонечным хмелем.

Думалі людзі — ветрыку хвалі, —
хлопца ж хвастала грываю бура,
і за хваробу, мусіць, прыймалі
будучых вершаў болькі на скуры.

Ці з ліхаманкаю нейкай, ці стомай,
ці, можа, з болем утаймаваным
часам вяртаўся позна дадому
і цалаваў цябе ў мораку, п'яны.

Покуль не знік мой смутак шчымлівы,
дык да цябе нахіляліся блізка
белыя грудзі майскае слівы,
божыя рукі люлялі калыску.

Крэмзанне вершаў стала пакутай,
лепш бы акупваў лозы ты ў садзе —
ці ж каму трэба смех твой і смутак,
ты б іх на вецер выкінуў, браце.

Ён захапіўся б вершаў лісткамі,
з рогатам, свістам іх прачытаў бы;
шмат маляваў ты ўночы слязамі,
досвіткам браў ты яркія фарбы.

Я цябе сцішваў ноччу бяссоннай,—
хіба ўтаймуеш зуха такога?
Чэрап гудзеў мой трэспутым званам,
потым настала раптам знямога.

Як жа мы будзем разам, мой браце,
жыць у часіну сумную гэту?
З гора злысёлы, сілу я страціў,
ты ж яшчэ ў думках поўны імпэту...

* * *

Я, адчыніўшы вокны шырока,
глянуў на летні сонечны горад —
і памутнела жальбаю вока,
сэрца адчула вострую горыч.
Зноў, на людское гледзячы шчасце,
будзе там пехта, быццам заклёты,
марна і доўга стукаць, як дзяцел,
у неабдымны свет дуплаваты.

Спі, мой сыпочак, хай усё болей
сон дае добры сіл табе й моцы,
можа, разлучыш ты мяне з доляй,
што катавала дні мяне й почвы.

З лёгкай усмешкай спіш, мусіць, маму,—
быццам да вуснаў ветрыку дотык;
спі і не ўздумай, родны мой Тамаз,
мець мой занятак і рамяство ты.

Колісь душою ўчуеш юпацкай,
беднасцю нашай узгадаваны,
гора якое меў тады бацька,
як на кані ты ездзіў драўляным.

Старасць настане з мохам на скронях,—
будзеш выпасіць у дамавіне,
на тваіх чуйных чыстых далонях
мо жыццяніс мой след свой пакіне.

З працай сумленнай, з праўдаю ў згодзе
жыць табе, родны, шчыра жадаю;
некалі ў шафе, пэўна, ты знойдзеш
сшыткі, блакноты, іх прачытаеш.

Іх прачытаеш, востра адчуеш
клопат надзённы, боль невядомы,
смутак, што часта днюе й начуе
у спаракнелым сцішаным доме...

А на гравіце сумнай магілы
слоў не пішы ты пра небараку,
што ў маладосці, трацячы сілы,
сам сябе нішчыў, сам і аплакваў.

Спі, мілы Тамаз, не патрывожу
сон, які спіш ты, ўсё, што ты бачыш;
пельга пра тленнасць... Крый цябе божа,
хай будзе светлы сон твой дзіцячы!

ПРАГУЛКА

Я ў захапленні з горнай цясніны
вывеў цябе ў шырокае поле,
дзе на разлогах жоўтых і сініх
ветрык гуляў малы на прыволлі.

У неабдымнай далі стракатай,
дзе не відно ні дарог, ні сцежак,
пад педасяжным крутым даляглядам,
мабыць, канчалася свету бязмежжа.

Поле ў сонечным спела тумане,
радасна сэрца ў грудзях спявала,
зноў маладое наша каханне
моцы шчаслівай нам прыбаўляла.

Шолахам дрэвы здалёк нас віталі,
ціха ішлі неадступна за намі,
нешта няўцямна аб тым шапталі,
што прыйдзе хутка з наступнымі днямі.

ДА ЖЫЦЦЯ СКІРАВАНЫ ПОЗІРК

Ён адыходзіў спрадвечнай дарогай,
досвітку цені трымцелі ў дарозе;
ён дагараў і цьмянеў патроху —
быў да жыцця скіраваны позірк.

Недзе гримелі абвалам горы
і вуркатала рэха высока,
моўчкі таемна снілі пячоры
казку стваральную ў волкім змроку.

Па-над гарамі ўзнямаўся золак,
а чалавек дагараў у знямозе;
ён адыходзіў з усмешкай кволай,—
быў да жыцця скіраваны позірк...

Карло Каладзе

ЖАЎРАНАК

Гімнам сустракае жаўранак узыход сонца.

Я раскажу аб сутнасці мастацтва...
Я жаўранка падняў — ён на зямлі
Ляжаў без руху: што магло з ім стацца?
Крыло і дзюбка —
У крыві былі.

Зямля наўкол звісела ручаямі,
Ды жаўранак,
Што мёртвы ўпаў між рос,
Застылымі чарніюtkімі вачамі
Не на яе глядзеў —
У сіль нябёс.

Я разумеў, што тут было забойства!
Я птаха нёс.
Я ціхі-ціхі быў.
Паўсюль спыняў прахожых я і проста
У іх пытаўся: «Хто яго забіў?»

І мне ля гор і рэк,
Усюды ў краі,
Адказвалі дзяды і юнакі:
«Ці ж у таго страляюць, хто слявае?
Як ты падумаў? Гэта ж грэх такі...»

І толькі расказаў мне дзед з Мухрані,
Што за палёт цапа —
Такая смерць,
Што калі птах спяваць пра сонца стане,
Ён будзе да яго
Ляцець, ляцець.

Унізе — дзень, унізе скрозь цвіце ўсё,
Унізе, там, дзе горы, — снегу бель,
А ў небе жаўранак,
Якому цесна
Ад маладосці, сонца і сябе.

У вышыню, расчыненую насцеж,
Ляціць — далей, далей,
У яспату!
Ды, небам захлынуўшыся ад шчасця,
Ён падае і гіне на ляту!

...Цямнела ўжо.
Набрыпывалі аблокі.
Зара пералівалася ў рацэ.
Стаяў я доўга ў роздуме глыбокім
З навек замоўклым птахам у руцэ.

І ведаў я, што калі час мой грымне —
Няхай жыццём за гэта заплачу —
Да сонца, што ўсміхнецца з-за гары мне,
Я рукі расхіну
І палячу!

Я палячу, назад не азірнуўшыся, —
Вы мне даруйце ўсе, каго люблю, —
Як жаўрапак той, сонцам захлынуўшыся,
Памру я ў небе
З песняй пра зямлю!

ПРЫТЧА ПРА БУРДЗЮК ДЛЯ ВІНА І БУРДЗЮК-КАТРЫНКУ

Гэта прытча са мною бывае,
Як зімою прыйду я дамоў не ў пару.
Агопъ мяне языком вітае
У каміне: рады гаспадару!

І, быццам два дамавікі, з ценю
Да агню падплываюць два бурдзючкі.
Самі лезуць мне на калені,
Пад пахі тыцкаюць свае бакі.

Адзін, набраўшы паветра ў грудзі,
Гудзе з-пад пахі ў сваю дуду,
Другі, нагойдваючыся, як студзіна,
Чакае, пакуль я шклянкі знайду.

Адзін, патанчэлы, шклянкі папоўніць,
Другі, патаўсцелы, ізноў запяе.
Адзін, каб я выпіў да дна, напамніць,
Другі — не паспееш міргнуць — далёе.

Адзін тонкім голасам падабрэлым
Назвоніць плётак салодкіх мне,
Другі, свой жывот нахіліўшы схудзелы,
У шклянкі, балбочучы, зноў зірне.

Адзін мяне хваліць. Другі падлівае.
Да рапіцы трапіў я ў лапы да іх.
Агопъ як ні кідасца, ні палае,
Сагнаць іх не можа з каленяў маіх.

Калі ж дагарыць у каміне і ўрэшце
Праз коміч поч сыдзе да аблачыні,

Сябры два, выдыхнуўшыся дарэшты,
Заснуць, не думаючы ні аб чым.

Адзіп без віпа да новай адлучкі,
У другога ўсяго дзве поты на дне;
Звесіўшы свае карацелькі-ручкі,
Спяць сябры-бурдзючкі пры сцяне.

А зноў замяцеліць у час вечаровы,
Дружбакоў давядзецца мне пабудзіць:
Аднаму — душу ўдыхнуць нанова,
Другога — да горла віном наліць.

Калі даспадобы табе наш звычай,
З намі прысядзь да агню ў добры час.
А сэнс гэтай прытчы, як многіх прытчаў,
Раскрые хай той, хто мудрэй за нас.

Я І СКУЛЬПТАР НІКО КАНДЭЛАКІ

З гліны, рыжае гліны,
вільготнай, слухмянай,
лепіш цела маё, чарадзей?
Кажаш мне, што і я
тут калі-небудзь стану,
сярод гэтых гліняных людзей?

Цу якую ты, скульптар,
рыхтуеш мне долю?
Каб замоўк я, жывы чалавек?

Каб рукою
не мог варухнуць я ніколі,
каб стаяў перухома я век?

Я ж — зусім не маўклівы!
Што ж нямым мяне лепіш?
Не хачу ў тваёй гліне застыць!
Лепіш цела...

У вусны
дай мову мне лепей,
калі хочаш мяне ажывіць!

Майстар, рыжы, як гліна,
прыжмурвае вочы,
ззяе сонцам:
— Ды ўсе мы якраз
тая ж гліна, зямля,
калі ведаць ты хочаш! —
І, вясёлы, рагоча ў адказ.

І зноў лепіць Ніко мяне.
Думкай адною
увесь час ён заняты, штукар.
Вось паставіў мяне ён перада мною,
звёў, як кажуць, нас
тварам у твар.

Зноў спрачаемся мы.
Творцы два. Два грузіны.
Ўсё ўлічыць яму трэба як след.
Хоча ён ажывіць
гэту мёртвую гліну,
мяне выправіць хоча
у свет.

Я чакаю. А скульптар
гліну месіць напова.

Лепіць, лепіць.
Яшчэ адзін міг,
і — о дзіва! —
з'явілася слова
на губах скамянелых маіх!

АРТЫЛЕРЫЙСКАЯ ДУЭЛЬ

Мы бачылі смерць.

Не такая яна,
Якую запомнілі з казак дзіцячых.
Другую нам смерць паказала вайна —
Іначай там смерць выглядала, іначай.
Яна на плячах не насіла касы,
Уночы касцей белізной не свяціла —
Касіла пякельным агнём наўкасы,
Зямлю ўсю уздыбіўшы да небасхіла.
Кідалася, прагна, на бліндажы,
Наўкол валуны, нібы цацкі, драбіла
І быццам крычала:

«Вось тут і ляжы!
Ты хочаш ці не, а табе тут магіла!»
Мы бачылі там:

малады камандзір,
Што пёс на плячах пыл гарачых паходаў,
Ішоў, нестрымапы, у вогненны вір
Пад посвісты куляў наперадзе ўзводу.
Плячысты, высокі, ён стаў пад гарой,
Лічыны адважных герояў нашчадак.
І з кожным узмахам рукі
чарадой
На ворага з громам лицелі спарады.

Ізноў ускідалася ў неба зямля
З абломкамі зброі варожай і дзотаў.
Зноў білі гарматы і рэхам здаля
Ў гарах адгукаліся ўсюды грывоты.
Праз ноч віраваў, нарастаючы, бой —
Здавацца ніяк не хацелі фашысты.
Ды сцішылі ўсё ж іх магутнай пальбой
Грузінскія слаўныя артылерысты.
На горы ляцела смерць тысячу раз
І тысячу раз ноччу той адступала.
Адолелі смерць мы.

Свабодны Каўказ!

Зноў мірнае сонца над ім уставала.

Іраклій Абашыдзе

* * *

Якая мне справа да сушы і мора:
Я іх не ствараў,
я за іх не ў адказе,
Хапае мне ўласных нягодаў і гора,
Я —
сэрца свайго неўтаймоўнага вязень.

І ты не ў адказе за сушу і мора:
На крылах памкненняў узнёслых,
як птушка,
Над імі лунаеш у сіняй прасторы
Ты —
думак сваіх уладар
і паслушнік.

І ён не ў адказе за сушу і мора:
Не ён іх стварыў,
ён іх не пашкадуе
І нашы сялібы,
і рэчкі,
і горы
У смерчы закруціць,
развес,
здратус!

Пакуль жыццядайныя мора і суша
Даюць весялосць пам
і хлеб паш штодзённы,
Хай палкае сэрца
аддана ім служыць,
Хай смелая думка
ратуе ад скону!

* * *

Зноў і гэтай вясны,
Як хацелася,
стрэць не ўдалося.
Прамільгнула яе
мімалётная
Першая просінь.
Адышла назаўжды,
Свае скарбы забраўшы з сабою,
І на горных сцяжынах
Упарта май крочыць за ёю.

Зноў і гэтай вясны
Мне сустрэць не ўдалося,
як марыў,
І пабачыць як схілы Ліхі
Вызваляюцца з хмараў,
Як бурлівыя хвалі Рыёні
у даль адплываюць,
Над палямі Калхіды
мільёны сонц
жарам палаюць.

Я ўсё роўна не ўбачу
Вясну пепаўторную гэту,
Што на міг расцвіла
І асыпалася,
                                першацветам,
І ў цяспінах патокаў
Бурлівых, нястрымных
                                кіпенне,
І на горных вяршынях
Праменняў зары зіхацення.

Усё роўна і гэтай вясны,
Як хацелася,
                                стрэць не ўдалося.
Прамінула ле мімалётная
Першая просінь,
У бясконцасць яна адышла.
Там адно засталіся
Недаступныя скалы, пячоры
Хвамлі, Кутаісі.

БАЦЬКА

Калі вы ў Імерэціі нашай бывалі,
Летняй, самай пагожай паўдзённай парой,
Чалавека сляпога хіба сустракалі
У пасёлку маім. Гэта бацька быў мой.

Яго падпільнавала ліхая гадзіна,
І на вочы яго слепаты цень пайшоў,
І ён потым, хваробай прыкуты, ў хаціне
Прасядзеў беспрасветна пятнаццаць гадоў.

Толькі часам выходзіў па вуліцу з дому
З памагатым сваім — неадлучным кійком,
Апрапуўшы чаху рыжую, як салома,
Перастояўшая пад асеннім дажджом.

Так дажыў невідущчы да самае смерці.
За пятнаццаць гадоў нат забыўся зусім,
Як жыццё выглядае, дзень сонечны свеціць.
І не бачыў нат, як смерць сустрэлася з ім.

Ён без жалю пакінуў блакітныя кручы,
І палі, і даліны з вясновай красой.
А са мною што будзе, калі я — відучы
І гляджу з захапленнем на гэты край свой.

* * *

Бывайце!
Вы зачаравалі
Душу мне,
Прызнаюся шчыра,
Кіпучыя, пенныя хвалі
І Таха і Гвадалквівіра.

Бывайце!
Яшчэ, можа, разам
Мы стрэнемся шчаснай парою.
А сёння да грапяў Каўказа
Ваш гул панясу я з сабою.

Бывайце,
І горы, і півы,

І пройдзеня мной дарогі,
Квітнейце пад сонцам шчасліва.
Хоць знаю,
Што жыць мне нямнога.

Бывайце!
Я тут не шукаю
Сабе для магілы мясціны.
Пад родным сваім небакраем
Знайду сабе вечны спачынак.

МІЦХЕТА

Калі ўсё толькі сон,
і прах,
і морак,

Чаму тады,
скажы,
з мінулых дзён
Паўсталі старажытныя саборы
І чуден іх званоў
прызыўны звон?

Чаму тады Самтаўра слуп магутны
Пад панцырам муроў зіхціць,
скажы?

Чаму ў куранскай плыні каламутнай
Пампея мост адбіўся і дрыжыць?

Ступай за мной у неруш нескрапуты,
Дзе ў забыцці,
пад тоўшчаю гадоў,

Магільні змрочныя князёў славурых
Спяць між руінаў
мёртвых гарадоў.

Ідзі за мною у Мцхету,
край паганскі,
У змрок глухіх пячор,
супяўшы страх:
Натоліш позірк дыяментаў бляскам,
Што ўсыпалі каменны саркафаг.

Спыніся ў ззянні камянёў зіхоткіх,
Што аздабляюць вазы, і збаны,
І ножны шабляў,
і вянцы,
і сподкі —
Адчуеш блізкі поступ
даўніны!

Вазьмі ад зыркіх скарбаў
меч і келіх,
Плён працы
карпатлівых рук майстроў,
Паслухай,
як яны калісь звінелі,
Адчуй,
як пульсавала ў продку
кроў!

І ты ўжо сам цяпер,
што грозны воін!
Напоўні ж келіх пеністым віном:
Мой тост за ўсё,
за ўсё,
за ўсё жывое,

Што нам здавалася
магільным сном!

. . . . .

Калі ўсё толькі сон,
і прах,
і морак,

Чаму тады,
скажы,
з мінулых дзён

Паўсталі старажытныя саборы
І чуцен іх званоў
прызыўны зван?

Грыгол Абашыдзе

ГОРЫ І СКАЛЫ

Паглядам не абняць высокіх стром,
Іх недасяжнасць недаступна воку,
Каджэцкай крэпасці зубцом
Іх вежы рэжучь цяжкія аблокі.

Стаяць у гордай велічы сваёй,
Да неба ўзняўшыся з бяздоння,
Накрыўшы хмарнаю чадрой
Галовы, пасівелыя ў бяссонні.

І затаіўшыся на вышыні,
Бывае, ўніз шпурнуць знянацку камень
І доўга слухаюць у цішыні,
Як рэха коціцца вякамі.

* * *

На скалах тых не сцёрся часу след,
Напэўна, што адсюль пачаўся рапак,
Калі адкрыўся чалавеку свет,
Дзівосаў поўны і неспадзяванак.

І рынуўся далёкі прашчур наш
З чужынцам загрудкі схапіцца.

У камяні, у жвіры пездарма ж
Ашчэраныя зеўраюць байшчы.

Я тут яшчэ калісьці хлалчуком
Між камянёў, дзе сівер дзікі свішча,
Навобмацак, а то паўзком
Шукаў даўно патухлыя кастрышчы.

І праз тысячагоддзі высякаў
З акамяпелага вуголля
Агонь, які на нова ажываў,
Высвечваючы паваколле.

* * *

Няхай не падабаецца каму
Ваш горды і суровы пораў,
Вы сэрцу мілыя майму,
Да вас прырос душою, горы.

Над безданню палёт арла
І промень сонца над вяршыняй,
Як росчырк вострага крыла,
Мае вы будзіце ўспаміны.

Люблю спічастую граду,
Якая ўвысь імкнецца строма.
Я тут заўжды свой след знайду,
Дзе ўсё, як дома, мне знаёма.

* * *

Што можа быць найболей блізка,
Чым бераг роднае ракі,
Яе выток, адкуль калыска
Твайго народа — на вякі?

Між гор спрадвечныя даліны,
Нібы арліных крыл размах.
Прасторай цешацца грузіны,
Ды сіла ўся іх — у гарах.

Усёй трываласці апора
І непрыступнасці рубеж.
Пашана вам, асілкі-горы,
Мая любоў і гэты верш!

З вяршынь на ворага бястрашна
Выходзілі мы на прастор,
Каб вольнай і шчаслівай наша
Зямля квітнела паміж гор.

* * *

Тулілася мая хаціна,
Сцяной прыпаўшы да скалы.
Цясніны вузкая шчыліна
Высвечвала мой кут малы.

Няхай сабе абмежаваны
І непрытульны гэты кут,
Але заўсёды мне жадашы,
Бо тут прайшло юнацтва, тут

Аблазіў змалку я ўсе кручы
І, нахіліўшыся ў правал,
Крычаў, бывала, гэтак гучна,
Што водгулля каціўся вал,

Бесперапышны ў пералівах,
Напоў адбіты глыбінёй.
І казачным здаваўся дзівам
Слабы дзіцячы голас мой.

Як волат я шпурляў каменні
У прорву з вышыні гары
І ў першым радасным натхненні
Тут вершамі загаварыў.

Падняўшы сівыя галовы,
Стаяла горная радня.
І кожнае маё ўжо слова
Сурова судзіць з таго дня.

Адтуль з-за воблачных вышыняў
Як на далоні ўсё відно:
Зеніт нябёс, крыштальна сіні,
І недасяжнай прорвы дно.

Хай строгі, але справядлівы
Прысуд на ўсе гады і дні —
Без велічы, красы і сілы
Не можа быць і глыбіні.

* * *

Вятры гуляюць над вяршыняй,
Дзе на скале арлы жывуць,
І недарма гару Арлінай
Спрадвеку між людзей завуць.

Напагатоў узняўшы пікі,
Стаяць хрыбты — за строем строй,
І на абсяг увесь вялікі —
Душы піводнае жывой,

Бо над гарою той Арлінай
Адны драпежныя арлы,
Што ў страшных казках і былінах
Дзяўбуць ахвяру ля скалы.

Драпежнікаў, іх столькі многа,
І ўсе яны жыўцом дзяўбуць
Таго, хто ўкраў агопъ у бога,—
І толькі тым яшчэ жывуць.

З налітымі крывёй вачыма
Героя сэрца рвуць наноў.
Усплёсак горнай ручаіны
Мне чуўся званам ланцугоў.

Ды незвычайным усё гэта
Не успрымалася тады.
Мы ланцугі з усёй планеты
Сарваць павінны пазаўжды.

І хто скаваны быў адвеку,
Той вольна уздыхне ізноў.
Бяссільны страх над чалавекам
І груганоў, і кайданоў.

* * *

Над галавою лапкі неба
На шапку не выкройваў я,
Бо і малому на патрэбу
Была ўжо ўся зямля мая,

Бо са скалы ахвярны голас
З такою сілай загучаў,
Што дужым становіўся кволы
І волатам рос на вачах.

Было пяцяжка здагадацца —
Парваў пывольнік кайданы,
Самаахвярны волат працы
Разбурыў мур глухой сцяны

І ўжо без боязі і страху
Навідавоку, на святле,
Надзеўшы белую папаху,
Стаіць асілак на скале.

І грады гор, нібы атрады,
Крапуліся за далягляд.
Як невыказна быў я рады,
Ўрачысты ўбачыўшы парад!

І вось ужо за небасхілам,
Куды не дасягае зрок,
Зачараваны гэтай сілай,
Я ўсё лаўлю іх гулкі крок.

Ад шчасця замірае сэрца,
Калі прыгадваю той час.
Напэўна, што на той паверцы
Я вернасці вучыўся ў вас

Зямлі, і слову, і айчыне,
І небу, сонцу, вышыні,
Шчаслівы вашымі вачыма
Лічыць свае гады і дні.

Зрадніўшыся з маленства з вамі,
Перад сумленнем у даўгу,
І ў марах узмахнуць крыламі
Без вас наўрад ці ўжо змагу,

Як уяўлялася калісьці,
Вось толькі моцна захачу —
Удасца на прасторы выйсці,
Раскіну рукі — палячу

У неабсяжнае бязмежка,
На край зямлі, да берагоў,

Дзе новыя пабачу вежы
Пад вечным покрывам сцягоў.

Удзячны першаму патхненню —
На ўсё свая пара і час,
Спакою, вытрымцы, цярпенню
Вучыўся, горы, я у вас.

Прыгледзьцеся бліжэй, грузіны,
О, як глыбока заляглі
Тысячагоднія маршчыны
На твары роднае зямлі,

Ды маладое перад светам
Яе аблічча на сцягу.
Хто за грузінскага паэта
У большым перад ёй даўгу?

Хай будзе гэты доўг сумесны,
Але, напэўна, кожны з нас
Складзе найлепшую ёй песню
У самы свой высокі час.

Шалва Амісулашвілі

ЛЮБИМАЯ ТРОЙЦА

Гайдаюцца каля акна галіны дрэў,
Віруюць замеці пялёсткаў ружаватых,
Адзін сяджу ў зямлянцы: ліст мяне сагрэў,
Гляджу на здымак, што даслалі з роднай хаты.

Як шэрань раікам, жаль употайкі прыйшоў,
На плечы апусціўшы мне пакут каменне,
Я слухаю мелодыі былых часоў,
Гадую ў неспакойным сэрцы суцяшэнне.

Шаль кашміровы на матуліных плячах,
Не паскупіўся час на сівізну для таты,
Між імі — ўпук, нагадаў рук яго размах
Саколіка, які нябёсаў прагне ўпарта.

Грузінскай роднае зямлі святы запал
І зараніца будучыні красяць вочы,
Са стойкасцю дзядулеў гарт у іх запаў,
А валасоў вянец — агат чарней ад ночы.

На трысняговай дудцы грае сын штодня,
Каб я адвагу ў бітве з ворагам не страціў,
Пячэ матулінай слязы гарачыня,
Прасейваў бацька словы рушна, бы старацель.

Хачу паміж былым і будучым паўстаць
Мастом, каб апынуцца дома на хвіліну.
Калісь, мажліва, будуць і пра нас казаць:
«Нібы арагвінцы, ёстаялі за Айчыну».

...Дыван вішнёвых кветак кінуты вясной,
У промнях сонечных мой светлы смутак грае.
Я ў незнаёмай старапе, і пада мной,
Грузінскім воінам, туман чужога краю.

ЗАКЛІКАННЕ

Бэзу куст за адкрытым акном,
Набрынялыя пахамі грошкі,
Шчабятанне стрыжоў над гняздом,
Белата запаветнай старонкі,

Шэры стол і чарніліцы шкло,
Востры меч песнятворцы Пшавелы,
Дрэва персіка, што зацвіло,
Як чапгуры дажджу зазвінелі,

Зерпе, што прытуліла ралля
(Зіхацела, нібыта Шлях Млечны),
І даліч пладаносных зямля,
Што пад сонцам буяе спрадвечна,

Ў росным лузе каралі слядоў,
Утрапёны крылаты Мерапі,

Летуценні дзіцячых гадоў,
Нечуванае ў свеце каханне

Уладарна паклічуць цябе:
Падрыхтуйся да працы рупліва,
Каб служыла пяро барацьбе,
Пазбаўляйся настраюў гуллівых.

Хай аголіць прызнанняў парог
Скарбы думак, пачуццяў найпершых,
Каб ліліся заветна ў народ
Ручаінай спяваючых вершаў.

Не губляй нізавошта надзей,
Каліопе захоўвай адданасць
І запальвай у сэрцах людзей
Да бацькоўскай зямлі закаханасць.

Загусаюць парады, як мёд,
Але ты — па шляху сваёй мары,
Зіхатлівы вясёлкавы мост
На тваім небасхіле не марна.

Загучыш, як дзянніцы арган,
У патхнёна-жывым адчуванні,
Бы магутныя крылы арла,
Распрастаюцца словы прызвання.

Ветразь планаў пара разгарнуць,
Увабраць у сябе моц Радзімы,
Шлях жыццёвы папэўна адчуць —
Хай гучаць жа аб мужнасці гімны!

ДАРУНАК

Сустрадакаю без крыўды я старасць
І кажу на адметнай мяжы:
«Як на тыгравай шкуры палосы —
Шэсць дзiesiąткаў — гады-рубяжы».
Свой у старасці погляд на рэчы,
Свае радасці і капяжы,
Даў мне лёс неадэнны дарунак —
На зямлі Сакартвела пражыць!

Рэваз Маргіяні

ВЯРТАННЕ Ў РОДНЫ ДАМ

З чужых дарог, з чужых краёў —
З вайны вярнуўся я дамоў,
Сяджу на крэсле ганаровым,
Што засталася ад дзядоў.

Усё хвалюе тут мяне:
І рогі тураў на сцяне,
І мясячык, мой брат названы,
Чый твар ў маленечкім акне.

Палае наш стары ачаг.
Ад дыму слёзы на вачах,
Плыве, віецца дым гаркавы,
Ды мне салодкі гэты пах!

Ачаг з магутных камянёў
Як вежа з водбліскам агнёў,
Што вырываюцца з байніцы,
Дзе, як гарматы — жэрлы дроў.

Мой родны кут, мая сям'я!
Як марыў вас убачыць я!
Мая матуля, бацька, жопка —
Царыца мілая мая!..

Вайна цягнулася бясконца...
Мая Хатуна, Окра мой,
Вас без мяне ўзрасціла сонца
Руплівай Грузіі маёй.

Люлялі ў гэтай вас калысцы,
Ў якой і прадзед ваш, і дзед,
І бацька ваш ляжаў калісьці...
Шлях пакаленняў — след у след!

Старое чангі, чыануры...
У іх вяселлі і хаўтуры —
Былога неўміручы гук.
Яны смяюцца і галосцяць...
Ў іх сэрца роду засталася
І цеплыня ягоных рук.

Вось стол абедзенны стары...
Ён помніць многія піры,
На ім лаваш, айва з Лечхумі
І вінаградараў дары.

Чысцейшай чачы добры гляк,
Якая валіць і гуляк,
Віно, што трохкі забрадзіла,
А ўсё ж цудоўнае на смак!

З чужых дарог, з чужых краёў
Я ў дзверы родныя ўвайшоў,
Якія вораг — не адчыніць,
Якія — насцеж для сяброў.

О, неба родпага шацёр
У дыяментах майскіх зор,
Гор велічэзныя вяршыні
І шапкі на вяршынях гор!

Таксама шапку я насіў!
Не зганіў я імя грузіна,
Дайшоў з Каўказа да Берліна,
Грудзямі маці засланіў.

Чырвоны прамяністы сцяг
Мне асвятляў мае дарогі
І сёння ў небе Перамогі
Палае зарывам жыцця.

Хай зоры свецяць, як рубіны,
Над неўміручаю зямлёй!
Вярнуўся я дамоў, грузіны,
Ў абдымкі Грузіі маёй!..

* * *

А Свапецці горы
бачыў ты ў зеляніне?
Мой маленечкі дворык
на далоні вяршыні?
Ты гумно маё бачыў
даўжынёю ў два крокі?
Ніжэй будкі сабачай
і вышэй за аблокі!
Дуба-волата вежа
ля маленькага дома,
І лунае ў бязмежжы
песня з рокатам грома.
То на чангі зайгралі
сваны на паляванні...

Горных зорак каралі
бачыў ты на світанні?
Бачыў ты калі-небудзь
мурагі на вяршыні?
Ходзяць косы па небе,
сонца спіць ў канюшыне!
Бачыў ты, як па спуску,
па вузенькай сцяжыне,
Крочыць дзеўчына ў хустцы
Далі — нашай багіні?
Хустка з неба пашыта,
залаціцца, як ранак.
Далячынню блакіту
вочы свецяцца ў сваіх!
І глядзе мяне горад:
і тады я ў гуморы,
Калі ўспомню я, горад,
свае родныя горы!

Аляксандр Саджая

СТАРЫ ЧАНГУРЫ

Растрывожыў сэрца на хвіліну
Мне напеў — салодкі і далёкі.
Па сцяжынцы з песняй у даліну
Я спусціўся і судзішыў крокі.

І лясы, і пашу вечар весні
Ахінаў пяшчотна снім змрокам.
Акрамя яго і ціхай песні,
Больш нічога не было навокал.

Што за песня дзіўная такая?
З лёгкасцю адольваючы горы
І цясніны ўсе, яна знікае
Там, дзе дружна карагодзяць зоры.

Песня пра каханне і пра сонца,
Пра героя, што ішоў праз буры.
Песня плакала рапей бясконца...
Слухай, што цяпер пяе чангуры!

Ён пяе пра месячнае неба
Над маёй малелькаю планетай
І пра тое, што душы не трэба
Больш нічога, апроч песні гэтай!

ЗНОЎКУ СЭРЦА Я ПАЧУЎ РАСКАТЫ

Гэта не лавіны, не абвалы.
Гэта сэрца ўдарыла ў набаты —
І пывуць удалячынь раскаты.
Глянуў у душы сваёй падвалы —
Скарб знайшоў раптоўна небывалы.
Там рубіны ззяюць і агаты.

На гары стаю, нібы капліца,
І гудзе любові маёй званіца.

Не шкадую я жыцця былога,
Бо яно — сапраўдная пустэча,
Немата, самота і галеча.
Стаў я пераможцам лёсу злога —
Ад былога больш няма нічога:
Сопца нада мною і сінеча!

На гары стаю, пібы капліца,
І гудзе любові маёй званіца.

Сэрца разарвала павуціну.
Я дзяцінству гэты дзень вяртаю —
З жураўлямі белымі ля гаю,
З сонцам шчодрым, што ліе ў даліну
Яркія струменьчыкі бурштыну,
І з разлівам руж да небакраю.

Я святлом заліты, бы капліца,
І гудзе любові маёй званіца.

Чуюцца мне дзіўныя папевы,
Быццам я гуляю ў райскім садзе.
Птушка з дзюбай залатою сядзе

На маё плячо, пібы на дрэва,
І святла абложная залева
Адлюструецца ў маім паглядзе.

Зноў гудзе любові маёй званіца,
Я святлом заліты, бы капліца.

РАННЯЯ РУЖЫ

Снег пайшоў, і горная сцяжынка
У імгненне вока белай стала.
Лёгкая пяшчотная сняжынка
Мне раптоўна ружу нагадала.

Засцілала небасхіл і гоні
Кісяя рухома-трапяткая.
А сняжынка села на далоні
І растала — ціхая такая.

Можа, явай мне здаліся мроі,
Можа, мне прысніўся вечар гэты?
Толькі быў я ў радасным настроі,
Быццам сонцам веснавым сагрэты.

Можа, крыл нябачных трапятанне
Гэтай белай замеці прычыпа?
Я душою задаваў пытанне,
А адказ атрымліваў вачыма.

Снег ляжаў навокал дыванамі,
На сады накідваў апрапахі.
І бялелі вабна перад намі
Ціхія аснежаныя дахі.

СНЕЖНАЯ ЖАНЧЫНА

Абдымаю снежную жанчыну,
Як сястру малодшую, на ўзлеску.
Снег збяжыць патокамі ў нізіну —
Нагадае мне яна пралеску.

Голас у сястры маёй пяшчотны,
Толькі мне спяваць яна баіцца.
Ад мяне хавае твар журботны
І ніяк пры мне не праслязіцца.

Нашу заповітную аповесць
Завіруха ў верш перарабіла.
Да мяне прыйшла сястра на споведзь,
А сказаць галоўнае забыла.

Не яна журбы маёй прычына,
Ды не вечны снег на пералеску.
Нагадае снежная жанчына
Мне вясной блакітную пралеску.

Ладо Асацыяні

ГРУЗІНСКАЯ МОВА

Бог у гарах стварыў цябе світальна,
О, мова вершаў, тостаў і каханя!
Прынёс да нашых дзёп народ спрадвечны
Дрыжэнне вадаспадаў быстрацечных,
І раставанне снегу ў бляску дзіўным,
І бег аленяў, вольны і нястрымны,
І расціланне па гары атары,
І звон шчытоў грузіnskіх, іх удары!
Пранёс народ здаўна праз час імклівы
І тое, як хвалюе вецер піву,
Як молат плешча ў Саркінеці звонка,
І як над морам праплывае зорка
Ці ў месячную ноч у замкавым скляпенні
Найсаладзейшы страх любві таемнай,
Калі паломнікі пачыня весяляцца
І калі спы шчаслівыя ўсім сныцца...
Цябе ў гарах стварыў, калі світае,
Бог, мова аксамітная, святая!

КРЦАНІСКІЯ МАКІ

Памяці трохсот арагвійцаў

Гэй, ненасытныя ў бітве, харобрыя арагвійцы,
Перад магіламі вашымі нельга мне не схіліцца.
Ранены чэркес у чорнай чэркесцы? Ціха. Ні слова.
Ці гэта кроў твая, ці, можа, макі гараць пунсова?
Хлопцы ў чорных чэркесках, што вас такое патхняе,
Ці не пачулі здалёк вы бразганне шчыта Джургая?
Ці не адгукнуўся звон шаблі малога кахецінца?
Магчыма, страціў я зрок, і неба балюча іскрыцца,
Тады вы устаньце і самі скажыце, рашучыя:
Калі і не агонь макаў і не рана пякучая,
То сіла якая падпаліла спрадвечны Крцанісі?
Гэй, ненасытныя ў бітве, харобрыя арагвійцы,
Перад магіламі вашымі нельга мне не схіліцца.

У ГРУЗІІ

Нараджаліся ў Грузіі заўсёды
З думкаю, што і цяпер не госць:
Эх, вярнуць бы на мінуту годы —
І дзяцінства, і красу, і маладосць.

На сябе грузіі руку не падымае,
У баі загінуць ён гатоў
З той надзеяй, што жыццё не памірае
І ў мільярдах непадлічаных гадоў.

Калі ў Грузіі, бывала, паміралі,
Бедавалі аб адным адзіным скрозь:

Эх, каб на мінуту ажывалі
І дзяцінства, і краса, і маладосць.

У нас мужнасць перамешана з крывёю,
Хай пачуюць, хай вядома будзе ўсім:
Можа, мы ў баях памром са зброяй,
Можа, — ды жыцця не прададзім.

Калі так жыццё бяжыць імкліва,
Не пакіпе смерць крываваы след.
І пяхай жыве той дзень шчаслівы,
Той, што нас прывёў на гэты свет!

САЛАГОБА

Мая жонка красуня, а я трызню —
хачу яшчэ больш прыгажэйшую.
Каб цвіла, нібы персік вясною,
і была, як галубка, узлётнай.
Я прыгожую Грузію моцна люблю,
ды хачу яшчэ больш прыгажэйшую, —
Як царыцы Тамары гаспода раскошная зіхціць
пазалотай.

«У мужчыны сэрца — мора,
Бурнае, глыбейшае,
Хоць і жонка прыгажуня,
А чужая — лепшая!»

Вы іграйце, каб адчуў кінжал трымценне,
Каб выпчарблены ў бойках быў усе гады!
Пяхай жывуць блакіт нябёсаў і праменні,
Пяхай магутнасць Грузіі жыве заўжды!

Вы іграйце! Пакуль кроў цячэ у жылах,
Пакуль таполя густа лісцем шапаціць,
Пакуль у храме Мцхеты, вечнай, мілай,
Спачывальна сэрца Грузіі не спіць!

Вы іграйце! І спявайце — ёсць нагода! —
Няхай лёгкія набракпудь і баляць.
Іграйце, каб маладымі быць заўсёды,
Каб старасць у жыцці не сустракаць!

Вы іграйце! І спявайце шадзіяні,
Што Мачабелі ў баі калісь спяваў.
Іграйце песню старадаўняю — паданне,
Арліную іграйце, каб палёт натхняў.

Калі кінжал дзевяць разоў праявіў сэрца,
Я не скаруся ворагу — жыццё люблю,
Да Грузіі любоў ніколі не самкнецца,
Яе любоў ні на імгненне не прасплю.

Вы іграйце! Сёння радасць услаўляйце:
Ваўчыца-старасць не адседзіцца ў цішы.
Лепш бадзёрую, даўнейшую іграйце: —
Чэркеска чорная нам, смуглым, па душы!

Вы старадаўняю іграйце зухавата,
Што спяваў Саят-Нова, іграйце зноў.
Вы іграйце! Можна, у чарках малавата?
Ці, магчыма, паланіла ўсіх любоў?

Весялейшую іграйце, што пра волю,
А то смутку чорнай хмараю вісець.
Маладосць жа не вяртаецца ніколі,
Стыне сэрца, што магло кахаць, гарэць!

«Хлопцу трэба сэрца — камень
І кальчуга хоць драўляная.
Вочы — ястрабіныя,
Калені — сакалішыя».

Мая жонка красуня, а я трызню —
хачу яшчэ больш прыгажэйшую.
Каб цвіла, нібы персік вясною,
і была, як галубка, узлётнай.
Я прыгожую Грузію моцна люблю,
ды хачу яшчэ больш прыгажэйшую,—
Як царыцы Тамары гаспода раскошная
зіхціць пазалотай.

Мірза Гелавані

МАЕ ВЕРШЫ

Ты не ідзеш... Часы расстання,
Шмат позваў жоўтых прамільгне.
Мае радкі — як прывітанне
Усім, хто не забыў мяне.

Зноў чаргаванне летаў, зімаў...
Зямля, радкі мае прымі,
Як прабачэнне прад усімі
Мне незнаёмымі людзьмі.

Любоў прыходзіць немінуча,
Сябры ў мае ўваходзяць спы.
Жыццё — і ў смерці неўміруча!
Так і ў радках маіх — яны.

ІЕРЫ

Я хлапчуком быў, як раўчук той звонкі,
І раніцой з бузінавым ружжом,
Як з другам, бег к табе панерагопкі,
Твой бераг быў для нас як родны дом.

Над памі дзьмулі рэзкія вятрыскі,
І тут да вышыні я прывыкаў.
Ты замяпяла мне тады калыску,
Мая Іёры, горная рака.

Гады забаў далёка засталіся,
І толькі успамін пра іх не знік.
Вясною дрэвы выпускалі лісце
І берагам спяшаўся красавік.

Іёры, добры дзень!
Мяне ты чуеш?
Маё ж дзяцінства ля цябе жыве.
І шчодрасці сваёй ты не шкадуеш,
Даеш ваду і кветкам і траве.

Цябе пачуюць — бачаць ці не бачаць,
На вышыні сябе трымаеш ты.
Хачу і я,
Каб вершаў дождж гарачы
Мыў чыста сэрцы, кветкі і лісты.

Як з другам я бяседую з табою,
Дай мне руку і сэрца дай навек.
Іёры,
Так здаецца мне парою:
Са мной гаворыш ты, як чалавек.

І нездарма Важа цябе прыкмеціў,
Табе, гаранцы, вершы падарыў
Аб тых вірах, дзе ўлетку, нібы дзеці,
Карэнні дрэў нырцуюць пад абрыў.

ТЫ

Ты бачыў, як палаў блакіт нябёс,
Наўкол агнём уся зямля палала.
Ляцелі кулі, быццам сотні вос,
Каб у яго патрапіць вострым джалам.

Ён ніцма ўпаў на мокрую траву,
І, нібы медсястра над родным братам,
Вясна ў палях — не ў сне, а наяву —
Схілілася над раненым салдатам.

Ты сам тады ўвесь вымак да касцей,
Калі яго выцягваў з поля бою.
Але згадай той шлях і тых дзяцей,
Якія там сустрэліся з табою.

Гараць з надзеяй позіркі малых.
А ты ідзеш. Кроў. Дым. Усё ў тумане.
І ўжо нічым не выратаваць іх:
Забойства смерці — вась выратаванне.

АД МТАЦМІНДЫ ДА СМАЛЕНСКА

Ад Мтацмінды да Смаленска —
Доўгі шлях:
Горы, стэп, іржавыя балоты.
Помніш ноч?
Залёг ты у дратах
Пад шалёным градам кулямётаў.
Помніш Днепр?

Кляновыx лісцяў рой.
Восень скрозь шляхі пам залаціла.
Быў я ранены, ды зпоўку стаў у строй:
Неба роднае, бы ўрач, мяне лячыла.
...Я твой дом сваім пісьмом не засмуціў:
Напісаў, што ў бойцы ўсякае бывае,
Што рыбак з Пшаві на крок не адступіў,
Сэрца друга на вайне не памірае.
Б'ецца зноў яно — за ўдарам чую ўдар,
І здаецца зараз мне ў агні паходу,
Што з часіны той
                                двух сэрцаў я ўладар,
Што к сваім гадам
                                твае прыбавіў годы.

* * *

Я не герой. Адно ў баі было —
Мне шанцавала ўсім смярцам назло.
І апускала смерць сваё крыло...
Усё ж цяжэй мне помніць вашы вочы —
Не адтаго, што я пазнаў любоў,
Што буйна бунтавала ў жылах кроў
І перад ёю не знаходзіў слоў,
Ды ўкраў хтось гэты скарб у цемры ночы.
Не адтаго. Зусім не адтаго,
Што гэтай ночы патухаў агонь,
Што боль мой выцяў на світанку стогн
І клікаў вас, і толькі вас трывожна, —
О не!.. А проста смерць, як ні круці,
І вы — зарукаю ў пуці,
Што ўсё яшчэ магчыма у жыцці.
Магчыма ўсё... І жыць мінулым можна...

МАЦІ

Вечар дажджлівы,
заплаканы вечар — вечар расстання.
У змроку асеннім знікне
маё юнацтва.
Мой адыход. Застаюцца і вершы, і край, і каханне,
Мама ў журбе,
чыё сэрца мяне будзе верна чакаць...
Вось я ў акопе,
Сагрэты агнём, што нашу ў аўтамаце,
Чую ваш голас, бы чую, сэрца крывёю пульсуе.
Хто ж тую сілу дае,
Каб і вашаму, мама, дзіцяці
Вытрымаць гэткае пекла?
Заклён ваш ад кулі я чую.

Помніце раніцу?
Дождж пад прыціхлым Тбілісі цярушыць.
Не зразумець:
Світае ці хмары цяжкія радзеюць.
Ёкнула сэрца ад спеву —
прачнулася першая птушка:
Больш вас ніводзіц світанак
цяпер у жыцці не сагрэе.
Неба святлей —
На Мтацміндзе Ніневія спала маўкліва!
Хутчэй бы цяжкі той растанак —
Такім было наша адзіным жаданне.
І вось ужо ад роднага краю
Нясе мяне ўдалеч імкліва
Поезд, падобна аленю,
Што скача па вылучку лані...
Мама, прабачце мне:
Я не умею цяпер усміхацца.
Што ў вачах маіх зараз —

Не варта глядзець — гэтак страшна.
Можна
У чорнага ветру, барвовых снягоў распытацца,
Як ваш сын сёння на свет нарадзіўся
І як памёр учарашні.
Толькі адно:
Час святы Перамогі
Верне нам радасць і пах горных кветак.
Толькі яна
Мяне верне у горы
Па дарагому бацькоўскаму следу...

СНЕГ

О, снег прыйшоў! Зусім не белы.
О гурбы, як вас абміну?
А можа, гэта ты нясмела
Нясеш мне снежную труну?

Спаві мяне завей сіняй,—
Стаміўся я ў цяжкой хадзьбе!
Спяшай, пакуль іскрыцца іней
Цнатлівай марай аб табе.

Мінула колькі — як пайшла ты?
А прыйдзеш — век які міне?
Ляціць, ляціць дымок крылаты —
Згарэлы снег, згарэлы снег...

Завеі следам — як напасці,
Што цёмна й зараз уваччу —
Такую стому, слодыч страсці
Я ўсёй істотаю адчуў!

Ён, снег, прыйшоў! Як манна з неба!
Твой край ад зарыва пажоўк.
Я — па-за сонцам, па-за снегам,
Я — як заплаканы сляжок.

О, колькі часу, як пайшла ты!
А прыйдзеш — век які мне?
Хутчэй ляці, дымок крылаты,
Згарэлы снег, згарэлы снег...

Шалва Парчхадзе

* * *

Калі б я не дагледзеў быка,
калі б я не патоўк яму солі,
не рассек на двары кругляка,
не пабіў тапарышчам мазоляў,
не пагнаў бы авечак на луг,
не адладзіў як след востры плуг,
не ўвіхаўся б у працы зімою і летам —
што тут сталася б з гэтым светам?
Без мяне б хіба ўправіўся бог
навіну гэту ралам узняць?
Падкаваць бы каня хіба змог,
песні пець і быкоў паганяць?
Я й грабар,
і цясляр,
я і муляр,
і земляроб,
паляўнічы,
і воін,
і вінароб.
Я і жнец,
я і швец,
і па дудзе ігрэц.
Што зрабілася б з гэтым светам?
Без мяне б ён марпеў пуштацветам.

Хто б зямлю перацёр да крупінкі,
нізка кланяўся кожнай збажышцы?
Хто б тут гэтыя крэпасці ўзвёў,
хто тут ружы такія завёў,
каб не я, каб не я...
Мне пахвальнага слова не трэба,
для мяне ўцеха — чыстае неба
ды Радзіма мая!

БЫК

Дубовае ярмо з жалезным шворнам
ты на сваім гарбу жыццё ўсё нёс.
Быў рад ці не — свайму піццю і корму —
не скардзіўся на неба і на лёс.
І ў час сяўбы, касьбы ці іншай зварушыны
узнагародаю былі заўжды
табе ахапак хрумсткай канюшыны,
глыток-другі падсоленай вады.
Ярмо тваё і шворан той жалезны,
бывала, шыю зрэжуць да крыві...
Ў сваім жыцці, гаротным і балесным,
ты знаў: жыві — працуй, працуй — жыві.
Так цягнеш лямку — дзень за днём мільгае...
Ад мітусні ўбаку, ад марнаты...
Пад'ём і спуск — усё ў жыцці мінае...
Здаецца мне, што вечны толькі ты.
Так адыходзіць дзёп астатніх рэшта...
Ляжыш на сене, воглым ад расы,
жуеш, а ўсё табе здаецца: рвеш ты
арбу тваю па ступіцу ў гразі...

Іосіф Нанешвілі

ВОСЕНЬ У ТБІЛІСІ

Вунь на праспекце Руставелі
Насустрач высыпаў народ,
Платан кілім пад ногі сцеле,
Вітаючы яе прыход.

З Кахеціі павеяў ветрык —
І разам з водарам віна,
Айвы і яблык, груш і кветак
Вязе свае дары яна.

Глядзіць і дзівіцца Тбілісі,
І не нарадуецца ён:
На славу сёлета ўдаліся
І ураджай, і добры плён.

Прыцмокваючы языкамі,
У захапленні ўвесь кірмаш.
Між бочкамі і бурдзюкамі
Вясёлы гомап нездарма ж:

Здымаюць пробу гараджапе —
Якое лепшае віно:
Напарэулі, гурджаані,
Цалікауры, салхіпо?

— Батона, справа не ў дане.
Як спадабаецца на смак —
Ты толькі не мінай мяне,
Бяры за так хоць цэлы гляк!..

Наўкола ўсклікі, охі, ахі:
— Што за віно, браток, — вай, вай!
— Ты заадно і карданахі,
І сапераві паспытай!

А вось яшчэ і ркацэтэлі,
І апельсінам закусі...
Хацелі вы ці не хацелі —
Дарэмна літасці прасіць.

Каго ж не вельмі трэба ўпрошваць,
Сам паддаецца на паспыт.
Глядзіш, і ёп ужо харошы,
Удоваль і вясёл, і сыт.

Вунь хлопцы ліпнуць да дзяўчыны,
Гудзе натоўп паміж вазами:
— Адкуль, красуня, мандарыны?
— Здалёк, батона, — з Алазані.

— Гаспадары і гаспадыні,
Купляйце кавуны і дыні.
Яны паспелі ў самы раз —
Гарантыю дае калгас!

Жанкі перабіраюць травы:
Тархун, і мяту, і чабор.
Не лішні клопат і прыправы —
Лепш перабор, чым педабор.

Не для пацехі і забавы —
Гранат, міндаль і мушмула,

Чырвоны перац хоць гаркавы —
Якая ўкраса для стала!

Займаецца на ўсходзе ранак,
На захад адступае цень.
Ты быў шчаслівы і жаданы,
Зямлі маёй працоўны дзень.

Пажоўклы ліст па дол кладзецца,
І тонкай павуціны ніць
Сярэбраным узорам тчэцца,
Зазімкам сонечным звініць.

Хвала і слава вінаграду,
Чырвоным персікам хвала.
Як залатая восець рада,
Што шчодры скарб свой аддала.

Дамоў вяртаецца з Тбілісі,
Улегцы едзе на арбе.
Калі сустрэнецца табе,
Не ганарыся — паклапіся!

ЭПІТАФІЯ РЭЗЧЫКУ ПА КАМЕНІ

Я высякаў арнамент Кашуэці,
Сваёй душы апошні завет,
Па кнізе зор, што з вечнай высі свеціць
І па якой я вывучаў сусвет,
Каб высекчы арнамент Кашуэці.

Якая таямніца паміж намі,
Між словам, камепем, зямлёй і мною —
Раскажа вам грапітны мой арнамент:
Я хмель і папараць звязаў вузламі
І вінаграднай перавіў лазой.

І хоць яны каменнымі былі,
А пад маім дыханнем ажылі
І доўга штось расказвалі сусвету,
Але майго не выдалі сакрэту.

Прахожы, прыпыніся, як калісьці,
Прыслухайся, калі ты не глухі,
Сам здагадаешся, аб чым шапочуць лісці,
І мне даруеш цяжкія грахі.

Са мною жорстка абышоўся лёс
За тое, што яму не пакарыўся,
За тое, што на камень перанёс
Сваёй каханай любыя абрысы.

Аблічча боскай мацеры святой,
Навекі анямелай і застылай,
Я замяніў абранніцай сваёй —
Жаданаю, жывой, зямной і мілай.

Не дараваў непрымірымы бог
Мае віны да гэтае пары:
«Не думай, што мяне ты перамог —
Без часу ў невядомасці памры...»

Спыніся на хвіліну, падарожны —
Даўно забылася маё імя.
Я адышоў, як і адыдзе кожны,
Ды будзе жыць любоў мая.

Ладо Сулаберыдзе

МОЙ КОНЬ

Бічом я ляскаў па тваёй спіне,
Аддаўшыся няўрымсліваму бегу.
Скакаў я ў доле, а вяршыня мне
Узмахвала сіваю шапкай снегу.

Дарогамі — нізіна ці гара —
Штодзённа ты цягнуў цяжкія вязкі,
Цярпліва ад свайго гаспадара
Чакаў зярнят удзячнасці і ласкі...

Я пакасіў травы каля вады,
Стагоў наставіў — дзе бальшак праходзіць.
Тваё іржацне шчырае заўжды
У добрых душах водгалас знаходзіць.

Былішны лёт кентаўраў — прывід твой
І рыцара ламацкага імкненні
Кранаюць акрылёнасцю сваёй,
Як вечнасці шчаслівыя імгненні...

Калі ўжо шчыт узняты і кап'ё,
Хто спыніць крок, які штоміг мацнее?
Лятучай грывы воблака тваё
Магло б аздобіць нават Дульцыцею.

Хіба ты бег па золку за сяло
Таптаць траву, якая раны гоіць?
О, скакупа блакітнае крыло,—
Яго ў шляху нішто не супакоіць!

Ляцім з табой мы з даўняй даўніны,
І нам утораць далі рэхам звонкім.
...І іншыя зайздросцяць скакуны
Тваім пагам, пібыта коп'і, тонкім.

АКОП

Рыдлёўкаю маленькаю капаў —
Каменны непадатны грунт чапаў.
І вось ён, мой акоп —
Апора Крыма,
Прыстанак мой,
Маленькая радзіма...
То вецер хмары гоніць на мяне,
То град з нябёсаў шротам секане,
Але ў акопе я, пібыта дома,—
Мяне не страшаць ні мароз, ні стома.
Я пі па крок адсюль не адступлю,
Ратуючы айчынную зямлю...
Маленькаю рыдлёўкаю капаў —
Упарты непадатны грунт чапаў,
Ды тут спасціг такую глыбіню,
Якая абароніць ад агню!..
Акоп мой,
Ты, як ёсць, перад вачыма —
Маленькая
Нязломная радзіма!

Мурман Лебанідзе

* * *

Макі, макі ў даліне —
як кроплі крыві,
Што праліта бацькамі,
чырванеюць у маі...

Апроч гэтай,
радзімы другой і любві
Я не маю!

Крэпасць кожную імем сваім назаві —
Хай вышыні падзорныя
горда ўздымае.

Апроч гэтай,
радзімы другой і любві
Я не маю!

Я з каўказскіх вяршынь,
што славiты смугой,
Хваль уздыбленых спеўны парад прынімаю.

Апроч гэтай,
любві і радзімы другой,
І дарогі другой, і сцяжыны другой
Я не маю!

* * *

Бронзавага Гейпэ

мы шукалі —

Доўгім быў руплівы пошук наш.

Манументы іншых сустракалі,

І рантоўна —

кветкавы кірмаш.

Побач —

помнік Шылеру гранітны

Ростам ад зямлі і да нябёс.

Кветак стос,

чырвоны і блакітны,

Ля яго падножжа рос і рос.

У руках рухавага падлетка

Колас быў,

які без слоў п'яе,

Коласам падперазаў ён кветку,

Шылеру падараваў яе.

І такая ціша ў летняй сіні —

Ні вайны,

ні грому,

ні трывог.

Толькі кветкі!

Ружы і вяргіні —

Шылеру вялікаму да ног.

* * *

Я не разумею бегу спраў:

Сеяў я, здасца, поўнай жменяй,

Але, аказалася, прайграў,

Бо сяброў становіцца ўсё меней.
Не скасіла іх агнём вайна —
Тых, каго цяпер пяма са мною,
Хоць піхто не кінуўся з акна,
Але адгароджаны сцяною...
Зараз часта я з сабой самім —
У кватэры ўласнай на паверцы.
Кожны ў дробным клопаце сваім
Патанае, быццам у азерцы.
Некуды ў пязпанасць адшлылі,
Седзячы на дрогкай лодцы кожны.
Адышлі, як быццам не былі —
Раз'яднання поступ пераможны!
Аніхто ў жыцці не абміне
Ночы, дзе жывое ў цемры тоне...
Ценем таямнічым да мяне
Нехта набліжаецца ў сутонні.
На гару ўзабрацца я хачу
Ды марскія далечы аклікнуць,
Але затрымцела мне ўваччу —
Я хачу на ўсю планету крыкнуць.

Хута Берулава

* * *

Сваіх паэтаў з іх урокамі,
Як жыць і род вясці з працягам,
Народ па праву зваў прарокамі,
Зваў крэпасцю сваёй і сцягам.

Трывожны кліч у дні былыя
Калі б сабе ні пратрубілі,
Яны, як вежы крапасныя,
Агніста ў набрыдзь словам білі.

Яны ў стагоддзяў за плячыма
Па ўсіх рэліквіях баталій
Стваралі летапіс айчыны
І з забыцця ўсё ёй вярталі.

Прайшоўшы шлях жыцця без страху,
Ім жыць і жыць з народам родным:
Пад дзёрнам — прыгаршчамі праху,
А ў душах — словам бессмяротным.

* * *

Я, чалавек,— жыхар непастаяшны
На гэтым свеце — некалі памру,
І мой характар, добры ці загашны,
І ўсё, належнае майму пяру,
Наўрад ці доўга помшціць будуць людзі.
А некалі ж у нейкай старане
Народзіцца другі, каторы будзе
Сабой і ўсім падобны на мяне.

* * *

Паклёп, што ўзвёў пягодны чалавек
З выгоды, нас не ўнізіць, не зарэжа.
Дык будзь жа непрыступны, як Казбек,
І помні мудрасць: хай сабака брэша,

А караван па сцежцы, як ішоў,
Ідзе далей. Глыбокі сэс у сказе:
Нікчэмнасць не зазнае барышоў,
Бо брахуны ў народзе не ў павазе!

Запусцяць каменем, ты не зважай,
Напрамку не мяняючы, схінайся,
Але трывогі крыкам не ўзпімай,
І камень той падняць не пагінайся,

І не спяшайся ўсмешку пагасіць,
Як цыгарэту. Тым усебакова
Ты зможаш сам сябе абараніць —
І гэтага для помсты дастаткова.

РУСТАЎСКІ САД, ВОСЬМАГА ЛІСТАПАДА

Я выпадкова госцем тут блукаю
І слухаю, як звоніць лістапад.
Старыя дрэвы моўчкі абдымаю
І гладжу па кары, як пэмаўлят.

Яны стаяць пахіла і задумна.
Мы крэўныя. Я моцна іх люблю.
Ім трыста год. І гэта вельмі сумна,
Калі злятае лісце на зямлю.

Яно звініць ледзь чутна над дарогай,
Губляе фарбы апусцелы сад.
І б'ецца ўсхвалявана, з насцярогай
У вочы мне вачэй тваіх пагляд.

Здаецца лісце? Так, яно здаецца.
Яго мятла на вогнішча зграбе.
Ды ў парастках надзея застаецца.
Яны яшчэ парадуюць цябе!

* * *

Год мінае руплівы ці скончыцца дзень —
Сэрца сціснецца раптам, заб'ецца первова,
Хтосьці зпоўку заходзіць, на плечы кладзе
Ношу цяжкую мне, не сказаўшы ні слова.

Хіба ж быў замалы той, ранейшы, цяжар?..
Хтосьці побач стаіць, падказаць нешта хоча...

Значыць, зноўку бяссонне глядзець будзе ў твар,
Зноўку смутак са мною будзе гутарыць поччу...

Гэта бацька ідзе, што без вестак прапаў,
Да мяне ўсё знаходзіць з-за свету ён выйсце.
Бачу позірк — пытаецца моўчкі: «Не спаў?..» —
І ласкавы, і строгі — такі, як калісьці.

Пульс праверыць мой, на сівізну паглядзіць,
Боль і смутак на хвілю разважыць.
І дадасць мне да ношы, прамовіць: — Ідзі...—
Знікне ў ноч і пра раны свае зноў не скажа...

* * *

Я пакутваў у самоце,
Суму ловячы пагляды,
Без спагадлівага слова
Шчырай матчынай парады.

Свечка болей не міргала,
Не палаў ачаг дасвецця,
І вятроў вясновых подых
Двор мой змрочны не прывеціў.

Ды ў акенца заляцела
Двое ластавак раптоўна,
Весела засвіргаталі
І нягучна, і бунтоўна.

І сваё каханне ўспомніў,
Што за дымам гор прапала.
І сляза ў энгурскай хвалі
Нерастайная растала.

Атар Мампорыя

КАЛЯНДАР

Дзень — гэта толькі вокам міргнеш ты...
Мільгнуў — і ноч ахінае абшары.
Глядзіш, каляндар абляцеў дарэшты,
Нібыта ў восень лісткі з чынары.

І цепем лісточка на сценцы хаты
Пазначыць Вечнасць усё, што забыта.
Уся гісторыя — з першай даты —
На міг узнікне з глыбінь нябыту.

Дзень, калі лавы вялізны сподак
Разліў вулкан на ўзбярэжжы дзесьці,
І ўпершыню першабытны продак
З агнём адважыўся гульні весці.

І дзень, калі ў Рыме палалі храмы,
І дзень адкрыцця невядомай зоркі,
І дзень Банапартавай жорсткай драмы —
Дым Ватэрлоо цяжкі і горкі.

І дзень адплыцця караблёў Калумба
Ў невядомыя далячыні...
Колькі на лоцы свету румбаў
Гадзішкі Вечнасці адлічылі!

Колькі расказвае нам гісторый
Лісток, што гайдаецца ціхім ценем!..
Ды ўсё-ткі завяне і ён, і скоро
На дол ападзе на дажджы асеннім.

Усё пралістаў каляндар — дазвання:
Прайшлі падзеі, а з імі людзі...
І толькі лісточак твайго кахання
На ім заўсёды свяціцца будзе!..

НА МАГІЛЕ БАЦЬКІ

Месяц і зоры, як бацька з дзецьмі,
Ідуць, смеючыся, вячэрнім полем.
Цяжка, горка на іх глядзець мне,
Сэрца маё працінае болем.

Душа мая скамянела ў горы,
І не пазбыць незагойнай раны.
Даўно, даўно не хадзіў я ў горы,
Сюды, дзе бацька мой пахаваны.

Смерць адабрала яго заўчасна.
Я нават не помню яго пяшчоты.
З гадоў маленства ў вачах не згасла
Журба сірочае адзіпоты.

Не мог я тату абняць рукамі,
Дык абдыму хоць бы вершам страты...
Знічка падас над гарамі,
Ляціць сюды, на магілу таты...

ХВАЛА ТАБЕ!

Хто вызначае дарогу хмарам?
Чаму вінаграднік пабіла градам?
Чаму ахапіла стагі пажарам?
Чаму не хапіла дажджынак градам?

Куды спяшаецца ручаіна?
Чаму разбураюцца віядукі?
Да каго ў самоце сваёй асіпа
Працягнула голыя рукі?

Чаму журботнаю жаўцізнаю
Восень фарбуе свае палеткі?..
Калі табе не даюць спакою
Пытанні гэтыя — чалавек ты!

Веру журбоце тваёй і болю,
Калі зразумець твайму сэрцу трэба,
Чаму вятрыска ў гаі сваволіць,
Чаму зрываецца зорка з неба.

Калі і зло і дабро сусвету
Зліліся з тваім у адзіным спектры,—
Табе — безыменнаму — вершам гэтым
Хвалу складаю, бо — чалавек ты!

Ганна Каландадзе

ВЫЙДЗІ, ЧЫЯ-ЧЫЯ-МАРЫЯ

Не растапталі нас і не скарылі.
Шчыруюць пчолы, як спакон вякоў.
Кароўка божая, чыя-чыя-марыя,
Каго ты поіш райскім малаком?

Не растапталі нас і не скарылі,
Шчыруюць пчолы, як спакон вякоў.

Людскія ўсмешкі край мой азарылі.
Ніхто нікога ў шчасці не забыў.
Дзень пасвятлеў, чыя-чыя-марыя,
І Цыцышвілі ворага разбіў.

Людскія ўсмешкі край мой азарылі,
Ніхто нікога ў шчасці не забыў.

Вяртае ў берагі нашы крутыя
Нас безбярэжжа часу, як дзяцей.
Вяслуй жа ў свет, чыя-чыя-марыя,
Нам вораг крылы абламаць хацеў.

Вяртае ў берагі нашы крутыя
Нас безбярэжжа часу, як дзяцей.

Ну, як жа полю морам не разліцца,
Калі ручай ракою спіць сябе?..
Пакоціць хвалі спелая пшаніца...
Нікора-бык плыве, як карабель.

Ну, як жа полю морам не разліцца,
Калі ручай ракою спіць сябе.

Мая душа падобна сёння ружы.
Раскрылася пасля зімовай сцюжы.
Званочкі смеху, як дажджынкі майскія.
Зямля мяне ўзрасціла, мабыць, райская.

Мая душа падобна сёння ружы.
Раскрылася пасля зімовай сцюжы.

Заходзіць сонца, і ўзыходзяць горы.
Трава-шаптуха, зашапчы мяне.
Чыя-марыя, медуніца горкне...
А ты не адгукнешся ўсё мне.

Заходзіць сонца, і ўзыходзяць горы.

ТУТА

Вось-вось уварвецца дрэва ў мой дом,
Не церпіцца зорнавяршыннаму.
У шыбіне я, нібы пад ільдом,
І тута высаджвае шыбіну.
Я не ўспяваю шкельцы прыбраць...
— Пішаце ўсё? Пра мяне напішыце.
О, што яна шэнча! Вушы гараць,
Я ў полымі ўся. Не патушыце.

Што за птушка жыла ў цярпоўпіку?
Што за птушка? Цёхкае — чую...
Зберагла горла песні. І ў вырай
Зноў за горы, за моры крылуе.

Песня стрэмкаю ў сэрцы восені.
— На каго пакідаеш хаціну?
Дзе мінулае знойдзе прытулак?
Яго выстудзіў вецер. Гняздоўе
Пад небам Гарэджы хістаецца,
На азызлай галінцы прыцемку.

Што за птушка кідае гняздоўе,
Калі ўсе абламаны калючкі?

У ПІТАРЭЦІ

У гэтым старажытным храме вераб'і жывуць,
І штовечар бачаць яны тайную вячэру.
І калі выносіць херувім сваё кадзіла —
Не глядзяць. Знямела вочкі плюшчаць.
Вось прыходзіць з кашальком сярэбранікаў Юда
І за стол садзіцца — раб зямнога праху.
Замаўкаюць, заціхаюць, паміраюць птахі,
Сэрцы верабейчыкаў разрываюцца ад страху.

У гэтым старажытным храме вераб'і жывуць,
І штовечар бачаць яны тайную вячэру.

П'ЮЦЬ З ГЭТАГА ЗБАНА

«Амар Хаям папрасіў пахаваць сябе ў садзе, каб яго магіла заўсягды была засыпана лісцем і кветкамі. Я знайшоў магілу Хаяма ў Нішабуры. Утравянелы, засыпаны лісцем гарбяк зямлі. Я ўспомніў паэтавы словы і заплакаў».

Нізамі

Скажуць, што спіўся.
Нырайце за жлуктаю ў збан.
Месца ўсім хопіць.
У кожнага глотка свая.
Скажуць, што спёкся.
Згарэў ад віна. Гэта зман.
Макам хістаецца,
Вунь, на градзе ён,
Хаям.
Пад капытамі
Сэрца... Не б'ецца даўно.
Ды завітае
Ў сэрца жывое віном.
Мяккаю глінай
Стаў камянюка Хаям.
Выгарбіў спіну,
Некалі ж роўна стаяў.

Шыракароты,
Прагне да схочу
Ён непадатлівых губ.
Каля варотаў
Дзеву прысочыць —
Ножцы падсцело свой чуб.
Скажуць:
Дзе п'юць, там і льюць,—
Не мана.

Ані дасціпнасць ён не забыў,
Ні віна.

Скажуць,
Прыбрэшуць,
Многа чаго наплятуць.
Ну а на грэшніку
Ружы-цшатліўкі цвітуць.

Прыйдзеш к паэту.
Не шапку, абутак знімі.
Нібы дзіця, плакаў тут Нізамі.

ЗМЯЯ МОЛІЦЦА

Блісне ў лагчыне, між траў слізгане,
Узорнай пятлёю ў наветры мільгне.
І раптам уклепчыць — спатоліцца.
Змяя моліцца.

Грэшнай душою да бога хінецца.
Позірк атруты
К небу прыкуты,
Джалу няймецца.

Вочы сухія, змяіныя мецьме —
І стаўбуном знерухомее вецер.
І спалатнее мальва-пявольніца,
Змяі вольніца —
Змяя моліцца.

Хто зараз скажа: змяя-варагіпя,
Хрэспіца д'ябла?

Сонцападобныя колцы тугія
Скруціць у яблык.

Млява раскруціцца і «засыпае» —
Падцерагае папі лясная.
Ці ж спавядалася дарам?
Не вінавата!
Бубен напяты.
Скача змяя узундару.

* * *

Мора каўкне то коцькай ля ног...
То — вурчыць паласатым тыграм.
Я ў яго супакою прашу,
Цішы, радасці і сінечы,
А яно ліжа рукі мне аддана,
Быццам просіць таго ж, што і я.

* * *

Спявае дрозд да самазабыцця.
Яліна развіталася...
З праменнаснежным сонцам.
Заружавелі неба, хата, двор
І крылы ветрака.
І нешта незямное ў гэтым...

Пярэцёпак сонца чарадзейнага
Дразда завабіў...
Спявае дрозд да самазабыцця.
Яліна развіталася
З праменнаснежным сонцам.

* * *

Подпіс да карціны Тыцыяна «Марыя Магдалена каецца».

Промень сонца, калясніцу пераймі,
Скачуць коні, не спыніць мне лёсу.
Ты знайшоў сваю сцяжыну да зямлі,
Памажы знайсці маю ў пябёсы.

Як душа мая ні прагнула святла,
Знічкі след на долю мне дастаўся.
Буду вечнаю пакутніцаю я,
Чоўнам, што без берага застаўся.

На Сіхемскіх, можа, казачных гарах,
Можа, на гайданцы Іярдана,
Рабі, чую голас твой прызыўны я,
Адгукнуцца ж не магу аддана.

Я ўцякла, хоць зорыш кожны след.
Перасатвары ты хоць сусвет.
Я ўцякла.

Я — зямная, грэшнай радасцю жыву.
То паміную сябе, то — накараю.

Цела ў апраметню аддаю,
Бо спазнала ўрэшце слодыч раю.

І душа сама знайшла ў нябёсы шлях.
Калясніца, крыху затрымайся...
Я крычу, як жаўтароты птах.
Плач не плач і кайся ці не кайся.
Промень сонца, калясніцу пераймі...

* * *

Гэтак ціха, нячутна пайшоў ён
Ад мяне назаўсёды,
Быццам з кветкі світанця пырхнуў
Месяца промнік.

Атар Чалідзе

СТАРЫ РЭКВІЕМ

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Глухі залівісты званок,
Такі знаёмы ўсім здавён,
Склікае сёння не на ўрок,
А на апошні наш паклон.

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Адчаю тонкую струну
Напяў званок глухой журбой,
Калі з настаўнікам труну
Узнеслі вучні над сабой.

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Мне сэрца сціснула няўсцерп
Раней пазнанаю віной.
І ўсе мы звязаны цяпер
Вяроўкай распачы адной.

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Здаецца, расшчапіўся ўраз
Самой зямлі зялёны шар

І ў бездань пакаціўся час,
Як сэрца развітальны ўдар.

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Мяне таксама панясуць
Адвойчы з дому дружбакі.
Што я аддам тады на суд —
Свае паспешныя радкі?

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Сярод суседзяў і сыноў
Ступаю за трупой маўчком
І мару, каб у школу зноў
Прыйсці найўным хлапчуком.

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Я выбраў бы інакшы шлях,
Граніт навук упарта грыз —
І высеклі б на камянях
Маіх любімых вучняў спіс.
Ды мне здалося — даляцеў
Уздых настаўніка цяжкі,
Як подых ветру:
— Не прасцей
На камні высекчы радкі.

Жалобным званам угары
Рыдае рэквіем стары.
Каля настаўніка свайго
Акамянелы я стаю
І адчуваю:
це яго
Хаваю — маладосць сваю.

Жалобным звонам угары
Рыдае рэквіем стары.
Той, хто нам быў за ўсіх радней,
Узносіў думкі аж да зор,
Ляжыць

і ў смерці для мяне —
Найлепшы, наймудрэйшы ўзор.

Жалобным звонам угары
Рыдае рэквіем стары.
Наблізіўся расстання міг —
І сэрца сціснула жудой.
Натоўп расцёр ля ног маіх
Акурак, кінуты на дол...

Жалобным звонам угары
Рыдае рэквіем стары...

ПЯЦІКАПЕЕЧНЫ ДОЖДЖ

Дождж прайшоў.

Адно чутны

Ветру сцішаныя ўсхліны.
Кроплі звонкай цішыні
Падаюць з памоклай ліпы,
Болю даўняга агоць
Заліваюць асцярожна.
Я працягваю далось
Ім, як добрым спадарожным.

Закрываю вочы я,
Заціхаю з ветрам цёплым
І чакаю, што з галля

Упадзе цяжкая кропля,
Як людскоў спагады знак,
Як бальзам з гаючых лекаў.
А прахожы мне пятак
На далонь кладзе са здзекам.

Што ж, яму зусім няўцям
Скрухі ўсе мае і тайны...
Ды няўжо настолькі танны
Момант самазабыцця?..

БАЛАДА ПРА ТЫГРА

Шумна ў бераг вал прыліва
Тыцнуўся са зморай.
Поўня белая ляніва
Выплыла з-за мора.

У трысці размыла зверху
Шэры морак ночы
І разбуджанаму зверу
Асляпіла вочы.

Тыгр падкраўся ціхай сапай,
Зарычаў раптоўна
І падняў цяжкую лапу,
Каб раструнчыць поўню.

Ды свяціла ўжо далёка —
На скалу прысела
І ў раз'юшапае вока
Пазірае смела.

Тыгр малапкай паласатай
Кінуўся ў пагоню.
Ні пра страх,
                                          ні пра засады —
Ні пра што не помніў.

Не бярог у лютай злосці
Маладую сілу
І за поўняй следам нёсся
Па крутому схілу.

За спіной сваёй пакінуў
Рэкі і імшары,
Край смякотны бедуінаў,
Табуны, атары.

Прамінуў і лес, і поле,
Вежы, замкі, скіты.
А злавіць гарэзу-поўню
Не хапіла спрыту.

І світальнаю парою
Ён спыніўся, злосны,
І пабачыў пад сабою
Край, як сон, дзівосны.

З вышыні
                                          нязваным госцем
Пазіраў пясмела,
Ад нязнанай прыгажосці
Як акамяцелы.

Аглядаў сады, палацы
І Арагві воды
І падумаў заставацца
Тут ён назаўсёды.

Цішыня і край пязвычшы
Так душу кранулі,
Што не ўбачыў паляўнічых
І смяротнай кулі.

Лёг шчаслівым пілігрымам
Пасярод дарогі...
Чары Грузіі любімай
Пагубілі многіх.

ІМГНЕННЕ ЖЫЦЦЯ

Вуліца запоўненая цяжка
Коціцца ў пястрымнасці і гудзе.
Фарбы ранняй восені няўцямна
Топчуць заклапочаныя людзі.

А машыны сноўдаюць наўкола,
З грукатам імчацца раўнадушпа.
І калі я траплю ім пад колы,
Мімаходзь яны мяне раздушаць.

Там, дзе мы рыбачылі калісьці,
Людам пабярэжная віруе,
З-за яшчэ не стрэсенага лісця
Сотыямі вачэй за мной віжусь.

Абыходжу я Куру старанна:
Сінявою мне яна не свеціць —
Нібы з вузкіх вуліц непрыбраных
Скінулі ў яе старое смецце.

Ледзь брыду, затурканы і хворы.
Цісне стома ліпкая на вейкі.
І дыханне здушваюць маторы
Мне смуродам атампага веку.

Тхне ад рэстаранаў алкаголем
І бензолам — ад бяссонных плошчаў.
Гэта ўсё збіраецца паволі
Ува мне атрутаю пайноўшай.

Мкне нястрымна грознае стагоддзе,
Кідаецца ў злоснай паняверцы,
Старадаўняй цішы і лагодзе
Пагражае лютым ветрам смерці.

І ніяк не абміну я гэта,
Колькі б веку ні паслаў праклёнаў,
Як ніколі з вечнага сусвету
Не ўцячэ наш шар зямны зялёны.

Мітусня, пакуты, парыванні,
Страты, і згрызоты, і памкненні —
Гэта ўсё нішто — у параўнанні
З радасцю жыцця,
З адным імгненнем.

Міхаіл Квлівідзе

УШБА

Ты задрамала, а святло гарыць;
На стуле каля ложка пры табе,—
Разгорнутая кніга, а на вокнах,
Разнасцежаных днём, хістае вецер
Празрыстыя бязважкія гардзіны.
Зпадворку змрочна пазірае ноч —
Спакойны позірк. Вуліца прыціхла,
І толькі зрэдку позняя машына
Праскочыць там па ёй ці ў падаконні
Таропкі крок якогась пешахода
Парушыць цішыню...

Ты моцна спіш.
Спіць вуліца твая і спіць твой горад.
Ён стомленую клонатам за дзень
Сівую галаву сваю прыстроіў
На ўлопне святагорскае Мтацмінда.
Прылёт там ёменька, як паляўнічы,
І спіць, але, як кажучь, адным вокам.
А з вышыні па ўсё: і па цябе
Ды і па вуліцу тваю, па ўсё пагор'е
Навокал горада, а за хрыбтамі —
На стапцы і горныя дарогі,
Па загароднія палі з гаямі
І стужкамі прысадаў ля палеткаў,

Уздоўж дарог шасейных і чыгунак
На гарады і сельскія пасёлкі
Ўсёй Грузіі, што, як дзіця, заснула,
Прыпаўшы да грудзей Каўкасіёні,
Глядзіцца мірыядамі воч-зорак
Бяздошнае, як паш жыццёвы клопат,
Яшчэ не скрозь разведанае неба...

Яму відаць усё, але нічога
Не перададзена з паняццяў нашых.
Таму яно, напэўна, не ўяўляе,
Што значыць наш няспынны час і старасць...

Ты зараз спіш. І ад цябе далёка,
За сценкай вузкага твайго пакоя,
На вышыні, арлу недасягальнай,
Між гор Сванеціі, сярод вяршыняў
Каўказскіх гор яна, Ушба-князёўна,
Таксама закалыхана і зрэдку
Там-сям журчыць спрасонку ручаямі.
На схілах у яе пануе ціша.
Снягі на ёй і на хрыбтах наўкола —
Чысцейшыя, як пры светастварэнні,
І зоркі, спуджаныя цішынёю,
Мігаюць вейкамі вачэй бястрасных.
Усюды снег і нават зеў цясніны
Забіты пульхным і зляжалым снегам.
Калі б не снег, то, мабыць, нават скалы
Не вытрывалі б цішыні такое.
Ахопленыя жахамі маўчаўня
Расколіны і бездані завылі б
У чорны твар пасупленага неба.
Снег, снег і снег. І хоць бы знекуль рэха
Праекатала...

Цішыня...

Ні гуку...

Але зірні, зірні! Пры зорках нават
Відно, што там на спезе, як зярняты,
Чыесь сляды. Няўжо там быў праходчык?
Ні горныя абвалы, ні лавіны
Не здолелі засыпаць іх адбіткі.
Пад неабсяжным і маўклівым небам
Адзіны гэты зледзянелы след
Застаўся, як на камені скрыжалі,
Калі пакінутыя, невядома...

Ты зараз спіш. А побач, пры табе,
Заснула і твая малая Тэя;
Твой ціхі сон, напэўна, гэтакі ж светлы,
Як і любоў твая, твая адданасць
Сваёй дачушцы. Гэтакая ж светласць
Душы тваёй, як светлая яскравасць
Снягоў Ушбы паміж другіх вяршыняў.
Але зірні: пры зорным асвятленні
Відны ў душы тваёй, нібы зярняты,
Распырсканыя па чысцюткім снезе
Чыесь сляды. Так, так, сляды двух ног
Па ёй пракрочыўшага чалавека.
Прайшоўся цвёрда, як відно з адбіткаў,
І ні лавіны, ні вятры з дажджамі
Не сцерлі, не змялі, не спаласкалі
Слядоў яго, адціснутых глыбока.
Як незаплямлены абрус, бялее
Душы тваёй прастора, і на ёй
Адзіны след — адбіткі ног мужчыны,
Як старадаўні клінапіс на скалах.
Не разабраць, адкуль ён уваходзіў
І дзе намеціў выйсці... За сцяпою,
У кабінецце побач, спіць ён, муж твой.
І ён, аднак, па віду непадобны
Да смелых тых праходчыкаў, якія
Гатовы з ходу штурмаваць вяршыні.

* * *

«А япа ўсё-ткі круціцца!»

Не дазваляй таго, бог,
Друг мой Георгій, каб мы да дзяўчат на парог
Больш не ступалі і зведалі расчараванне
З казак даўнейшых аб чарах красунь і каханья
І каб закідалі тухлымі яйкамі тых спевакоў,
што з надрываю
Славяць прычоску каханай, як тую ільвіную грыву.

«Япа ўсё-ткі круціцца!»

Не давядзі таго, божа,
Каб здавальняліся тым мы, што маем, а можа,
Нават і долю сённяшняй — шчаснай, няшчаснай,
як ёсць, —
Вось пабыла, бы ў гасцях, і прайшла маладосць.
Задавальняцца адным толькі тым, што здабыта
Учора на сённяшні дзень? Малавата нібыта.
Мы, вінаробы, ўсе п'ём і ўсур'ёз спадзяёмся,
Што, знаўшы меру, з дарогі падзе не саб'ёмся;
Мы паважаем не званні (не кожнаму ж —
шчасця падкова) —
Званні, здарасца часам, даюць памылкова.
Так бы нам жыць, каб жытло наша склепам не стала,
Дзе ўсё збіраюць, пакуюць, як быццам набытага мала.

Ёсць яшчэ свет, дзе забылі, што круціцца наша планета.
Бог не дазволіць таго, друг Георгій, каб доля нам
выпала гэта
Нібы ваўчок, япа круціцца і не прыстане.
Будзем і мы разам з ёю кружыцца ў садружнасці нашай
і стане,

Ды і па свеце, дзе рады пам, вечна спяшацца;
Быць не скупечамі, але і не раскідацца
Уласным дабром абы-дзе і не ныць без прычыны.

Сум замяшчаць весялосцю, як працу — спачынам.
 Гнацца за тым паўздагон чаго дома не мелі.
 Моцнымі ў горы ўсім быць, як завяшчаў Руставелі,
 Мець пазваночнік прамы, каб ад цяжкасцей нам не
згінацца,
 Волю, натуру—такую, каб мог і праз слёзы смяцца,
 Ўмеў шанаваць пашу гордасць.
Калі ж мы усё гэта страцім,
 То хай другія, мой мілы Георгій, мой дружа, мой браце,
 (Хоць мо з такога прызнання і сэрца атруціцца?)
 Гуртам за нас пракрычаць:
«Яна ўсё-такі круціцца!»

ПЕСНЯ ДРЭЎ

Пасля дзённай гарачкі і ўгрэва
 Ўсе па-свойму, з цяплом пачуцця,
 Ўласнай песняю кожнае дрэва
 Прызнаецца ў любові да жыцця.

Трапяткія асіны па звычцы
 Ўсё пляткараць, а ясень махае,
 Як рукамі, галлём — зараз біцца
 Будзе з елкай — віхор падшыхае.

Ля вакна майго ў вельмі ўжо шумную
 Перапалку ўступілі з платанам
 Дзве чыпары, а вербы задумныя
 Ніцым веццем шумяць за парканам.

Сад гудзе, нібы ў кадзі бяздошнай,—
 Вецер з гор у надвор'е благое.
 Дуб стары ўсё баском аднатонна
 Падпявае і грабам і хвоям.

А таполяў атрад пешаходны,
Быццам пост па ахове ўраджаю.
Плюшчыць вочы зямля і лагодна
Да дажджу нас у дом запрашае.

Пасля дзённае спёкі і ўгрэва,
Да глыбокай начы раскрыцця,
Ўсе сумесна, і кожнае дрэва
Прызнаюцца ў любові да жыцця.

Кожны вечар і я адчыняю
Фортку ў сад і з душы з пачуццём,
Як пяюн, мой платан, пачынаю
Верш складаць, падказаны жыццём.

* * *

Калі б зноў распачаць пашчаслівіла
Мне свой век абы-кім — не аб гэтым
Зараз клопат,— звярком, або сліваю,
Ці, прабачце, як ёсць я,— паэтам,

Я прасіў бы свой лёс: «Вельмі мала
Паспрыяй мне, абрус-самабранка,
Каб дзятва мне вярха не зламала
І ганчак не прыкопчыў падрапка,

Каб, сабраўшы ўсе вершыкі ўскладчыну,
Хоць бы вухам адным, а пачуць
Там-тых сховішчаў нашае спадчыны:
«Чым патомкі мяне ўспамянуць?» *

---

* Гэта радок з верша Галакціёна Табідзе шырока вядомы ў Грузіі.

Прыдон Халвашы

ГОСЦЕМ БЫЦЬ ТВАІМ Я НЕ ЖАДАЮ

Тбілісі, калі я цябе наведаў,
Стаяў я моўчкі, як любоў нямая...
І я павінен быць тваім паэтам,
А госцем быць тваім я не жадаю!

Таму я госцем не хачу прыходзіць,
Што ты заўжды лічыўся родным домам.
Сын з бацькам у разлуцы жыў стагоддзі,
Не пазнаваў знаёмага знаёмы.

У Марадзідзі стаў я аднарукім,
Хіхана крэпасць нада мной цямнела,
І ўратаваць каб роднай мовы гукі,
Пакутвала ад ран пякучых цела.

Са мною лёс мой абышоўся строга.
Чарохі воды след чырвоны слалі,
Таму ў грузінскіх рэчках, мабыць, стронгі
У крапілках крываваых замільгалі.

Прайшоў я пакручастыя дарогі,
Знаёмы і з усмешкай і з тугою...
Шмат вёсак засталася за Чарохі
За глухасценнай чорнаю мяжою.

Гнялі матулю той разлукі хмары,
Ліліся слёзы горкія ў зняменні.
Я — хвалеіка адна ў цячэнні Мтквары,
Тваёй зямлі маленькі я каменьчык.

Я ластаўка ў тваіх нябёсах весніх,
Струна адна тваёй цудоўнай ліры,
Я Грузіі вялікаспую песню,
Як вугалёк, раздзьмуў у сэрцы шчырым.

Тбілісі, калі я цябе наведаў,
Стаяў я моўчкі, як любоў нямая...
Тваім я сынам буду і паэтам,
А госцем быць тваім я не жадаю!

РАДАСЦЬ

Радасць выткана з любві і болю,
І не вечна гэтая тканіна...
Радасць вымяраецца любоўю
І часамі змочана слязінай.

Летні дзень з зялёпаю усмешкай,
Як і ўсё ў жыцці, мяне хвалюе,
Я пайду пязведанаю сцежкай,
У дарозе дзень той правяду я.

Прыйдзе дзень другі з прыволлем новым,
Сонца на хрыбты арлы падымуць.
Мне прыемна паміж траў шаўковых,
Мне шкада — зялёныя — пакінуць.

Згoдy і спакой спазпаў тут зноў я,
Гoлac сябра чуўся той хвілінай...
Радасць вымяраецца любоўю
І часамі змочана слязінай.

МАЙМУ МАЯКОЎСКАМУ

Ганаруся тым я, што і сёння
Ў Грузіі твая маячыць постаць,
Што руплівых нашых дзён стозвонне
Вастрыё пяра такога востраць.
Што й казаць: дзень сённяшні натхняе,
Узрастае нашых дзён імклівасць,
Ды фальшывасць часам замінае,
Пераможам мы з табой фальшывасць.
Вельмі нам патрэбен ты, Валодзя,
Сын Багдадзі, суайчынік сьлыны.
Ты, з сажнёвым крокам у паходзе,
Памагаеш зло прагнаць з краіны.
Мне на свет глядзець цяпер не гожа
Без твайго завостранага зроку.
Бо зямлю хачу зрабіць прыгожай
Ад Батумі да марскіх затокаў.
У зямлю, як збажыны пасенне,
Слоў пасенне дружна засявалі.
Брацкі плён уславім блаславеннем,
Скажам па-грузінску: генацвале.
Ганаруся тым я, Уладзімір,
Што і ў нас твая маячыць постаць,
Што паэты ўсе ў сям'і адзінай
Вастрыё пяра такога востраць.

Сілаван Нарыманідзе

АЙЧЫНА, МАЯ АЙЧЫНА!

Усе пласкагор'і —
Лазісамі у прасторы,
Сонца ў блакіце
Захмялелае коціцца.
Высяцца крэпасці, высяцца горы,
Тмогві, Зекары наведальце мне хочацца.
Там з кручаў
Патокі, лавіны спадаюць
І чуецца рэха ў цяснінах глыбокіх.
Жыве там гісторыя,
Казкі, паданні.
За марай крылатай
У край той далёкі
Імкнуўся.
Здаецца, яе дагаю я.
Віхрыцца туман
І душу мне хвалюе.
Люблю я Артвіні, люблю Вазіяпі
І Джвары — храм Мцхеты,
Што кулямі мечаны.
Люблю нашы сцежкі, лясы і світанні.
Вышыні душы
Той любоўю прасвечаны.
Высокая вера
Вяла на змаганне.

І душы мацнелі ў сяброўскім яднанні.
Думкі мае,
Вы народжаны ўсе хваляваннем
За лёс чалавека, яго пуцявіны.
І хоць на імгненне — такое жаданне —
Не дайце мне ўпасці...
Зрабіць чалавека мацнейшым павінны.
Любоў і дыханне
Тваім падарыў я гарам і палеткам —
Бурай, грымотай,
Маланкавым ззянцем,
Ветрам лагодным і подыхам кветак!
І зло і зладзейства
Я выпалю сэрцам,
Каб дабраце на агні тым сагрэцца.
На сівяй зямлі,
Нібы рунь, саматугам
Я вырас.
Яна мой абшар усё шырыла.
Не скажа яна пра мяне: «Валацуга,
Цябе не хачу
Прызнаваць я, няшчырага».
Я з гэтай зямлі
Бачу сонца жывое.
Яна мяне
Прагай жыцця падзяліла.
Калі ёй адданы
Усёю душою,
Ты з ёю зліешся
Нязнапаю сілай.
З табою я, Картлі, навекі адзіны.
Як сын гапаруса адпольнаю доляй.
Няхай для мяне, —
Непакояць гадзіны, —
Ваш спыніцца бег, для айчыны — ніколі,
Пакуль я жыву — я шчаслівы падзеяй.

Ляжу на спіне,
На траве мяккай, сінняй.
Зямля.
Я дыханнем тваім маладзёю:
Вадой з горных кручаў цябе арасілі.
На горы гляджу, у блакітнае ззянне,
Хачу у складаным жыцці разабрацца.
Адказу шукаю на тых пытанні,
Якія і свету не хочучь паддацца.
Грудзямі, зямля, да цябе дакрануся,
Каб лепш мне адчуць
Цеплыню і дыханне
Вялікай такой,
Што нават дзіўлюся,
Як змог адгукнуцца
Табе на прызнанне.
Я слухаў палёў тваіх
Песню старую,
У неба тваё пазіраў
З асалодай.
Я тут парадзіўся,
Тут і памру я,
Каб імем тваім
Назвацца заўсёды.

Шата Чантладзе

* * *

Дажджы не стамляліся ліцца,
бліжэй падступалася твань.
Бялела на ўзгорку бажніца,
бы колішняй велічы здань.

Нібыта прадвеснікі смерці,
блукалі тайком туманы.
Маўчалі багі ў паняверцы.
Званілі панура званы.

Ішоў я праз вецер і зліву —
званы калыхалі жуду.
Ад сцюжы асенняй цярпліва
я ў небе прытулак знайду.

Спраўляй па мне, вецер, хаўтуры,
лі, дождж, ад цямна да цямна,
стагні пада мною, віхура!..
Я — белай бажніцы сцяна.

* * *

Сёння дзень майго параджэння —
і дзень параджэння яшчэ кагосьці...
Цікава, хто яны, гэтыя людзі?

СОН

Нябыт мігцеў прад вачыма.
Сон быў труной са шкла.
Прыходзіў сюды мужчына,
жанчына адсюль ішла.

Анёлы спявалі ў хоры.
Над лесам вядзьмарскім — шквал.
Імглівіўся месяц хворы,
сонца ўпадала ў шал.

Колеры яркіх кілімаў
праз чорныя халады
міма сузор'яў, міма,
ляцелі кудысь... Куды?

Нябыт мігцеў прад вачыма.
Сон быў труной са шкла.
Прыходзіў сюды мужчына,
жанчына адсюль ішла.

* * *

Як і ўчора, па вуліцах сёння
я слапяўся — нічыйны слуга.
І, ўзышоўшы з праклятых бяздонняў,
абняла маё сэрца туга.

Я вярнуўся, самотны, ў кватэру,
стаў тужыць — нібы ўвосень лясы,
адчуваючы ў прыцемку шэрым,
як сівеюць мае валасы.

* * *

Травы-карупкі —
скарбы глушы.
Горкія думкі —
прытулак душы.

Сцішыцца скруха,
скаргі заснуць.
Птушкі-пяюхі
думкі здзяўбуць.

Неба — як мора,
аблокі — плыты.
Колькі прастору
і прастаты!

* * *

Бы постаць другога кагосьці,
я моўчкі стаяў ля стала.
Сягоння я почы быў госцем —
і ноч свае зоркі ўзняла.

Ды месяц забавіўся ў стосе
аблокаў, што ўкрылі уцёс...
Самотным якім засталася
вялізнае лона нябёс!

* * *

Я ішоў у бок гарадскога саду
і на вуліцы выпадкова спаткаўся
з адным знаёмым:
ён стаяў
і чакаў на трамвайным прыпынку трамвая.
Загаварылі — абы не маўчаць:
пра тое ды сёе...
Думаю:
калі ўрэшце прыйдзе трамвай,
каб адчапіцца ад гэтага балабона...
Але паступова настрой у мяне змяніўся —
і я захапіўся размовай.
Калі, нарэшце, трамвай прыйшоў —
я ўжо гаварыў заўзята.
Знаёмы сеў і паехаў.
А я застаўся стаяць на трамвайным прыпынку,
працягваючы размову з другім —
познаёмым зусім —
чалавекам.

* * *

Як белыя птушкі — ў галіпах
свіцяцца пеба шматкі.
Ды праз якую хвіліну
дзень згасне, і пацяшкі
ноч прыйдзе, і ўсё асяроддзе
зойме — і ўшыр, і ўдоўж...
І гром прагрыміць, і пройдзе,
быццам вандроўнік, дождж.

* * *

Калі я выходжу з кватэры
альбо стаю ў кватэры,
адварнуўшыся ад усіх, што ні ёсць там, рэчаў,
тады мне здаецца,
што рэчы ўсміхаюцца.
Калі спрабую іхнюю ўсмешку ўбачыць,
яны ў той жа момант перастаюць усміхацца.
Любяць яны асабліва ўсміхацца тады,
калі бачаць дым папяросны —
усмешліва-сумны.
І асабліва з усіх, там прысутных, рэчаў
найбольш усміхацца любяць
шапы і кнігі,
а з шапаў — кніжныя шапы.

* * *

Вось ізпоўку прыйшла вясна.
Але яна ўжо не выклікае
рапейшых вясновых пачуццяў.
Я слухаю-адчуваю,
як педзе глыбока ўва мне
адчыняюцца дзверы ў нябыт.

* * *

Птушкі ладзяць па дрэвах
старыя гнёзды.
У іхніх крыках чуваць
радасць прылёту
і смутак будучага расстання.

* * *

Птушкі-адзінаверцы
ляцяць сцяжынаю споў.
Каб выказаць сваё сэрца,
мабыць, не хопіць слоў.

Птушкі-адзінаверцы
ляцяць сцяжынаю страт.
Каб выказаць сваё сэрца,
трэба зусім пашмат.

* * *

Па вуліцах сіратліва
брыду. Я не брыдкі, не...
Мяне аглядаюць кпліва
горшыя за мяне.

Што вочы вам засляпіла,
што развязала язык?!.—
Тое, што з вамі сіла,
а я, быццам цень, панік?!.

Кажуць: бог любіць убогіх,
як ісціпу. Ён мяне
адрозніць, відаць, між многіх,
а жорсткіх — дык пракляне.

* * *

Ноч адышла ў няпамяць —
акрэсліўся новы дзень.
Промні не лашчаць — паляць.
Дрэва займела цень.

Цень вырасце непрытомна,
зробіцца ноччу самой...
А залатыя промні
пяшчотай крапуць пямой.

* * *

Усё вокамгненна. Глей злучыцца з глеем,
з вадою — вада, ды з аблокамі — дух.
Задумацца нават — і то не паспеем:
нас час праспявае, як песню пастух.

Імгненне жыцця дасталася Адаму.
І дзень карацее, і меншае год...
Садзіў бы я саджанцы ў лёс, а не ў яму,
каб рупіцца-бачыць, як спеліцца плод.

* * *

Снег сышоў —
і прыйшла зямля.

* * *

Што некалі вершам не стала —
вяртаецца ветрам наноў:
чуваць у ім гоман вакзалаў,
чуваць тунат-бег скакуноў.

У ім бедуінаў самота,
паганскія скруха і страх...
Усё, што не спраўдзіў ты, — потым
памкнецца, як здаць, па слядах.

Душа звоніць песняй няспетай.
Галёкае вецер мне: гэй!..
Няма канца-краю ў сусвету,
няма — у сусвету — дзвярэй.

І сонца мяне баслаўляе,
і дождж — на дарозе зямной.
І неба, як птушка сівая,
цікуе зацята за мной.

Імгляцца далёка платаны.
Няма мне прытулку нідзе.
А вецер крычыць апантана:
глядзіце, ідзе ён, ідзе!

* * *

Я жыць не жадаў —
але ўсё роўна жыў.
Я не жадаў памерці —
але памёр усё роўна.
Магчыма, цяпер я змагу стаць тым,
хто не мае ніякіх жадаўняў.

* * *

Я спышіўся, бы ў вёсцы гадзіннік пасценны, —
мітусня адступілася, скончыўся спех.
А з нябёсаў так лёгка і так летуценна,
баслаўляючы ўсё навакол, падаў снег.

У пакоі спакой, патаемна-бяздошны,
і бялеюць лісты на далопі стала,
і не чуць ужо болей трамвайнага зwoпу...
А ў пябёсы ліецца малітва-хвала.

* * *

Надакучыла ўсё да скрухі —
лета, восень, зіма, вясна,
подых ветрыку, завірухі,
уся праўда, уся хлусня.

Надакучыла ўсё, як сцюжа
і як сквар,— і жыву я ледзь...
Хай ніхто не здзіўляецца дужа,
што не змог мяне зразумець.

Ці мяне так мой лёс уразіў,
ці замкнуў мяне ў крузе прастор,—
што, нібыта самотны вязень,
набрацімаў не меў, сяцёр?!

Надакучыла ўсё да скрухі —
лета, восень, зіма, вясна,
подых ветрыку, завірухі,
уся праўда, уся хлусня.

* * *

Пустка.
Дзііііііі...
Звон галосіць —
і не ўбывае звону.
Нараджаюцца, бы птушаняты,
у ім галасы
і адзін за адным
гняздо сваё пакідаюць.
Ляцяць яны ў смужнай прасторы
і зліваюцца паступова
з бясконцым небам.
Дзііііііі...
Звон вагае слых цішыні
і распадаецца
на аскялёпкі гукаў.
І распадаецца маё цела,
і я,
быццам гэтыя галасы,
паволі і паступова
цягнуся ўгору
і зліваюся з небам бясконцым.
Дзііііііі...

Гіві Дзanelадзе

ОДА СЭРЦУ

Калі спяваеш — спявае сэрца!
Калі рыдаеш — рыдае сэрца!
Сэрца? Нашае сэрца?
Чалавечае сэрца!
Аснова ўсяго чалавека —
Яго надзвычайнае сэрца,
Яго незвычайнае сэрца,
Яго звычайнае сэрца!
Яно памірае першым,
Спярша памірае сэрца,
А толькі пасля — чалавек.
Першым заўсёды сэрца!
Сэрца заўсёды першым!
Душа! О не-не, няпраўда!
Першае ўсё-ткі сэрца:
Душа можа нас пакінуць,
А сэрца заўсёды з намі.
Усюды сустрэнеш сэрца —
Няма ва ўсім свеце гуку,
Няма ва ўсім свеце слова,
Якога 'б не ведала сэрца!
Як думку пра сына ў маці,
Як поўню ў празрыстай крыніцы,
У вачах чалавека бачым
Яго ўсеабдымнае сэрца.
Вядзе палымнае сэрца

Людзей праз іх радасць і гора,
Як ветразь у моры далёкім,
Як памяць у дзедавы горы.
Памкнешці, палёт, хваляванці,
Якія належаць сэрцу,
Не дадзены больш нікому.
Расце праўдзівае слова
У чыстым, цнатлівым сэрцы.
У слова з'яўляюцца крылы,
І слова ляціць у вырай,
Каб вызваліць месца новым,
Праўдзівым і шчырым словам.
Аднойчы адчуе холад
Стамлёнае, беднае сэрца —
І скончацца ўсе пакуты,
І знікнуць у паняверцы.
Аднак застаюцца словы,
Якія сказала сэрца:
Не знікнуць яны, о не!

Вось так адбылося, браце,
Я мушу закрэсліць пачатак
Свайго педакладнага верша.
Спярша чалавек памірае,
А сэрца яшчэ рыдае!
А сэрца яшчэ спявае!
А сэрца яшчэ жыве!

ЖЫЦЦЁ

Быў поўдзень, і цень ад кроны
Мяне ратаваў ад спёкі.
Я думаў пра лес і зоры,

Пра свет, чалавека, крыніцу,
Пра сонца, паветра, палеткі...
Прышло да мяне адчуванне,
Што зрок мой згубіўся ў сусвеце...
Я думаў пра лёс чалавека,
Пра добрае і благое...
А потым у думках розных
У сон адышоў на імгненне.
Дыханне жывой прасторы
Паміж зямлёю і небам,
Паміж нашым зрокам і рухам
Знікла, сышло кудысьці...
...І раптам удар перуновы
Пачуў я — расплюшчыў вочы,
Убачыў: бяжыць па сцяжыне
Суседскі гарэзлівы хлопчык,
Трымаючы доўгую стрэльбу...
Наперадзе гоніцца, рады,
Калматы, худы сабака,
Высалапіўшы язык...
Маленькую, мёртвую пташку
Хлопчык у пальцах трымае.
Ён з прастадушнай усмешкай
Разгортвае шэрыя крылы,
Уважліва разглядае...
Стрэл, што прымусіў працінуцца
Мой розум, які згубіўся
У свеце бязмэтным, згубай
Стаў для другой істоты —
Прымусіў заснуць пазаўсёды.

Я зпоўку глядзеў на горы,
На сонца, на лес, на мора
І слухаў птушыныя песні,
Здавалася, поўныя гора.

Назі Кіласонія

РАДЗІМА

Цябе мы славім песнямі сваімі,
Ты — наша шчасце, наш любімы дом.
Калі мы гінем за цябе, Радзіма,
Мы не ўміраем, —
Мы заўжды жывём.

Мы беражом твае святыні, святы,
У радасці спяваем і ў журбе.
З табой, Радзіма, страты ўсе — не страты,
І быццам смерць жыццё, — што без цябе.

Калі дзяццьмі сваімі нас пазвала,
Цябе як маці просім ад душы:
І ў мірны час, і ў грозную павалу
Сваім высокім імем беражы!

ЖАЛЕЙКА

Вядома, я пра гэта знаю:
Спрадвеку веліч сонцам вызначаюць.
Таго, каго ўжо ў нас няма,
Паэтам першым называюць.

Я знаю, мне і не здаецца,
Што сэрца сэрцу адгукнецца.
І той, хто хутка прыйдзе к нам,
Паэтам першым назавецца.

Яго жалейка заспявае:
Бо сёння ўсе яе чакаюць.
Яе Іверыя з-пад сэрца дастае
І першаму паэту уручае.

ПРАБУДЖЭННЕ

Стамілася. Я доўга спала,
Плячамі адчувала скалы,
Зямля мяне як бы сціскала,
І грудзі востра працінала
Лязо знішчальнага кінжала.
Вуголле ачага шугала.

Тады збанкі звінелі звонка.
Было ад смагі ў роце горка.
Віно знікала у пляцёнках,
Як на світанні гасне зорка.
Пакуль я стомлена ляжала
І ў сне гарлачыкі журчалі,
Чужыцы, снілася, напалі,
Мяне адну ў палон забралі.

Свайго я сніла быстравокага:
Звяры загрызлі адзінокага.
Памёрла я. Мяне у цемені
Альха пагушквала на рэмені,

На твар мой, маскаю увенчаны,
Вятрыска асыпаў слапечнікі.
І ведзьмы — дзіўныя стварэнні —
Мяне трымалі ў акружэнні,
З вядзьмарскай, незвычайнай сілаю,
Калолі палкамі, як віламі.

А лес, нібы кагосьці кліча,
Прысеў на ўзгорку, звонка свішча.
А зараз? Я у Цкараствалі
Празрыстаю крыніцай стала.
Прыгоркамі уніз збягаю
І на калені прыпадаю,
Цябе жаданага ласкаю.

І клічу я цябе, гукаю,
Такую роўнядзь я шукаю,
Каб выбеліць фартух мне свой
І высушыць пад сінявой.

Паднесці к століку, што хмеліць,
І падарыць перад вяселлем.
А поле блізка падстунае,
Цвіценнем рукі асыпае.
І скалы-стромы з двух бакоў
Жадаюць мне, каб сон прайшоў.

Ляжала я. Было мне горка.
З гарлачыкаў звон наплываў.
І цяжка дыхаў лес па ўзгорку,
Здаецца, плакаў і свістаў.

КАЛІ ПАЙДУ

Калі пайду,
Хто будзе паліваць мае фіялкі?
Калі пайду,
З кім будзеш любавацца
Поўняй яркай?
Калі пайду,
Хто расхіне ў нас вокны пасцеж?
Калі пайду,
Хто прачытае верш аб шчасці?..
Калі ж у сэрцы, свеце мой,
Журба не адгукнецца,
То на каго штодзённа вам
Злавацца давядзецца?

Надар Гурашыдзе

ПА ДАРОЗЕ Ў ДРЭЗДЭН

Гэта было па дарозе ў Дрэздэн,
Я стаміўся, збочыў з патоку машын,
Ехаў павольна, ледзьве-ледзьве,
Палі прапывалі за клінам клін.

Быў май — шматгалоссе птушыных спеваў,
І сэрца сціскалася у журбе,—
На чужыне нават звычайнае дрэва
Радзіму раптам напамніць табе.

Як арба на прасёлку, плыла машына,
Дымок над папарам смугою сплываў...
І тут заўважыў я селяніна,
Які за працай спяваў.

Яго валасы залаціла сонца,
У руках лапата была, ці што.
І я падумаў: яму, саксонцу,
Маёвым ранкам спяваць пра што?

Пра горы Гарца, што ў далячынях,
Відаць, спявае саксонец той,
Ці аб каханаі сваёй дзяўчыне,
Ці аб журбоце якой сваёй.

Мо песню Зігфрыда ён спявае,
Ці славіць песняй маленства дні,
Ці гэты дзень, гэта неба мая,
Вуць тое воблачка ў вышыні?

І раптам я ачуняў ад стомы,
Дзверцы хутчэй адчыніў рыўком:
Прыпёс мне ветрык матыў знаёмы —
Спяваў саксонец пра Суліко!

Спачатку я не паверыў слыху,
Я думаў — трызню, а селянін
Сваю работу рабіў паціху
З любімай песняй усіх грузін.

Як верш Акакія Цэрэтэлі
Дайшоў да дрэздэнскай той шашы?!
Ім, пібы брата, мяне сустрэлі,
І стала хораша на душы.

Ўсім сэрцам слухаў я песню гэту
І верыў: прыйдзе той дзень, калі
Мір запануе на ўсёй Зямлі,
З'яднаны песнямі свету!

НАША СТАГОДДЗЕ

Наша стагоддзе брыдзе між крываваых калюжыц,
Віхурамі войнаў людскія ламаючы лёсы,
І танкі равуць, пад сябе падмінаючы ружы,—
Старая з касою страшэнныя мае ўкосы!..

Калі мы глядзім, як лясы і палеткі палаюць,
Як цяжкапаранены ў трызненні любую кліча,
Як на дарогах ад голаду дзеці канаюць
І робіцца чорным дамоў нашых светлых аблічча,—

Усёю істотаю,
кожнаю жылкай,
кывінкай,

Мы просім,
крычым
Праз дымы той сляпой кругаверці:
— Ці не досыць ужо
нас валіць, як снапы на дажынкі?!
Хай хутчэй паламаюць
касу непажэрнае смерці!

...Пачынаецца раніца — мірнага сонейка дзея,
Прачынаюцца птушкі — званочкі цудоўнага ранку,
Разам з пахамі кветак у сэрца ўваходзіць надзея,
Усміхаецца любая,
друг сустракае ля ганку.

Моцным поціскам рук і харошай сяброўскай размовай
Пачынаецца дзень, абяцаючы ранак наступны,
Гэткі ж мірны і добры, адзначаны радасцю новай,
Да жыцця чалавечага чулы і рупны.

І ў душы дрэва радасці ціхай гамоніць лістотай.
Час над кронай яго то павольны, то порсткі...
Верш у нашым стагоддзі то поўніцца
светлай няшчотай,
То становіцца грубы і жорсткі!..

Арчыл Сулакауры

* * *

Я агеньчык расклаў каля сцежкі,
Ён прарос, нібы куст, невысока.
Ад яго,
Бы ад шчырай усмешкі,
Стала светла і цёпла навокал.

Разрастаўся мой куст сярод ночы,
На ім іскры звінелі, як бомы.
Я не думаў,
Што столькі ахвочых
Прынясуць да яго сваю стому.

І агонь гэты цемру рассеяў,
Апаліў
Змроку чорнае крылле.
А вандроўнікі куст мой абселі
І сардэчна з агнём гаварылі.

Разам слухалі вогнішча голас.
Я не думаў,
Што гэткае будзе:
Як сябры
Гаварылі вясёла
Між сабой незнаёмыя людзі.

І было ўсім нам светла і шчыра,
І ў сэрцах азваліся бомы.
Куст святліўся,
Што поначы вырас,
Падружыўшы людзей незнаёмых.

СТРАЧАНЫ ДЗЕНЬ

Дзень падзьмуўся, бы малое,
І пайшоў — не так, як дні ўсе.
На змярку дагнаў яго я,
Але ён не прыпыніўся.

Паляцеў мой дзень на волю,
Я не змог сказаць, што згадаў,
Наспяліць віна не здолеў
З маладога вінаграду.

І не зняў свой боль пякучы,
І ўзасмак не насмяяўся.
Толькі вуліцы намучыў,
Дзе без мэты я цягаўся.

* * *

Я шукаў цябе дотыкам вуснаў —
Так сляпы ўсё на дотык шукае....
Ты ж мяне абцякала спакусна,
Бы ласкавая хваля якая.

Сонца гасла.
А ў радасным сэрцы
Разрасталася светла трывога.
Я сказаў табе ўсё ўжо, здаецца,
Хоць яшчэ не сказаў анічога.

Што павінен сказаць быў — не помню.
Можа, тое:
Ты — быццам бы мора.
Можа, тое:
Зайздросціў я промням,
Што з табою, як з морам, гавораць.

Рады вуліцы,
Дрэвы
І плошчы —
Я знайшоў тваё ўрэшце дыханне!
Сонца гаспе...
Ды промні і ўночы
Астаюцца з табою, каханне.

* * *

Зялёнае лета мінула, праз вузкія выцекла вулкі,
У вузкіх вулках пабралася сілаю жаўціня.
Ты чуеш, як з шоргатам вецер па нашых сцяжынах
гулкіх
За жоўтым лісцём гапыецца,
Спрабуе яго дагнаць?
Ну і хай сабе даганяе!
Што да таго нам з табою,
Што дзьме гэты жоўты вецер, што хмеліць шлях галаву.

Мы па гэтым бясконцым шляху ідзём у падзеі абое,
Ты — тая, дзеля каго я
Дыхаю,
Мару,
Жыву.

Ты — тая, ты — тая, ты — тая.
Сцішаная такая,
Ты ўмееш шарготкую восень разумець, вяснянка мая,
Слухаеш моўчкі мяне ты, і ў тваіх вачах адкрываю
Думкі свае — нават тыя, што яшчэ і не выказаў я.

Дзіця ты, дзіця чароўнае!
Дазволь жа і мне вось гэтак,
Шчасцем дазволь задыхнуцца — хай нявер'е нас абміне.
Дай мне ўвайсці назаўсёды ў свет тваіх дзіўных кветак,
Хай неба асенняе шчыра, як і ты, усміхнецца мне...

ПОЗНА ЎВЕЧАРЫ

Увесь дзень думаю:
чаму я гэтак радуюся,
чаму такі задаволены,
спакойны
і добры?
Сённяшні дзень нічым
не адрозніваецца ад учарашняга —
ён такі ж
задушлівы і спякотны,
што мне цяжка дыхаць
і ляпота нават паварушыць рукою...

Позна ўвечары,
калі ўжо вяртаўся дадому,
мне раптам успомнілася:
рапіцою ўбачыў я
маленькую шчаслівую дзяўчынку,
якая перад магазінам,
як жураўляпятка,
стаяла на адной назе,
а бацька ласкава і беражна
прымяраў ёй чырвоны чаравічак...

О, як асцярожна ён гэта рабіў —
быццам пага была шкляная
альбо шкляным быў сам чаравічак...

ПРА СПАЧУВАННЕ

Вячэрняю часінаю ва ўсмішцы поўні
шчымеў нейкі незразумелы боль,
і за рассеянымі ў сніх колерах думкамі
яе святло ў сучемках ішло, як ходзяць блізарукія.
Да мяне неспадзеўкі завітаў чалавек —
высокі, спакойны і праўдзівы.
Ён прынёс мне старое пісьмо —
пажоўклае і зацёртае:
«Брат брата,
чаму ты тужлівы?!»

* * *

Певень гарлае,
Вярэдзіць душу,
Шкло споў каляровых
Разбіў спеў ягоны.
Я поўню люляю,
Па хаце нашу,
І яна на руках маіх
Спіць, як дзіцёнак.

Брэшуць сабакі,
Рвуць цішу пачы,
Ва ўтульнасць спакою
Залезла трывога.
І сам я не ведаю,
Як мне ўцячы
Ад самога сябе,
Засмучонага, злога.

Але ж ведаю я,
Як ісці ўсё адно,
Каму поўню на рукі
Аддаць мушу смела...
Расчынілася раптам
На хвілю акно,
І поўня ў яго
Птушанём паляцела.

Стала ціха вакол,
Толькі зпоў не заснеш,
Уздыхнеш — і пакоціцца
Гулкае рэха.
А ў бяссоннай пачы
Не хапае ўжо мне
Распяванага пеўня
І сабачага брэху.

Мухран Мачаварыяні

ЗНОЙДЗЕМ?!

Археолагу Д. Надзірадзе

Брат табе —
Брат твой!
Дык што табе ў нашым братэрстве?..
Крэўная павязь — былое, святое, спрадвечнае.
Ты — як світанак!..

Таму не цураюся версіі,
Што чалавек захавае ў сабе чалавечнае.

Тое, што ў нетрах
Шукаеш ты, як апантапы —
Грузію нашу —
Я ў небе імкнуся знайсці...
Помніш аднойчы —
Братэрствам з табой знітаваны —
Так я сказаў...

Так здабыў сабе веру ў жыцці!

Знойдзем?!
Вядома! — адкажуць і камень, і дрэва.
Сэрца загрукае, голас падаўшы, —

таму

Знойдзем!..
Спрадвеку ў народа, пібыта ў былінпага дэва,
Столькі галоў вырастала, колькі ссякалі яму.

Ворагі будуць!
Бог мой, хіба не адразу
Кожны знаходзіў іх!..

Мы іх таксама займелі:
Раптам ты знойдзеш магілу цара Парнаваза!
Раптам знайду я паэму Шата Руставелі!

Знойдзем?
Шукаем...

Дык хай не парушыцца згода
Сэрца і розуму —
Ляжа пароўну на шалі...
Знойдзем?
Вядома!
Таму што спрадвеку ў народа
Столькі галоў вырастала,
Колькі ссякалі!

* * *

Колькі загінула слаўных людзей,
Колькі не спраўдзілася надзей!

Толькі ўва мне зараз думка блукае
Не пра мінулае...

Што нас чакае?..
Страшна сачыць за ходою падзей!

* * *

Як нехта іншы думае — не знаю,
А сам перакананы я ў адным:
Як толькі нас надзея пакідае,
Становіцца душа, як горкі дым,
І незваротна ў неба адлятае.

* * *

Накінуць песню
я на смерць хачу —
Ды марна намагаюся... Маўчу.
Магілы на кладах адкрылі вочы,
І плоці моляць косці ўдзень і ўночы.

* * *

Гэта дарога — звыклая доля:
Пройдзе далінай, пракоціцца полем...
Гэтай дарогі кірунак я знаю...

Ты мне скажы пра дарогу, якая...
Гэтай дарогі кірунак я знаю.

ДВА ГЭТЫХ ДНІ

Як зброі перад ворагам по маю,
Як сябра я найлепшага хаваю
І заклінаю пекага: «Суцеш ты!» —
Такі настрой два гэтых дні...
А зрэшты,
Калі спытаеш: «Што з табою, брат?» —
Наўрад ці адказаць змагу... Наўрад...

* * *

Не зведаць чалавеку тайпу гэту,
Што ведама платану і паэту:

Чаму яна смяецца без прычыны,
Калі бяжыць па вуліцы — жанчына?

Не зведаць чалавеку той прычыны,
Што ведаюць паэт і аблачыны:

Чаму жанчына пакідае дом?
Чаму яна смяецца пад дажджом?

* * *

Яшчэ ўсявышні не прызваў збірацца.
Павінец жыць ты. Нечым забаўляцца.
Ну і...
Ты мне ці здрадай дагадзі,

Ці змапам жопку ад мяне звядзі,
Альбо зняслаў мяне, альбо забі,
Ці...
Шмат забаў. Прыдумай і зрабі.

Іначай...
Знаеш сам, які ўсявышні!
Не разбірае, хто на свеце лішні!

Ну як стрываць да смерці, божа правы,
Калі не знойдзеш па душы забавы?!

* * *

Я ў горы крочыў. Зброя за спіной.
Мой нюх — сабака бег перада мной.
І раптам перапёлка — фыр з-над ног!
Махнуў рукой я: хай сабе... Мой бог,
Навошта зброя на плячы вісіць?..
Мне б дом паставіць тут... Свой век дажыць.

ВОСЕНЬ

Зіма сабрала войска па гарах —
Вяршыні гор адразу пабялелі...
І ветрам наляцеў на лозы страх,
Спужаліся палі і доли...
— Ах,
Ратуйцеся! — асіны зашумелі.

І спуд напаў на алычу, айву,
Бачком плады да пуцяў павярпулі;
Сторч галавой арэхі сыпапулі —
Інжыр прыкрыў рукамі галаву.

На полі кукурузным хто б памог!..
І скачуць самі катахі ў карзіну,
І збілася, дальбог, бабуля з ног,
Шнуруючы то ў свіран, то ў адрыцу.

Пудамі вінаград пабег — сюды,
Дзе ў сацнахелі перасмягла днішча,
І яблыкі пакінулі сады —
Па ўсіх драбіпах лезуць на гарышча!

Сядзяць паважна дыні на арбе,
Паперадзе іх — персікі і слівы;
Апошняю салома збегла з нівы,
Падперазаўшы поясам сябе.

І...

Засталося поле за жывёлай.

. . . . .
Як кураня, з плакучай вербы голай
Апошні лісцік на світанку збег...
На пачарнелым голлі — светлы снег.

Блакiтны дым над камянамі ўстаў...
З наштовай скрыні пошту ўзяў мужчына...
Нястомна прас снуе ў руках жанчыны...
Хлапчук на ганку казку дачытаў...

І...

Столькі зор, што ледзьве ў небе месцяцца!
І цені дрэў на сценах... цені дзён...
І — хто б сказаў, якія думкі ў месяца,
Якому зараз цэлы свет відзён...

* * *

Зямля мне пазычыла плоць,
Душу мне пазычыў гасподзь.
Жыву ў невыносным даўгу —
Нічога аддаць не магу.
Штодня напамінак нябёс
Грамамі хістае зямлю.
Я доўг свой да краю данёс.
Аддам... Пачакайце, маю.

* * *

Як смешна ўсё, што ў свеце існуе:
Чужыя думкі смешныя. Свае.
І смех сачыць, як выпадае снег.
А бараду галіць — хіба не смех?
І смешна, што тры гузікі прышыты
Да рукава, што ўсіх планет арбіты
Прыкутыя да сонца...

Справа ў тым,
Што ў даўні час у космасе пустым
Смех сам сабою ўзнік у першы міг,
Каб праз яго ты існае спасціг.

Шата Нішніянідзе

ХЛОПЧЫКІ ГАЎРОШ, ПААТА, АЛЕГ І ІНШЫЯ

Каб чалавецтва не састарэла,
Не замудрэла, не стала горшым,—
Побач з бацькамі стаповяцца смела
Алегі,

Пааты,
Гаўрошы.

Хлопчыкі! Божа, зусім яшчэ дзеці!
(Як сведчаць надапні куцыя.)
— Вы, дзеці, з агнём — не смейце!..
Ні з гісторыяй!..

Ні з рэвалюцыяй!..

Ідзіце, дзеці, дамоў бяжыце,
Чытайце кнігі, карагод вадзіце...

Яны ж

на іншае

скорыя:

Выносяць прысуд гісторыі!

Дай, лёс, праявіць мне гуманнасць паэта:

Ва ўяве, што свет абдымае,

Я

легендарным хлопчыкам гэтым

Дарогу

ў смерць

заступаю.

Парыжскія барыкады
Дымам гарматным абвіты.
Хтосьці весела, нібы рады,
Пераскоквае праз забітых.
Хутчэй на падмогу! Бо смерць не міне
Хлопчыка-абадранца.
— Я Гаўрош! —
адштурхнуў ён мяне.—
Я мушу памерці
за Францыю!

За коннікам юным, якога
У Персіі скон чакае,
Ад матчынага парога
Імчуся я —
даганяю.
Мая рука ўжо ў яго на спіне.
Рэальнасць гэта? Ілюзія?..
— Я Паата...
Не выручай мяне.
Я мушу памерці
за Грузію!..

Зіма сорак трэцяга...
Снегам снім
Усё замяло, усё спіць пад завеяй.
Не спіць толькі хлопчык,
як і Расія,
Якая глядзіць на яго з надзеяй.

— Гэй! Прыпыніся! Не трэба паспешліва!..
Зраду хавае бераг пад вязамі.
— Я Алег...—
сказаў ён усмешліва,
І гэтай усмешкай
усё было сказапа.

Хтосьці з разбегу праскочыў праз тын
І дзот асляпіў — не пускаў ён да горада...
Глянь:

вечнабронзавым
у Тыянеці застыў
Наш хлопчык,
сівы і горды.

Не, нашы хлопчыкі не паміраюць!..
Хоць іх забіваюць,
хоць іх караюць.

Усе надзеі пекла і рая
Яны на дзіцячых плячах трымаюць.
Сумленне іх рана
кожнага
стрэла,

Ніхто небяспеку з іх
не абыходзіў.

Каб чалавецтва не састарэла,
Гэй,
хто там з будучыні
на падыходзе?

МАСКІ

Каб печая зайздрасць мяне не ўракла,
Душу маю
каб не абмацвалі,—
Як тая скала, што хаваецца ў плюшч,
Я
закрываюся
маскамі.

Каб чэрствасць людскую
распазнаць
За хітрыкамі скупюга,
Пад маскаю крыюся бедняка,
Не грэбую маскай сляпога.
Я часам магу бессаромнасць сыграць,
Зазнайства
або геройства.
Каб лепей сапраўдную ўведаць цану
Ісціннага сяброўства,—
То баязлівец я,
то прастак,
То невук,
які пра пасады мроіць.
Мне добра відно праз забрала маё,
Хто рыцар,
а хто з сябе рыцара строіць.
Мо пехта падумае:
злыдзень які!
А я ў гэты час зберагаю
Ва ўласнай душы
дзіця дабрыні,
Што апякунства благае.
Я і з табою сваруся не раз,
Каб выцяць душу сваю болям,
Каб вернасці і кахаўня
смак
Спазнаць яшчэ болей...

Той, хто людзям ролі раздае,
Для абранцаў падбірае маскі,—
Той вартуе вартасці мае;
Апякун,
ён знае абавязкі...

Мне б тых клятых масак век не знаць!
Надаелі мне яны што верад!

Ды без іх

як

твар уратаваць,
Жыць, пісаць і кратацца наперад?
Перад сконам я жыццю вярну
Ўсе пазыкі на дарогах бойкіх
І на маскі знятыя зірну,
Як на шлемы,
што бывалі ў бойках.

ОДА КРЭПАСЦЯМ-ХРАМАМ

I

Што параўнаецца з імі?

Уплаўлены-ўліты

Крэпасці-храмы

у неба маё,

як малітвы.

Грузія песціцца ў сонцы на тыгравай шкуры.
Сочыць ваколле Эльбрус праз свае амбразуры.

Ён усявышняму мольбы шле, рукі узносіць:
Доўгага веку для Грузіі роднае просіць.

Голас цячэ аксамітны.

Світальнай парою

Свецяцца ціха магілы святых і герояў.

II

Кожная крэпасць характар свой мае і воблік:
Вокрык — адна,
а другая плыве, нібы воблак.

Гэта — кулак і пагроза,
а тая што выстрал,
Кожны зубец яе ў бітвах змагаўся і выстаў.

Гэта — як песня, што гонарам стала і лёсам.
Там — паглядзі! — быццам вагі зямлі і нябёсаў.

Годы, вякі павялі на муры наступленне
Мохам, грачынымі гнёздамі і запусценнем.

Льецца па камні металам расплаўленым сонца.
О, колькі вы, грабяні гэтых вежаў бяссонных,

Хмар пра часалі, варожых сцягоў растрапалі,
Што, нібы хмары, над краем маім праплывалі!

Грузія — крэпасць!
Яе тая самая доля:
Хто яе толькі не браў, ды ніхто не адольваў!

III

Слава навекі вам, латнікі — пімены-старцы!
Нацыю вы захавалі, і мову, і царства.

Ноч... фаліянты... пергаменты... Вашыя словы
Рапкам лазой вінаграднай прапнуцца гатовы.

І адступае ад сэрцаў і цемра і холад,
І паліваешся сілай, мой край, нібы волат.

Маці святыя, што сховы знайшлі на іконах,
Лёс ваш няхай не спасцігне на свеце нікога!

Долю маю, каб імёны заўжды зіхацелі
Тых, хто узвёў Нікарцмінда і Свеціцхавелі!

Будзь блаславёны, хто думкай скалу сек для Вардзіі!
Скалы усталі вакол тваёй славы на варце.

Верным рабом я аратага тога быць рады,
Хто ўпершыню спеў пра хлопца і тыгра баладу.

Жыць таму вечно, хто сее, малюе, муруе!
Хто з вас калі й саграшыў — няхай бог вам даруе!

IV

О туманы па-над крэпасцю,— думкі мае вы!
Вільгаць на сценах — ад слёз маіх частых залевы.

О непадкупны, маланкай пакрышаны камень,
Ты — мая плоць, што ірвалі, драбілі вякамі.

Вежы-апоры, і хто ад вас толькі не драпаў!
О, як баліць ва мне ваша й найменшая з драпін!

Крэпасці-храмы, вы — талент мой, гонар, сумленне,
Вузел, што вяжа з міпулым маё пакаленне.

Мне праваліцца б, як здраджу я вам калі-небудзь!
Грузіі панцыр вы, шчыт ад зямлі і да пеба.

Гэй! Ваш пяспяр, я пяю вас, абранніц свабоды!
Край мой па фрэсцы й лазе пазнавалі заўсёды.

Крэпасці Грузіі, вас — бы саму чалавечнасць —
З сонечным кан'яносцам ахоўвае вечнасць!..

ХЕЎСУР

(Памяці трохсот арагвінцаў)

I

Неяк летам на Арагві ля карчмы вясковай
Грукаў бубен, вытанцоўваў мядзведзь адмыслова.

Сопца бубен залаціўся над суседняй вежай,
І тапталася спякота зусім па-мядзведжы.

Тут хеўсуры балявалі... Тлустыя хінкалі —
А вялікія, што вымя — у ратах знікалі.

Твары воінаў у шрамах палымнелі макам.
Жнівень спелы проста ў глоткі залівалі махам.

Раптам выскачыў з-за рэчкі велікан-вярзіла.
Увапрэла пад асілкам рыжая кабыла.

Нібы вол той коннік мажны — і вагой, і ростам.
А кабыла, каб ты спрахла! — спудзілася моста.

Велікан з камя саскочыў, што дрыжэў ад страху,
І, пад чэрава схапіўшы, запіхнуў пад паху.

Перадыбаў мост драўляны. І хеўсуры хорам
Яму «ваша!» закрычалі — задрыжэлі горы.

Да стала — ніжэй калепяў — ён прысеў ахвоча.
Зашыпелі ў поўнай чашы валовіны вочы!

Стол умомант апрастаў ён ад усіх прыпасаў
І мядзведзя папалохаў грамавержным басам.

...Твары воінаў у шрамах палымпелі макам.
Жнівень спелы проста ў глоткі залівалі махам.

Кожны з іх размахваў вершам, нібыта кінжалам.
Тут і пропаведзь і споведзь з вуснаў іх злятала.

Сопца бубен залаціўся над суседняй вежай,
І тапталася спякота зусім па-мядзведжы.

Даў віна хеўсур кабыле, ухапіў вуздэчку
Ды прышпорыў, ды праскочыў... ўброд Арагві-рэчку.

II

Як, бывала, наплывала чужакоў навала,
Вінаграднікі згрызала, Куру выпівала,—

Тут жа з гор валы збягалі (вораг быў не рады!)
І — з рагамі па арэны Крцанісі, Марабды.

З гор збягалі, каб прыблудаў кроў папіць мячамі.
І... ў далінах застывалі горкімі крыжамі.

З гор зляталі хлопцы-зухі, быццам вецер весні,
А вярталіся у горы — казкаю і песняй.

Падавілася нарэшце смерць у краі горным,
Бо навекі шчыт хеўсурскі ёй засеў у горле.

Замкаў, крэпасцяў грузінскіх не скрышылі буры,
Бо ў іх сценах заімшэлых — косці, кроў хеўсура.

Перад смерцю не пасмелі стаць мы на калені,
Бо былі заўсёды з намі яго кроў, сумленне.

Шабляй шлях тарыў Айчыне ён, магутны, горды.
Ад яго прыпевак — іскры, што ад гострай горды.

Бачу: ў вобліку хеўсура з будучыні светлай
Родны край грузінскі крочыць волатна і смела!

Морыс Пацхішвілі

ГАМБІТ ФЕРЗЕВЫ

На дошцы шахматнай, як на планеце,
Пешка малая — жыхар маленькі...
Пешка малая, жыхар маленькі,
Ды пешка марыць у гэтым свеце.

Мудрасці добрай шукае сцежку,
Бляскам аслепленая каралеўскім, —
За караля змагаюцца пешкі,
За караля паміраюць пешкі.

Але аднойчы ў скрынку кідаюць
І караля, і пешку нацáру.

Разам той цесны куток абжываюць
Праўда
І плётка,
Думка
І мара...

Ёсць несумпеннае падабенства
Гэтай гульні і той, што з маленства
Мы вывучаем,
Азартна гуляем
Паўсюль і заўсёды.

А ўзнагарода
За перамогу —
Смутац маленькі
Пешкі маленькай
На дошцы пустой, халоднай і строгай.
Болей нічога.

УЦЁКІ

Хочацца сустрэцца з адзінотай,
Збегчы ад размоў, хлусні, турботаў,
Быць сам-насам, думаць пра што хочаш
Ці зусім не думаць, сесці ў лесе —
І лузаць хвіліны аж да ночы,
Нібы семкі, на пяньку самотным...
Хочацца сустрэцца з адзінотай.

І ўцякаеш — ад сяброў і здрады,
Ад кахання, велічы і звадак,
Ад гадоў сваіх і ад сумненняў, —
Проста хочаш ты адзін застацца,
Ёсць аднойчы гэткае імкненне:
Збегчы за лясныя далягляды
Ад звапоў зайздрослівай спагады.

З маскай чалавека дзелавога
З горада ў сяло імкнеш дарогу,
А пасля бяжыш далей — у горы,
Лапамі звярынымі ступаеш
Па лясных сцяжыпках, там, дзе поры
Барсукі прыспалі ў цёмных нетрах,
Дзе бязлюддзем дыхае наветра.

І калі ў той час табе здаецца,
Што адзін-адзіны ты на свеце,
І хоць дрэва дрэвам застаецца —
Раптам і яно пабудзе мову,
Каб адказу папытаць сурова:
Хто такі ты, кім ты быў і будзеш,
Што стварыў і што яшчэ здабудзеш... —
У глухі куток хацеў схавацца —
І... бяжыш — хутчэй з людзьмі спаткацца.

МАСТАЦТВА

А выяўляецца, наш белы свет — які ён змрочны,
І шчасця бог, як выяўляецца, сам шчасця хоча.

І, выяўляецца, удача казкай даўняй стане,
Пакуль няўдачнікі перажывуць свае чаканні.

Як страшна, выяўляецца, ляцець на мёртвых крылах,
Калі жыццё — забітае — жыць яшчэ мае сілы.

Як смешна, выяўляецца, хадзіць дарогай смутку,
Дзе — горны цар — канаеш ты ў пярынавым закутку.

Як з клеткі залатой сваёй ламаць нялёгка дзверы,
Злы выяўляецца, які плач чалавека-звера.

Якія горкія ўсе вы, патхнёныя святыні:
Хоць маляваць не хочаш ты, ды маляваць павінен.

Як выяўляецца — не мёд жыцця зразаць калоссе,
Міг, калі між глуханямых спяваеш шматгалоссе.

Калі заве святло нябёс, ды часу ты не маеш,
Калі, здаецца, ўсё клянеш, выходзіць жа — ўслаўляеш.

МАЁ КАХАННЕ

Не рака прамая ты, маё каханне,—
З берага па бераг не пераплывеш,
Не забава-казка ты, маё каханне,
Каб закончыць складна, як малелькі верш.

Не такая рана ты, маё каханне,
Дзе бяруць іголку, шво каб пакладаць,
Не закоп суровы ты, маё каханне,—
Па загаду песню тут не напісаць.

То замрэш, то ўспыхнеш ты, маё каханне,
Нібы жар юнацтва ў попеле гадоў,
Не рубель размешны ты, маё каханне,
Каб звінец паныла жменькай медзякоў.

Не віна, не тайна ты, маё каханне,
І не заляцанняў пераспелы шал,
Не аркестр слухмяны ты, маё каханне,
Дзе за дырыжорам цягнецца душа.

Ханжаства не знае, вольнае, як псба,—
Так ідзе каханне да цябе маё:
Сцежкай адзіпоты, нікому не патрэбнае,
Бо яно — адзінае і яно — тваё!

АПОШНІ ПРЫПЫНАК

Пэўна, вапдроўкі доўгія маюць
самы апошні прыпынак —
с т а р а с ц ь.

Хочаш таго альбо не,
ды ўрэшце
т
ы
на прыпынку
сыходзіць павінен!

ПАЛІГЛОТ

Смерць-паліглот —
І зраўняцца
ніхто з ёй
не можа:
На мовах
усіх кантышэптаў
гаворыць яна
даскапала.
Адну толькі мову жыцця
Не дадзена ёй зразумець.

ЗАПОЗНЕНАЕ ПРАЦВЕРАЖЭННЕ

Адпойчы цудоўным днём
ніхто больш сирачацца не будзе...
Ды толькі ўжо будзе позна.

НА ПАД'ЁМЕ

На пад'ёме крутым спыніўся стары чалавек —
І сэрца яго
У грудзях маіх раптам забілася...

ПРАВА АГНЮ

Як захацацца мне,
так і пагасну!

ПАЭТЫЧНЫ ФРАГМЕНТ З ПАЎСЯДЗЁННАЙ ПРОЗЫ

Яны саборнічалі адзін з адным
Па скачках у вышыню

і,
Нібы краты,

П
А
Д
К
О
П
В
Л
Л
І
С
Я

Адзін пад аднаго.

ЧАС

Не шукай яго:
покуль шукаеш —
Ён ужо згублены
беззваротна!

АПОШНЯЕ ПАПЯРЭДЖАННЕ

Свет загіне

ад сказанага табою:
«Мяне гэта не датычыцца...»
«Мне гэта не з рукі...»
«Мне гэтага не хацелася...»

* * *

Ёсць адно: нябачнае цячэнне
Нейкай сілы страшнай і нябачнай,—
Як міраж вады: цячэ мігценне
Паміж пальцаў — у пясках гарачых.

Ападзе на штосьці думак попел,
Штосьці, як дарога, разаб'ецца,
Штосьці час у ракаўках затопіць,
Штосьці ў крышталі пакут зліецца.

Крышыцца таемная марознасць
Фарса, і трагедыі, і драмы,—

Пэўна, і па сэрцы так пагрозна
Б'юць і б'юць пераўтварэння шрамы...

Тое, чым бы ўладзіў ты бяссмерце,
Ртутны вечар пералье ў шматкроп'е...
О, нябачнага цячэння вецер,
Дні жыцця, што надаюць па кроплі!

САНАТА АБЛОКАЎ

Трымцепнем клічуць увысь аблокі,
Світаюць арфы ў расстайнай волі,—
І толькі б крылы для спраў высокіх,
І толькі б мары — нічога болей!

Жаданняў сола гучыць з нябёсаў,
Прастора — пасцеж, як хорам весні,
І толькі сэрца на струнах лёсу —
Нічога болей,— толькі песня!

Спускае поўдзень надзей усходцы —
Блакітна-сінія, нібы мроі,
Але не ўзняцца душы да сонца —
Трымае пасткаю тло зямное.

Джансуг Чарквіяні

ЮНАЦТВА

Калі выкоўвалі мы адвагу,
Чужыя рапы і пам смылелі.
Ад песень душы нашы хмялелі —
І не маглі наталіць мы смагу.

Не раз над намі грымела сеча,
А мы стаялі нязломным строем
І зберагалі пільней, чым зброю,
Сваё юнацтва і род наш вечны.

Калі ж збіраліся на выгодзе,
Каб падзяліцца з сябрамі шчасцем,
Спявалі славу дзвярам, што — пасцеж,
І рэкам, што з берагоў выходзяць.

Не звонам — сэрцам сваім на веча
Склікалі повае і старое
І зберагалі пільней, чым зброю,
Сваё юнацтва і род наш вечны.

ПРЫГОЖАЯ СМЕРЦЬ

Калі ў сне забалбоча крыніца,
Сонца крыкам разбудзяць алені
І туманам не зможа прыкрыць больш
Вішня грудзі свае і калені;

Калі дружна ўзарвуцца пупышкі,
Песню мне атрасуць ля парога
І алені, што з цемрадзі выйшлі,
Раннім сонцам нальюць свае рогі;

Калі знікнуць хмурынкі і цені,
Куляй ластаўка ў неба рванецца,
З саду вынесуць горда алені
Над ілбом сваім персіка вецце;

Калі сонейка высушыць нівы
І рамонкаў сысне ля дарогі,
Маладыя алені шчасліва
Над травою сплятуць свае рогі;

Калі сцішацца ніцыя вербы,
Заблішчаць вінаградныя лозы —
Я зірну на высокае неба
І тужліва ўсміхнуся праз слёзы.

Продкі глянуць сухімі вачыма.
Горы змоўкнуць у тайне адвечнай.
Стапу я перад роднай Айчынай,
Запалаю ёй тонкаю свечкай.

Пакланюся жыццю, што не зможа
Ні спыніцца і ні паўтарыцца.
І пасля я памру так прыгожа,
Як жыве гэты свет красавіцкі.

ВЕЦЕР

Я добра памятаю той вецер,
Непаслухмяны, песамавіты.
Я адчыняў яму на дасвецці —
І ён гартаў мой раскрыты сшытак.

Даследваў кожны радок заўзята —
Дзе з захапленнем, дзе з недаверам.
Чытаў ён вершы — другі... дзесяты...
І раптам з імі знікаў за дзверы.

І першы верш мой кружляе ў клеці,
Другі — занесены на гарышча,
Ляціць паволі ў нізіне трэці,
І скакуну ўслед чацвёрты свішча.

То сунакоіцца, то дурэе,
Паспець усюды спяшае пяты,
І вось павіс на высокім дрэве,
Сярод засохлых галін распяты.

А шосты тунькаецца ў бальніцы.
Загінуў сёмы ў краі далёкім...
Напэўна, трэба ўсё ж зачыніцца,
Каб не застацца мне адзінокім.

Ды чую, восьмы з дзевятым плачуць,
Дзесяты ў Мцхету, у Джвары рвецца...
Узвей жа, ведер, крылом гарачым,
Мае ўсе вершы развей па свеце!

ДАЧЦЭ ТАМУНІІ — ДА МАІЮ!

Я з дзяцінства неўпрыкметку
Зведаў кожны твой парыў.
Ты дажджу хацела? — Кветкі
Я дажджамі папаіў.

Слёз хацела ты? — Ці трэба
Непакоіцца ў журбе —
Вадаспадамі і небам
Плакаў я замест цябе.

Ты хацела снегу? — Гурбы
Я на вуліцы памёў.
Што ні выдумала б — тут бы
Я ўсё ўладзіў без размоў.

Я вадзіў цябе па ўзмежках
Над гулліваю Курой.
І галінкаю чарэшні
Назваў цябе парой.

Хай душа твая жывая
Хлыне ласкай цераз край.
Я ж сяджу і вышываю
Для цябе вясёлы май.

ГЛАДЫШ

На скалах горнага Дагестана
Базар маленькі азартна дыхае.
Каспійскай рыбай гандлююць ціха.
І на галовах ва ўсіх — бараны.

Па скалах горнага Дагестана
Сплывао ўніз духата цяжкая.
Я па базары табе шукаю
Гладыш чырвоны размаляваны.

Нібы партрэт твой, любімы мною,
Дзе ты прыгожая і маладая,
Гладыш маленькі я выглядаю
За кожнай лаўкаю і спіною.

Ён мне пазвоньвае напамінам,
Вадой крынічнай абцалаваны.
На скалах горнага Дагестана
Ён — нібы сонца ў тумане сінім.

Начуе холад на шэрым донцы.
Я нават чую, як пахне гліна.
Гладыш трымае ў руках дзяўчына,
І вочы бліскаюць, нібы сонца...

* * *

Завялі ружы пад сцюжнай слотай.
Пялёсткі ўпалі пад снегам раннім...
Ды ты з душы прагапі самоту —
Ты ж мне патрэбна, нібы дыханне.

Мы ўсё былое забыць не можам,
Як майскіх ластавак шчабятанне.
Прысунь ка мне свой халодны ложкак,
Дзе не заснула яшчэ каханне...

КАЛІ ВЫ ПІШАЦЕ?

*Юсцінасу
Марцінкявічусу*

І днём
І поччу,
І ў снег
І ў слоту,
І ў гулкім храме,
І ў казематах,
І згаладзелы,
І бесклапотны,
Жыццём дазвання
Сплаціўшы плату.

Пішу і крэслаю,
Пішу і крэслаю...
Ля тонкай свечкі.
Пры яснай поўні.
Не падпускаю
Сяброў да крэсла.
І павучанняў чужых
Не помню.

Пішу пра кнары,
Веласіпеды,
Пра жоўтых коней
На перавале,
Пра непавіснага мне
Суседа
І прыгажуню
У светлай зале.

Пішу пра засуху
І паводку.

Пасля змяркашя,
На схіле ночы,
Калі анёлы ўсе
Спяць салодка
І пехта тайна
За мною сочыць.

Пішу і крэслю,
Пішу і крэслю.
І зноўку словы
Складаю спехам,
Пакуль з няпамяці
Не ўваскрэсне
Мой свет будзённы
З кляцьбой
І смехам.

Пішу пра кашаль,
Пішу пра слёзы,
Пра карабела
І прадаўшчыцу,
І пра змяю,
Што шыпіць з пагрозай
І мне ў душу
Праслізгнуць лаўчыцца.

Каб мае вершы
Не разбрыліся,
Складаю ў стол —
Як саджу за краты.
Уцёк адін з іх
І на Тбілісі
Прайшоў,
Самотны
І барадаты.

Пішу і крэслію,
Пішу і крэслію...
З гадамі толькі
І адбушую.
Усё гукаю,
Шукаю песню.
Як не пішу,
І тады пішу я.

Тамаз Чыладзе

* * *

І печакана заігралі Грыга,
Запалілі люстру — зазвінеў крышталь.
І душа — цяжкая, даўняя, бы кніга —
Расхінуўшыся, пазначыла ўжо даль.

Гэткай песні, гэткай, прызнацца,
Шчэ не чуў я, але вось — агні,
І перашучыя снежныя пальцы
Перагарнулі горасныя дні.

Завялі мяне ў залу са снежнай акрасай:
Беллю ззяла яна, бель усюды была.
Схамянуўся тады і — о не, не адразу —
Зразумеў, што ўжо думка далей павяла.

І што слова прыйшло, што расло яно ў цішы, —
І сказаў я: я ведаю, вас я любіў.
А душа ўсё расла — усё вышай і вышай:
Гэта снег, а мо пехта другі хто рабіў.

ІМЯРЭЦІ

Табе кінуў выклік і з тла, і з праху
Зрабіў я сэрца, зірнуў: прыгожа.
Воблака, сонца, малога птаха
Зрабіў, і аблічча гэтае, можа.

Адкуль, адкуль чую гэтыя гукі?
Не, то не модлы і не праклёны.
Ды, помнячы міг непазбежнай разлукі,
Горбіцца Модзі-нахэ стамлёна.

* * *

Калі настане час расплаты,
Калі паўзмрок ружовы ляжа,
Дазнаюцца, чым вінаваты,
Сальюць і кроў, і слёзы ў чашу.

І калі дасць мне нехта слова,
Я словам некаму аддзячу.
«За што? — спытае ён сурова, —
За міг які, якую ўдачу?»

За міг мой на зямлі на гэтай,
Хоць і ўзляцець хацеў над ёю.
Як шчасця і бяды прыкметай,
Адзначан літасцю тваёю.

Спяваў я пра Радзіму, божа...
Хоць пад рукою тваёй быў глінай,
Сваю арбу, хоць і зняможны,
Хацеў пабачыць над далінай.

Хвалу я ўдзячную складаю
За дар мой песеннае сілы.
І ворагам я спагадаю:
Ім будзе без мяне паныла.

ГРЭМІ

Не бываць, не быць:
Мары маёй — знямоглай,
Долі маёй — засмяглай,
Крыніцы душы — перасохлай.

І не бываць зямлі,
Дзедавай,
Бацькавай,
Матчынай,
Сёння, як і калі,
Нічыйнаю спадчынай.

Тут, на тых камянях,
Тут, на тых даланях,
Плады граната вячыстыя,
А з імі —
Помыслы чыстыя.

* * *

Трыста мужчын,
Трыста мужчын,
Трыста думак,

Няўпынных, як лава,
Імчаць удалячынь —
На трыста год,
На пязвод,
На повую славу.

Кура імчыць,
Коршун ляціць —
Мужчынам сачыць
За яго палётам.
Трыста мужчын —
Думкаю ўдалячынь.
Трыста замкоў
На тбіліскіх варотах.

Дарогі і лёсы
Крыжуюцца ўпарта,
Мне падаюць з даўніны
свае знакі.

Цяжкія,
як развітальныя слёзы,
Галоўкі звісаюць
Пунцовага маку.
Трыста мужчын,
Трыста мужчын,
Трыста думак,
Няўпынных,
як лава,
Узрастаюць з зямлі —
Удалячынь —
На трыста год
Доўжыць гонар і славу.

ТБІЛІСІ

Аж покуль сэрца не астыла,
Ты ў ім жывеш, не проста — блізка.
Бо тут зямля маёй магілы,
Бо тут — маіх дзяцей калыска.

Табой іду, а крокі — гулка,
А думку — успамін калыша.
Спявае крок мой у завулку,
Бы вецер дзьме і дзьме ў гладышку.

ДОН КІХОТ

«Сябры мае, да Алопса Кіхана Добрага цалкам вярнулася
свядомасць, ало жыццё, папраўдзе, не вернецца больш
да яго».

Ды замаўчы ты, нарэшце, сумленне!
Цяжка мне. Попелам стаўся агонь.
Можа, жыццё маё — толькі трызненне,
Гэтак, як шпага, гэтак, як конь.
Санча мой вершы! Табе я з ахвотай
Падараваў бы не востраў, а свет.
Вось паміраю. Не ў стэпе спякотным,
А на пасцелі — мірна як след.

Толькі адкуль ты, адкуль ты, сумленне?
Б'ецца ж во сэрца. Слова са мной.
Што там чакае? Дакор ці збавенне?
Ці ўсё міне, абміне стараной?

Хто гэта кліча? Дзівосныя гукі!
Не, паміраю! Тушыце свячу!
Свету дарую зло без прышукі,
Трэшчыну ў сэрцы... Куды я лячу?!
Скончана! Скончана? Не, не скаруся!
Меч шчэ не позна руцэ займець!
Дык чаму ж сэрца ў гэткай скрусе?
Розум пры мне мой. Бачу я... смерць!

Тарыэл Чантурыя

ЗІМА

Ледзьве
ластаўкі пакінуць далі,
прылятуць сцяжынкi ўслед
без шуму.
Сэрца! Колькі ты хаваеш жалю.
Сэрца! Колькі ты таймуеш суму!

Кожная сцяжынка пагадае
маму,
і наўкол
захаладае...

...На дварэ гайдаліся платаны,
маляваў зіму на шыбах іней,
мама клалася наўмысна рана,
мне пасцель баронячы ад стыні.
Падымалася раней за ранне,
цішу вешікам мяла па следу,
трэба сыну цёплае сняданне.
— Трэба нам абед... і да абеду...
І памерла ў клопаце раптоўна,
думкі пра мяне ўзяла з сабою.
Снег мяце. Недачасана воўна.
Сэрца мамы снег зацёс журбою,

чыстае, як снег. Памерла рана.
Мне сагрэць халодную магілу...
Снег за ластаўкамі нечакана
зацярушыць вока небасхілу.
Сэрца! Стыне глыба ледзяная.
Сэрца! Сум і жаль не ўсе пачулі.
Маму холад мне напамінае,
снег згадаў пра сівізну матулі...

ІСЦІНА

А ісціна жыцця
падобна на дзіця, падкінутае багачу пад дзверы:
яна не ведае, хто маткай быў,
як звалі бацьку
і ці былі ў яе брат ці сястра калісьці...
Аднак жа і таму,
хто гэтага не ведае нічога,
таксама лёгка жыць,
паколькі ведае адно:
высокая гэтая ода — ягоная,
і гэты сад-гарод чароўны,
і двор, дзе поўна птушак і жывёлы,
апратка незлічоная і калы —
ягоныя, толькі ягоныя,
і ён не мае з кім дзяліцца спадчынай, —
прыгожы першынец багатай пары...

Ісціна —
дзіця, падкінутае багачу пад дзверы!..

КАХАННЕ

Як жалеза,
як медзь, '
як алюміній,—
у прыродзе
і каханне таксама
не сустракаецца ў чыстым выглядзе.
І ў ім прысутнічаюць таксама дамешкі:
ці рознасць,
ці педавер,
ці страх,
ці шкадаванне,
а падчас,
вы ўявіце,
нянавісць нават...

І каханне
накшталт жалеза,
накшталт медзі,
накшталт алюмінія,—
ў прыродзе
ў чыстым выглядзе
не сустракаецца...

ІРАЊІЧНАЕ

Парушылася прадаўня
Чароўнейшая з гармоній:
У кожным пятым мужчыну
Жаночы гармон сягоння!

Ці палахлівец закончаны
Кожны па ліку пяты!
Ці з гэтым трэба змірыцца,
Ці часу ступаць на пяты?
Не выльеш з пустой пасудзіны многа!
Не вып'еш нічога
З кубка пустога!

Парушылася прадаўня
Чароўнейшая з гармоній:
У кожнай дзесятай жанчыне
Мужчынскі гармон сягоння.

* * *

Дарагая, каханне... сляпое,
І таму незнаёмае цела
Пальцамі я чытаю ў запоі,
Як сляпец той шрыфт Брайля,
І смела
Я на кнопкі саскоў націскаю,
Каб на гук выйшла
Шчасце таропка.
Толькі ў тэксце яшчэ, дарагая,
Апідзе не пастаўлена кропка.

А каханне, сляпое заўсёды,
Вулку вобмацкам пройдзе ахвоча.
Небяспечныя ўсе пераходы
Пераходзячы,
Палкай стукоча.

Крыж каханя цяжкі,
Ды зацята
Я зайздошчу таму, хто распяты!

Дарагая, каханне сляпое,
І на целе тваім пезнаёмым
Бугаркі выступаюць на тое,
Каб я пальцамі мог пакрыёма
Прачытаць беласнежныя сцёгны,
Плечы,
Пальцамі чуючы стогны...

Дарагая, глухое каханне,
Бо не ўчула ты крыку жадання,
Што апоўначы трызніў табою.
Дарагая, каханне сляпое —
І таму тваё цела завучваю —
Выгараюць радкі неўміручыя...

СНЕЖНАЯ ЗІМА. ВЕЧАР

Уся, нібы са снежнага ўспаміну,
Ты, жонка верная, ступаеш снегам,
І на слабых плячах нясеш даціну —
Снег, кіпуты ў цябе хлапечым смехам.

Запомніш плечы дужыя, вядома...
Прымусіць здрыгануцца пал расстання,
Ды адагрэцца лёгка зможаш дома...
І снег чужы... таксама ўраз растапе...

ДОЖДЖ

Жаданы матэрыял на апошнюю
старопку правінцыйнай газеты.

— Сорак гадоў таму пазад у Сахары пайшоў дождж марскіх рыбіп, сыпаліся, як выявілася, з неба малькі: карпа, сазапа, селядца, кефалі...

— Дваццаць дзевяць гадоў таму пазад на Цэйлоне пайшоў дождж манет. Валіліся, выходзіць, з неба грошы: шылінгі, песа, афгані, левы, тугрыкі, злоты, маркі, рублі...

І сялянскія хлопчыкі басаногія, схаваншыся пад
высокімі пальмамі, смяліся і прыгаршчамі збіралі
грошы...

— Я яшчэ лепей табе скажу: летась, у сакавіку,
сапраўдных слёз дождж пайшоў. Сыпаліся, выходзіць,
з неба слёзы: старых, дзяцей, мужчын, жанчын...
І дождж, выходзіць, ліў як з цэбра.

Ліў дождж.

Ліў дождж...

Вахтанг Джавахадзе

* * *

Дзесь крэйсер адчальвае, узброены.
Дзесь лодка падводная аснашчаецца.
Яшчэ да вайны пачынаюцца войны.
Вайна і пасля вайны прадаўжаецца.

Потым вартуюць яе старацна
Даты —

суровыя,

як смерць,

як пагроза.

Заўсёды вайна пачынаецца рана.
Заўсёды вайна канчаецца позна.

Шчаслівай даце сэрца ўдзячна.
Ды б'ецца яно заўсёды іначай,
Калі пра сябе пагадаюць раптам
Ваеннае фота, магіла на полі ратным.

Шпіталі,

прапахлыя крывёю людскою,

Згарэлыя хаты, пагнутыя рэйкі

Можна забыць...

Ды ёсць пешта такое,

Што ад вайны застаецца навекі.

Не можа забыць мінулае маці.
Мінаецца ўсё, ды не матчына гора.
І кожны дзень новы гэтак займаецца,
Як быццам вайна была толькі ўчора.

* * *

Ведаю:

лёс і мне паспрыяе.

Веру:

фартуна ўсміхнецца і мне...

Заўтра паштоўку я атрымаю,
Якая прыспілася сёння у сне.

Заўтра ў мяне будзе радасці болей.
Заўтра набуду шчаслівы білет.
Заўтра узброюся сілаю волі.
Заўтра іначай гляну на свет.

Заўтра, адолеўшы ўсе прычыны,
Адкрыю я ёй пачуцці свае,
Даб'юся я ўсмішкі ад яе —
Ад гэтай гордай, чароўнай жанчыны.

Заўтра зазые сонейка ядрапа.
Загляне ў акно маё пайперш.
І вецер, прадбачу, судзішыцца заўтра.
І заўтра закончу я гэты вась верш...

УСЁ САМ

Як быццам ён скінуў ношу з плячэй
Ці праўду адкрыў нечакана...
Сам ён гадзішнік завёў хутчэй,
Сам кветкі паліў старанна.
Яшчэ сам падмёў таропка пакой.
Дыван сам паслаў у пакоі.
Люстру пачысціў уласнай рукой —
Чаго не рабіў ніколі.
Сам потым праверыў святло і званок.
Зрабіў усё сам непахісна.
Сам дзверы замкнуў і — на курок
Сам тут жа пальцам націснуў...

* * *

Разбураюць стары дом.
Плача толькі адна абшарпаная лялька —
Апошняя і адзіная гаспадыня
Гэтага асуджанага на знос дома.
Плача
Ці, можа, смяецца?
Хто яе ведае.
Цяжка тут разабрацца.
Гэтак жа, як не адразу зразумееш:
Разбураецца дом ці будзецца.
Бо завіхаюцца каля яго
Усё тыя ж будаўнікі.
Яны ж пакопчылі са страхой.
Неўзабаве дайшла чарга да столі.

Прыступілі да сцен.

Затым заняліся вокнамі.

Узяліся за дзверы.

Глядзіш — ужо справіліся і з рамамі.
Даішлі да пераборака.

Тут жа ўзяліся за балкон.

Пасля балкона

расправіліся з падлогай.

Затым дабраліся

да лесвіцы і парэнчаў.

Паступова рухаюцца ўніз

(Значыць, усё ж разбураюць,
Бо інакш рухаліся б знізу ўгору).

Хутка знікаюць

Паверх за паверхам

(Узводзяцца яны больш марудна).

Будаўнікі разбураюць стары дом...

ЯК ГАРЭЛІ ПАМІДОРЫ

Ва ўніверсаме,

у адзеле «Гародніна»

Памідоры гарэлі.

Палала іх чырвань прыродная.

Той пажар разліваўся,

разліваў незвычайны водар.

Той пажар адбіваўся на тварах і сценах вёдзер.

У вёдрах,

у сумках,

у кашах

і кашолках

Жар-пажар той разносілі людзі на ўсім пасёлку.

І гарэлі кастры
ля пад'ездаў, ля кожнага дома.
Несці ў рот такі плод
піштавата было, вядома.
Лпякаліся людзі памідорамі,
што гарэлі.
Але елі іх,
прагна і паспешліва елі.
А калі ў магазіне
скопчыўся памідораў запас —
Пажар той пагас...

Гіві Гегечкоры

ЗАЛАТОЕ РУНО

А. Чыладзе

Мне сніцца штоноч залатое руно,
штоноч сніцца той карабель,
які вывозіць залатое руно.
Ашуканья, маўклівья, перухомья,
стаім і глядзім,
як забіраюць у нас залатое руно,
як падымаюцца на свой карабель,
на хуткакрылы «Арго»
Язон і яго браты
і лёгкім ценем
накіроўваюцца па ўспененых хвалях
да берагоў роднай Беотыі...
Залатым руном азараюцца
каханне і вераломства.
І наша душа вярэдзіцца
легендаю і шкадаваннем.
Ўрэпасці разбураюцца знутры.
Мы нічога не можам зрабіць:
нам здрадзіла царская дачка.
На Арэсавым полі утаймаваны,
пастаўлены на калені
нашы агнядышныя быкі.
Абрабавана наша краіна.

Вытаптана наша сонечная ніва.
Высечаны наш дрымучы лес.
Пантыйскі вецер напружвае з шумама ветразь
іх дзевяцівёсельнага карабля.
Аддаляецца ён ад нашага берага,
нагружаны скарбам.
З акропаля ў 'некропаль перайшлі
многія з тых, хто не схіліў галавы.
Ды што мы маглі зрабіць?
Як нам было змагацца з багамі?
Што вінаваціць? — багацце пашай краіны?
Каго вінаваціць? — царскую дачку?
Дэльфійскага аракула?
Ці, можа, лепей было б,
каб яго мы не мелі зусім,
гэтага залатога руна?
Але тады чым бы мы ганарыліся?..

БАЦЬКУ

Ты пайшоў.

Адыход твой

быў таямнічы і ціхі.

Быццам кнігі цябе

павялі ў іншы край.

Былі ў доме усюды яны,

былі ўсюды яны — кнігі, кнігі...

Я, наследнік, няўцямна глядзеў:

выбірай ды чытай.

Ты чытаў іх начамі.

Ты гатоў быў над кожнай маліцца.

Чысты, светлы,
над кнігаю
горбіўся ты штодня.
Ты з пашанай такою
кнігу здымаў з паліцы,
Быццам ты памагаў
жанчыне сысці з капя...

ПАХОД З СЫНАМ У КІНО

Калі цябе пачне прасіць ён вельмі —
не адмаўляйся і схадзі
ты ў выхадны дзень з ім у кіно.
Калі ісці вы будзеце праз двор,
вам з зайздрасцю услед зашамаціць
ягоная кашуля, што вісіць,
бы казляня з рагамі, па вяроўцы.

Пакуль вы з ім праз вуліцу пяройдзеце,
пакуль далучыцеся да натоўпу,
глядзіш, ён ужо выслізнуў з тваёй рукі
і гоніць, быццам мяч,
бляшанку з-пад капсерваў.

Празрысты, крохкі, пібы кветка мальвы...
І пакуль ты бярэш білет,
ён круціцца наблізу, каля ног
і сам сабе штось ціха напявае.

Вось і кіназала.
Ты цяпер
то прапусці яго нерад сабой,

то сам наперадзе ідзі,
яшчэ купі пламбір ці бутэрброд
(ён будзе яго есці на ўвесь рот!).

Кіно... Там качаня Дональд
на скрыпцы грае і крычыць: «Дарлінг!»
Яшчэ, на радасць залы, скача там
малелькі чалавек, які завецца Чарлі...

Ну вось і ўсё, відовішчу канец.
І смех і слёзы застаюцца ззаду.
На вуліцы ж, аказваецца, дождж.
Яшчэ ў нас да таго ж
разбэрсаўся шнурок.
Завязваеш яго ты пад дажджом.

Мільгаюць, бачыш, ножкі малыша.
То ён спыняецца і паднімае тварык,
і тады бачыш у вачах яго пытанне
і зубы са шчарбінкай.

Дождж, нібы слоўнік, ціха шапаціць
у змроку почы. Не відаць таксі.
Спыняецца нарэшце. Вось і добра.
Ты дзверы адчыні і пасадзі яго
каля вадзіцеля абавязкова.

Дзіця — жывы пыталны знак.
Заглядвае табе у вочы.
Смяецца, круціцца, зноў са сваім «чаму».
Жыццёвых ісцін безліч для яго
таіцца за сямю пячацямі —
бы за заслонай гэтага дажджу.

Ён будзе апірацца на цябе,
пакуль не стане сам на погі,

пакуль яго не знойдуць у свой час,
пакуль не возьмуць яго ў свой палон
жаночых рукавоў карупкі.

Ды зараз над загвоздкамі жыцця
яму яшчэ не трэба біцца.
Яшчэ ён з бацькам сваім побач.
Не для яго яшчэ гучыць
тужлівы блюз асенняга дажджу.

І толькі потым, калі сам састарыцца
і стане сам сівы як лунь,
ён будзе думаць, згадаць будзе:
ці то ён жыў з табою побач,
ці то з вагоннага акна
убачыў ён цябе аднойчы?..

СТАРЫ ЦІХІ І ДЗІЎНЫ

Галакціёну Табідзе

Стары ціхі і дзіўны...
Ён, са сваёй сарамлівасцю
і вачамі цнатлівага дзіцяці,
быццам шукаў спачування і падтрымкі.
Дзіцяцем быў ён, старым дзіцяцем.

Стары ціхі і дзіўны...
З пацёртымі локцямі і безабаронным выглядам,
з адкрытым чалом,
з няправільна зашпіленымі гузікамі,

ён быццам кожны дзень пацвяджаў,
што толькі адзін крок,
усяго толькі адзін крок
ад вялікага да смешнага.

Стары ціхі і дзіўны...
Мы як быццам аднойчы забылі,
што ён быў дзіцяцем,
і адпусцілі яго аднаго,
і ён заблудзіўся і недзе прапаў
у мітусні і гамане горада...

І вось цяпер, калі вечарэе,
вялікі горад шукае яго з ліхтарамі...

Заур Балквадзе

ЖУРАВЫ

Адлятаюць...
Гаспунць' небасхілы.
Восень перайначвае прапіскі.
Выбіўся важак нястомны з сілы —
з чарадой змагаюцца вятрыскі.

У сіпечы — чорныя пункціры,
у сусвеце — вечныя сіроты:
крылы ў іх цяжэюць, быццам гіры...
Ды канца не маюць пералёты.

Ды імгляцца грозныя разлогі,
ды бялеюць гор маўклівых пікі,
ды ляцяць услед перасцярогай
жураўля, які адстаў, усклікі.

Ім пяўцам самім, ці караце,
ці даўжэе шлях іх у нябёсах...
...Дзесьці мору трызніцца падзея,
што да журавоў яно ўзнялося.

МАЯ ЗЯМЛЯ

Мы цябе крывёй жывілі,
баранілі моцай жыл.
Калі ўсе злічыць магілы —
станеш цеснай для магіл.

Ты нам доляй стала, мэтай
і апорай наўсягды!
Ты прыснішся — нават гэта
Ўберагае ад бяды.

Ты ў сабе стагоддзі спеліш,
ладзіш з часам маладым.
Твая роздумная веліч
узыходзіць і ў малым.

Адраджайся з друзу, з прыску,
параджай дзяцей красы —
хай сякуцца па калыскі
твае шчодрыя лясы.

Мы цябе крывёй жывілі,
баранілі моцай жыл.
Калі ўсе злічыць магілы —
станеш цеснай для магіл.

ЧАС І ПЕСНЯ

Мы ўжо пабрацімамі не будзем —
час цішком змяняе краявід
і нясе бесперастанку людзям
дар хвілін, якія шле нябыт.

Ёсць сярод хвілін адна хвіліна,
што разлучыць канчаткова нас:
пабяжыць, сарвецца, як слязіна —
і дыханне абарвецца ўраз.

Сябра, дай да гэтага падзелу
ў песнях увасобіцца душы:
што сказаць хацела й не пасмела —
так і застанецца ўжо ў цішы.

Песня смерці слухацца не будзе.
Свеціцца яна, як адкрыццё,
і змяняе час, каб пёс ён людзям
дар жыцця, якое шле жыццё.

Медэя Кахідзе

БЫЛА Б РАДЗІМА

Аддавала жыццё я табе шмат разоў
Да апошняй крывінкі.

Гатова

Зноў аддаць,

калі трэба,

і палкую кроў,

І апошняе

сваё слова!

Загадай —

і панесці я здолею

сцяг.

Не схілю галавы,

хоць жанчына.

Толькі б слаўся

зямлі маёй

вольны прасцяг,

Толькі б спевы

луналі

грузінаў!

О зямля,

што крывёю спывала не раз!

Гор магутных

адвечнае дзіва!

Будзь са мною!

Бо лёгка таму паміраць,
У каго за плячамі —
Радзіма!

* * *

Без цябе я — вулей парожні,
Салавей, што спяваць не можа,
Сад, што плача галінкай кожнай —
О, не дай разысціся пам, божа!
Без цябе ў адчаі старэю...
Без цябе я лаза, якая
Забуяць, расцвісці не ўмее
І цябе, як вясны, чакае!

КЕТЭВАН

«Пасля прынеслі распалены кацёл і
Надзелі на святую царыцу Кетэван...»

Картліс Цхаўрэба

Над зямлёй вісіць маўчанне.
Вогнішча — барвова ў вочы.
«Адрачыся! — мне крычалі.—
Грузія ж твая — з лісточак!
Дык нашто вам незалежнасць?!»

І, зрываючы мандзілі,
Кветкай вогненнай жалезнай
Мае грудзі апалілі!
О, як мне перацінала
Сорамам і гневаў горла!
Ды стаяла я, стаяла,
Галаву падняўшы горда!
«Вашай літасці не трэба.
Не прашу вас мучыць меней,
Бо стварыла мяне неба
З нашай гліны і камення!
Дык клянiце, колькі ўлезе!
Ці ж даведацца маглі вы —
Некалі вось так жалеза
Загартоўвалі халібы!»
Плавіць полымя, як крыцу...
Вытрымаю ўсе, паверце!
...Пацярпі яшчэ, царыца!
Уваходзіш ты — ў бясмерце!

КАЛІ ПЧАЛА ПАМІРАЕ, ЯК ЧАЛАВЕК

Неба зрабілася злоў маладым.
Водар садоў абуджае зямлю.
Пчольнік, як крэпасць,
стаіць ля вады —
Тут пасядзець я часамі люблю.

Папазіраць, як імклівы дазор
Кветкі шукае за пепнай ракой.

Грудзі цукровыя сонечных гор
Пчолы высмоктваюць, як малако.

Так я сядзела...

І раптам пчала
У грудзі ўдарыла дзідай тугой,
І адкацілася, і палягла,
Быццам дзорца, што рынуўся ў бой,
Грудзі прабіла ліхая страла.

Мне прыгадаўся зямлі маёй шлях —
Цёплай, мядзянай, як вулей, зямлі.
Па гэты край, як па соты, здаля
Колькі чужынцы ішлі ды ішлі!

О, як змагаліся продкі мае!
Перад магіламі ўстань, памаўчы.
Можа, зямля наша моцы дае
Гэтак аддана яе берагчы!

Будзь да пчалы той падобны, паэт!
Абараняй сваю крэпасць, пясняр!
Слова гартуй — дзядоў запавет.
Соты Радзімы хай поўніць твой дар!

ПРАЙШЛА ПАРА ТВАЯ

Першы снег! А табе пяма радасці:
Хлопцы ўслед не кідаюць снежкамi.
Гэта значыць — прайшла пара твая,
Маладосці згубіла сцежкі ты.

Прыляцяць у даліну ластаўкі —
А душа маўчыць, скамяцелая.
Значыць, час падышоў пяласкавы,
Калі спы выцвітаюць белыя.

Як струны патаемнай і тонкае
Не кране бяда чалавечая —
Значыць, песні юнацтва звонкія
Адышлі ад цябе — навечна.

Атар Чыладзе

ЦЯЖЭЙ ЗА ЗЯМЛЮ

Прысвячаю маёй маці

Дазволь перавесці дух на тваёй агароджы,
Схавацца ў засець інжыру і тваёй крыніцы
Даверыць ногі, што карані, каб яшчэ раз
Праверыць долю сваю, бо ніхто ўжо
Да болю майго не прыпадзе, што баліць мне,
Яго карчаваць мне самому, каб паглыбленне
Запоўніць усмешкай тваёй да святла падобнай,
Што любіць мяне, ды не шкадуе, бо не ўмеє
Крывіць душой і можа мне ўсватаць удачу...
Не можа паслабіць, развеець, забыцца тое,
Што маю ў сабе цяжкое, цвёрдое канкрэтна,
Што мушу, пібы дубіну, ўзяць цекалі ў рукі.
Мне давядзецца праходзіць ля сабак галодных.
І надыдзе страшнейшая за нябыт хвіліна,
Якая сцвердзіць мусіць, што і мая таксама
Душа была душой чалавечай, а не клубам
Паветра, сагрэтага ў лёгкіх, якім я існую;
Раз існую, не маю права заплюшчваць вочы,
Сціскаць вусны, сашчапіць на грудзях рукі,
Падобныя да ступелых рыдляў, якія ўжо
Не могуць зямлю капаць, хоць і ведаюць добра,
Што ў гэтай зямлі прах бога снакой адшукаў свой,—
Ды ў беднага на грудзях больш часу, чымся зямлі,

Цяжэй ад зямлі педаступшы, цёмны, халодны
Час мне замест кія ў рукі даў мудрага змея,
На плячо пеўня ўсадзіў, цёплым семем напоўпіў,
Як бабовы стручок... і, як пячатку, паставіў
Мяне на гэтыя неба і дол...

А я ў стоме

На агароджы сяджу і падцягваю круком
Галіну інжыра ад спякоты... ад голаду...
Каб выйграць час...

Даруй мне гэта адно імгненне,
Адно гэта імгненне слабасці ці невуцтва:
І я ж дзіця,

шчаня,

птушаня,

кокан ці яйка...

І мне закарцела ў засені тваёй пасядзець,
І забыўся, што без мяне няма заступніка
У сукні той, што ўвабрала ачага горкі дым
І выбілася з-пад касынкі сівой даўніны,
Што прыскам асыпаецца на мяне, калі сплю,
І ты мне мераеш плечы, смакуеш, цалуеш,
Быццам высмоктваеш з раны яд...

Я тваё дзіця!

Я абпалены ў тваім чэраве, што ў гарніле,
Я неўміручы!

Я прыстаў ад неўміручасці!

Праз гэта мая хвілінная ашаломленасць
І мае найўныя думкі, што падобныя,
Нібы блізюкі, на думкі таго селяніна,
Што ў зямлі просіць харчу на год, каб на адзін год
Працягнуць сваё існаванне яшчэ...

На адзін год!

Каб не знесці ў магілу, што точыць, як той чарвяк,
Клопат пра ўбраны ўраджай, пра карову, жанчыну...
Быццам распальваю агонь у полі, і ў цемры
Сам разгараюся, чырвавею, як вугалі,

Ды не ведаю, адкуль яна, гэтая чырвань,
Ад каханья, ад сораму... Два гэтыя пачуцці
У душу мне ўпіраюцца патарчакай лютай.
Уперадзе шлях, працэрчаны тваім пазпогцем,
Шлях, пратаптаны болем тваім, выбрукаваны
Акамяшэлай упартасцю, тваім цярпеннем.
Амаль няма людзей на гэтым шляху і таму
Ён сумны такі самотнаму падарожніку,
Зрэчас прамільгне прывід папярэдніка, продка,
Ці падпільнуе за выгіпам, стаўшы крыніцай,
Што змусіць зірнуць у душу ёй і разам з вадой
Перадаць немач смеласці, самаадрачэння.
Нібы помнікі пезавершаныя, стаяць дні
І почы, як спешна выкапаныя магілы...
На помніку кожным кроў душы мушу пакінуць,
У магілу кожную мушу легчы, каб, як гук,
Вызваліцца ад маўчанья альбо, нібы святло,
Вызваліцца ад змроку і, нібы на дрэве ліст,
Да сябе на момант звярнуць твой слых і твой позірк.

ТАКО І ЗАЗА

І так маё жыццё само пайшло:
Пагасла шмат жаданняў напачатку,
На кожнае ўцалелае крыло
Я пасадзіў на кволым птушанятку:

Тако і Заза!
Сын мой і дачка!
Абраз і клятва!
Подаць і даніна!
Самой прыроды шчодрая рука
Стварыла пару мудра і пывішна.

Тако — дзяўчынка,
І вядома ёй,
Як позірк хітры кіраваць ціхмапа
На тое ўсё, што вабіць павізной,
Што ў глыбіні таемнасцю схавана.

А Заза — хлопчык,
І ў яго вачах
Настойліва штовечар і шторання,
Як буйвал той, цень пачынае шлях
Яшчэ незразумелага жадання.

Што след праб'ю, не думаў я ані,
Што прамяням пазычу я лагоды.
Цяпер
Мае п'яўседы-прамяні,
Маю аўору маеце заўсёды.

Зямля,
Якой вы мусіце ісці,
Матуля пашай гордае пароды,
Хавае раны, толькі ў забыцці
У сне іх раскрывае боль нягоды.

Матуліп смутак — гэты сіні мох,
А горы — грудзі, што сілкуюць сілы,
І грудзі поўніць малако трывог,
Што клятва, малако напяла жылы.

Тако!
Стаць маці радасць пастае,
Як гронкі вінаграду, ўспыхнуць грудзі,
Як Заза грудзі пракляпе твае,
Ён лютым мечам пакараны будзе.

Тако!
Як бог таго за хоча сам,

Ты адляціш, зрабіўшыся жанчынай.
Напоўнішся ты, быццам спевам храм,
І соейкам, і чуласцю птушынай.

Ты ўся засвецішся...
І ў харашбе
Цябе закруціць хутка вір шалёны,
І горача ўтаропяцца ў цябе
Вачыма рэстараны, стадыёны.

Табе дарога сцелецца раўпай,
Пачатак там, дзе продкава хаціна,
Цябе не тычыць, што было раней:
Час — быстрая рака,
А мост — жапчына.

Жаноцкасць не дае табе загад,
Каб ты сваёй краіне думку грэла,
Каб ты яе, прывыкшы да спагад,
Перавяла цераз патокі смела.

Я меўся шмат чаго сказаць спярша,
Ды толькі дні імчацца звар'яцела.
Як свечка хліпкая,
Мая душа
Гарыць, сваё ж дапальваючы цела.

І спіць Тако, і што казаў малой,
Усё ўвайшло ў ласкавы сон, паслухай,—
На кветцы б'ецца шустраю пчалой,
Паблісквае на шыбе кропляй-скрухай.

У засені чыпары трапяткой
Жыве, як птушка, сэрца кліч жадачы.
І хто парушыць ранішні спакой,
Той мечам Зазы будзе пакараны.

А Заза — хлопчык,
І ў яго вачах
Настойліва штовечар і шторажня,
Як буйвал той, цень пачынае шлях
Яшчэ пезразумелага жадажня.
Хай мае меч драўляны,
Даўшчыны
Старонкі помніць, што святыя словы,
Як перс гнаў з родных пашаў табуны,
Як перад ім стаяў брытагаловы
Татарын, што ад скачкі ап'янеў,
Як з прыскам дзеда даўняе вуголле
Тушыў мачой мапгол,
Як маці гнеў
Чадрою ахінула
Сведкай болю.

І Заза гартаваў дакладны ўдар,
Турыў татар, што саранчой ляцелі.
Вароны хмарами сільвалі ў яр
І ад крыві і падалі — люцелі.

Ён неаднойчы перажыў паноў
Анісі і Джанісі,
І Курцанісі,
І слухаў намінальны спеў званоў,
І ніцма да святой зямлі хіліўся.

І вочы зачыняў маўкліва ён,
На грудзі свечку ставіў,
Ды зацята
Гнеў праведны ў магільны грукаў сон,
І доўг патрабавала свой
Адплата.

Яшчэ не раз перапужаны лёс,
Як дзік у цемры, кідаўся ў бяссілі.
Матулі, сёстры, чорныя ад слёз,
Ягоны меч пакутліва пасілі.

А ён ляжаў,
Жыцця маўклівы госць,
Ухутаны зямлёю роднай дбала,
Ды клятва,
Што ў крыві жыла,
Ды злосць
Сканаць надоўга Зазу не давала.

І зноў імя люляла гор смуга,
Ягонае імя з далін спрадвечча,
Імя нябыт адпрэчыла,
Слуга
Штандара шматаванага і меча.

Каб радаваць сябе карысцю спраў,
Ён пыл і гразь страсаў з сябе памалу,
Ў нагах краіны седзячы,
Пісаў
Ён кнігу, а краіна дыктавала.

Мая краіна!
Мы сляды бяды
Заблыталі, каб жыць табе адзінай,
І зноў мы дыхаем,
Бо ты заўжды
Не боскай, а маёй была краінай.
Мая краіна!
Кроў, якой жыву,
Жывіла, што агонь, твой квет і камень.
І сэрца Зазава і галаву
Табе падношу я дзвюма рукамі.

Табе апорай дзедаўскай зямлі
Яго ўзгадую
Кнігаю ці хлебам,
Ужо твае шыпы ў яго ўзялі
На пробу кроў —
Ён твой пад гэтым небам.

Ён толькі твой!
Адно ў яго вачах
Настойліва штовечар і штورانя,
Як буйвал той, цень пачынае шлях
Яшчэ незразумелага жадання.

Хута Гагуа

НОЧ У ДАШЧАТАЙ ОДЗЕ

Зпоў снег ідзе. Галосіць птаха
Жахліва ў непраглядзь начную.
Я галаву, як чарапаха,
З-пад коўдры вытыркнуць спрабую.
Знік сон мой. Коўдра адсырэла.
Світанне збілася з дарогі,
Яго чакаем утрапела
Мы: сын і бацька аднаногі.
А бацька ў сне свой ложкак месіць,
Мой страх, стаіўшыся, трывае.
Вайшы няма ўжо сёмы месяц,
Але яшчэ вайна жывая.
Змагаюся са зданню смерці —
Я ўвесь палаю, горла сушыць...
Аберуч я трымаю сэрца,
Каб не рванулася, як птушка.
Я, хлопчык дзесяцігадовы,
Вайной і так на горла сыты,
Забыць на ўсё і ўсіх гатовы,
Ды бацька трызніць. Сон разбіты.
Я стомлены. Ды ўстаць без жалю
Павішны, радасны як быццам,
Пакуль там не пазабівалі
Сябе на смерць мой бацька з фрыцам.
Расстацца з ватнай коўдрай мару,

Смуга ружовых споў радзее.
Спавіты быў, нібыта ў хмару,
На сховішча пяма надзеі.
Я верыў, панцырам як-небудзь,
Што чарапаха, засланюся,—
Калі ж зямля сышлася з небам,
Вайна калоціць сон у скрусе.
Дарма даверыўся спакусе
Схавацца. Не ўцячы ад лёсу.
Над ложкам бацькавым хілюся,
Стаю ў адной кашулі, босы,—
Я да яго шчакі шчакою
Тулюся:
— Наша перамога
Прыйшла...
Засцелена ў пакоі
Кілімам холаду падлога.
Я плачу. Бацьку цяжка з явай
Сустрэцца зноў — яна цяжкая,
Нялёгка хутка ўстаць — і правай
Ён левую нагу шукае.
І не знаходзіць. І не верыць,
Як і раней, прапажы гэткай.
І ціха ўносіць мама ў дзверы
Пратэз з нагрэтаю шкарпэткай.

ЗЯМЛЯ

Дождж прайшоў — свет стаў абліччам белы.
Раніца напоўнілася званам.
Бесклапотны ўвесь і ап'янелы
На пагорку кволюся зялёным.

Поле радасна за саснякамі
Падстаўляе сонцу ўзлобак чорны.
А ручай рагоча і знікае,
Скачучы, як хоча, круціць жорны.

Столькі ў смеху ручая спакою,
І душа сама імкнецца ўгору,
Аж здаецца, дасягну рукою
Неба, там знайду сабе апору.

Свет прыціх, святло расце вясёла.
Кружыць ястраб, на здабычу падкі,
І кусты разбегліся наўкола,
Як спалоханыя курапаткі.

Кожны куст махае мне рукамі,
Цягнецца на дыбачках рахманы,
Там царква стаіць за саснякамі,
Там мой дзед ласкавы пахаваны...

Матылькі святло цяпла адчулі.
Рад я, што вільготная міжволі
Мурава, як барада дзядулі,
Долу хілячы, мне шчокі коле.

ПРАЛОГ

А гэта было — як пякучай паэмы
Пралог, не магу растлумачыць і сёння;
А гэта было — кроплю слодычы немы
Хацеў паспытаць, потым — хоць у прадонне!

А гэта было — белай вішні трымценне,
Пяшчота — туман, што аблытаў калоссе.
А гэта было — пугача азарэшне,
Якое не ўночы, а ўдзень адбылося.

А гэта было — бо такі як і ўсе я,
У грудзі збалелыя біць кулакамі,
Як куля — ў ахвяру, у лёс, у надзею.
Было гэта. Толькі было, ды знікае.

Як Марс, ледзьве вочы расплюшчыць світанне,
Як тое віно, што шыпучае ў чары
Пачне выпарацца — салодка растане,
Пакуль паспытаць яго ўпрошваем мары.

Знікае, нібыта жадання здзяйсненне —
Узмах безнадзейнай рукі развітання?!
Ці смагі на векі вякоў паталенне,
Ці гэта парэшце кананне каханья.

СПАЧУВАННЕ

Лісце злятае,
Як тая знямога.
Болей нічога. Аголены сад.
Перасцярога хавае пагляд.
Два верабейкі.
Болей нічога.

Болей нічога.
Як лісце сухое,
Час у няспынівым руху цячэ,
Марыць душа затрымацца яшчэ.

Болей нічога.
Стаіш у снакоі.

Моўчкі стаіш,
Роздум твой спачывае.
Болей нічога. Рука дружбака
Даўняга, як ля царквы жабрака,
Лашчыць цябе —
Радасна спачувае.

Крадма смяецца дружбак,
Як аконам,
Сытаму лусты не шкода табе;
Так у далонь сарамлівай мальбе
Падае град медзяковы
Са званам.

Болей нічога.
Ступаеш нябога
Брукам ля голых прысад, каб не знік
Цень летуценны, твой ценькі дваішнік,
З шыяй худою.
Болей нічога.

ФОТАКАРТКА З СЯМЕЙНАГА АЛЬБОМА

Каб дзіця не ўпала, печая рука
падтрымлівае хлопчыка, які толькі
што навучыўся хадзіць.

Хто так руку працягнуў дзіцяці,
Што за рука настаралася чула?!

Хто гэта? Цётка? Бацька? Дзядзька? Маці?
Бач ты, сорак доўгіх гадоў мінула.

Можа, руку ўжо адрэзалі каты,
Бо змаістравала калысак багата.
Хто ён: аробшчык, касец, араты,
Той, што на здымку застаўся руката...

Пэўна, з рукі вырывалася сіла...
Пэўна, з адзінай хадзіла ў абдымку,
Рыдлі трымала і цеста мясіла —
Што за рука засталася на здымку?

Можа, касіла траву густую,
І падала піц пад касой асака,
І, ўрэшце, скасілі яе самую —
Чыя гэта ўсё ж на здымку рука?..

Той хлопчык і сёння няцвёрда ідзе.
Рука — яго ратавальніца — дзе?..

Тагу Мебурьшвілі

СЕМ СНОЎ

(Фрагменты)

ПЕРШЫ СОН

Праз дваццаць гадоў
у промневым шоўку
вясна маіх сноў
прыйшла ка мне зноўку.
Ды не, не прыйшла —
прыляцела на крылах
маіх успамінаў,
далёкіх і мілых.
На сцежках далоні
ты мне варажыла,
пачуцці мае
ты, як жар, варушыла.
Мы крочылі поруч,
так шчыра я верыў:
няма на шляху
ні мяжы, ні бар'ераў.
Была ты маёю
спакусай і марай.
Лпі хмурышкі
ў вачах і на твары.
Нібыта мімозы,
фіялкі, цюльпаны,
твой смех расцвітаў,
пепаўторны, жадапы.

Пад небам січелі
                  туману палотны,
да шлюбу
                  бясхмар'е ты шыла ахвотна.
Паднёсшы
                  бялюткую ружу жывую,
падкрэсліў
                  красу я тваю маладую.
Я казачны замак
                  узводзіў пад морам,
і вочы твае
                  запаўнялі прастору.
Настрой узнімаўся
                  арлом — вольным птахам...
І вось нада мной
                  прабуджэнне — як плаха.
Мой сон-успамін
                  патух, быццам свечка.
Ды смех твой звініць,
                  як крынічка, як рэчка.
Наіўны, так рады
                  і снам я,
                  і марам,—
яшчэ ўсё валодаю
                  гэткім я дарам.

ШОСТЫ СОН

Я прысніў,
                  што любові рака
                  у пустыні бясконцай,
да мяне ідучы,
                  усміхалася сонцам.
Побач людзі
                  адзін аднаго
                  пракліпалі за штосьці,

ўсе глухія, сляпыя ўсе
ад нянавіці, злосці.
Як дзяцей,
я пачаў апякаць
іх, няшчасных, няйначай,
стаў хрысціць у вадзе,
у любові рацэ гарачай.
Вернасць ім і любоў
прывіваў,
бласлаўляючы лёсы.
І на кампі сядзеў сатана,
праліваючы чорныя слёзы.

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Белагрудыя
ластаўкі дзён
пралятаюць, нібыта вецер.
Зноў губляю кагось,
як і ён
губляе мяне ў белым свеце.
Цяжка звыкнуцца зходам такім,
з горкай думкай такою:
да канца
не астацца ні з кім
і ніхто
да канца не дабудзе з табою.
Краю мой, як жа я табе рад!
І жывуць у крыві маёй
з роду
(і шумяць яны, як вадаспад) —

песні, тапцы майго пароду.
Да канца буду верны я
табе вернасцю сына,
старажытная маці мая,
маладая мая краіна.

СТАРАСЦЬ

Адхлыпулі ўсе:
хто — з прагай адной, хто — з удачай.
Паблізу сябе
нікога я болей не бачу.
Сабраў я спіралі дарог —
якое нікчэмнае выйсце!
Пачуццяў шкада,
такіх незалежных калісьці.
Бо сталі яны
нібыта маўклівыя рэчы
і не спрабуюць
са мною спрачацца,
пярэчыць...
Запал іх патух,
няўжо ім агнём не схапіцца?
Дзе чэрвеця дух?
О, дзе ты, размах касавіцы?!
Розум халодны
рассеўся на троне
тыранам,
пачуцці ў рабоў абярнуў
так рапа.

Іярам Кемерталідзе

БАЛАДА АБ ЧАРАВІКАХ

(Фрагменты)

Становіцца яваю казка часамі,
Як вогненны зрок карабіна,
як штык...

Не за марамі і не за гарамі,
Як іншыя,

жыў адзін чаравік.

Адкрыўшы рышучыя дзверы нячутна,
Вярнуўся дадому былы франтавік.
Чакаў усю ноч ён світаньня пакутна —
І спаў пад тахтою адзін чаравік.

У сне яму чуліся грукат, і сеча,
І стук капытоў, што маланкава ўзнік.

Здавалася, быццам схавала сінеча

У ранішняй рапі другі чаравік...

Часамі здзяйсняецца сон пезвычайны.

Аднойчы ягоны спакойны начлег

Кранула трывога — ён сніў у адчаі,

Як з дому на пошукі сябра

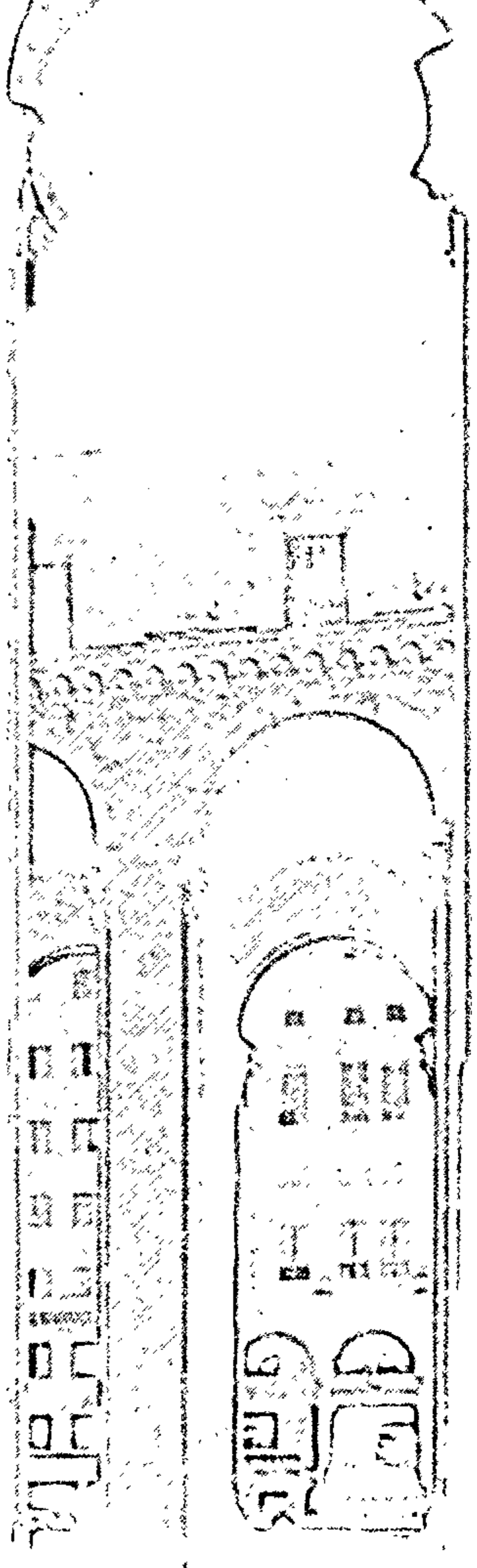
Пабег...

Хадзіў і блукаў,

Абнімаючы хаты,

Адолеўшы ўброд ледзяную ваду...

І ледзь не аглух ад грымотаў гарматы,

Handwritten text, possibly a signature or a note, located in the lower right quadrant of the page. The text is faint and difficult to read.

А ўсё-ткі
Працягваў бястрашна хаду.
Тут педзе, здаецца, рассталіся ўчора
(Ах, як дваініка ён старанна гукаў!).
І хоць неадольна падкошвала змора,
Ён любага друга няспынна шукаў.
Раптоўна ад бомбы зямля застагнала.
І каля чырвонага полымя ўзбоч
Убачыў ён сябра, ды іх падзяляла
Варонка,
Нібы непраходная ноч.
Застаўся адзін ён, няцярпіна самотны.
А там,
За варонкай,
Другі чаравік,
Смяротна апалены хваляй грымотнай,
Да долу крывавага моўчкі прынік...
З адчаю
Ён поўзаць наважыў, урэшце,
Знямог, да абвугленай пожні прырос:
Не можа ні кроку зрабіць ён, хоць рэжце...
І ў распачы горкай заплакаў без слёз.
А потым —
Дзве мыліцы, вельмі цяжкія.
І зноўку ідзе чалавек пехатой.
Не помнячы добра хвіліны такія,
Самотна ляжыць чаравік пад тахтой.

Эмзар Квітаішвілі

МІНУЛЫ ДЗЕНЬ

Ты неўзабаве мінеш, як мінулі
іншыя дні, затуляючы твар...
Сонца плыло, кукавалі зязюлі,
чорныя лічбы гартаў каляндар.

Ззялі то поўня, то ветах каляны,
тузаўся вецер, і слаўся туман,
лава варылася ў горле вулкана... —
Ява, што заўтра абернецца ў зман.

* * *

Прыходзьце, людзі, з зацені, з глушы —
за ўсё плачу я золатам душы.

Загарадзіў дарогу я сваю:
пазыкі даўнія сягоння аддаю.

Са мной былі вы ўсюды і заўсёды —
хто згоду гадаваў сярод нягодаў,

хто пёк мне мчадзі, хто паіў вадою,
развітваючыся з доляй маладою,

хто кашлю каштаваў за дзень вымогі,
хто раставаў, каб я ўставаў на погі.

Паклон шурпатым стомленым рукам,
даліне сціхлай, змоўклым раўчукам.

Я помню іх брую, іх чысты звон...
Вандроўніку сустрэчнаму паклон,

і тым, хто ліпы тут садзіў рупліва,
паклон руплівай калыхлівай ніве.

Паклон дажджу, што са страхі сцякаў,
і той, якую я ў той дождж чакаў.

Прыходзьце, майго лёсу спарышы,—
за ўсё плачу я золатам душы.

ПТУШЫНЫ ГОРАД

Аднойчы трапіў я ў птушыны горад.
Прычынай гэтаму не сон быў,
не трызенне
і пат не ласка боская,
а проста
ўсеісны выпадак —

пібы з людской дарогі
я збіўся па птушыную...
Дык вось,
той горад насялялі толькі птушкі.
Але, як людзі па сваіх кватэрах,
сяліліся яны на розных дрэвах
і на галінах розных, да таго ж,
і лёталі яны, як я заўважыў,
не абы-як, а па сваіх маршрутах,
і матылёў сваіх яны лавілі,
і паасобку альбо ўсёй сям'ёю
спявалі песні, кожная — па-свойму.
А што за птушка гэтая смерць
ніхто і не чуваў з іх аніколі,
і не чакаў яе зусім.
Звінелі
у спеўных горлах кропелькі дажджу,
і выпраменьвалі навострапыя дзюбы
сталёвы бляск, і, як вясёлка, ззялі
іх пёрыны, ну, а па тварах іхніх
усё адно заўважыць было нельга,
што радавала іх, што засмучала.
І разгубіўся я, і не хапіла
ў мяне на той час розуму, каб лётаць
тут навучыцца.
Я паспадыяваўся,
людское самаўпэўненасці поўны,
што калі-небудзь зноў сюды патраплю...
І я падаўся пацяпкі — у поч.
Ды ўсё, што я ні бачыў потым, пават
і параўнацца не магло з тым дзівам,
з якім так выпадкова я сустрэўся
і размінуўся,— з горадам птушыным.

СОН

Царства сну, ў адрозненне ад іншых
старажытных царстваў і сучасных,
анідзе не значыцца: ні ў актах,
ні на картах, жыхароў не лічыць,
грошай не чаканіць, тым не меней
першае яно між іншых царстваў
па багацці, першае — па шчасці.
Што б ні пажадаў ты ў ім убачыць —
сонца скамянелае ці шэры
прыдарожны камень — калі ласка:
варта толькі пажадаць — і ўбачыш,
і дзівосы дзверы разнасцежаць,
і вандроўка павядзе ў бясконцасць.
...Быццам глыбамер, знікаеш раптам
у глыбі таемнай, і паверхні
для цябе ўжо болей не існуе.
У мазгу свінцовых пломбаў зліткі,
а ў наўколлі туманы, як здані,
растаюць — агледзься, падзівіся:
на пяску бялюткім забялелі
зграбныя калоны і парталы.
А далей бялее савап-поле,
поўнае спрадвечнага спакою.
Вуць скала,
ўся ў маршчаках, чарнее —
плача яна чорнымі слязамі.
А вуць там кірмаш:
народу процьма,
ды піхто цябе не заўважае,
і піхто не чуе, што ты клічаш,
і не чуе, як грукоча сэрца.
Ты крыўдуеш — на імгнелле, праўда.
Царства сну ўсёўладнае — так проста
можа яно звесці з чалавекам,

што пайшоў дарогай пезваротнай
дзесяць год таму назад, і дваццаць,
і раней, пагутарыць дазволіць,
а пасля яму дазволіць зп'якінуць
гэтак жа, як перад тым з'явіцца.
Але больш за ўсё мяне займала
ў царстве сну, што ён не мае межаў
ні ўшыркі, ні ўдоўжкі: ён усюды
і нідзе, нібы стаў час прасторай
і змяніў яе каардынаты.
Вежы царства гэтага без ліку,
а штандары — дык усіх узораў.
Да таго ж, не лічыць непарушнай
царства сну той розніцы, якая
аддзяляе рэч ад іншай рэчы
і асобу ад другой асобы.
Часта для яго адно і тое ж
скарб і смецце, рыба і жанчына,
луг і мора, у руках ягоных
пож ператвараецца ў відэлец,
белае апыньваецца чорным...
А ў астатнім тут якраз парадак,
і шчаслівы той, чыйму пагляду
свет яго чароўны адкрываўся.
Толькі мусіш ты асцерагацца
і ніякіх рухаў выпадковых
не рабіць, бо раптам — ррраз! — вярхоўка
возьме і парвецца, і наўсёгі
застанешся ты на дне бяздонным.
Лепш за ўсё маўчы тады, згаджайся
з тым, што адбылося. Да нікога
крык твой не праб'ецца — мо ўсхваляе
бурбалкамі белымі паверхню.
Не бядуў, мой любы. З гэтай хвілі
для цябе ўжо існаваць не будзе
дня і ночы, сцюжы і спякоты,

захаду і ўсходу. Будзеш, вольны,
ты ісці, усё ісці дарогай,
у якой няма канцоў-пачаткаў...
Ну, а больш за гэта, больш за гэта
ці што можна пажадаць урэшце
і сабе, і ўсім астатнім людзям.

Рэзо Амашукелі

* * *

Як мне надакучыла
Гэтага горада аднастайнасць,
Аўтобусаў,
Машын,
Плыні людской...
О, каб я мог апынуцца
Зараз у Імерэці
І ў засені ляшчынніку
Слухаць кудахтанне
Звычайных курэй...
І ўбачыць,
Ахопленую полымем жоўтым,
Націну гарбузную,
Што рызыкаўна лезе праз плот,
Каб вытыркнуцца на белы свет.

* * *

...Ляжу на спіне
Каля разамлелага мора.
Пераспелыя зоркі з неба
Цярушаць на дол

Залатое сяйво...
Плэхкае каля ўзбярэжжа
Срабрыста-хвалістая кефаль,
І на далёкім гарызонце
Пагойдваецца ліхтар
Лодкі рыбацкай.
З глухім рокатам
Самалёт нырнуў у цемрыва ночы,
І мне здалося,
Што, як і ў маім дзяцінстве,
У самалёце сядзеў па-ранейшаму ён:
Сент-Экзюперы!
На вочы навярнуліся слёзы...
А з неба нехта сарваў адну зорку,
І яна пагасла,
Апальваючы мяне зялёным агнём...

МАЛЕННЕ

Памяці Шата Іаманідзе

О, цудоўная восень!
Падзялі са мной сваю гропку,
Якую выспеліла жнівеньская спёка,
Прынясі спакой
Душы маёй
І забыццё,
Бязмежнае забыццё перазяблай зімы.
О, восень!
Горка-салодкая, як дзікі мёд.
Прасвяці мяне святлом садоў тваіх,
Прышчапі, як завушніцы, спелыя чарэшні,

Што набрыпялі чырвоным сокам.
Барвамі кізіла і бузішы
Пафарбуй мае лоб і шчокі
І адчыні для мяне
Сховішча нектару любові...
Хоць на імгненне
Вярні маё дзяцінства,
Падзялі са мною мой лёс,
Падзялі са мною маю радасць і журботу.
О, восень!
Уратуй мяне ад хуткаплыннасці часу,
Блаславі мой шацёр вечаровы...
...Зусім побач
Магіла майго сябра,
З зялёнага каменя
Журботна высечаная.
О, змілуйся над маёй самотай
І над тым вершам,
Які я вясною замкнуў
У скрыні, акутай забыццём.
О, восень!..
Падай мне твой кубак,
Вільготны і перапоўнены
Вінаградным настоем,
Бо сухія слёзы
Смыляць у маіх вачах...
Раскрышы мне кукурузны кіях,
У якім столькі сонцаў маленькіх.
Дазволь мне ўгледзець твае дрэвы,
На якіх, як плады, гайдаюцца
Сцішана жаўтаватыя сойкі.
Запалі
Пазалочаны твой падсвечнік
І адгані
Кажаноў піскляватыя здані...
О, восень!

Блаславі мой шацёр вечаровы!..
...Зусім побач
Магіла майго сябра,
А я, як і раней, гляджу на цябе,
На твае сакаўныя барвы,
Ад якіх кружыцца галава...
Сонца бязлітасна
Муляе мае плечы.
Ахіні ж мяне сваім вечарам,
Прынясі спакой
Душы маёй...
Рассып жа па начным небасхіле
Буйшыя зоркі,
Што стракочуць у цёмнай цішы,
Як цвыркунчыкі,
Ахіні мяне
Зялёным промнем,
Закалышы мяне
І дай мне ўбачыць у сне
Майго самаахвярнага сябра,
Майго Шата...
...Укрый мяне,
Укрый мяне коўдраю вечара...

Іза Арджанікідзе

ПРЫЗНАННЕ

Mai

Вечар падыдзе.
Ясным імгненнем,
Як дарагую з надзей,
Я пасаджу
Цябе на калені
І прытулю да грудзей.
Чатыры сцяны —
Чатыры сумёты...
Сцюжа. Цяпла не стае...
Кінутыя
У куток адзіноты
Рэчы старыя твае.
Кніга пра казку
Адзінаццаці лебедзяў, —
Усё напамінак жывы,
Мроіцца мне,
Што вязала некалі
Кашулю я з крапівы...
Гпалі гады мяне,
Як ураганы,
Стэп аціхаў у журбе.
Несла тады
На руках старанна,

Грэла дыханнем цябе.
Несла, не смеючы
Лзірнуцца,
Грэючы думкі трывог,
Толькі баялася
Спатыкнуцца
Лб вострыя камні дарог.
Ты і не ўведаеш
Нават сёння,
Небам якіх краёў
Я спавівала
Маленькае, соннае
Цела, дачушка, тваё.
Ты не спазнаеш
Таго скрыжавання,
Разлукі нашай цішы,
Дзе аддала я
Жыццё чаканню —
Д'яблу маёй душы.

. . . . .

Вечар надыдзе.
Чароўныя цені
Выткалі мяккі кілім.
Я пасаджу
Цябе на калені.
Сумна нам абаім.
Сонца табе
Я захавала —
Праўды святое віно.
Толькі б халодная
Сцюжа растала...
У свет адкрываю акно.

У ВЁСЦЫ

Нядзеля.
Рапіцай п'явучай
Іду з палёгкаю
Пад кручу.
У кошпах
Сена спачывае.
Гусей бадзяжных не склікае
Ніхто,
І толькі неба сінь,
Глядзіцца светла далячынь.
Шапоча ціхая лістота,
Вось птушка чыркае кругі.
На могілках ідзе работа:
Адзін капае, а другі
На камень чорны
Ад відна
Паставіў поўны збан віна,
Ніяк не можа паталіцца.
Празрыстае нябёсаў вока.
Злы вецер склаў
Сівыя крылы.
І, пэўна, з вышыні далёкай
Не бачна новае магілы.
Нядзеля.
Поле жытам спелым
У пояс клоніцца няспешна.
Лунае ўверсе ястраб смелы,
І чутна,
Як сабака брэша.
Схаваўся дом за паваротам,
Крыніца і падворак мілы.
І сцежка адбірае сілы...
А там, за вёскаю — работа,
Капаюць некаму магілу.

ПЕРАД ДАЖДЖОМ

На вуліцах
Словы рассыпаны зернем,
Марна іх сэнс прападае.
У мітусні мізэрнай
Горад, як мачаха злая,
Заўсёды на праўду грэшшы.
Хмара дажджы збірае,
Кроплю за кропляй, няспешна,
Быццам чароўныя словы.
Дождж жыватворны пральецца,
Змые бруд выпадковы,
Стане ўвесь свет зялёным.
Ідзе па вуліцы горада
Жанчына цяжарная горда,
Нібыта святла калона,
Дажджу чароўнага жрыца,
Якому пара праліцца...

Мурман Джгубурья

АБЕД У МІНГРЭЛЬСКАЙ ВЁСЦЫ

Знаёмае ўсё да сардэчнага болю:
Людзі за стол пад ігрушай паселі,
Крона навісла зялёнаю столлю,
Рэчка блішчыць, нібы цела фарэлі.

Ў цяньку забаўляецца ветрык рахманы,
Форткі і дзверы ўсе адчыняе,
Ляжыць на траве капялюш саламяны,—
Маё Саджгубурье адпачывае.

Нібы багародзіцы вока, праз вецце
Свеціцца часам блакітнае неба...
Нічога мне болей не трэба на свеце,
Толькі акраец сялянскага хлеба.

Толькі вады крынічнай гарлачык,
Цыбуля і добрая міса фасолі.
Жыццё услаўляю малітвай гарачай
За пчасце адвечнай сялянскае долі!

* * *

Пабываў у вёсцы роднай,
у радні гасціннай,
Харчаваўся агароднай
свежай зелянінай.
Ўсе абеды ў агародзе!
Дось, аб'еўся мясам.
Сёстры кажучь,
што не шкодзіць
Папасціцца часам.
У зялёную дуброву
бегаў кожны ранак,
Слухаў цішу і размову
зяблікаў, заранак.
І глядзеў,
як дыскам з медзі
Сонейка ўзыходзіць,
Ўдзень мірыў старых суседзяў,
каб жылі у згодзе.
Надвячоркам задавалі
мне пытанні людзі:
— Як з вайною, генацвале?
Будзе ці не будзе?
Кукуруза і фасоля
Не звядуцца з поля?
І адказваў я з развагай,
і дзяліўся скрухай...
Горад мой,
з такой павагай
Ты мяне не слухаў!
Вёска верыла паэту,
прыбаўляла сілы.
Захаваць бы сувязь гэту
да самой магілы!

З ЖОНКАЙ ІДУ ПА МЯСЦІНАХ ДЗЯЦІНСТВА

— Вось тут дзяцінства маё прабегла!
— Тут, дзе кароўнік стаіць пягеглы?
— Ды не, кароўніка не было тут!..
Быў домік сціплы, лужок ля плота,
Дзе я з дзядуляй касіў травіцу.
А тут вырошчвалі мы пшаніцу...
У доме кухня была малая,
У ёй бабуля мая старая
Абеды смачныя гатавала,
А я круціўся пры ёй, бывала,—
А быў гарэзлівым я дзіцяткам,
За што бабуля і называла
Мяне і лешым, і чарцяпяткам!
Ў двары чакалі мяне прыгоды
Ў хаўрусе гэткіх жа чарцяпятак.
Разам лазілі мы ў гароды,
Разам пасвілі ў полі статак.
Жылі ў затоцы Джумочы ракі —
Мы ім даваліся добра ў знакі!
Рукамі і сеткамі іх лавілі,
Іграць вучыліся на пандуры,
Спявалі песні, вершы вучылі,
На конях гойсалі, як віхуры!
Гулялі ў «белых» мы і ў «чырвоных»
На гэтых конях неасядланых.
Кліпкі драўляныя у далопах
І страляніца з ружжаў драўляных!
І пазіралі ускрай лагчыпкі
За гэтай бітвай джыгітаў палкіх
З усіх суседніх двароў дзяўчыпкі,
Нібы задумлівыя фіялкі.
Любіў я моцна адну з дзяўчыпак,
І перад ціхай фіялкай тою

Хацеў героіскі зрабіць учыпак,
І лез у самае пекла бою!..

Ды пойдзем далей.
Вунь там, дзе лісце
Вось гэтых новых плантацый чаю,—
Там гай арэховы быў калісьці,
Бамбук стаяў без канца і краю!
Жылі там у прыцемку злыя духі,
Паўзлі ліхаманкі адтуль, задухі,
Цвіла ў гушчарніку папараць-кветка...
Прабабка мая гэтых дзіваў сведка!
Лясы ад вока хавалі Джумі,
Такі быў гушчар, што не ўбачыш сопца,
І пазіралі горы ў задуме
На лес, як вечнасць сама, бяскопцы!

Мінула ўсё, як маё маленства.
З былым — ніякага падабенства!
Няма ні бамбуку таго, ні гаю —
Адно плантацыі чаю.
Ні вінаграднікаў тых, ні поля.
Знік агарод, дзе расла фасоля,
І кабачкі, і пукі цыбулі...
Прыгожы быў агарод у бабулі!
Не знойдзеш руплівай такой гаспадыні.
Якія вырошчвала бабка дыні,
Які духмяны мы елі мёд!
Цяпер ён застаўся адно ва ўспаміне...
Усё мінавала, як той агарод!..

Дзе сулугуні? Куды падзелі
Тварог бялюткі, нібыта пена?
Дзе віны хатнія з лёгкім хмелем?
Якая цяперака ім замена?
Няма тых вінаў даўно і духу.

Што п'е наш горад?
Жах! —
«Барматуху»!
Усюды чай — без канца і краю...
Пазелянела ўваччу ад чаю!

Што есць наш горад?
Куды падзелі
Шашлык, смажонку з хмелі-сунелі?
Дзе нашых бабак і матак блюды?
Усюды чай, толькі чай усюды!
Пазелянела ўваччу ад чаю...
Чай — гэта добра, я чай не хаю,
Ды ўсё-ткі, думаю, для настрою
Было б няблага вярнуць з былога
І кружку цёплага сырадою,
Ляпёшку з калівам мёду тога!
Усё, што было з чалавекам змалку,
Чым наша славілася старонка...

— А дзе ж падобная па фіялку
Дзяўчынка тая? — спытала жонка.
— Яна як сон, што прысніўся мне...
— І ты смуткуеш па ёй ці не?
— Смуткую, мілая, да адчаю!..
Пазелянела ўваччу ад чаю...

* * *

Як паэт складае вершы?
Рытм спачатку, ён — аснова,
Ён гучыць заўсёды першым,
А пасля прыходзіць слова.

А аснова слова — кораць,
Што расце ў народзе родным.
Мой народ — мая апора,
Я — на дрэве радаводным.

Я — лісток яго галіны —
Адчуваю з дрэвам злітнасць.
Так спакон вякоў грузіны
Разумеюць самабытнасць.

Самабытнасць як прыроды
Непарушныя законы.
Будуць іншымі заўсёды
Дрэва іншага плямёны.

І клянуць, і хваляць долю
Кулікі ў сваім балоце.
Ад свайго я плачу болю,
Свет чужы — як дзірка ў плоце.

Ўсё маё — ў маёй краіне,
Са свайго жыву я збожжа.
Хто камусьці нешта вінеп,
Той спакойна спаць не можа.

І свайго не знойдзе шчасця,
І касцей не пазбірае,
Хто з разяўленаю пашчай
На чужое пазірае.

Будзь сваім дабром давольны,
Карытайся — тут ты вольны.

Мне — маё. І будзе згода.
Кожны — сын свайго парода.

Рускі ты альбо татарып,
Дому роднага трымайся,
Са сваім адметным тварам
Ў чалавецтве заставайся.

Самабытнасць — нібы горы
На падмурку роднай глебы.
Аб сваім я плачу горы,
Клопат пра свае патрэбы...

ПЯРЭДАДЗЕНЬ ЗІМЫ

Сівер дыхнуў суровы.
Ляжаць каля плота дровы.

Як дровы згараць у печы,
Будзе і плот дарэчы.

Жорсткім марозным днём
Прыкрые мяне агнём,
Як сёння плячыма — дровы.

Сівер дыхнуў суровы...

Мамука Цыклауры

ПРАТЭСТ

Як змучаных доўгаю і цяжкаю дарогаю разбойнікаў,
Што адпачываюць, зняможаныя, між скалаў
і камянёў,

Цягне да разаслапай пасцелі,
Так і мяне часам цягне
Да самаўпэўненых,
Самазадаволеных хітруноў,
Да спрытнiюг з дагледжанымі, саладжавымі тварамі.
Часам думаю:

«Пайду, прысяду да іх,
Да гэтых сыпоў мутнай ракі,
Да гэтых набрыяліненых галоў
І гэтаксама, як і яны,
Буду гаварыць паблажліва, абыякава:
— Паважаю вас...
— Галоўнае, усё ж здароўе...
— Шанцуе хлопцу...»

Але тут жа
Сам па сабе нараджаецца пратэст.
І вось ён ужо свішча, сыкае ў маіх думках,
Нібыта каса.

Тады сваім дзецям
Я гісторыю Роберта Скота расказваю,
Пра пенахіснае сэрца Звіадауры расказваю,

Пра вялікіх вояў Давіда Будаўніка згадваю...
І гэтым самым я пібыта ўзводжу агароджы,
Будую скалы
Паміж тымі людзьмі і сваімі дзецьмі.

ДОЎГАЯ НОЧ

Ноч доўгая, быццам бы сто начэй
Узяліся за рукі і сталі адна за адною...
Ведаю, вам надакучылі гэтыя вымучаныя параўнанні,
Якія вершатворцы ўжо зажавалі, пібыта жуйку,
Але ж ён і напраўду быў падобны на арла,
Напраўду быў падобны на тыгра,
Ён на дуб быў падобны — на той,
Што астаўся адзін на адзін з грамам.
Яму з арламі трэба было лятаць,
З тыграмі ён павінен быў жыць і цешыцца джунглямі,
Ён у дубовым лесе павінен быў стаяць.
Але са сцяравятнікамі яму давялося сядзець за сталом,
Але з кратамі яму давялося перажываць і радасць
і гора,
Але ўсяго толькі між кустоўя яму давялося стаяць...
І таму ён часта пачуваўся няшчасным —
Мне даводзілася бачыць, як, абапёршыся на руку,
Журботна,
Быццам арол, што ўпаў у прадопне,
Глядзеў ён на воблакі,
Глядзеў гэтак, як тыгр глядзіць
З-за прудоў цеснай клеткі.
Часцей жа за ўсё ён узлаваны і засмучаны быў.
Крычаў над галоўмі кратаў,
Якія надзімаліся ад гопару, пахваляючыся грашыма.

Скочваў з гор уніз сцярвятнікаў,
Якія аб'еліся падлінай,
За хвост падвешваў да столі тых,
Хто задзіраў хвост.
Смяяўся над імі, дапякаў ім,
Не выносіў іх, не цярпеў...
...Потым гэтага хлопца забілі каменем у бойцы...
Праводзілі яго вадзяністыя вочы,
Рабскія сэрцы —
Пакорныя, выпрасаваныя, утрамбаваныя...
Неслі яго, і на іх тварах
Быццам напісана была мудрасць пераможаных:
— Мы ведалі...
Ведалі, пад якою чорнаю зоркаю нарадзіла цябе маці,
Ведалі, што такія доўга не жывуць —
Паміраюць ад кінжала, ад каменя, ад кулі, ад яду...
Развагі, разумнага сэнсу не было ў табе.
Не ў пагу з усімі ты крочыў...
Ведалі мы, ведалі, ведалі...
А душа нябожчыка думала:
«Навошта ты загінуў у барацьбе з цемраю,
Дарэмна ты спаліў свяцільні ў поўнач.
Доўгая ноч — быццам бы сто начэй
Узяліся за рукі і сталі адна за адною,
І самотнаму чалавеку немагчыма ў такую ноч
Дачакацца світанья».

ТЭМПЕРАТУРА БЯДЫ

Калі мы не зможам вытрымаць тэмпературу бяды,
Калі не зможам прайсці праз уважлівы позірк
Нас затрымае гэты позірк, нібы клешчы. прашчура,—

Больш гэты не толькі мой,
Ён палежыць усім, як горы, як Арагві,
Як пасажырскі цягнік.
Таму ён такі грозны і выбуховы,
Таму ён такі невыносны для тых,
Хто боль, быццам слова, міма вушэй прапускае,
Хто просіць цябе, загадвае табе, раіць табе і гыркае
на цябе:

— Кінь свае лясы і цяснішы —
Ідзі і ты на гэтай дарозе!
— І ты падстрыжы свае галіны —
Падпарадкуйся дэкаратарам!!
— І ты прайдзі пад аркаю —
Сагніся, ніжэй схілі галаву!!!
Патрабуюць вырваць з сэрца цярністае дрэва
І на яго месца пасадзіць дрэва практычнай мудрасці.
Яны не ведаюць, што цярністае дрэва,
Калі не ім, то дзецям іх спатрэбіцца,
Бо ўрэшце некаторыя хваробы
Вылечваюцца ядам, а не нектарам.

Бесік Харанаулі

ВЯСНОВАЕ ВЯРТАННЕ

Зноў адшукала мяне вясна...

Я сядзеў
на ўтравянелым беразе рэчкі
і бяздумна круціў у руцэ
гнуткі дубец вярбовы.

А на мяне пазірала вясна,
аднак не тым рапэйшым зялёным

паглядам —
а быццам таўкла-гатавала ў ступе
атруту з зёлкаў
і шкадавала мяне, у душы, пры гэтым.

Мама,
што цябе пенакоіць
у сыне тваім?
Чаму просіш-перасцерагаш
увесь белы свет:
— Цішэй!..
Калі ласка, цішэй —
хай мой сын адпачне з дарогі!..
Хіба ён вярнуўся дадому зусім нядужы?
Хіба ношка гадоў яму ўгнула плечы?

А ўсё-такі зоркі звопяць!

Ты не здолееш, мама, яго ўтрымаць,
якую б жалезную вопратку ні звязалі
твае руплівыя пальцы!

ПАРАФРАЗА

Сусвет распазнае той,
хто сябе распазнае найдасканала.

У каго для гары стромкарогай
і для вірлівага мора,

для зоркі,
для кветкі
і для зярняці,

для птушкі,
для рыбіны
і для чалавека

будзе адзіная мерка —
ён сам.

АДКРЫЦЦЁ

Калі здарасца адкрыццё,
дык тое, што свету адкрылася, быццам кажа:
«А мне даўно ўжо вядома, што я іспую!..»

Счышчае з яго адкрывальнік
рэштакі апошняй руды,
рэштакі апошняй гліны,
абгладжвае, упрыгожвае, прыручае
і, сцішапы, пасміхаецца сам сабе
з хітрыкаў існасці новаадкрытай.

НЕАБХОДНАСЦЬ

Што ён такое, талент,
калі яго плотам не акаляеш?

Што ён такое, плот,
калі яго не гародзіш цярыліва?

І што такое яно, цярыненне,—
калі не кожная поч
і не кожны дзень?!

ЗАМОВА

Сюды ляціце,
сюды,
усе стрэлы!..
У засені свайго саду
сяджу
і ўпарта складаю
сваю замову:

сюды ляціце,
сюды,
усе стрэлы!..
Але не туды,
дзе стаіць мой сын,
расхрыстаўшы грудзі.

ХВІЛІНЫ І ВОЎАМГНЕННІ

* * *

Каб жа я зпоў мог застацца сам!..
Са сцен на мяне пазіраюць людскія абліччы —
навошта я тут сабраў іх?!
Я дома,
ды я тут не гаспадар.

* * *

Адна распусніца і адзін паэт...
Родам з адной і той самай вёскі —
мы побач сядзім у вагоне метро
і не жадаем адно аднаго заўважыць.

* * *

Адваяся, маці, і пас парадзі!
Калі не здолеем выжыць самі сабою —
начэпім нейкія маскі.

* * *

З каго хапае і каліва страху,
каб да смерці перапужацца,
таму бог шкадуе пакуты.

* * *

Калі ты сам-насам сядзіш за сталом,
і п'еш, і ясі —
чаму тады непазбежна здасцца,
што пехта нядаўна пайшоў ад цябе,
што вас было двое?

* * *

І вы падзеліся дзесьці, сны,
пахаваліся, як ад пастушка-сіраты авечкі,
і пакінулі мяне на камені аднаго
з заплаканымі вачамі.

* * *

Столькі разоў у сне мы падаем долу,
што некалі сапраўды ўпадзём,
не паспеўшы прагнуцца.

* * *

Навошта бадзяцца табе, стары нябога?!
Застаўся дома,
у думку сваю паглыбся.

* * *

Жыццё... Калі і яго не стане —
са мной застанецца ўсё роўна тое,
што мяне ўсёй душой любіла,
што было са мной да пачатку.

* * *

Нават манах схамянаўся часам: «Авох,
я ўсё-ткі падумаў пра гэта!..»

* * *

Заўважылі чалавека, калі ён адпачываў,
і чутка пабегла па ўсіх дарогах:
вунь той, хто не мае турботаў.

* * *

Тады не сліпучае сонца
пякло мне вочы
і не сцюдзёны вецер
асвечваў слёзы —
а змучаны твар сустрэчнага чалавека.

* * *

Імгненне імклівага шчасця,
што мне з табой рабіць,
як мне цябе ўтрымаць,
расцягнуць на стагоддзе,
прымусіць састарыцца ў маім доме?

* * *

Вочы заплюшчу
і соладка-мройна заспу:
там, у маіх вачах,
ты застанешся са мною.
Павейкамі пільна цябе атулю.
А раніцай мае слёзы
дзверы табе адчыняць:
ты вольная, адлятай!..

* * *

О, каб жа я мог таго чалавека
памыць,
пасаdziць за стол,
накарміць гарачаю стравай
і, абапёршыся на руку, глядзець,
як жмурыць ён вочы ад асалоды
і як вяртаецца зноў у ягонае цела моц,
а ў сэрца — надзея.

* * *

Часам кажу пра самога сябе:
«Глядзіце, ён адыходзіць!..
Глядзіце, ён ужо там!..»
Чалавек — рэха ўласных крокаў.

* * *

Калі і месяц, і тыдзень
ты будзеш ляжаць тут з заплюшчанымі вачамі,
не прыляціць да цябе анёл,

не прыпаўзе вужака.

Ты сам адчыняеш дзверы ў свой дом гасцям:
і шчасцю, і страху.

* * *

Вунь мы, грузіны!..

І на хаўтурах убачыш усіх
і на свяце.

* * *

Радасць, што скажаш ты дням учарашнім?
Ты сёння гамоніш,
ты сёння зяеш,
а на каго пакінула тыя дні?

* * *

Калі ўжо заснуў быў — пачуў:
дзіця недзе плача...
Божа, якім самотным
яно засталася ў маім тым сне.

* * *

У каго хоціць моцы
падзяліць з гап'баваным пайбольшую гап'бу
і застацца самому чыстым, пібы юнаку,
што выйшаў з вады і абсыхае на сонцы?!

* * *

Хтосьці спявае няўмела.
А мне прыгадваецца мая
пайленшая песня,
што, як нябожчык,
ляжыць ува мне век-вяком.

* * *

У тысячы сёлаў я пабываў,
прывязваў каня да тысячы агароджаў
і пакідаў усюды
па адной сваёй масцы:
недзе — маску героя,
недзе — шэльмы,
недзе — гулякі,
а недзе яшчэ — баязліўца,
але сам я для ўсіх
незнаёмцам застаўся.

* * *

Калі голас цнатлівага ручая
спудзіць страх, што ў табе начуе,
здасца: блізка патап.

* * *

Моц, якою мы дзейнічаем супраць яго,
атрымліваем ад яго:
хто ён?

* * *

Словы — хлусы,
звадыяшы — словы:
яны камечаць нашыя думкі па-свойму,
яны аб'яўляюць уголас тое,
што розуму ўжо апрыкла
і што разлюбілася сэрцу,
словы — каб мы яшчэ раз казалі,
пра што не думаем самі.

* * *

Будзь ты, а жыццё табе дапаможа...
Станеш чакаць каго-небудзь —
самі сабою дзверы пачнуць рыпець
і крокі чуцца.
Стане даймаць самота —
на вуліцу выйдзі,
і мноства разоў пачуеш сваё імя.
Захочаш абранніцу сваю ўбачыць —
чакай, і яна аб'явіцца табе ў сне...
Быў бы ты, а жыццё табе дапаможа.

Алуда Арабулі

КАХАННЕ

Прымі гэту чашу першую
Майго
Запаветнага верша.
Хай здзіўленне
Узыдзе кветкай нязвыклай,
Падступіць да горла
Аленевым рыкам.
Тры песні маю,
Тры песні волі:
Пра куточак сіні
                    роднага поля,
Пра месяц ясны
                    даўняга болю,
Пра вочы твае,
                    нібыта долю...
Адзіная,
Ты мне ў твар зазірні,
Дай мне кветку
Тваёй цішыні.
Голас алепя
Пакліча з сабою.
Дай мне мужнасць і вернасць героя.
Шлях да цябе, нібы шчасце, пакутны.

Дай дакрапуцца пяшчотна, пячутна
Далоні тваёй, сатканай з даверу...
Святла адчыні мне дзверы,
Прашу,—
Я прысвячаю табе душу.

КРЫНІЦЫ РАДЗІМЫ

Нібы з дыяментаў каралі,
Чыстай слязы крышталю,
Сто тысяч цячэ ручаін,
Сто тысяч тваіх крыніц.
Прагнучы,
нахілюся адзін,
Не ведаю,
што рабіць,—
З каторай ваду мне піць?
Нібы з дыяментаў каралі,
Чыстай слязы крышталю,
Сто тысяч цячэ ручаін,
Сто тысяч тваіх крыніц.
Краю мой,
сонцам багаты,
Ты — усяму пачатак,
Цалую душу тваю
І гімны табе пяю.
Верны табе да смерці,
Мячом тваім знішчу сэрца
Ворага лютага самага,
Што стане прасіць тваёй літасці...
Табе ствараю малітвы,

Краю
    праведны!
Твае ўсхвалю
Сады і зямлю,
Прытулак адзіны
Любай радзімы:
Дол камяністы,
Пагоркі лясістыя —
Усё ад цябе прымаю,
Песпю-хвалу спяваю.
Дазволь жа яшчэ паклапіцца
Прыгожым тваім крышцам,
Што, як з дыяментаў каралі,
З чыстай слязы крышталю,
Такіх не ўбачыш нідзе,
Слава гаючай вадзе!
Я прагучы,
    мушу схіліцца,
З якой, падкажы мне,
    напіцца?

ЗАПАВЕТНАЕ

Як біруза сінявокая,
Чыстае неба высокае.
Полям раўніны без краю
Ляжыць ізумрудная піва,
Смех юнакоў шчаслівых...
Звонам пандуры пяшчотным
Б'е з-пад зямлі крыніца.

У песні грузінскай самотнай
Іскры мяча-бліскавіцы.
Усё для цябе, Айчына,
Радасці і нястачы,
Горы твае, лагчыны,
Зачараваны, бачу.
Тут мая лепшая доля,
Не разлучуся ніколі
З песняй лазы ўрадлівай,
З мовай грузінскай і нівай.

Лія Стуруа

ЖАНЧЫНЫ 1941

Покуль сцямнее, сушылі зярняты
З думкай пра хлеб, што вайною закліты.
Плечы ўгінала паветра цяжкое,
Поўнае галасу і песпакою.
Плечы нямелі — яны ж працавалі,
Ноч прыхапіўшы, і потым не спалі —
Горка аплаквалі мужа ці сына.
Ранкам, запіўшы слязьмі успаміны,
Зноў шчыравалі над зернем-кармільцам,
Перабіралі, сушылі пшаніцу.
Покуль сцямнее — да плачу, да ночы...
Сталі ад слёз гэтых слепнуць іх вочы.
Цёмна ў вачах... А рассыпалі зерне —
Птушак галодных з тым зернем не вернеш,
І засталіся галоднымі дзеці...
Што ж, прычакаўшы другое дасвецце,
Выйшлі жапчыны, сагнутыя горам,
Выйшлі, ліловую тоўшчу прасторы,
Быццам труну, паднялі, утрымалі.
І — пахавалі свой плач. Пахавалі.
Плакалі дзеці, скаціна рыкала,
Неба, ўздымаючы сонца, чакала,
Покуль слязу сваю, горкую скруху
Вёска праводзіла...

Спёка. Задуха.
Зноўку жапчыны звыкла, пяспешна
Сталі прасушваць зярпаты,
Няўцешны
Смутах іх, плач іх па родных магілах
Звыклая справа сабой заслапіла.
Спёка ж такая, нібыта ніколі
Цень не з'яўляўся, не з'явіцца болей.
Быў толькі цень, што залёг за плячыма,
Перабіралі пшаніцу жапчыны...

БАЛАДА ПРА ВАДУ

Гэта, відаць, не пра ваду балада,
Таму што смага мая
Яшчэ не стала болем.
Я разменьваю яе на медзякі,
Медзякі кідаю ў аўтамат,
Аўтамат налівае мне шклянку вады...
Зусім як у старой, паіўнай казцы,
У тым жа рытме:
«Карова дасць мне малака,
Малако я занясу кошцы,
Кошка адпусціць мыш...»
І ў гэтым лагічным свеце
Штоноч мяне мучае прывід:
Чырванавокі рыжы мужчына
Упарта капае пустыню,
А голас,
Які за душу хапае,
Спрагнёны голас жапчыны,

Голас, з якога точыцца кроў,
Просіць вады...
Просіць,
А яе палавіна,
Чырванавокі рыжы мужчына,
Зямлю капае-капае,
Не ведаючы формулу вады.
І я зайздросчу яму...

УЗРОСТ

Дажджы размываюць сны:
Прыгавораная да адзіпаты,
Чапляюся за сваю тугу,
А яна з вадасцёкаў грымлівых
Струменіцца ў ноч вадою зіхоткай.
Адзінае, што кожны раз
Прымірае з дасвеццем:
У салодкім,
Клейкім вецці ішжыра
Нараджаецца вецер...
Чорны плашч насіў той мужчына,
Чорны,
Шархоткі, як ліст засохлы.
Вецер аціх,
І дажджы — не больш як затока
У крузе рэальнага сэнсу...
І завяршаецца горад,
Выразна акрэслены ў раме акна
Вяршынямі стромкімі гор,
Вяртаючы адчуванне віпы:

У гор з травінкай большая роднасць,
Чым з маім імкненнем да вышыні...
У балеі — вада залатога адцення,
Вада, што павінна б
Лашчыць гарачае цела жанчыны,
А ў ёй толькі мухі ды сколкі сонца...
Няма мужчыны, няма абаронцы.
Як у кроплі мёду
Сабраны водар
Ліповага гаю,
Так у сэрцы —
Цяжар непамернай віны і кахання,
І падмурак страсці
Не ўзводзіцца ўжо на чырвоных ружах...
Ёсць толькі тонкая сцябліпка травы,
Што цягнецца да вяршыняў, у вецер, —
Туга, за якую спрабую ўчапіцца
З паіўнай верай у сэрцы...

Грыгол Джулухідзе

АРЛЕКІНА

I

Хіба ў Грузіі здараўся калі-небудзь час такі,
Каб які грузін бадзяўся, марна мераў бальшакі?
Валацугаю бяздомным шчэ не быў у нас ніхто!
Што ты скажаш мне на гэта, Арлекіна з шапіто?
Ля Крцанісі і Шамкоры стогне памяць аб былым...
Помняць долы, помняць горы, кім ты быў!

А стаўся — кім?!

Над Крцанісі і Шамкоры, дзе народа карані,
Толькі ястрабы лунаюць над гняздом тваім — зірні!
Толькі ястрабы ў прасторы над былым гняздом тваім,
Над Крцанісі і Шамкоры стогне памяць аб былым...

II

На мяне глядзіць з усмешкай Арлекіна-жартаўнік.
Ды не радасць у паглядзе Арлекінавым, а крык.
Болей жоўці той, каторай паглытаўся з пылам ён.
І маўчыць ён, нібы горы,

а маўчанне як праклён!

Твар ягоны пад паўмаскай, слова вусны не крапе,
І яго маўчанне цемрай напаўняе вочы мне.
Я гляджу, як ён смяецца, раздзірае смехам рот
І стараецца да ўпаду насмяшыць увесь народ.

Мусіць ён на небараку быць падобным, блазан-чмут,
На пабітага сабаку, што скавыча ад пакут.
На калеку, на пачвару —

ён адзін такі, адзін...

Страшна мне, што Арлекіна,

гэты смешны Арлекіна,

цедарэчны Арлекіна,

Рагатуі дурны —

грузіш!

Насмяшыць, каб розум страціў чалавек —

вось гэта смех!

Чортам скача па капаце, шкло грызе, нібы арэх.

Паспрабуй жа Арлекіна не глытаць яго, як тут

Гвалт пачнецца, крыкі, кпіны,—

«Без падману, чуеш, чмут?!»

І рагоча служка цырку: — «Арлекіна хоць бы што,

Калі хто яго за шкірку прэч пацягне з шапіто!»

Нос блішчыць чырвонай гуляй, і на гулі той нажом

Рэжуць добры пук цыбулі —

выбухае смех, як гром!..

А пасля бяруць цагліну, каб разбіць на галаве...

Цырк рагоча з Арлекіна, цырк шалее, цырк раве!

І на вейках — нібы іскры —

слёзы Грузіі усёй,—

Смех слязамі горла сціснуў, паласнуў, нібы касой!

Твар схаваны пад паўмаскай,

слова вусны не кране,

І яго маўчанне цемрай напаўняе вочы мне.

III

Ды хіба калі ў грузінаў штось падобнае было?

Скінь жа маску, Арлекіна, запалі ў вачах святло!

САРАКАГАДОВЫ МУЖЧЫНА

Ён рапцай выйшаў з дому —
Ніхто не заўважыў нават.
Вярнуўся — яму ўжо сорака.
На яго гаспадарчую сумку
Сквапша зірнулі разам
Жонка, дзеці і маці.
Пра сваё запытаўся кожны:
— Мясца?
— Цукеркі?
— Хлеб?
Ён моўчкі сеў у куточку,
Ніяк ён не мог успомніць,
Калі ён ператварыўся
Ў мяса, ў цукеркі, ў хлеб...

НАВЕЛА АДНАГО ТЫДНЯ

ПАНЯДЗЕЛАК

Зноў прыйшоў панядзелак.
Бразпулі дзверы рапка,
Радые забубпіла,
Машына прыйшла па смецце,
Будзільнік звініць:
«Уставай!»
Першы візіт суседа:
— Пазычце бутэльку «баржомі»!

За ім чалавек, каторы
Трымае чаргу ў магазіне,
Кіруе гэтай чаргою,
Дзе кожны мае свой нумар.
— Ваш нумар цяпер такі-та! —
Ён сказаў гаспадыні,
І яна апранулася хутка —
Пабегла па дэфіцыт.
Потым званок тэлефона:
— Даведаліся пра тэму,
Што па экзамене будзе!
Вучань хапае ранец —
І таксама знікае з дому.
А сам гаспадар кватэры
Глядзіць па снеданне, нібы
На ранішнюю газету,
Якую ўжо прачытаў ён.
Мы пад кранам рукі,
Апранаецца і выходзіць.
Булькоча вада ў вадасцёку.
Мужчына сядзіць па службе,
Корпаецца ў паперах,
Лагодзіць свайму начальству
І не можа ніяк успомніць:
Закруціў ён кран, як выходзіў?
Забыў пра чаргу і экзамен.
Служба, яна патрабуе
Аб высокіх матэрыях думаць,
А справы сям'і — як-небудзь...

АЎТОРАК

Вітаю цябе, аўторак!
Ты таксама мяне прымусіў
Выйсці з гэтай турмы, у каторай
Адбываю я пакаранне

За пашлюбіны,
За бацькоўства,
За суседства і за сваяцтва...
Апрануў паліто чыноўшы
І пайшоў штурмаваць аўтобус.
Даспадобы мне наш аўтобус —
Пяцімоўны, двухуваходны.
Калі ты чалавек разумны,
Можаш вывучыць мовы тут жа.

СЕРАДА

Раніца ўваходзіць з пенсійнаю кніжкай.
Гэта значыць, што сёння зноўку
Цукерніца будзе з цукрам,
Напоўніцца слоік з маслам,
Накупяць мукі і крупаў,
І ў кладоўку вернуцца мышы.
А ўвечары я, бедалага,
Буду хваліць у харчэўні
Смак хінкалі і смак гарэлкі.

ЧАЦВЕР

Вочы ў яго, як у снулай рыбы.
«Рыбны дзень» — чацвер плаўніком
На вокнах адсоўвае раніцай шторы,
Раса на траве — як луска фарэлі.
Праслізне гэты дзень, як фарэль між пальцаў!..
«Рыбны дзень» — ні кавалка мяса.
Гэты дзень называюць ў Іміерэціі «мёртвым»...
Горад — акварыум, дзе, як рыбы,
Мы мітусімся, у рот набраўшы
Вады маўчання,
І, нібы бруха сялёдакдохлых,
Бялеюць на сонцы нашыя твары...

ПЯТНІЦА

Вечар пятніцы як прысуд:
Чакай не шыбеніцы, а расстрэлу...
Яны ўжо ідуць, ідуць:
Ліхаманка базара,
Спусташэнне кішэняў,—
Дай табе божа конскія ногі!

СУБОТА

Гэты дзень —
Толькі кропля расы на дрэве,
Якую ці птушка вып'е,
Ці сонца
Высушыць, зробіць дажджышкай,
Каб яна слязоў на зямлю апала.

ПЯДЗЕЛЯ

Сам бог загадаў спачываць у дзень гэты —
У дзень, што ў суботу напіўся добра...

ПАСТСКРЫШТУМ

Жыццё — падобнае да каруселі.
А дні як дрэвы, што растуць вакол.
І колькі б я разоў ні пракруціўся
На каруселі той — паўторыцца ўсё зноў.
І трэба, каб да дрэў прывыкла вока.
Не заўважала ні навін, ні змен.
Інакш паўстануць дрэвы, як сцяна
Суцэльная, прабіць якую будзе
Табе цяжэй, чым карусель спыніць.

Тэда Бекішвілі

ІДУ ПА ДАРОЗЕ

Крочу дарогай...
Людской, караваннай дарогай.
Безліч слядоў чалавечых, цёплых
Яна хавае,
Далёкая і бяскопца.
Тут, наабапал бітага шляху
Густа, як косці зямныя, камяні бялеюць.

Кінецца позірк
Да ціхіх зялёных пагоркаў.
Сэрца — за ім, ды я паслухмяны
Аброці сцёртай.
Бізун нябачнага конніка
Пыхне скрываўленаю вясёлкай,
Свісне і сцебане па голых плячах з любоўю.

Вецер мне ў вочы
Не пылам, а мінулым сыпле.
Цень мой на сонцы паўдзённым згіпуў,
Абліты потам,
Іду і чую ў гаях светлых
Звон ручаёў птушынага спеву,
Рып спакойны абозу гадоў за небасхілам.

Гэтай дарогай
Ішло маё гордае племя,
След абвуглены пакідаючы...
І хоць гасцінец
Сціскаюць крутыя цясніны,
Чутны ўсё ж бомы званоў далёкіх,
Крочу на іхні голас:
родны і непаўторны...

Шлях, як улонне
Ракі гонкай, што вечна мкнецца
У мінулае, у незваротнасць.
А наступнае
Высокую хвалю ўзнямае,
Хвалю, якая коціцца хутка,
І мае сілу магутнага снегавога абвалу!

ЛІСТ ДА БАЦЬКІ

Дзень добры, тата!
Гукаю гады...
Можа, ўсцешу цябе павіною?
Вось і старэй я, чым ты быў тады,
Спорна світае чуб сівізною.

Пішу са спазненнем вялікім ліст,
Хоць невядомы адрас і пошта.
Але я веру — на гэтай зямлі
Знойдзе твой ліст прытулак апошні.

Пішу не ў распачы і не ў жалбе,
Ты зразумей душы парыванне...

А мама ледзь ходзіць, бо па табе
Слёзы ўсе выплакала ў чаканні.

Раскідалі летась дом наш стары,
Зладзілі новы,
І ты ў ім будзеш.
Завітваюць часта твае сябры,
Не забываюць добрыя людзі.

Суседзі наш не мінаюць парог,
Памяць жыве, не стала кароткай.
Па звычаю мы свой жалобны рог
Разам заўжды ўзнімаем за продкаў.

З партрэта глядзіш на радню ўвесь час,
Вобраз твой не пабякне ніколі.
Папраўдзе, відаць, ёсць ворагі ў нас,
Вер, што таварышаў — значна болей.

Сястра мая не крыўдуе на лёс,
Шэсць унукаў ты мог бы ўжо гушкаць...
Але мне дагэтуль ад горкіх слёз
Не высушыць маміну падушку...

Хоць круціць у коле сваім жыццё,
Чуем удоў і сірот праклёны —
Вайна яшчэ не сышла ў забыццё...
Вашыя ў сэрцах жывуць імёны.

Імёны тых, што ў атаку пайшлі,
Кліч пачуўшы Марабцкага поля...
На полі буйныя росы ўзышлі,
Плача так, як Арагві ў пяволі.

О дзе ні цякла грузінская кроў!..
Ёй акроплены доли Расіі.

Вышыптага краю гордых сыноў
Кулі пад Рязэвам, Курскам касілі.

Так загадалі Айчына і род —
Іхняе слова для ўсіх — святое.
Вы — ствол, ад якога мкнецца штогод
Голле сыноў, унукаў густое.

І сёння, калі гарыць за спіной
Шлях мой
                        любоўю,
                                        смуткам,
                                                трывогай,
Адчуў душою — ты змалку са мной
Крочыў, падзейнай стаў дапамогай.

Спі, тата...
За праўду трымаем бой
Мы — ваша радня па крыві і духу.
Аб чым напісаць?.. Няхай над табой
Дрэвы шумяць, зямля будзе пухам...

Стамілася слова разам з пяром
Памяці глыж варочаць у скрусе...
Не аддаляюся... Не!
З кожным днём
Я бліжэй да цябе станаўлюся!

Гурам Петрыяшвілі

ГУЛЬНЯ

Даўно ўжо супыніўся
Дождж вясенні,
Але вішнёвыя дрэўцы-дуронікі
Прыхавалі кроплі,
Стаяць, нібыта са слязьмі,
Быццам і папраўдзе
Яны засталі скруху.

* * *

Так,
Мусібыць,
Да дрэў прыходзіць старасць:
Зашэрхнуў дуб,
Стаяў у апраметнай цемры
І больш не адчуваў,
Сядзяць,
паспуўшы,
на галінах птушкі
Ці назаўсёды адляцелі.

* * *

Калі згадаеш
Леташнія цёплыя дажджы,
Калі падасца,
Што ўсе накінулі цябе,
Счакай.
І ветрык прынясе
На твой балкон
Лісток айвы
З далёкага, дагледжанага саду.

* * *

І гэты дзень мінуў,
Дзень сцёк,
Дзень выпетраў,
спустошыўся дазвання,
Як гэтае люстэрка.
Люстэрка,
У якім ужо не знойдзеш нават
Свайго адлюстравання.

ШКОЛЬНЫ ВАРТАЎНІК

Усю ноч,
да самага світання,
Навокал школьнага будынка
Нясешна тунае
самотны вартаўнік.

У пакоях белых
вусцішпасць пануе,
Выстройваюцца
парты
па ранжыру
У лесвіцу,
што да нябёс
сягае.
А прыступкі святыя
пільна і няўцямна
Ахоўвае стары...

* * *

Зайздросчу я шчасліўцу-мастаку,
Які шчыруе ў цырку —
Жанчын,
прыгожых, грацыёзных,
Мужчын,
удачлівых і дужых,
Штодня ён можа на афішах маляваць,
Ніхто не ўздумае
Ўпікнуць яго,
абвінаваціць:
Ілжэш, маўляў,
Занадта прыхарошваеш жыццё.

* * *

Рапшiм рапкам
з акна паглядаю ў сад.
Боязна позiрку
там прышышiцца,
Дзе ўчора,
учора якраз, акурат
Упершыню, абабралi
маладыя вiшнi.

* * *

Вечар.
У крэсле сядзiш —
мо дрэмлеш, мо час проста бавiш
адзiн на балконе.
Змрокi крадуцца цiхутка,
лашчачы сэрца.
Ды раптам
пачуецца шоргат,
i раптам —
трапечацца нешта.
Нетутэйшая птушка ляцiць на балкон.
Не на пошук спажытку
(адразу здагадка пра гэта),
вельмi пiльна ў вочы табе глядзiць,
нiбы вышiць узрок твой хоча.
Нiбы звар'яцела ад неба,
ад протранi, можа,
дагэтуль табе невядомай.

* * *

Помню, што ў дзяцінстве адпусціў,
змайстраваўшы на зямлі, у неба
змея папяровага. Дагэтуль
думаю: а мо яшчэ ён там?
Пашукаць не хочацца пад плотам.

ГЛЯДАЧ

Той-сёй паплакаў,
хто і раззлаваўся,
пайшоў дамоў.
А быў спектакль,
і ў ім было вось гэта.
Заслона расхінулася,
на сцэне
раптоўна кветка ярка расцвіла.
Паплыў у залу водар казытлівы.
То доўжылася міг.
А потым
завяла кветка.
Ну а больш —
нічога.

Джарджы Пхавелі

ГВРЫНІ

I

Не спяваецца гэтая песня.

Мой радок

Не будзе ўспырхваць над светлым полем раяля.

Смяротны

не адшукае яе след, і араты

Не заспявае яе; і жыхар шырокіх стэпаў — пастух,

І стомлены вандроўнік

Таксама не будзе яе спяваць, крочучы па бездарожжы.

Нямы і глухі гэты голас, і без матыву.

Ён — стогн абаронца вежы, якому прабілі скронь.

Ён — хрышчэнне авечкі, якой перарэзалі глотку.

Не спяваецца гэтая песня.

Толькі там,

Дзе плачуць жанкі, яна стогне.

І ў крэпасці між развалін,

Дзе мёртвыя воі ляжаць. Нямая яна, як дзіця,

Што плача з надрывам.

Хвалямі слёз напаўняецца горла.

Не спяваецца гэтая песня.

Самотная і пямая,

Коціцца ўпіз, як валун са сцяны.

Топча траву. Сінякі на душы пакідае.

II

Паволі растайвае свечка твая.

Зірні на мяне. Зірпі, як шпурнуў мне пад ногі дыван
Разнаколерны гэты кастрычнік.

Апоўначы

Я крочу па цьмяна-ільдзістай сцяжынцы свечкі сваёй...

Зірні на мяне, на цыркавога асілка,

На таго, што пуды жалеза ў зубах валачэ:

Кветкі надзей,

І рыданні забытых ценяў,

І шматок пыльнага неба —

Майго горада плашч...

Зірні на мяне: я крочу па дрогкім промні

І ў цьмянасці свечкі світальнай

Чую посвіст няўмольнай касы.

III

Ты зноўку клічаш мяне, гонішся за мною.

Ты зноўку рыдаеш. Зноўку спяваеш у нетрах імглы.

І гэтыя спевы, як да неба

пры-

стаў-

ле-

ная

дра-

біна,

Мігцяць трывожным святлом.

Ты зноўку клічаш мяне туды —

Да сонца, запаленага ў тумане нябёсаў.

Ты зноўку плачаш. Ты зноўку рыдаеш.

Ты зноўку спяваеш у нетрах імглы.

Трывожны посвіст касы, тваёй касы, набліжаецца да

мяне.

І я добра бачу:

Кладзецца трава, у якой перасохлі вусны...

Набліжаецца да мяне гук тваёй касы.

IV

Каго гукаюць жаўранкі? У сонечным святле змяркання
Куды сіратліва ляцяць гракі?
Чаму над пустымі нівамі
Стаіць самотны голас без адзвоння і без матыву?

V

Не снываецца гэтая песня.
Толькі імгненне жывуць, успырхваюць,
А потым гэтыя думкі ўголас,
Шэпты вятроў, спеў касы
Туды зноў вернуцца, дзе мігціць
Вечаровага царства свечка,
Дзе ператворана ў гліну ўсё.

СМЕРЦЬ КАСМАНАЎТА

Дзіўнае жаданне адарвала яго ад прыполю Зямлі...
З блакітным эскортам зорак ён пераляцеў
Праз цясніны Месяца, і калі Месяц быў праглынуты
Зрокам, туманам,
Ён разбіў на сабе шкарлупіну плоці.
Ён праляцеў хмурыя раўніны зорак
І за гаямі, засыпанымі касмічнымі друзам,
Знік
У храме вечнай начы.

Гіві Алхазішвілі

* * *

Бабуля са старажытным абліччам, скажы:
Гэтыя зморшчынкі-іерогліфы горасцяў і турбот,
Рапай за ўсіх прачытваць
Навучыліся слёзы і расіпкі поту,
Якія сцякалі з твайго чала?

Горасці і турботы, хоць на іх і не жалілася,
Сэрца тваё сціскалі;
Не растваралася і маркота: сваю баразёнку
Кожная поч пакідала на твары...

Нарэшце і я навучыўся ўчытвацца
Ў самотныя іерогліфы зморшчынак,
Чытаць пісьмёны ад цешю галінак —
Пісягі ад усохлых галінак гадоў.

На стамлёных руках
Нібы карэньчыкі — сінія жылы,
А пальцы твае перабіраюць пацеркі —
Падарункі ўпукам.
Ты лагодзіш іх, повыя парасткі роду —
І ад усмешкі яшчэ адна зморшчынка спее,
Як самы глыбокі і самы акрэслены
Іерогліф любові.

Ад барвянага клёну галінка
 Паявілася ў доме, як госця лясная.
 Хутка ў вазу паставіў яе:
 Не ўпадабала ваду хларыраваную —
 Ёрху адпіла, насцярожылася.

Толькі дзеткам яна ўсміхнулася.
 Вельмі ўважліва
 Агледзела пас, тэлевізар;
 Прыслухалася да радыё.
 І — замаркоцілася, у свой лес захацела.
 Папрасілася, каб вярнуў яе
 Да сваіх каранёў:
 — Гэта ж кліча мяне лістапад, суседзе...

НЕЗАБЫЎНАЯ

Мора аж да ранку спявала:
 Гэта яно паўтарала тваё імя.

Хвалі для мора — словы:
 Хвалююцца і складваюцца
 У прыбой...

Мора да берага
 Заўсёды прамаўляе хвалямі.
 І бераг — рубеж разумення.
 Яго пазначыла калісьці мора
 І заўсёды да яго імкнецца:
 То лашчыцца, а то штормам штурмуе.

Чайкі для мора — думы,
Лунаюць ля берага мора.

На сонечным пляжы людзі
Узнёсла адпачываюць.
Гінуць для лагоднай восені
Спеўныя дні,—
І ў водары адпускнога сезону
Пасяліўся пах райскіх яблык.

Мора аж да ранку спявала:
Гэта тваё імя
Нашэптвала вуснамі ракавін.
Не запоўніце пустэчу прыбоем,
І самотаю, і чаканнем,
І чытаннем халодных кніжак.

Я сябе адчуваю парожнім чучалам,
Што ўпадзе неўзабаве ў дрымотны туман,
На каляны ложка...

Не прыйшоў сон — адданы сябар
Стомленага чалавека.
Ён пакінуў мяне ў адзіноце.

Скрыпкі голас далёкі заве.
Я гляджу ў твой бок, вінаваты,
Што пакінуў...

Захінаю далонямі вочы — і зпоў
Успывае тваё аблічча, і ўсмішка
Вышываецца на далонях.

БІАГРАФІЧНЫЯ ДАВЕДКІ

Аляксандр Чаўчавадзе нарадзіўся ў 1786 г. у Пецярбурзе ў сям'і Гарсявана Чаўчавадзе, пасла Грузіі ў Расіі, які падпісаў Георгіеўскі трактат 1783 г. Адукацыю атрымаў у Пецярбурзе, а ў 1799 г. выехаў у Грузію. Знаходзіўся на вайсковай службе, удзельнічаў у Айчынай вайне 1812 г. і ў замежных паходах супраць Напалеона, з 1841 г.— генерал-лейтэнант. Быў буйным прадстаўніком грузінскага рамантызму, займаўся перакладамі і грамадскай дзейнасцю. Памёр у 1846 г.

Грыгол Арбеліяні нарадзіўся 2(14).10.1804 г. у Тбілісі ў арыстакратычнай сям'і. Скончыў «вучылішча для высакародных» і артылерыйскую школу. Знаходзіўся на вайсковай службе, удзельнічаў у вайне супраць Шаміля. Кіраваў Прыкаспійскім краем, а з 1862 г. займаў вышэйшыя адміністрацыйныя пасады на Каўказе. Літаратурную дзейнасць пачаў у 1827 г. Памёр 21.03(2.04).1883 г. у Тбілісі.

Вахтанг Арбеліяні нарадзіўся 5(17).04.1812 г. Скончыў Пецярбургскі пажскі корпус (1830). Удзельнічаў у дваранскай змове 1832 г., быў сасланы ў Калугу. З 1838 г. знаходзіўся на вайсковай службе. У 1860 г. атрымаў чын генерал-маёра, а ў 1864 г. выйшаў у адстаўку. Быў прадстаўніком школы грузінскага рамантызму. Памёр 29.09(11.10).1890 г. у Тбілісі.

Ніколаз Бараташвілі нарадзіўся 15(27).12.1817 г. у Тбілісі ў знатнай, але збядпелай сям'і і быў пляменнікам Грыгола Арбеліяні. У 1835 г. скончыў гімназію і паступіў на дзяржаўную службу. У гэтыя гады напісаў свае лепшыя творы:

«Мерапі», «Лёс Грузіі», «Роздум па беразе Куры» і інш. У 1844 г. Н. Бараташвілі становіцца памочнікам пачальніка Пахічавалскага павета, а вясной 1845 г. атрымлівае прызначэнне ў Гянджу (Кіравабад), дзе служыў памочнікам павятовага пачальніка. Пры жыцці вершы Н. Бараташвілі распаўсюджваліся ў рукапісах, а ўпершыню былі надрукаваны ў 1852 г. Паэзія Н. Бараташвілі — вяршыня грузінскага романтизму. У ёй распрацоўваліся праблемы грузінскай гісторыі, гучала вера ў будучыню парода, агульпачалавечыя тэмы. Памёр 9(21).10.1845 г. у Гянджы.

Рафаэл Эрыставі нарадзіўся 9(21).04.1824 г. у вёсцы Чала ў Кахеціі. Вучыўся ў Шуамтыйскім манастыры. У 1845 г. скончыў Тбіліскую гімназію. Працаваў перакладчыкам, у канцылярыі Савета Галоўнакамандуючага на Каўказе, членам Савета Упраўлення Мягрэліі, суддзёй у Кутаісі і Рачынскім павеце, цэнзарам Каўказскага цэнзурнага камітэта. Першы верш Р. Эрыставі быў надрукаваны ў 1854 г. Р. Эрыставі — адзін з заснавальнікаў грузінскай дзіцячай літаратуры. Талент паэта і драматурга спалучаўся ў ім са здольнасцямі вучопага. Ён напісаў каштоўныя этнаграфічныя працы, склаў «Грузінска-руско-лацінскі слоўнік». Памёр 19.02(4.03).1901 г. у г. Тэлаві.

Ілья Чаўчавадзе нарадзіўся 27.10(08.11).1837 г. у кахецінскай вёсцы Кварэлі Тэлаўскага павета Тыфліскай губерні ў дварапскай сям'і. Выхоўваўся ў сельскага дзячка, а потым у прыватным пансіёне і Тбіліскай гімназіі. За чатыры гады вучобы ў Пецярбургскім універсітэце (1857—1861) трапіў пад уплыў рускіх народных дэмакратаў. З 1864 г. служыў членам канфліктнай камісіі, потым міравым суддзёй і пасрэднікам у Душэці, а з 1874 г. да 1905 г. стаяў на чале дварапскага банка ў Тбілісі. З 1877 г. рэдагаваў часопіс, а потым газету «Іверыя». У 1906 г. быў абраны членам Дзяржаўнага Савета. Паэт і белетрыст, драматург і журналіст, крытык і гісторык, буйны палітычны дзеяч Ілья Чаўчавадзе быў пэптральнай фігурай у літаратурным і грамадскім жыцці Грузіі другой паловы XIX стагоддзя. Памёр 30.08(12.09).1907 г. у вёсцы Сагурама.

Акакій Цорэталі нарадзіўся 9(21).06.1840 г. у вёсцы Схвітары Шарананскага павета Кутаіскай губерні. Скончыў Кутаіскую гімназію, у 1859 г. паступіў на факультэт усход-

ніх моў Пецярбургскага універсітэта, а ў 1862 г. абарапіў кандыдацкую дысертацыю. У 1897 г. заснаваў у Грузіі і тры гады выдаваў часопіс «Штомесячны зборнік». Літаратурную дзейнасць распачаў у 1858 г. Выступаў як перакладчык, паэт, празаік, драматург, публіцыст. Разам з Ільёй Чаўчавадзе адыграў вялікую ролю ў развіцці грузінскай літаратуры і літаратурнай мовы. Памёр 26.01(08.02). 1915 г. у вёсцы Схвітары.

Георгій Чаладыдэлі (Качахідзе) нарадзіўся ў 1847 г. Вучыўся ў Пецярбургскім ваенным вучылішчы, прымаў актыўны ўдзел у руска-турэцкай вайне 1877—1878 гг. Асноўныя тэмы творчасці паэта: патрыятызм, барацьба супраць сацыяльнага прыгнёту, служэнне народу. Некаторыя вершы Чаладыдэлі пакладзены на музыку і сталі папулярнымі песнямі. Памёр у 1898 г.

Іосіф Давіташвілі нарадзіўся 1.(13).07.1850 г. у вёсцы Гардатэні ў беднай сялянскай сям'і. Працаваў чаляднікам у горадзе Горы, а з 1870 г. на заводзе Зейцара ў Тбілісі, адкуль у 1878 г. быў звольнены за рэвалюцыйную дзейнасць. Працаваў таксама рэзчыкам па дрэве, чыгуначнікам і рабочым сцэны. Выступіў у друку ў 70-х гадах. Памёр 13(25).03. 1887 г. у горадзе Тэлаві.

Ніко Ламауры нарадзіўся 7(19).02.1852 г. у вёсцы Арба (цяпер Гарыйскі раён) у сям'і свяшчэнніка. Скончыў Кіеўскую духоўную акадэмію (1879), дзе зазнаў моцны ўплыў рускіх народных дэмакратаў. Яму належаць першыя пераклады твораў Т. Шаўчэнкі, М. Дабралюбава і М. Някрасава на грузінскую мову. Вершы з'явіліся ў друку ў 1872 г., але потым аддаў перавагу прозе. Знапы і як выдатны педагог. Памёр 17(30).04.1915 г. у горадзе Горы.

Важа Пшавела (Разікашвілі Лука) нарадзіўся 14(26). 07.1861 г. у вёсцы Чаргалі (Усходняя Грузія) у сям'і свяшчэнніка. Вучыўся ў Гарыйскай настаўніцкай семінарыі. Настаўнічаў у вёсцы Эрца, быў вольнаслухачом юрыдычнага факультэта Пецярбургскага універсітэта (1883—1884). Працаваў хатнім настаўнікам, а ў 1896 г. зноў атрымаў пасаду сельскага настаўніка ў Дзідзі-Тапецкай школе. Пасля сутыкненняў з мясцовымі чыпоўнікамі і памешчыкамі зноў пакінуў школу, пасяліўся ў родным Чаргалі і займаўся сельскай гаспадаркай і палявапем. У 1879 г. бы-

лі надрукаваны этнаграфічныя парысы, а ў 1881 г.— паэтычныя творы Важа Пшавелы. Памёр 27.06(09.07).1915 г.

Шыо Мэвімелі (Кучукашвілі) парадзіўся 12.02(24.02).1866 г. у вёсцы Брэці (цяпер Карэльскі раён). Пасля заканчэння Гарыйскай семінарыі працаваў у рэдакцыях розных часопісаў і газет, у таварыстве распаўсюджвання пісьменнасці сярод грузінаў. Друкаваўся з 1885 г. З'яўляецца адным з заснавальнікаў грузінскай дзіцячай літаратуры. Паэтычныя вобразы, лексіку, а нярэдка тэмы і матывы чэрпаў з фальклорных крыніц. Памёр у 1933 г.

Дуту Мегрэлі (Хаштарыя Дзімітрый) парадзіўся 26.10(7.11).1867 г. у вёсцы Суджуна (цяпер Абашскі раён). Літаратурную дзейнасць распачаў у 1886 г. Аўтар некалькіх зборнікаў вершаў і драматычных паэм, прэзаік, драматург. Памёр у 1938 г.

Ірадыён Еўдашвілі (Хасіташвілі) парадзіўся 7(19).05.1873 г. у Бадбісхеві ў Кахеці. Вучыўся ў Тэлаўскім духоўным вучылішчы і Тбіліскай духоўнай семінарыі. За ўдзел у рэвалюцыйным руху быў выключаны з семінарыі (1893). Паступіў у Тбіліскае пяхотнае юнкерскае вучылішча, служыў на Паўночным Каўказе і ў Баку, удзельнічаў у руска-японскай вайне. З'яўляўся членам РСДРП, актыўна супрацоўнічаў у бальшавіцкай прэсе. У 1906 г. быў арыштаваны і сасланы ў Сольвычагодск, а потым у Астраханскую губерню. Друкаваўся з 1892 г. Унёс у грузінскую паэзію пафас рэвалюцыйнай барацьбы. Памёр 2(15).05.1916 г. у Тбілісі.

Катэ Макашвілі парадзіўся 25.11(7.12).1875 г. у вёсцы Ікалто (Тэлаўскі раён). Пасля заканчэння Тбіліскай класічнай гімназіі вучыўся па юрыдычным і ўсходазнаўчым факультэтах Пецярбургскага ўніверсітэта. Быў выключаны за ўдзел у студэнцкіх хваляваннях і ў 1900 г. вярнуўся на радзіму. Першыя вершы надрукаваў у 1902 г. Быў першым старшынёй Саюза пісьменнікаў Грузіі. Памёр у 1927 г.

Эцім Гурджы (Дабгашвілі) парадзіўся ў 1875 г. у Тбілісі. Паэт-ашуг. Пісаў на грузінскай, армянскай і азербайджанскай мовах. Спяваў свае вершы пад акампанімент чангуры і чыануры, а таксама аркестра зурнаўшчыкаў. Першая кніга выйшла ў 1901 г. З 1905 г. жыў у Баку. Быў сасланы за ўдзел у рэвалюцыйным руху. Памёр у 1940 г.

Аляксандр Абашэлі (Чочыя Ісак) нарадзіўся 15(27).08.1884 г. у вёсцы Сачочыя Кутаіскай губерні. Вучыўся ў Кутаіскім гарадскім вучылішчы, праслухаў курс лекцый па гісторыка-філасофскім факультэце ў Маскоўскім пародным універсітэце імя А. Шаняўскага. Актыўны ўдзельнік рэвалюцыі 1905 г., быў арыштаваны і сасланы ў Сольвычагодск. Спачатку пісаў на рускай мове. Першыя грузінскія вершы былі надрукаваны ў 1909 г. Аўтар фантастычнага рамана «Жанчына ў лютэрку» (1930). Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і медалямі. Памёр 29.09.1954 г.

Георгій Кучышвілі (Чхеідзе) нарадзіўся 17(29).10.1886 г. у вёсцы Мярэ (цяпер Тэлаўскі раён). Вучыўся ў практычнай школе пры Тбіліскім батанічным садзе. Працаваў у рэдакцыях газет, удзельнічаў у рэвалюцыйным руху, быў арыштаваны. Друкаваўся з 1906 г. Выступаў і як празаік. Адыграў вялікую ролю ў развіцці грузінскай дзіцячай літаратуры. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», медалямі. Памёр 20.01.1947 г. у Тбілісі.

Сандро Шаншышвілі нарадзіўся 13(25).07.1888 г. у вёсцы Джугаані (цяпер Сігнахскі раён). Вучыўся ў Тбіліскай духоўнай семінарыі, потым у гімназіі, а з 1911 г. пабыў адукацыю ва універсітэтах Цюрыха, Берна, Берліна і Лейпцыга. Пасля вяртання на радзіму (1922) працаваў у рэдакцыях газет і часопісаў, супрацоўнічаў з тэатрам імя Ш. Руставелі. Друкаваўся з 1905 г. Аўтар празаічных і драматычных твораў. Заслужаны дзеяч мастацтваў Грузінскай ССР (1930). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР. Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Памёр у 1979 г.

Валерыян Гапрындашвілі нарадзіўся 21.12.1888(2.01.1889) г. у Кутаісі. Скончыў юрыдычны факультэт Маскоўскага універсітэта (1914). Пісаць пачаў на рускай мове. Першыя грузінскія вершы быў надрукаваны ў 1916 г. Адзін з заснавальнікаў сімвалісцкай групы «Блакiтныя рогi». Аўтар шэрагу прац па тэорыі літаратуры. Перакладаў творы рускіх і заходнееўрапейскіх паэтаў. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны». Памёр 31.01.1941 г.

Іосіф Грышашвілі (Мамулашвілі) нарадзіўся 12(24).04.1889 г. у Тбілісі. Пасля заканчэння Тбіліскай класічнай гімназіі займаўся самаадукацыяй, працаваў суфлёрам і акцё-

рам у театры, супрацоўнічаў з рэдакцыямі газет і часопісаў. Выступіў у друку ў 1904 г. Шмат перакладаў, пісаў вершы для дзяцей, займаўся літаратурна-даследчыцкай дзейнасцю. Правадзейны член АН Грузінскай ССР (1946). Заслужаны дзеяч мастацтва Армянскай ССР (1945), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1950), народны паэт Грузінскай ССР (1959). Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвопага Сцяга, медалямі. Памёр 3.08.1965 г.

Галакціён Табідзе нарадзіўся 6(18).11.1892 г. у вёсцы Чквіісі Кутаіскага павета. Вучыўся ў гімназіі ў Кутаісі, а потым у Тыфліскай духоўнай семінарыі (1908—1910). Друкаваўся з 1908 г. Народны паэт Грузінскай ССР (1933). У 1935 г. удзельнічаў у рабоце I Сусветнага антыфашысцкага кангрэса ў абарону культуры ў Парыжы. Правадзейны член Акадэміі навук Грузінскай ССР (1944). Узнагароджаны ордэнам Леніна. Памёр 17.03.1959 г.

Тыцыян Табідзе нарадзіўся 21.03(02.04).1893 г. у вёсцы Шуамта Кутаіскай губерні ў сям'і свяшчэнніка. Вучыўся ў Кутаіскай класічнай гімназіі, на філалагічным факультэце Маскоўскага універсітэта (1913—1917). Друкаваўся з 1910 г. Адзін з заснавальнікаў групы грузінскіх сімвалістаў «Блакiтныя рогі» (1915). З 1920 г. рэдагаваў органы сімвалістаў «Рубікон» і «Барыкады». Вёў грамадска-літаратурную і арганізацыйную работу. Па яго ініцыятыве былі адкрыты Літаратурны музей Грузіі і музей імя А. Казбегі. Актыўна займаўся перакладчыцкай дзейнасцю. Памёр 16.12.1937 г.

Паола Яшвілі нарадзіўся 17(29).06.1895 г. у вёсцы Аргвекі (цяпер Сачхерскі раён). Вучыўся ў класічных гімназіях Кутаісі і Анапы, рэдагаваў часопіс «Стрэлы Калхіды». Друкаваўся з 1911 г. Адначасова з паэзіяй захапляўся і жывапісам. Вучыўся ў Парыжы ў Інстытуце мастацтваў пры Луўры. У 1915 г. вярнуўся ў Грузію, стаў членам групы «Блакiтныя рогі», рэдагаваў часопіс сімвалістаў. Горача вітаў перамогу Савецкай улады ў Грузіі. У 1924 г. быў абраны кандыдатам, а ў 1934 г. членам ЦВК Закаўказзя. Шмат перакладаў з французскай і рускай моў. Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвопага Сцяга. Памёр 22.07.1937 г.

Грыгол Цэцхладзе нарадзіўся 14.04.(26.04).1895 г. у вёсцы Маідаці (цяпер Лапчхуцкі раён). Скончыў Тбіліскі педага-

гічны інстытут, працаваў у рэдакцыях літаратурных газет і часопісаў. Рэдагаваў часопісы «Пояс Фалабуса» і «Дзеянне». Быў членам групы сімвалістаў «Блакітныя рогі». Шмат перакладаў, пісаў і для дзяцей. Памёр у 1976 г.

Калаў Надзірадзе нарадзіўся 24.02(08.03).1895 г. у Кутаісі. Скончыў юрыдычны факультэт Маскоўскага універсітэта (1916). Першы верш быў надрукаваны ў 1915 г. у часопісе «Блакітныя рогі», адным з ініцыятараў стварэння якога быў паэт. Шмат перакладае. Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і медалямі.

Цярэнцій Гранелі (Квірквелія) нарадзіўся 25.11(7.12).1898 г. у вёсцы Цаленджыха (Заходняя Грузія) у сям'і сяляніна. Скончыў пачатковую сельскую школу. У 1918 г. пераехаў у Тбілісі. Працаваў кантралёрам на чыгунцы, кур'ерам у рэдакцыях. Выпускаў газету «Іа» («Фіялка») і часопіс «Кронасі сарке» («Люстэрка Кронаса»). Друкаваўся з 1919 г. Памёр у 1934 г.

Шалва Кармелі (Гагіяшвілі) нарадзіўся ў 1899 г. Скончыў Кутаіскую гімназію, а з 1920 г. вучыўся ў Тбіліскім універсітэце. Друкаваўся з 1915 г. Быў членам групы сімвалістаў «Блакітныя рогі». Першая кніжка «Вавілон» выйшла ў 1921 г. Паэт не паспеў апублікаваць зборнікі «Коні Апакаліпсіса» і «Белы Георгій». Памёр у 1923 г. У 1970 г. выйшла кніга выбраных вершаў.

Георгій Леанідзе нарадзіўся 27.12.1899(8.01.1990) у вёсцы Патардзеулі ў Кахеціі. Вучыўся ў Тбіліскім духоўным вучылішчы, з 1913 г.— у духоўнай семінарыі, а ў 1918 г. паступіў на філалагічны факультэт Тбіліскага універсітэта. Літаратурную дзейнасць пачаў у 1905 г. У 1918 г. уступіў у групу сімвалістаў «Блакітныя рогі». Выступаў таксама як празаік і даследчык гісторыі грузінскай літаратуры. Дырэктар Літаратурнага музея Грузіі (1930—1952), Інстытута гісторыі грузінскай літаратуры АН Грузінскай ССР (1957—1966). Народны паэт Грузіі (1959). Правадзейны член АН Грузінскай ССР (1944). Доктар філалагічных навук (1961). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1941), Рэспубліканскай літаратурнай прэміі імя Ш. Руставелі (1969). Узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі. Абіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР. Памёр 9.08.1966 г.

Іона Вакелі (Мегрэлідзе) нарадзіўся 15(28).11.1900 г. у вёсцы Ваке. Адзін з арганізатараў Асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў (1921). Друкаваўся з 1920 г. Аўтар многіх паэтычных зборнікаў і драматычных твораў. Заслужаны дзеяч мастацтваў Грузінскай ССР (1960). Памёр у 1984 г.

Давід Гачачыладзе нарадзіўся 19.09.1902 г. у вёсцы Гарэша (цяпер Харагаульскі раён). Скончыў эканамічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта. Друкуецца з 1919 г. Быў членам групы футурыстаў. Выступаў як драматург, аўтар кніг для дзяцей і перакладчык з моў народаў СССР. Памёр у 1974 г.

Алія Мірцхулава (Мамашвілі) нарадзіўся 15(28).04.1903 г. у вёсцы Хорга (Хобскі раён). Скончыў Паційскае гарадское вучылішча і Зугдзідскую гімназію. Потым вучыўся ў Тбіліскім дзяржаўным універсітэце і адначасова працаваў у ЦК ЛКСМ Грузіі. Вучыўся ў Літаратурным інстытуце імя В. Брусава ў Маскве (1923—1927), а потым — у Камуністычным інстытуце журналістыкі. Працаваў сакратаром СП Грузіі (1937—1939), у выдавецтвах, рэдагаваў часопісы. Друкаваўся з 1921 г. Узнагароджаны ордэнам Леніна, двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам «Знак Пашаны», медалямі. Памёр 16.10.1971 г.

Сіман Чыкавані нарадзіўся 9.01(21.01).1903 г. у вёсцы Наесакава Сепакскага павета Кутаіскай губерні. Скончыў Кутаіскае рэальнае вучылішча і філалагічны факультэт Тбіліскага універсітэта. У 1922—1925 гг. служыў у радах Чырвонай Арміі. Друкаваўся з 1924 г. У дні Вялікай Айчыннай вайны актыўна супрацоўнічаў у франтавым друку. У 1944—1951 гг. быў старшынёй Саюза пісьменнікаў Грузіі, у 1954—1960 — галоўным рэдактарам часопіса «Мпатобі» («Свяціла»). Аўтар шматлікіх літаратуразнаўчых артыкулаў і перакладаў. Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР трэцяга склікання. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1947). Узнагароджаны ордэнамі Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга. Памёр 27.04.1966 г.

Ніко Самадашвілі нарадзіўся 1.07.1905 г. у вёсцы Хідзіставі (цяпер Гарыйскі раён). Скончыў Тбіліскі універсітэт і ўсё жыццё працаваў рэвізорам-эканамістам. Упершыню вершы былі надрукаваны ў 1967 г., пасля смерці паэта (1963). У 1973 г. выйшла кніга выбраных вершаў.

Карло Каладзе нарадзіўся 16(29).3.1907 г. у Кутаісі. Скончыў літаратурны факультэт Тбіліскага універсітэта, адзін з першых уступіў у Асацыяцыю пралетарскіх пісьменнікаў. Першыя вершы надрукаваў у 1920 г. у падпольнай газеце «Камунісці» («Камуніст»). Рэдагаваў часопіс «Ніянгі» («Кракадзіл»), быў дырэктарам выдавецтва «Мерані» (1968—1977). Выступае таксама як драматург і перакладчык. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны».

Іраклій Абашыдзе нарадзіўся 16(29).11.1909 г. у вёсцы Хові Кутаіскай губерні. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1931). Працаваў у рэдакцыях літаратурных часопісаў, адказным сакратаром СП Грузіі (1939—1944), першым сакратаром, а потым старшынёй праўлення СП Грузіі (1953—1967). З 1965 г.— галоўны рэдактар Грузінскай савецкай энцыклапедыі. Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Старшыня Вярхоўнага Савета ГССР. Акадэмік АН ГССР (1960). Друкуецца з 1928 г. Шмат перакладае, піша творы для дзяцей. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Ш. Руставелі (1965). Узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга і «Знак Пашаны».

Грыгол Абашыдзе нарадзіўся 19.07.(1.08).1914 г. у сяле Зедаргапі каля горада Чыятуры. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1936). Працаваў галоўным рэдактарам часопісаў «Дзіла» («Раніца»), «Ніянгі» («Кракадзіл»), «Дроша» («Сцяг»), «Мнатобі» («Свяціла»), старшынёй праўлення Саюза пісьменнікаў Грузіі (1967—1981). Друкуецца з 1934 г. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1951). Аўтар некалькіх раманаў, кніг апавяданняў, драматычных твораў, перакладаў, твораў для дзяцей. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», медалямі.

Шалва Амісулашвілі нарадзіўся 10.04.1915 г. у горадзе Тэлаві. Скончыў тэатральны інстытут імя Ш. Руставелі (1940). Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Працаваў у рэдакцыях газет, у выдавецтвах. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені. Друкаваўся з 1938 г. Памёр у 1981 г.

Рэваз Маргіяні нарадзіўся 11(24).11.1916 г. у вёсцы Мулахі ў Свапэціі. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1940). Працаваў у рэдакцыі нія-

перскай газеты. У 1941 г. добраахвотнікам найшоў на фронт. Працаваў галоўным рэдактарам газеты «Літэратурулі Сакартвела» («Літаратурная Грузія») (1963—1973), часопіса «Дроша» («Сцян») (1973—1985). Друкаваўся з 1934 г. Плёна на займаўся перакладам. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» і іншымі. Памёр у 1985 г.

Александр Саджал нарадзіўся ў 1916 г. у вёсцы Ледгябіо (цяпер Зугдзідскі раён). Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1940). Друкаваўся з 1935 г. Займаўся перакладам. Памёр у 1944 г.

Ладо Асацыяні нарадзіўся 14.01(26.01).1917 г. у сяле Барднала (цяпер Цагерскі раён). Скончыў факультэт грузінскай мовы і літаратуры Кутаіскага педагагічнага інстытута (1938). Пераехаў у Тбілісі. Друкаваўся з 1936 г. Памёр у 1943 г.

Мірза Геласані нарадзіўся 2.03.(14.03).1917 г. у вёсцы Макамакары (цяпер Тыянецкі раён). Пасля заканчэння педагагічнага тэхнікума ў Тыянеці (1936) працаваў у Тбілісі. Удзельнік савецка-фінляндскай (1939—1940) і Вялікай Айчыннай войнаў. Загінуў 19.07.1944 г. пры вызваленні Беларусі. Нахаваны каля вёскі Сапнікі Бешанковіцкага раёна. Друкаваўся з 1934 г. На беларускай мове выйшаў зборнік яго вершаў «Клітва» (1970). Імя паэта прысвоена Ржаўскай сярэдняй школе (Бешанковіцкі раён). Лаўрэат прэміі імя Ш. Руставелі (1975).

Шалва Парчхадзе нарадзіўся 14.01.1918 г. у вёсцы Квачыхо (цяпер Чыятурскі раён). Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1946). Друкуецца з 1946 г.

Іосіф Панешвілі нарадзіўся 6.04.1918 г. у вёсцы Карданахі (цяпер Гурджаанскі раён). Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1942). Служыў у Савецкай Арміі (1943—1946). Працаваў у рэдакцыі газеты «Камунісці» («Камуніст»), галоўным рэдактарам часопіса «Дзіла» («Раніца»), газеты «Літэратурулі Сакартвела» («Літаратурная Грузія»), сакратаром Саюза пісьменнікаў Грузіі (1965—1972). Старшыня рэспубліканскага Камітэта абароны міру (1972—1981). Дэпутат Вярхоўнага Савета Грузінскай ССР сёмага склікання. Узнагароджаны ордэнамі і медалямі. Друкаваўся з 1938 г. Памёр у 1981 г.

Ладо Сулаберыдзе нарадзіўся 20.04.1918 г. у вёсцы Шуамта (цяпер Ванскі раён). Вучыўся ў Тбіліскім дзяржаўным універсітэце. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Першая кніга выйшла ў 1948 г. Аўтар кніг для дзяцей, шматлікіх перакладаў.

Мурман Лебанідзе нарадзіўся 14.11.1922 г. у вёсцы Агстафа ў Азербайджанскай ССР. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1948). Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Працаваў у рэдакцыях газет і часопісаў. Друкуецца з 1944 г. Многа піша для дзяцей, плённа займаецца перакладчыцкай дзейнасцю. Лаўрэат прэміі імя Ш. Руставелі.

Хута Берулава нарадзіўся 10.12.1924 г. у горадзе Зугдзідзі. Вучыўся ў Сухумскім педагагічным інстытуце, скончыў Літаратурыны інстытут імя М. Горкага (1952). Працаваў у рэдакцыях часопісаў і газет, дырэктарам выдавецтваў «Накадулі» («Ручаёк») і «Гапатлеба» («Асвета»), галоўным рэдактарам часопісаў «Цыскры» («Зара») (1966—1980), «Дроша» («Сцяг») (1980—1986). З 1986 г.— сакратар Саюза пісьменнікаў Грузіі. Друкуецца з 1941 г. Піша і для дзяцей. Пераклаў паасобныя вершы беларускіх паэтаў. Аўтар паэмы «Хвалі Нёмана. Дванаццаць песень пра Беларусь».

Атар Мампория нарадзіўся 1.12.1924 г. у Кутаісі. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта. Друкуецца з 1940 г. Выступае таксама як драматург, піша для дзяцей.

Ганна Каландадзе нарадзілася 15.12.1924 г. у вёсцы Хідзіставі Чахатаурскага раёна. Скончыла філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1946) і аспірантуру пры ім. Друкуецца з 1946 г. Аўтар шматлікіх паэтычных зборнікаў.

Атар Чалідзе нарадзіўся 8.09.1925 г. у Тбілісі. Скончыў філасофскі факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1950), вучыўся ў Літаратурным інстытуце імя М. Горкага (1950—1954). Друкуецца з 1943 г. Выступае і як перакладчык. Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і ордэнам «Знак Пашаны».

Міхаіл Квлівідзе нарадзіўся 22.06.1925 г. у Тбілісі. Скончыў факультэт графікі Тбіліскай мастацкай акадэміі (1950) і аспірантуру па спецыяльнасці «Мастацтвазнаўства». Доў-

гі час жыў у Маскве, працаваў кансультантам па грузінскай літаратуры ў СІ ССРСР. Зараз працуе ў Галоўнай рэдакцыі па літаратурных сувязях і мастацкім перакладзе пры СІ Грузіі. Друкуецца з 1946 г. Выступае як крытык і перакладчык.

Прыдон Халвашы нарадзіўся ў 1925 г. Вучыўся ў індустрыяльным тэхнікуме ў Батумі, працаваў у калгасе, на будаўніцтве чыгузкі, загадчыкам сельскага клуба, настаўнікам. Скончыў Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве (1957) і быў абраны сакратаром Аджарскай арганізацыі СІ Грузіі, дзе працуе і цяпер. Першы зборнік паэзіі быў выдадзены ў 1948 г. Аўтар некалькіх раманаў, апавяданняў і п'ес.

Сілаван Нарыманідзе нарадзіўся 15.03.1925 г. у вёсцы Маграані Ахмецкага раёна. Скончыў юрыдычны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1949), працаваў у рэдакцыях газет, з 1974 г.— намеснікам дырэктара выдавецтва «Мерані». Друкуецца з 1947 г.

Шата Чантладзе нарадзіўся 13.06.1927 г. у Тбілісі. Вучыўся на філалагічным факультэце Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пры жыцці друкаваўся вельмі мала. Выступаў і як перакладчык. Зборнікі вершаў выйшлі пасля смерці паэта (1972, 1984). Памёр у 1967 г.

Гіві Дзнеладзе нарадзіўся 23.08.1927 г. у вёсцы Бурнаці Чахтаурскага раёна. Скончыў філалагічны факультэт педінстытута імя А. Пушкіна (1952). Працаваў у рэдакцыях літаратурных газет і часопісаў. З 1983 г. працуе ў часопісе «Саунджэ» («Скарб»). Друкуецца з 1948 г. Піша і для дзяцей, шмат перакладае.

Назі Кіласонія нарадзілася 20.10.1927 г. у вёсцы Абісі Карэльскага раёна. Скончыла Тбіліскі дзяржаўны ўніверсітэт (1952). Працавала ў рэдакцыях часопісаў «Піянеры» («Піянер»), а з 1960 г.— «Сакартвелас калі» («Грузінская жанчына»). Друкуецца з 1953 г. Пераклала паасобныя вершы беларускіх паэтаў.

Надар Гурашыдзе нарадзіўся 10.03.1927 г. у вёсцы Марані Абашскага раёна. Скончыў філасофскі факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1950). Працаваў загадчыкам аддзела ў газеце, дырэктарам тэатра, сакратаром СІ Грузіі (1971—1973). З 1973 г. працуе ў Савеце Міністраў

Грузінскай ССР. Друкуецца з 1946 г. Шмат перакладае.

Арчыл Сулакаур нарадзіўся 28.12.1927 г. у Тбілісі. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1951). Працаваў у рэдакцыях літаратурных часопісаў, дырэктарам выдавецтва «Накадулі» («Ручаёк»). Зараз — галоўны рэдактар часопіса «Мнатобі» («Свяціла»). Друкуецца з 1945 г. Плённа працуе і ў прозе. Лаўрэат прэміі імя Ш. Руставелі (1971).

Мухран Мачаварыяні нарадзіўся 12.04.1929 г. у вёсцы Аргвевці Сачхерскага раёна. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1952). Працаваў у рэдакцыях часопісаў «Цыскары» («Зара»), «Піянер» («Піянер»), «Дзіла» («Раніца»). Друкуецца з 1952 г. Піша і для дзяцей, займаецца перакладам. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны».

Шата Пішніянідзе (Мамагейшвілі) нарадзіўся 18.03.1929 г. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1953), вучыўся ў Літаратурным інстытуце імя М. Горкага, працаваў у рэдакцыях літаратурных часопісаў, сакратаром СП Грузіі (1982—1985), старшынёй яго праўлення (1985—1986). Друкуецца з 1946 г. Лаўрэат прэміі імя Ш. Руставелі. Займаецца перакладчыцкай дзейнасцю. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны».

Морыс Пацхішвілі нарадзіўся ў 1930 г. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1954). Працаваў у выдавецтве, у СП Грузіі, галоўным рэдактарам часопіса «Цыскары» («Зара»). Зараз — дырэктар выдавецтва «Накадулі» («Ручаёк»). Друкуецца з 1953 г. Піша і для дзяцей. Пераклаў паасобныя вершы беларускіх паэтаў.

Джансуг Чарквіяні нарадзіўся 30.09.1931 г. у Тбілісі. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1956). Працаваў у рэдакцыях часопісаў, галоўным рэдактарам часопіса «Цыскары» («Зара»). Цяпер сакратар праўлення СП Грузіі. Друкуецца з 1948 г. Піша і для дзяцей, шмат перакладае. Лаўрэат прэміі імя Ш. Руставелі.

Тамаз Чыладзе нарадзіўся 05.03.1931 г. у горадзе Сігнахі. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага універсітэта (1954). Працаваў у рэдакцыях часопісаў, а з

1973 г. быў галоўным рэдактарам часопіса «Сабчота хелаўнеба» («Савецкае мастацтва»). Цяпер — сакратар праўлення СП Грузіі. Друкуецца з 1952 г. Выступае і як празаік, драматург, крытык.

Тарыэл Чантурыя нарадзіўся 11.07.1932 г. у Батумі. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1956). Працаваў у рэдакцыях газет, часопісаў, у выдавецтвах. Цяпер працуе ў Галоўнай рэдкалегіі па літаратурных узаемасувязях і мастацкім перакладзе пры СП Грузіі. Друкуецца з 1951 г. Перакладае, піша і для дзяцей.

Вахтанг Джавахадзе нарадзіўся 29.07.1932 г. у Кутаісі. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1956). Працуе намеснікам дырэктара выдавецтва «Сабчота Сакартвела» («Савецкая Грузія»). Друкуецца з 1947 г. Пераклаў паасобныя вершы беларускіх паэтаў.

Гіві Гегечкоры нарадзіўся 24.01.1933 г. у Тбілісі. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1956). З 1958 г.— загадчык аддзела паэзіі і прозы часопіса «Цыскары» («Зара»). Цяпер працуе кансультантам СП Грузіі. Друкуецца з 1952 г. Аўтар некалькіх кніг паэзіі, вершаў для дзяцей. Выступае як перакладчык і крытык.

Заур Балквадзе нарадзіўся 2.04.1933 г. у вёсцы Гутуры Чахатаурскага раёна. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1965). Працаваў карэспандэнтам у Галоўным упраўленні грузіпскай радыёінфармацыі, адказным сакратаром ўніверсітэцкай шматтыражкі, загадчыкам аддзела часопіса «Цыскары» («Зара»), адказным сакратаром часопіса «Ніпгі» («Кракадзіл»). Друкуецца з 1951 г. Шмат перакладае.

Медэя Кэхідзе нарадзілася 30.12.1933 г. у вёсцы Ахалісцелі Кварэльская раёна. Скончыла юрыдычны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1954) і Літаратурны інстытут імя М. Горкага. Працуе сакратаром партыйнай арганізацыі СП Грузіпскай ССР. Друкуецца з 1950 г. Аўтар шматлікіх зборнікаў вершаў, дзвюх кніг вершаў для дзяцей. Пераклала паасобныя вершы беларускіх паэтаў.

Атар Чыладзе нарадзіўся 20.03.1933 г. у вёсцы Сігнахі. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1956). Працаваў у часопісе «Мнатобі» («Свяціла») (1967—1973). Друкуецца з 1952 г. Апошнім часам выступае як празаік, шмат перакладае.

Хута Гагуа нарадзіўся 10.08.1934 г. у вёсцы Бабушара Гульрышскага раёна Абхазскай АССР. Скончыў Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве (1963). Быў сакратаром СП Абхазіі, а з 1976 г.— адказны сакратар савета па грузінскай літаратуры пры СП СССР. Друкуецца з 1954 г. Выступае і як перакладчык.

Тагу Мебурывілі нарадзіўся 22.08.1934 г. у вёсцы Пярэта Ванскага раёна. Скончыў літаратурны факультэт Кутаіскага педагагічнага інстытута (1957). Працуе ў выдавецтве «Мерані». Друкуецца з 1955 г.

Іярам Кемерталідзе нарадзіўся 21.05.1936 г. у вёсцы Мярджэві Сачхерскага раёна. Скончыў Тбіліскі інстытут замежных моў. Працаваў у рэдакцыях літаратурных газет і часопісаў. З 1967 г.— адказны сакратар часопіса «Дзіла» («Раніца»), з 1977 г.— загадчык аддзела грузінскай мастацкай літаратуры выдавецтва «Сабчота Сакартвела». Друкуецца з 1958 г. Пераклаў паасобныя вершы беларускіх паэтаў.

Эмзар Квітаішвілі нарадзіўся 27.11.1936 г. у Тбілісі. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1959). Кандыдат філалагічных навук. Працаваў у часопісе «Цыскары» («Зара»), цяпер працуе ў Інстытуце літаратуры АН Грузінскай ССР. Друкуецца з 1957 г. Піша і для дзяцей, выступае як перакладчык і літаратуразнаўца.

Рэзо Амашукелі нарадзіўся 24.06.1936 г. у Кутаісі. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1960). Працаваў загадчыкам аддзела часопіса «Цыскары» («Зара») (1961—1964), у Дзяржаўным камітэце па справах друку і паліграфіі, на партыйнай рабоце (1971—1973), адказным сакратаром у часопісе «Мнатобі» («Свяціла») (1973—1985), сакратаром СП Грузінскай ССР (1985—1986). Быў абраны прэзідэнтам міжнароднага клуба моладзі (1969). Друкуецца з 1957 г. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Грузіі (1968).

Іза Арджанікідзе нарадзілася 21.11.1938 г. у Тбілісі. Скончыла філалагічны факультэт Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М. Ламаносава (1965). Працавала ў выдавецтвах «Накадулі», «Мерані», дырэктарам Музея грузінскай літаратуры (1976—1980). Друкуецца з 1958 г. Шмат перакладае.

Мурман Джгубурья нарадзіўся 13.06.1938 г. у вёсцы Акумі Гальскага раёна Абхазскай АССР. Вучыўся ў будаўнічым тэхнікуме, працаваў на будоўлях. Скончыў Тбіліскі дзяржаўны ўніверсітэт (1966). Друкуецца з 1967 г. Пераклаў наасобныя творы беларускіх паэтаў.

Мамука Цыклауры нарадзіўся 4.04.1938 г. у вёсцы Пасанауры Душэцкага раёна. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна (1964). Працаваў у рэдакцыях літаратурных часопісаў, у альманаху «Крытыка», намеснікам дырэктара выдавецтва «Мерані». Цяпер — загадчык аддзела крытыкі штотыднёвіка «Літэратурулі Сакартвела». Друкуецца з 1960 г.

Бесік Харанаулі нарадзіўся 11.11.1939 г. у горадзе Тыянеці. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1962). Працаваў у выдавецтвах, у рэдакцыях літаратурных часопісаў. З 1985 г. — адказны сакратар часопіса «Мнатобі» («Свяціла»). Друкуецца з 1956 г. Пераклаў наасобныя вершы беларускіх паэтаў.

Алуда Арабулі нарадзіўся ў 1939 г. Скончыў гістарычны факультэт Тбіліскага педагагічнага інстытута імя А. Пушкіна. Працаваў выкладчыкам у горадзе Барысаха, у Міністэрстве культуры Грузінскай ССР. Цяпер працуе ў Кніжнай палаце Грузінскай ССР. Друкуецца з 1969 г.

Лія Стуруа нарадзілася 15.05.1939 г. у Тбілісі. Скончыла філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1962). Кандыдат філалагічных навук (1974). Друкуецца з 1970 г. Выступае як літаратуразнаўца і крытык.

Грыгол Джулухідзе нарадзіўся 1.07.1940 г. у вёсцы Чхенішы Самтрэдскага раёна. Скончыў вярхняе аддзяленне філалагічнага факультэта педагагічнага інстытута імя Пушкіна (1968). Друкуецца з 1968 г.

Тэда Бекішвілі нарадзіўся 1.06.1941 г. у вёсцы Нагварэві Душэцкага раёна. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1967). Працаваў рэдак-

тарам у выдавецтве «Накадулі» (1968—1974), загадчыкам аддзела крытыкі ў «Літэратурулі газеці» («Літаратурнай газеце») (1974—1982). Цяпер працуе намеснікам галоўнага рэдактара ў часопісе «Цыскары» («Зара»). Друкуецца з 1965 г. Выступае і як перакладчык.

Гурам (Сіман) Петрыяшвілі нарадзіўся 16.05.1942 г. у горадзе Лянтэхі. Скончыў механіка-матэматычны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1964) і кінарэжысёрскі факультэт Тбіліскага тэатральнага інстытута. Працаваў інжынерам у навукова-даследчым інстытуце і ў вылічальным цэнтры, настаўнічаў, працаваў асістэнтам і памочнікам кінарэжысёра, тэлеаператарам, кінаакцёрам. Цяпер працуе рэжысёрам на кінастудыі «Грузія-фільм». Друкуецца з 1973 г. Шмат піша і для дзяцей. Выступае таксама як празаік, сцэнарыст, крытык.

Джарджы Пхавелі (Цыграшвілі Давід) нарадзіўся 18.10.1943 г. у вёсцы Арахіджа Душэцкага раёна. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1968). Працаваў у выдавецтве «Сабчота Сакартвела» («Савецкая Грузія») (1968—1975), а з 1975 г. працуе ў часопісе «Саунджэ» («Скарб»). Друкуецца з 1968 г. Шмат перакладае.

Гіві Алхазішвілі нарадзіўся 26.05.1944 г. у горадзе Тэлаві. Скончыў філалагічны факультэт Тбіліскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1969). Працаваў у выдавецтвах «Мерані», «Ганатлеба», «Цыгніс самкара». З 1976 г. працуе загадчыкам аддзела паэзіі ў часопісе «Цыскары» («Зара»). Друкуецца з 1966 г. Выступае і як перакладчык.

Т Л У М А Ч Э Н Н І
 НЕКАТОРЫХ ТЭРМІНАЎ, УЛАСНЫХ ІМЕНАЎ
 І ГЕАГРАФІЧНЫХ ПАЗВАЎ

- Абазі* — срэбная манета ў 20 капсек.
- «Абдул-месія» («Раб Хрыста»)* — адычная паэма свецкага зместу Іаанэ Шаўтэлі.
- Агар* — паводле старазапаветных паданняў егіпцянка, рабыня Сары і паложніца Аўрама.
- Адзісі* — вёска з крэпасцю ў Картлі.
- Азарпеша* — карэц для віна з доўгай ручкай.
- Акракана* — сяло ў наваколлях Тбілісі, літаральна «Залатая ніва».
- Алазань* — рака, даліна якой лічыцца адной з прыгажэйшых мясцін Грузіі.
- Алена-царыца* — у грэчаскай міфалогіі найпрыгажэйшая з жанчын, жонка цара Спарты Менелая.
- Алена* — горад у Сірыі.
- Аляксандр* — малодшы сын Тэймураза I. У 1620 годзе па загаду шаха Абаса, у якога царэвіч знаходзіўся ў заложніках, быў вылегчаны, ад чаго і памёр.
- «Аміран-Дарэджаніяні»* — гл. Хапелі Масэ.
- Амірані* — герой старажытнагрузінскіх паданняў (у антычнай міфалогіі Праметэй), які ўкраў агонь у багоў і быў прыкаваны за гэта да скалы.
- Амірбар* (араб.) — міністр двара; начальнік ваянскага флоту, адмірал.
- Амір-Спасалар* — камандуючы войскамі.
- Анануры* — цытадэль ва Усходняй Грузіі.
- Анісі* — назва мясціны, звязанай з гістарычнай бітвай.
- Арагві* — рэчка ва Усходняй Грузіі.
- Аран* — вобласць у сярэдневяковым Азербайджане.
- Армазі* — буйное капішча і акрональ каля г. Мцхета.
- Арпіры* — вёска ў Заходняй Грузіі, радзіма Тыцыяна Табідзе.

- Артвіні* — мясціна ў Грузіі.
- Архалук* — мужчынскае адзенне.
- Архваці* — вёска ў Хеўсурэціі.
- Арыстоцель* (384—322 гг. да н. э.) — старажытнагрэчаскі філосаф і вучоны.
- Арэс (Арэй)* — у грэчаскай міфалогіі бог каварнай, вераломнай вайны, сын Зеўса і Геры.
- Асецін* — Давід Саслані, муж царыцы Тамары.
- Аскленій* — у грэчаскай міфалогіі бог лячэння, што ўваскрашаў нават нябожчыкаў.
- Аснат* — гераіня паэмы Шата Руставелі «Віцязь у тыгравай шкуры».
- Аспіраз* — планета Венера (Мілавіца).
- Астарт (Аштарт)* — у старажытнафінікійскай міфалогіі багіня ўрадлівасці, мацярынства і кахання.
- Астрахань* — горад на р. Волзе, у якім грузінскія цары і іх паслы на шляху ў Маскву ці Пецярбург часта зімавалі.
- Атарыд* (араб.) — планета Меркурыі.
- Аўрам (Абрам)* — міфалагічны родапачынальнік яўрэяў, у біблейскай міфалогіі бацька Ісака.
- Ахілес (Ахіл)* — у «Іліядзе» адзін з самых храбрых герояў, што трымалі ў аблозе Трою (Іліён).
- Бабкар* — азербайджанскі валадар, якога грузіны перамаглі на Шамхецкім полі ў 1195 годзе.
- Баграці* — манастыр, архітэктурны помнік непадалёку ад Кутаісі.
- Бадахшан* — мясцовасць на Паміры, што славілася здабычай і апрацоўкай рубінаў.
- Базалеці* — возера непадалёку ад Тбілісі.
- Бахмара* — горнакліматычны курорт у Гурыі.
- Безаар* (перс.) — каштоўны камень арганічнага паходжання, якому прыпісвалі лекавыя ўласцівасці.
- Беотыя* — вобласць у Сярэдняй Грэцыі.
- Бетані* — мясцовасць непадалёку ад Тбілісі, дзе знаходзіцца выдатны помнік грузінскага доўлідства XII ст. На адной з фрэсак храма захаваўся партрэт царыцы Тамары.
- Баал (Баал)* — старажытнае агульнасеміцкае бажаство, якое ўшаноўвалася ў Фінікіі, Палесціне і Сірыі як бог урадлівасці, вод, вайны і інш.
- Важа* — вялікі грузінскі парт Важа Пшавела.
- Вазір (візір, везір)* (араб.) — вышэйшы саноўнік, міністр, саветнік манарха на Усходзе.
- Вазіані* — мясціна ў Грузіі.

Ванкі — сабор у Тбілісі.

Вардзія — пачорны горад-манастыр у Паўднёвай Грузіі, пабудаваны ў XII ст. Захавалася каля трохсот памяшканняў.

Вахтанг Гаргасал (?—502) — цар Картлі, які праславіўся барацьбой з іранскімі захопнікамі. Заснавальнік горада Тбілісі.

Ваша (груз.) — вокліч радасці, захаплення, аднаведны воклічу «ура!».

Веліар (*Веліал*) — у іудаістычнай і хрысціянскай міфалогіях дэманічная істота, дух небыцця, хлусні і разбурэння.

Віс — гераіня персідскай рамантычнай паэмы Фахраддзіна Гургані «Віс і Рамін».

Вісон — каштоўная тканіна.

Віфінія — гістарычная вобласць на паўночным захадзе Малой Азіі (на тэрыторыі сучаснай Турцыі).

Габаон (*Гаваон*) — гарыстая мясцовасць у Палесціне.

Галгофа — пагорак у наваколлях Іерусаліма, на якім, па хрысціянскім паданні, быў укрыжаваны Ісус Хрыстос.

Гамборы — лясісты хрыбет у Кахеціі, што аддзяляе цяжкі ракі Іёры ад Алазанскай даліны.

Гамер — легендарны старажытнагрэчаскі паэт-эпік.

Гаргасал — гара.

Гарц (*Харц*) — горы ў ГДР і ФРГ.

Гвадалквір — рака ў Іспаніі.

Гверыні — фальклорная песня-галашэпне.

Гебел (*Гебал*) — старажытная ўрэйская і фінікійская назва фінійскага горада Бібл (сучасны Джубейль), што часам сустракаецца ў літаратуры.

Геён (*Джэён*, *Джэйхун*) — старажытная арабская назва р. Амудар'і.

Гелаці — архітэктурны комплекс каля г. Кутаісі, буйнейшы культурны цэнтр сярэднявечнай Грузіі. Захаваліся галоўны храм і руіны акадэміі.

Гіргіта — дэталі плуга.

Горда — шабля з асаблівай, «франкскай» сталі, якой славілася Хеўсурэція.

Грэмі — да XVI ст. сталіца Кахеціі. Захаваліся руіны крэпасці, палаца, цэркваў, жылых памяшканняў.

Гуланшара — казачны, легендарны горад; «гулан-шарх» (перс.) — горад ружаў.

Гурыя — гістарычная вобласць у Заходняй Грузіі. У XIV — пачатку XIX ст. феадальная дзяржава — Гурыйскае княства.

- Давід* — 1) Цар Ізраільска-Іудзейскай дзяржавы ў канцы II ст.— каля 950 г. да н. э.
2) Асецінскі княжыч Саслані, другі муж царыцы Тамары.
- Давід-Гарэджы* — манастырскі комплекс ва Усходняй Грузіі, архітэктурны помнік VI ст.
- Давід-Рэктар* — Давід-Алексі Месхішвілі (1745—1824), вучоны, педагог, перакладчык.
- Дадзешкеліяні Мурзакан* — гістарычная асоба, за зневажанне нацыянальнай годнасці грузінаў забіў расійскага губернатара.
- Далі* — у грузінскай міфалогіі багіня паляўнічых.
- Даліла* — у біблейскай міфалогіі філісцімлянка, кахапаня Самсона.
- Дамаск* (араб. Дзімішк) — сталіца Сірыі.
- Дарый I* — цар дзяржавы Ахеменідаў у 522—486 гг. да н. э.
- Дарыяні Елене* — выдуманая жанчына, ад імя якой Паола Яшвілі напісаў цыкл вершаў.
- Джавахішвілі Міхаіл* (сапраўднае імя і прозвішча Міхаіл Савіч Адамашвілі) (1880—1937) — грузінскі савецкі пісьменнік.
- Джайран* — парнакапытная жывёла з роду газеляў.
- Джан* — ласкальны зваротак (ад перс. «душа»).
- Джанісі* — гістарычнае месца баявой славы Грузіі.
- Джанапарыдзе Пракофій Апрасіёнавіч* (партыйны псеўданім Алёша) (1880—1918) — савецкі партыйны дзеяч. Расстраляны ў ліку 26 бакінскіх камісараў.
- Джвары* — храм (586 або 587—604) на вяршыні гары ў месцы зліцця рэк Арагві і Куры, непадалёку ад Мцхеты.
- Дзіянос* — Дзіянісіій Арэапагіт (псеўда-Дзіянісіій), шырокавядомы ў старажытнай Грузіі хрысціянскі філосаф Пётр Івер.
- Драхма* — дробная срэбная манета, а таксама мера вагі.
- Дудукі* (*дудук*) — духавы музычны інструмент: трубка з 9 ігравымі адтулінамі і падвоснай трысцінкай.
- Дыларгет* — герой паэмы Саргіса Тмагвелі «Дыларгесціяні».
- Дэбора* (*Дэвора*) — у біблейскай міфалогіі вяшчунка і суддзя, што ўзначаліла заваяванне старажытнаўрэйскімі плямёнамі Палесціны.
- Дэў* — у грузінскай міфалогіі волат, злы дух, велікан антрапаморфнага ці зааморфнага выгляду.
- Елене Дарыяні* — гл. Дарыяні.
- Елісейскія палі* (*Элізіум*) — у грэчаскай міфалогіі тагасветны прыстанак праведнікаў.
- Епох* (*Япох*) — у рэлігійна-міфалагічных уяўленнях іудаі-

му і хрысціянства: 1) старэйшы сын Каіна; 2) нашчадак Адама ў сёмым пакаленні, прадзед Ноя, бацька Мафусаіла.

Зедазені — старажытны манастыр, выдатны помнік грузінскага дойлідства.

Зекары — горны масіў у Грузіі.

Зейс — у грэчаскай міфалогіі вярхоўны бог.

Зуал (араб.) — планета Сатурн.

Зянон з Кітона на востраве Кіпры (каля 336—264 да н. э.) — заснавальнік стаічнай філасофскай школы ў Афінах.

Іаан — 1) Іаан Багаслоў — у хрысціянскім веравучэнні адзін з апосталаў. Царква прыпісвае яму адно з капанічных евангелляў, Апакаліпсіс і тры пасланні. 2) Іаан Дамаскін (каля 675 — да 753) — візантыйскі багаслоў, філосаф і паэт, завяршальнік і сістэматызатар грэчаскай патрыстыкі, вядучы ідэйны праціўнік іканаборства. 3) Іаан Златавуст (каля 350—407) — візантыйскі царкоўны дзеяч, біскуп Канстанцінопаля (з 398), выдатны прадстаўнік грэчаскага царкоўнага красамоўства, аўтар шматлікіх пропаведзяў, панегірыкаў, псалмоў. 4) Іаан Хрысціцель (Іаан Прадцеча) — у хрысціянскай міфалогіі прадвеснік прыходу месіі, папярэднік Ісуса Хрыста; мае мянушку (Хрысціцель) паводле абраду хрышчэння, што праводзіў у рацэ Іярдан.

Іаанэ Петрыцы (XI—XII стст.) — грузінскі філосаф, прадстаўнік неаплатанізму.

Іверыя (*Іберыя*) — старажытная назва Усходняй Грузіі.

Ікалто — вышэйшая школа ва Усходняй Грузіі, што ўзнікла на пачатку XII ст.; буйнейшы культурыны цэнтр. Захаваўся руіны акадэміі.

Іліён (*Троя*) — старажытны горад у Малоі Азіі, вядомы па грэчаскаму эпасу.

Імерэці (*Імерэція*) — гістарычная вобласць у Заходняй Грузіі, яе цэнтр — Кутаісі. У канцы XV ст. тут было ўтворана Імерэццкае царства.

Інгароква Э. Ф. — гл. Цінашвілі Э. Ф.

Інгуры — рака ў Грузіі, што ўпадае ў Чорнае мора.

Іоры — рака ва Усходняй Грузіі.

Іосіф — у біблейскай міфалогіі любімы сын Іакава і Рахілі; быў прададзены братамі ў рабства.

Іоў — у біблейскай міфалогіі прапаведнік (поруч з Даніілам і Ноем).

Ісак — у біблейскай міфалогіі сын Аўрама і Сары, бацька Ісава і Іакава.

Ісаў — біблейскі персанаж, сын Ісака.

- Ісая* — біблейскі прарок.
- Іянафан* — паводле біблейскай міфалогіі сын першага ізраільскага цара Саула.
- Іардан* — рака і старажытная дзяржава на Блізкім Усходзе.
- Кадж* — у грузінскай міфалогіі чалавекападобная істота, што валодае звышнатуральнай сілай.
- Каджэці* — краіна і крэпасць каджаў.
- Кайн* — 1) у біблейскай міфалогіі старэйшы сын Адама і Евы, што з зайздрасці забіў свайго брата Авеля;
2) герой паэмы Нізамі «Лейлі і Меджнун».
- Каіс* — герой паэмы Нізамі «Лейлі і Меджнун».
- Каліона* — муза эпічнай паэзіі.
- Калхіда* — старажытнагрэчаская назва Заходняй Грузіі (Эгрысі).
- Кандагар* — горад на поўдні Афганістана.
- Караван-сарай* (перс.) — карчма, заезны і гандлёвы двор у гарадах і на дарогах на Усходзе.
- Картвелі* (*картвел*) (груз.) — грузін.
- Картлі* (*Карталінія*) — гістарычная вобласць ва Усходняй Грузіі, у даліне ракі Куры. З IV ст. да н. э. Картлійскае царства (Іберыя). З канца X ст. н. э. ядро адзінай грузінскай дзяржавы. У другой палове XV—XVIII стст. Картлійскае царства.
- «Картліс Цхаўрэба»* («Жыццё Грузіі») — збор грузінскіх летапісаў, выдадзены Вахтангам VI.
- Каўкасіёні* — грузінская назва Вялікага Каўказскага хрыбта.
- Кахеці* (*Кахеція*) — гістарычная вобласць ва Усходняй Грузіі ў басейне рэк Алазані і Іоры.
- Кашуэці* — храм у Тбілісі, выдатны помнік грузінскага дойлідства.
- Кварэлі* — горад у даліне р. Алазані.
- Квелта* — вёска з крэпасцю ў Картлі.
- Квеўры* — вялікі збан для захоўвання віна, укапаны ў зямлю.
- Кетэван* — маці цара Тэймураза I. З 1605 года, калі 16-гадовага Тэймураза каранавалі царом Кахеціі, яна некалькі гадоў кіравала краінай. Была пакарана шахам Абасам I у Персіі 12 верасня 1624 года.
- Кімвал* — старажытны ўдарны музычны інструмент.
- Кінто* — дробныя гандляры ў старым Тбілісі, што вызначаліся гарэзлівым і махлярскім паводкам.
- Кларджэці* — гістарычная вобласць у паўднёва-ўсходняй частцы Прычарнамор'я (зараз на тэрыторыі Турцыі).
- Кнары* — струнны музычны інструмент.

Кронас — планета Сатурн.

Крцанісі — мясцовасць непадалёку ад Тбілісі, дзе ў 1795 г. войска Іраклія II змагалася ў няроўнай бітве з полчышчамі іранскага шаха Ага-Магамета.

Лаваш — хлеб асаблівай выпечкі з топка раскатапага цеста.

Лазар — у хрысціянскіх паданнях жыхар Віфаніі, горада непадалёку ад Іерусаліма, якога Ісус Хрыстос уваскрасіў праз чатыры дні пасля пахавання.

Лал — вышэйшы сорт рубіна.

Ламіскана — месца, дзе лезгіны захапілі ў палон Давіда Гурамішвілі.

Лакты — нацыянальная грузінская гульня.

Лаша — цар Георгій IV Лаша, сын царыцы Тамары.

Леван — старэйшы сын Тэймураза I, заложнік шаха Абаса. У 1620 годзе быў вылегчаны па загаду шаха, звар'яцеў, а пеўзабаве памёр.

Лечакі — частка нацыянальнага галаўнога ўбору грузінкі.

Лечхумі — гістарычная вобласць у Грузіі.

«*Лілео*» — харавая песня, сванскі язычніцкі гімн сонцу.

Магамет — гл. Мухамед.

Маджама (перс.) — вершы, строфы якіх абапіраюцца на амонічныя рыфмы.

Маджары — гл. мачары.

Майсей — біблейскі прарок, правадыр ізраільскіх плямёнаў, што вывеў супляменнікаў з фараонаўскага рабства.

Мамадавіці (Мтацмінда) — гара св. Давіда ў Тбілісі. На ёй знаходзіцца Пантэон, дзе пахаваны выдатныя дзеячы Грузіі, а таксама рускі пісьменнік і дыпламат Аляксандр Грыбаедаў.

Мамелюкі — воіны-рабы каўказскага паходжання, гвардыя апошніх уладароў егіпецкай дынастыі Эйюбідаў. У 1250 г. мамелюкі захапілі ўладу ў Егіпце і правілі там у XIII—XIV стст.

Мамона — бог багацця, злы дух, ідал, які ўвасабляў срэбралюбства і скнарнасць.

Манасій — адзін з цароў ізраільскіх, адступнік ад Майсеевай веры.

Мандзілі — жаночы покрыв, частка нацыянальнай вопраткі, свосасаблівы сімвал жаночага гонару.

Марабда — сяло, каля якога ў 1625 г. грузінскія войскі на чале з Тэймуразам I і Георгіем Саакадзе сышліся ў крывавай бітве з персідскімі захопнікамі.

Марадзізі — сяло ў Аджарыі.

Маранда — вобласць у Персіі.

Марані — памяшканне, дзе вырабляюць і захоўваюць віно.

- Марых* (араб.) — планета Марс.
- Масул* — горад на рацэ Тыгр.
- Махарабелі* (груз.) — вястун радасці.
- Мацоні* — сыракваша, кіслае малако, прыгатаванае асаблівым спосабам.
- Мачары* — маладое віно.
- Мегрэлія* (*Мінгрэлія*) — гістарычная вобласць у Заходняй Грузіі, населеная мегрэламі. У XVI—XIX стст. Мегрэльскае княства.
- Меджнун* — гл. Міджнур.
- Мека* — радзіма Магамета, свяшчэнны горад мусульман (у сучаснай Саудаўскай Аравіі).
- Мельхіседэк* — у падапнях іудаізму і рапняга хрысціянства сучаснік Аўрама, цар Салема (будучага Іерусаліма), свяшчэннаслужыцель культу Эльёна, які атаясамліваўся з Яхве.
- Мерані* — у грузінскай міфалогіі крылаты конь, падобны да антычнага Пегаса.
- Месхеці* (*Месхеція*) — гістарычная вобласць у Паўднёвай Грузіі (Ахалцыхскі кр.). У XVI ст. была захоплена Турцыяй. У 1829 годзе частка Месцехі была далучана да Расійскай імперыі.
- Месхі* — жыхары або выхадцы з Месхеці.
- Метэхі* — храм у Тбілісі на скалістым беразе Куры.
- Міджнур* (*Меджнун*) (араб.) — мужчына, звар'яцелы ад кахання; імя галоўнага героя паэмы Нізамі «Лейлі і Меджнун», якое стала хадзячай назвай.
- Мінгрэлія* — гл. Мегрэлія.
- Модзі-Нахе* — цытадэль у Заходняй Грузіі.
- Мравалжаміер* — заздараўная харавая песня.
- Мрові* — вёска ў Картлі, дзе знаходзіцца епіскапальны сабор.
- Мтацмінда* — гл. Мамадавіці.
- Мтквары* (груз.) — Кура, самая вялікая рака Закаўказзя.
- Мускус* — пахучае рэчыва жывёльнага або расліннага паходжання, якое выкарыстоўваецца ў парфумерыі і медыцыне.
- Мухамбазі* — адна з традыцыйных форм грузінскага верша-складання.
- Мухамед* (каля 570—632) — арабскі рэлігійны і палітычны дзеяч, заснавальнік ісламу.
- Мухрані* — урадлівая даліна ў Картлі.
- Муштар* — планета Юнітэр.
- Мцхета* — горад, які да канца V ст. н. э. быў сталіцай Картлійскага царства.

- Мчадзі* — хлеб з кукурузнай мукі.
- Накерала* — гара ў Імерэціі.
- Нарды* — гульня ў косці, распаўсюджаная на Усходзе.
- Нарыкала* — руіны старажытнай крэпасці ў Тбілісі.
- Начармагеві* — адна з рэзідэнцый Давіда Будаўніка, якога называлі царом цароў, бо яму падпарадкоўваліся сем царстваў у Закаўказзі і на Сярэднім Усходзе.
- Нікора* — бык з белай адмецінай на лобе.
- Нікарцмінда* — храм у Грузіі, выдатны архітэктурны помнік XI ст.
- Німерод* — у старазапаветнай міфалогіі сын Хуша і ўнук Хама, паляўнічы і волат, што кіраваў будаўніцтвам Вавілонскай вежы.
- Ніна* (1-я пал. IV ст.) — папаўлегендарная грузінская асветніца родам з Кападакіі. Выступіла з прапаведваннем хрысціянства ў Іберыі (Картлі) у перыяд праўлення цара Мірыяна і садзейнічала распаўсюджванню хрысціянства ў якасці афіцыйнай рэлігіі ў Грузіі.
- Нінашвілі* (псеўданім, сапраўднае прозвішча Інгароква) Эгнаце Фаміч (1859—1894) — грузінскі пісьменнік.
- Посце* — вёска ў Картлі, дзе знаходзіліся родны дом і крэпасць Георгія Саакадзе.
- Оле* — адзінокае дрэва ў полі.
- Ода* — лёгкая дашчатая пабудова ў Заходняй Грузіі.
- Паата* — сын грузінскага палкаводца Георгія Саакадзе, заложнік у шаха Абаса.
- Пандуры* — трохструны шчыпковы музычны інструмент.
- Панта* — дробныя грушы-дзічкі.
- Парнаваз (Фарнаоз)* (3 ст. да н. э.) — легендарны грузінскі цар, якому прыпісваецца стварэнне грузінскага алфавіта.
- Перыпат* (Перыпатэтычная школа, або Лікей) — філасофская школа, заснаваная Арыстоцелем.
- Пётр (Пётра)* — паводле Евангелля апостал, якому Ісус Хрыстос даў права пусцаць у рай чалавечыя душы і ўручыў ключы ад райскай брамы.
- Пірымзе* — горная кветка, назва якой пярэдка ўжываецца ў дачыненні да прыгожай жанчыны.
- Платон* (428—347 гг. да н. э.) — старажытнагрэчаскі філосаф-ідэаліст.
- Понцій Пілат* — рымскі пракуратар (намеснік) Іудзеі ў 26—36 гг. Паводле Іосіфа Флавія і повазапаветнай традыцыі. Понцій Пілат прысудзіў да ўкрыжавання Ісуса Хрыста.
- Прокл Дзіядох* (412—485) — старажытнагрэчаскі філосаф-неаплатонік.

- Пшавы* — этнаграфічная група грузінаў, жыхары Пшавіі, горнай вобласці ў Грузіі.
- Рамін* — герой персідскай рамантычнай паэмы «Віс і Рамін» Фахрадзіна Гургані, якую ў XII ст. пераклаў на грузінскую мову Саргіс Тмагвелі.
- Растом (Рустам)* — герой паэмы Фірдаўсі «Шах-наме».
- Ртвелі* — збор вінаграду.
- Рыа-рыа* — музычны паўтор без пэўнага сэнсу.
- Рыёні* — рака, што бярэ пачатак на схілах Каўказа, цячэ па Калхідскай нізіне і ўпадае ў Чорнае мора каля г. Пці.
- Рытар* — прамоўца і настаўнік тэорыі красамоўства.
- Саакадзе Георгій (Вялікі Маўраві)* (каля 1580—1629) — грузінскі палкаводзец і палітычны дзеяч, прыхільнік аб'яднання Грузіі.
- Саганлуга* — старая ўскраіна Тбілісі.
- Сакартвела* (груз.) — Грузія.
- Сакрат* (каля 470—339 гг. да н. э.) — старажытнагрэчаскі філосаф, адзін з роданачальнікаў дыялектыкі.
- Саламан* — паводле меркаванняў некаторых даследчыкаў, герой паэмы «Саламан і Абсем».
- Саламон* — цар Ізраільска-Іудзейскага царства ў 965—928 гг. да н. э. Паводле біблейскай традыцыі славіўся надзвычайнай мудрасцю.
- Саламуры* — жалейка, дудка.
- Самсон* — біблейскі персанаж, старажытнаўрэйскі волат, надзвычайная сіла якога таілася ў валасах.
- Самтаўра* — старажытны храм, выдатны помнік грузінскага дойлідства.
- Сарамара* — імя скажона. Адны даследчыкі звязваюць яго з Саламонам, другія — з індыйскай чарадзейкай Сарамай.
- Сарацыны* (араб.) — у эпоху сярэдневякоўя так называлі арабаў і нярэдка пагул усіх мусульман.
- Саслані* — гл. Давід.
- Сацнахелі* — вялікая драўляная кадушка, у якой з вінаграду выціскаюць сок.
- Свеціцхавелі* — кафедральны сабор у г. Мцхета (1010—1029, арх. Арсукідзе), выдатны помнік грузінскага дойлідства.
- Свімеон I* — цар Картлі ў 1556—1600 гг.
- Сем святых* — апосталы, аўтары Новага завету: Мацей, Марк, Лука, Іаан, Якаў, Пётра, Іуда (Фадзей).
- Серафім* — у іудзейскай і хрысціянскай міфалогіі шасцікрылы анёл вышэйшага рангу.
- Сім* — у біблейскай міфалогіі сын Ноя.
- Сірачхані* — раён у Тбілісі, дзе даўней прадавалі віно.

Скінія — паходны пераносны храм.

Скрыжалі — у біблейскай міфалогіі каменныя табліцы з 10 заветаў, якія Майсей атрымаў ад бога Яхве на гары Сінай.

Спаспет — восначальнік, палкаводзец.

Стоўп жыватворны — царкоўнае паданне кажа, што мцхетскім рабінам Элеазарам у Грузію быў прынесены хітон божы і пахаваны разам з ягонай сястрою Сідоніяй на тым месцы, дзе зараз узвышаецца храм Свеціцхавелі. Паводле падання, на магіле Сідоніі вырас вялікі кіпарыс, які хацелі выкарыстаць пры будаўніцтве бажніцы, але, спілаваўшы, аніяк не маглі падняць яго. Уначы стоўп, выпраменьваючы святло, сам падняўся і стаў на тое месца, куды яго хацелі паставіць будаўнікі, г. зн. стоўп стаў жыватворны і тварыў цуды.

Сулугуні — від сыру.

Тавісуплеба (груз.) — свабода.

Тамара (Тамар) (сяр. 60-х гг. XII ст.— 1207) — царыца Грузіі (1184—1207). Падчас яе царавання Грузія дабілася вялікіх ваенна-палітычных поспехаў.

Танэ — печ для выпякання грузінскага хлеба.

Тары — музычны інструмент.

Татары — так у сярэднявечнай Грузіі нярэдка называлі ўсіх мусульман.

Таха (Тэжу) — рака ў Іспаніі і Партугаліі.

Тлюгві — назвы крэпасці.

Тмагвелі саргіс — грузінскі паэт XII стагоддзя, аўтар паэмы «Дыларгеціяні».

Троя — гл. Іліён.

Трыста арагвінцаў — 300 горцаў з цяспіпы Арагві, якія, адпраўляючыся на вайну, пакляліся памерці або вярнуцца з перамогаю. Калі яны падышлі да Крцанінскага поля, бітва ўжо была прайграная, але, верныя сваёй клятве, арагвінцы кінуліся на ворага і ўсе загінулі.

Трыалеці — комплекс археалагічных помнікаў на Цалкінскім плато, на поўдзень ад Трыалецкага хрыбта.

Тур — прылада, на якой сядзіць дрэсіраваная драпежная птушка.

Тушеці — горная вобласць ва Усходняй Грузіі.

Тыянеці — горад у Грузіі, радзіма паэта Мірзы Гелавані, які загінуў пры вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Тэймураз I (1589—1663) — цар Кахеціі (1606—1648) і Картлі (1625—1632), які шмат гадоў пражыў палоннікам пры

персідскім двары, але да канца жыцця застаўся хрысціяншам.

Тэкля — імя жонкі грузінскага цара Іраклія II.

Тэргі (груз.) — рака Церак.

Уджарма — цытадэль ва Усходняй Грузіі.

Узундару — усходні танец.

Ушба — адна з самых высокіх і прыгожых вяршынь у Сванеціі. Доўгі час лічылася непрыступнай.

Фарнаоз — гл. Парнаваз.

Фіней — у старажытнагрэчаскай міфалогіі цар Салмідзеса ў Фракіі, што валодаў дарам прароцтва.

Хазары — цюрскамоўны народ, што з'явіўся ва Усходняй Еўропе пасля гунскага нашэсця (IV ст. н. э.) і качаваў у Заходне-Прыкаспійскім стэпе і па паўночных схілах Каўказскага хрыбта.

Халібы — жыхары племені, што лічацца продкамі грузінаў. Былі майстрамі апрацоўкі жалеза.

Хам — у біблейскай міфалогіі сын Ноя.

Ханаан — старажытная назва тэрыторыі Сірыі, Палесціны і Фінікіі.

Ханелі Масэ — грузінскі пісьменнік XII стагоддзя, аўтар рамана «Аміран-Дарэджаніяпі».

Харэзм — старажытная дзяржава ў Сярэдняй Азіі са сталіцай у нізоўі Амудар'і.

Хатай — паводле некаторых даследчыкаў паўночны Кітай.

Хатун (цюрк.) — знатная дама, пані.

Хашы — пацыяпальная грузінская страва.

Хвамлі — гара непадалёку ад Кутаісі.

Хеўсур — жыхар Хеўсурэціі, высакагорнага краю ва Усходняй Грузіі.

Хінкалі — асаблівага роду пельмені.

Хмелі-сунелі — араматычная прыправа.

Цкараствалі — назвы мясцовасці.

Цхінвалі — горад на рацэ Вялікая Ліяхві, цэнтр Паўднёва-Асецінскай аўтаномнай акругі.

Чаладзідскае возера — возера ў Заходняй Грузіі.

Чангуры — 4-струнны шчыпковы музычны інструмент.

Чаргалі — сяло ў Пшавіі (Пшавеці), радзіма Важа Пшавелы.

Чаргі — музычны лад.

Чарохі — рака ў Аджарыі, што ўпадае ў Чорнае мора каля Батумі.

Чачнагір (перс.) — прыдворны віначэрп, дэгустатар він.

Чоха (цюрк.) — від чаркескі са стаячым каўпярком, рукавамі да локцяў; надняразваецца поясам.

Чуры — вялікі збан, у якім захоўваецца віно.

- Чхіквадзе Ноэ* — грузінскі пісьменнік і грамадскі дзеяч.
- Чыя-марыя* (груз.) — багоўка.
- Чыянуры* — 2—3-струнны смычковы музычны інструмент.
- Шадзіяні* — старадаўняя вясёлая песня.
- Шаіры* — форма верша (страфа складаецца з чатырох шагнаццаціскладовых радкоў са скразной рыфмай). Ёй, у прыватнасці, напісаны «Віцязь у тыгравай шкуры» Шата Руставелі.
- Шамкоры* — гістарычнае месца баявой славы грузінаў.
- Шамхал* — тытул феадальных уладароў у Дагестане. Скасаваны ў 1867 г.
- Шайнабада* — гара ў наваколлях Тбілісі, у перакладзе «Чорная бурка».
- Шайтэлі* — грузінскі паэт XII стагоддзя, аўтар паэмы «Абдул-Месія».
- Шайтэці* — гістарычная вобласць у Грузіі.
- Шчыт Джургая* — паданне гаворыць, што шчыт легендарнага героя Ажа Джургая бразганнем папярэдзваў аб пачатку вайны.
- Шыо (Шыомгвіме)* — старажытны манастыр у наваколлях Тбілісі, выдатны помнік грузінскага дойлідства.
- Шыо-Мгвімелі* — грузінскі святы-цудатворца VI стагоддзя.
- Шырван* — гістарычная вобласць і феадальная дзяржава ў Азербайджане са сталіцай Шэмаха.
- Эджыб* — пасол, прыдворны нахшталт царскага сакратара.
- Эдэм* — у біблейскай міфалогіі краіна, дзе да грэхападзення жылі Адам і Ева; сінонім рай.
- Эзрас (Эзра)* — некаторыя даследчыкі лічаць Эзрасам яўрэйскага паэта з Іспаніі Ібі-Эзру (XI—XII стст.), другія — псеўда-Ездру, біблейскага прарока.
- Элеазар* — мцхетскі рабін. Гл. Стоўп жыватворны.
- Энас* — газскі філосаф-неаплатонік V стагоддзя.
- Эпікур* (341—270 да н. э.) — старажытнагрэчаскі філосаф-матэрыяліст. У 306 годзе да н. э. заснаваў у Афінх філасофскую школу, што атрымала назву «Сад Эпікура».
- Эрзінджан* — горад у паўночна-ўсходняй частцы Турцыі.
- Этна* — вулкан на востраве Сіцылія ў Італіі.
- Юры (Юрый)* — старажытнарускі князь, сын Андрэя Баглюбскага, першы муж царыцы Тамары.

З М Е С Т

АЛЯКСАНДР ЧАЎЧАВАДЗЕ

Пераклаў Алесь Звонак

Гора свету	5
Мара, мара...	7
Усёмагутнае каханне	7
Гады, гады...	8

ГРЫГОЛ АРБЕЛІЯНІ

Пераклаў Алесь Звонак

Вечар расстання	9
Мухамбазі	11
«Хай таго спасцігне ганьба, хто заняты сам сабою...»	12

ВАХТАНГ АРБЕЛІЯНІ

Пераклаў Алесь Звонак

Толькі раніца развее...	13
Клетка	14
Кахеція	15

НІКОЛАЗ БАРАТАШВІЛІ

Пераклаў Язэп Семязон

Змярканне на Мтацміндзе	16
Таёмны голас	17
Ноч у даліне Кабахі	18
Роздум на беразе Куры	20
Чангўры	22
Маёй зорцы	22
Завушнічка	23
Адзінокая душа	24
Мая малітва	25
«Калі мы сыдземся...»	25
«Сінь нябёс сакавіка...»	26
Маім сябрам	27

«Не дакарай...»	28
«Прытулак я ў пустыні... знайшоў...»	29
Мерані	30
«Красуня, не ўпікай яму ў адчаі...»	31
Магіла цара Іраклія	32
«Не адмаўляй, злы дух...»	33
Чынара	34
«Жывінку для жыцця...»	35
«Ты — божы цуд, анёл мой...»	35

РАФАЭЛ ЭРЫСТАВІ

Пераклаў Адам Глобус

Радзіма хеўсура	36
Вадаспад	37
Сірата	38
Зварот да вучняў	38

ІЛЬЯ ЧАЎЧАВАДЗЕ

Пераклаў Рыгор Барадулін

Горам Кварэлі	40
Возера Базалеці	41
Аратай	43
Маці грузіна	44
Вясна	45
Паэт	46

АКАКІЙ ЦЭРЭТЭЛІ

Пераклаў Янка Сінакоў

Амірані	47
Песня Натэлы	48
Кінжалу	49
Світанне	51
«Малады быў, мары песціў...»	52
Суліко	53
Каханай	55

ГЕОРГІЙ ЧАЛАДЫДЭЛІ

Пераклаў Артур Вольскі

Успамін	57
-------------------	----

ІОСИФ ДАВІТАШВІЛІ

Пераклаў Артур Вольскі

Рунь	59
Крыніца лёсу	60

НІКО ЛАМАУРЫ

Пераклаў Артур Вольскі

Мароз і маленькі вучань 61

ВАЖА ПШАВЕЛА

Пераклаў Пятрусь Макаль

Аміран 63
Запавет майго дзеда 65
«Я — тут, а ты — на тым баку...» 66
Хіба гэта маладзецтва 67
«Ручай гарэзны з вышыні...» 67
Алень 68
«Ёсць у гор багата пекнаты...» 69
Скажыце фіялцы 69
Арол 70
«Ішак малы, як і стары...» 70
«Кураня каршун панёс...» 71

ШЫЮ МГВІМЕЛІ

Пераклаў Алесь Звонак

Зіма 72
Вясна 73
Лета 73
Восень 74
Фіялка 75

ДУТУ МЕГРЭЛІ

Пераклаў Артур Вольскі

Маленькі грузін 76

ІРАДЫЁН ЕЎДАШВІЛІ

Пераклаў Алесь Звонак

Сябрам 77
Рабочы 78
Алазані 79

КАТЭ МАКАШВІЛІ

Пераклаў Васіль Сёмуха

Раманс 81
Блазен 82

ЭЦІМ ГУРДЖЫ

Пераклаў Артур Вольскі

Добры дзень, Тбілісі 83
Круціцца свет 84
Я — паэт любові 84

АЛЯКСАНДР АБАШЭЛІ	
<i>Пераклаў Алег Мінкін</i>	
Ліст да Поэ Чхіквадзе	86
ГЕОРГІЙ КУЧЫШВІЛІ	
<i>Пераклаў Кастусь Цвірка</i>	
На вуліцах Тбілісі	89
Песня	90
Аўтапартрэт	91
САНДРО ШАНШЫЯШВІЛІ	
<i>Пераклаў Язэп Семьясон</i>	
Юны ленінец	92
Калі мяне не будзе з вамі, дзеці	95
ВАЛЕРЫЯН ГАПРЫНДАШВІЛІ	
<i>Пераклаў Аргур Вольскі</i>	
Скульптура Бетховена на левай сцяне Тбіліскай кансерваторыі	97
Прага песні	98
Першы снег	99
Рыёні	100
ІОСІФ ГРЫШАШВІЛІ	
<i>Пераклаў Валянцін Тарас</i>	
Прадаж геніяў на тбіліскім базары	102
Ці пастарэў?..	103
Развітанне са старым Тбілісі	104
ГАЛАКЦІЕН ТАБІДЗЕ	
<i>Пераклаў Васіль Сёмуха</i>	
Рэвалюцыйнай Грузіі	107
Снег веяў касяком	107
Ніколі доля не была такой хімерай	108
І я любоўю, марай апантаны	108
Гэтай цёмнай ноччу	109
Зноў эфемера	109
Калі сын Арыстэеў Актэон...	112
Другі, таемны вобраз	113
Жыццё маё	113
Старасць	114
Снег	114
Блакiт альбо ружа ў пяску	116
Апошні цягнік	117
«Мора пачное...»	118

ТЫЦЫЯН ТАБІДЗЕ

Пераклаў Максім Лужанін

Аўтапартрэт	119
«Не я свой верш пішу...»	120
З Саганлуга	121
Дабрыдзень Радзіме	121
Сентыментальная вандроўка	122
Рыа-рыа	123
Верш, які павінен быць прачытаны ў Мухранскай даліне	124
Мяне разбойнікі забілі на беразе Арагві	125
На Гамбургскай гары	126
Акракана	127
Каля Анануры	128
Арпіры	129

ПАОЛА ЯШВІЛІ

Пераклаў Сяргей Грахоўскі

Тбілісі	131
Я верны сабе	132
Новая Грузія	133
З лірычных адрасоў	133
Сабе самому	134
Паэзія	137
Эленэ Дарыяні піша проста і блытана	138

ГРЫГОЛ ЦЭЦХЛАДЗЕ

Пераклаў Уладзімір Шахавец

Нядзеля ў Тбілісі	139
Люблю я ўзгоркі Гурыі бясконца	140

КАЛАЎ НАДЗІРАДЗЕ

Пераклаў Сяргей Грахоўскі

Не шмат, Радзіма, я табе сказаў	142
Ідзе снег	143
У Тбілісі	144

ЦЯРЭНЦІЙ ГРАНЕЛІ

Пераклаў Алесь Разанаў

«Як люстэркі, мігцяць летуценні...»	146
Вяртанне ў вёску	147
«Прагну неба, зямлёю забыты...»	147
Малітва палёту	148
Сёстрам	149
Агонь душы	150

Вясновы вечар	150
Недзе і нехта	151
Бязмэтнае бадзянне	152
З сэрца кроплі крыві	153
Радзіме	154

ШАЛВА КАРМЕЛІ
Пераклаў Юрась Свірка

Калі гэта было?..	156
«Сёння кот варожыць на пагоду...»	157
Касцёр	157

ГЕОРГІЙ ЛЕАНІДЗЕ
Пераклаў Пятрусь Макаль

Песня першага снегу	159
Оле	161

ІОНА ВАКЕЛІ
Пераклаў Янка Сіпакоў

Рукі	166
----------------	-----

ДАВІД ГАЧАЧЫЛАДЗЕ
Пераклаў Янка Сіпакоў

Калі я слухаю старую песню	168
--------------------------------------	-----

АЛІЯ МІРЦХУЛАВА
Пераклаў Хведар Жычка

Радзіма	171
-------------------	-----

СІМАН ЧЫКАВАНІ
Пераклаў Васіль Жуковіч

Хто сказаў...	173
Страта сястры	174

Пераклаў Мікола Маляўка

Песню пачынаць нялёгка	175
Мне прысніўся сон	176
Суцяшэнне	177
У самшытавым лесе	179

НІКО САМАДАШВІЛІ
Пераклаў Аляксей Русецкі

Ніко Самадашвілі (<i>Прысвячэнне самому сабе</i>)	180
«Я, адчыніўшы вокны шырока...»	181
«Спі, мой сыночак...»	182

Прагулка	183
Да жыцця скіраваны позірк	184

КАРЛО КАЛАДЗЕ
Пераклаў Кастусь Цвірка

Жаўранак	185
Прытча пра бурдзюк для віна і бурдзюк-катрынку	187
Я і скульптар Ніко Кандэлакі	188
Артылерыйская дуэль	190

ІРАКЛІЙ АБАШЫДЗЕ

«Якая мне справа да сушы і мора...» <i>Пераклаў</i> <i>Алег Мінкін</i>	192
«Зноў...» <i>Пераклаў</i> <i>Максім Танк</i>	193
Бацька. <i>Пераклаў</i> <i>Максім Танк</i>	194
«Бывайце!..» <i>Пераклаў</i> <i>Максім Танк</i>	195
Міцхета. <i>Пераклаў</i> <i>Алег Мінкін</i>	196

ГРЫГОЛ АБАШЫДЗЕ
Пераклаў Васіль Вітка

Горы і скалы	199
------------------------	-----

ШАЛВА АМІСУЛАНШВІЛІ
Пераклаў Уладзімір Сіўчыкаў

Любімая тройца	206
Закліканне	207
Дарунак	209

РЭВАЗ МАРГІЯНІ
Пераклаў Валяцін Тарас

Вяртанне ў родны дом	210
«А Сванеціі горы...»	212

АЛЯКСАНДР САДЖАЯ
Пераклаў Уладзімір Скарынкін

Стары чапгуры	214
Зноўку сэрца я пачуў раскаты	215
Раннія ружы	216
Снежная жанчына	217

ЛАДО АСАЦЫЯНІ
Пераклаў Юрась Свірка

Грузінеская мова	218
Крцаніскія макі	219
У Грузіі	219
Салагоба	220

МІРЗА ГЕЛІВАНІ

Мае вершы. <i>Пераклаў Мікола Лўрамчык</i>	223
Іёры. <i>Пераклаў Пятро Прыходзька</i>	223
Ты. <i>Пераклаў Пятро Прыходзька</i>	225
Ад Мтацмінды да Смаленска. <i>Пераклаў Кастусь Цвірка</i>	225
«Я не герой...» <i>Пераклаў Сымон Блатун</i>	226
Маці	227
Снег. <i>Пераклаў Генадзь Кляўко</i>	228

ШАЛВА ПАРЧХАДЗЕ

Пераклаў Анатоль Клышка

«Калі б я не дагледзеў быка...»	230
Бык	231
Асеннія дні	232

ІОСИФ НАНЕСВІЛІ

Пераклаў Васіль Вітка

Восень у Тбілісі	233
Эпітафія рэзчыку па камені	235

ЛАДО СУЛАБЕРЫДЗЕ

Пераклаў Пятрусь Макаль

Мой конь	237
Акоп	238

МУРМАН ЛЕБАНІДЗЕ

Пераклаў Пятрусь Макаль

«Макі, макі...»	239
«Бронзавага Гейнэ мы шукалі...»	240
«Я не разумею бегу спраў...»	240

ХУТА БЕРУЛАВА

«Сваіх паэтаў з іх урокамі...» <i>Пераклаў Язэп Семяжон</i>	242
«Я, чалавек,— жыхар непасталіны...» <i>Пераклаў Язэп Семяжон</i>	243
«Паклёп, што ўзвёў нягодны чалавек...» <i>Пераклаў Язэп Семяжон</i>	243
Рустаўскі сад, восьмага лістапада. <i>Пераклаў Васіль Зуёнак</i>	244
«Год мінас...» <i>Пераклаў Васіль Зуёнак</i>	244
«Я пакутваў у самоце...» <i>Пераклаў Рыгор Барадулін</i>	245

АТАР МАМПОРЫЯ
Пераклаў Валянцін Тарас

Каляндар	246
На магіле бацькі	247
Хвала табе!	248

ГАННА КАЛАНДАДЗЕ
Пераклала Нэля Тулунава

Выйдзі, чыя-чыя-марыя	249
Тута	250
«Што за птушка жыла ў цярноўніку?..»	251
У Пітарэці	251
П'юць з гэтага збана	252
Змяя моліцца	253
«Мора каўкне то коцькай ля ног...»	254
«Спявае дрозд да самазабыцця...»	254
«Промень сонца...»	255
«Гэтак ціха...»	256

АТАР ЧАЛІДЗЕ
Пераклаў Генадзь Бураўкін

Стары рэквіем	257
Пяцікапеечны дождж	259
Балада пра тыгра	260
Імгненне жыцця	262

МІХАІЛ КВЛІВІДЗЕ
Пераклаў Язэп Семяжон

Ушба	264
«А яна ўсё-ткі круціцца!..»	267
Песня дрэў	268
«Калі б зноў...»	269

ПРЫДОН ХАЛВАШЫ
Пераклаў Уладзімір Шахавец

Госцем быць тваім я не жадаю	270
Радасць	271
Майму Маякоўскаму	272

СЛАВАН НАРЫМАНІДЗЕ
Пераклаў Юрась Свірка

Айчына, мая Айчына!	273
-------------------------------	-----

ШАТА ЧАНТЛАДЗЕ
Пераклаў Алесь Разанаў

«Дажджы не стамляліся ліцца...»	276
«Сёння дзень майго нараджэння...»	277
Сон	277
«Як і ўчора...»	278
«Травы-карункі...»	278
«Бы постаць другога кагосьці...»	279
«Я ішоў у бок гарадскога саду...»	279
«Як белыя птушкі — ў галінах...»	280
«Калі я выходжу з кватэры...»	280
«Вось ізноўку прыйшла вясна...»	281
«Птушкі ладзяць на дрэвах старыя гнёзды...»	281
«Птушкі-адзінаверцы...»	281
«Па вуліцах сіратліва...»	282
«Ноч адышла ў няпамяць...»	282
«Усё вокамгнеенна...»	283
«Снег сышоў...»	283
«Што некалі...»	283
«Я жыць не жадаў...»	284
«Я спыніўся...»	284
«Надакучыла ўсё да скрухі...»	285
«Пустка...»	286

ГІВІ ДЗНЕЛАДЗЕ
Пераклаў Адам Глобус

Ода сэрцу	287
Жыццё	288

НАЗІ КІЛАСОНІЯ
Пераклаў Юрась Свірка

Радзіма	290
Жалейка	290
Прабужэнне	291
Калі пайду	293

НАДАР ГУРАШЫДЗЕ
Пераклаў Валянцін Тарас

Па дарозе ў Дрэздэн	294
Наша стагоддзе	295

АРЧЫЛ СУЛАКАУРЫ

Пераклаў Янка Сінакоў

«Я агеньчык расклаў каля сцэжкі...»	297
Страчаны дзень	298
«Я шукаў цябе дотыкам вуснаў...»	298
«Зялёнае лета мінула...»	299
Позна ўвечары	300
Пра спачуванне	301
«Певень гарлае...»	302

МУХРАН МАЧЛАВАРЫЯНІ

Пераклаў Уладзімір Някляеў

Знойдзем?!	303
«Колькі загінула слаўных людзей...»	304
«Як нехта іншы думае...»	305
«Накінуць песню я на смерць хачу...»	305
«Гэта дарога — звыклая доля...»	305
Два гэтых дні	306
«Не звездаць чалавеку тайну гэту...»	306
«Яшчэ ўсявышні не прызваў збірацца...»	306
«Я ў горы крочыў...»	307
Восень	307
«Зямля мне пазычыла плоць...»	309
«Як смешна ўсё...»	309

ШАТА НІШНІЯНІДЗЕ

Пераклаў Вячаслаў Рагойша

Хлопчыкі Гаўрош, Паата, Алег і іншыя	310
Маскі	312
Ода крэпасцям-храмам	314
Хеўсур (<i>Памяці трохсот арагвінцаў</i>)	317

МОРЫС ПАЦХІШВІЛІ

Пераклаў Васіль Зуёнак

Гамбіт ферзевы	319
Уцёкі	320
Мастацтва	321
Маё каханне	322
Апошні прыпынак	322
Паліглот	323
Запозненае працверажэнне	323
На пад'ёме	324
Права агню	324
Паэтычны фрагмент з наўсядзённай прозы	324
Час	325

Апошняе папярэджанне	325
«Ёсць адно: нябачнае цячэнне...»	325
Сапата аблокаў	326

ДЖАНСУГ ЧАРКВІЯНІ

Пераклаў Генадзь Бураўкін

Юнацтва	327
Прыгожая смерць	328
Вецер	329
Дачцэ Тамуніі — да маю!	330
Гладыш	330
«Завялі ружы...»	331
Калі вы нішаце?	332

ТАМАЗ ЧЫЛАДЗЕ

Пераклаў Міхась Стральцоў

«І нечакана заігралі Грыга...»	335
Імярэці	336
«Калі настане час расплаты...»	336
Грэмі	337
«Трыста мужчынаў...»	337
Тбілісі	339
Дон Кіхот	339

ТАРЫЭЛ ЧАНТУРЫЯ

Пераклаў Рыгор Барадулін

Зіма	341
Ісціна	342
Каханне	343
Іранічнае	343
«Дарагая, каханне... сляпое...»	344
Снежная зіма. Вечар	345
Дождж	346

ВАХТАНГ ДЖАВАХАДЗЕ

Пераклаў Анатоль Вярцінскі

«Дзесьць крэйсер адчальвае...»	347
«Ведаю: лёс і мне паспрыяе...»	348
Усё сам	349
«Разбураюць стары дом...»	349
Як гарэлі памідоры	350

ГІВІ ГЕГЕЧКОРЫ

Пераклаў Анатоль Вярцінскі

Залатое руно	352
Бацьку	353

Паход з сынамі ў кіно	354
Стары ціхі і дзіўны	356

ЗАУР БАЛКВАДЗЕ
Пераклаў Алесь Разанаў

Журавы	358
Мая зямля	359
Час і песня	359

МЕДЭЯ КАХІДЗЕ
Пераклала Вольга Іпатава

Была б Радзіма	361
«Без цябе я — вулей парожні...»	362
Кетэван	362
Калі пчала памірае, як чалавек	363
Прайшла пара твая	364

АТАР ЧЫЛАДЗЕ
Пераклаў Рыгор Барадулін

Цяжэй за зямлю	366
Тако і Заза	368

ХУТА ГАГУА
Пераклаў Рыгор Барадулін

Ноч у дашчатай одзе	374
Зямля	375
Пралог	376
Спачунанне	377
Фотакартка з сямейнага альбома	378

ТАГУ МЕБУРЫШВІЛІ
Пераклаў Васіль Жуковіч

Сем сноў (Фрагменты)	380
Бацькаўшчына	382
Старасць	383

ІЯРАМ КЕМЕРТАЛІДЗЕ
Пераклаў Пятрусь Макаль

Балада аб чаравіках (Фрагменты)	384
---	-----

ЭМЗАР КВІТАІШВІЛІ
Пераклаў Алесь Разанаў

Мінулы дзень	386
«Прыходзьце, людзі...»	386

Птушыны горад	387
Сон	389

РЭЗО АМАШУКЕЛІ

Пераклаў Анатоль Грачанікаў

«Як мне надакучыла...»	392
«...Ляжу на спіне...»	392
Маленне	393

ІЗА АРДЖАНІКІДЗЕ

Пераклала Вера Вярба

Прызнанне	396
У вёсцы	398
Перад дажджом	399

МУРМАН ДЖГУБУРЫЯ

Пераклаў Валянцін Тарас

Абед у мінгрэльскаяй вёсцы	400
«Пабываў у вёсцы роднай...»	401
З жонкай іду па мясцінах дзяцінства	402
«Як паэт складае вершы?»	404
Пярэдадзень зімы	406

МАМУКА ЦЫКЛАУРЫ

Пераклаў Янка Сіпакоў

Пратэст	407
Доўгая ноч	408
Тэмпература бяды	409

БЕСІК ХАРАНАУЛІ

Пераклаў Алесь Разанаў

Вясновае вяртанне	411
Парафраза	412
Адкрыццё	412
Неабходнасць	413
Замова	413
Хвіліны і вокамгненні	414

АЛУДА АРАБУЛІ

Пераклала Вера Вярба

Каханне	421
Крыніцы Радзімы	422
Запаветнае	423

ЛІЯ СТУРУА

Пераклала Таіса Бондар

Жанчыны 1941	425
Балада пра ваду	426
Узрост	427

ГРЫГОЛ ДЖУЛУХІДЗЕ

Пераклаў Валянцін Тарас

Арлекіна	429
Саракагадовы мужчына	431
Навела аднаго тыдня	431

ТЭДА БЕКІШВІЛІ

Пераклаў Сяргей Законнікаў

Іду па дарозе	435
Ліст да бацькі	436

ГУРАМ ПЕТРЫЯШВІЛІ

Пераклаў Уладзімір Сіўчыкаў

Гульня	439
«Так, мусібыць, да дрэў прыходзіць старасць...»	439
«Калі згадаеш...»	440
«І гэты дзень мінуў...»	440
Школьны вартаўнік	440
«Зайздросчу я шчасліўцу-мастаку...»	441

Пераклаў Міхась Стральцоў

«Раннім ранкам...»	442
«Вечар...»	442
«Помню...»	443
Глядач	443

ДЖАРДЖЫ ПХАВЕЛІ

Пераклаў Леанід Дайнека

Гврыні	444
Смерць касманаўта	446

ГІВІ АЛХАЗІШВІЛІ

Пераклаў Сяргей Панізнік

«Бабуля са старажытным абліччам...»	447
«Ад барвянага клёну галінка...»	448
Незабыўная	449
Біяграфічныя даведкі	450
Тлумачэнні некаторых тэрмінаў, уласных імёнаў і географічных назваў	467

Анталогія грузінскай паэзіі: У 2-х т.: Пер. з
А 72 груз. Т. 2/Рэд. А. Разанаў; Мн.: Маст. літ., 1989.—
494 с., [3] л. іл.

ISBN 5-340-00140-7.

Антологія грузинской поэзии.

У другі том увайшлі творы паэтаў, якія жылі ў XIX і
XX стагоддзях: Ніколаза Бараташвілі, Ілы Чаўчавадзе, Ака-
кія Цэрэтэлі, Важа Пшавелы, Галакціёна Табідзе, а таксама
сучаснікаў.

У перакладах прынялі ўдзел майстры паэтычнага слова
нашай рэспублікі: М. Танк, М. Лужанін, В. Вітка, А. Зво-
нак, Р. Барадулін, В. Зуёнак, Г. Бураўкін, А. Вярцінскі і
іншыя.

А $\frac{4702170202-011}{M 302(03)-89}$ 129—89

ББК 84Гр

Литературно-художественное издание

*Антология грузинской поэзии
в двух томах*

Т о м II

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке

Літаратурна-мастацкае выданне

*Анталогія грузінскай паэзіі
ў двух тамах*

Т о м II

Рэдактары Н. І. Тулупава, К. Я. Жук
Мастак Л. А. Трэстман
Мастацкі рэдактар А. І. Цароў
Тэхнічны рэдактар Т. М. Сокал
Карэктар Л. М. Маслоўская

ІБ № 1905

Здадзена ў набор 05.04.88. Пади. да друку 01.11.88. Фармат 70×100¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 20,15+0,49 укл. Ум. фарб.-адб. 21,29. Ул.-выд. арк. 18,94. Тыраж 2000 экз. Зак. 1315. Ца-на 2 р.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.